

MOLNÁR ÁKOS

**VÉGRE EGY JÓ
HÁZASSÁG**

A MIKSZÁTH KÁLMÁN
PÁLYADÍJJAL KITÜNTETETT REGÉNY

PANTHEON-KIADÁS

Globus, Budapest.

ELSŐ RÉSZ

1.

Esti fél tíz felé járt, amikor elkészültek a csomagolással.

Fáradtan ültek le az ebédlőben a pamlagra.

— Holnap ilyenkor ... — sóhajtotta a férj.

— Holnap ilyenkor ... — merengett az asszony — bizony nagy kanállal fogok enni . . . De te! Mi lesz veled . . .

— Mi lesz velem? Hát valami szép táncosnőnél leszek . . . Vagy a Palikánál. . .

Ezen mindketten mosolyogtak, az asszony hátlásan a sikerült élcért. Eszébe se jutott, hányadszor hallja. Pedig a „szép táncosnőről“ és a „Palikáról“, a ledér életet élő özvegyasszonyról gyakran esett szó köztük. Ha a férfi későn jött haza az irodából, ami különösen régebben sokszor előfordult és az asszony túláradó, szeretetteljes száналommal ölelve át, kérdezte: már megingt ilyen soká kellett maradni az irodában, rendszerint ez volt a válasz: hát bizony, nem valami szép táncosnőnél voltam. A szép táncosnő volt a bűnös gyönyörök netovábbja, a lumpok életének nélkülözhetetlen kelléke és a züllött özvegy a romlás posványa, az erkölcsi fertő. És tőlük oly távol állt ez az élet, mint maga a pokol. Holnap ilyenkor ... mindketten tudták, hogy a férfi ágyában fog feküdni és újságot olvas, a nő pedig Szolnokon, a lakodalmi vacsorán

diskurál Hanni nénivel és Lajos bácsival és arra gondol, milyen jó volna otthon, hacsak . . . hacsak meg nem esik az a találkozás első férjével, amiért tulajdonképen leutazik a lakodalomra. Erről a titkos célról azonban nem tudott senki.

Ott állt a régi, nagy koffer, amely hosszú évek óta porosodott az előszobaszekrény tetején, avval az oldalával kifelé, melyen a sankt-wolfgangi Grand Hotel cédulája díszelgett, egyetlen utazásuk, a nászút emléke. Egyszer a cseléd, nagytakarítás után a cédulával befelé rakta fel a szekrény tetejére. A férfi délben, irodából jövet rögtön észrevette. Nem is szólt senkinek, mert a konyhában még lázasan pergett a munka, maga állt fel egy székre, hogy megfordítsa a koffert. Az asszony éppen akkor jött ki a konyhából és mélységes csodálkozással látta, hogy férje, ahelyett, hogy helyére ülne az asztalhoz, a szekrény tetején motoszkál.

— A koffert igazítom meg, — mondta a férj és a nő rögtön tudta, miről van szó.

— Pedig mondtam a leánynak, hogyan tegye fel, — felelte mentegetődzve.

Voltak ilyen apró hiúságaik.

Most dédelgetve cirógatta szemük a cédulát mely csoda, hogy el nem kopott még, annyit sorolta a tekintetük huszonnyolc év alatt. Dv'zad tan állt a koffer, mintha hosszú utazásra kész lődne, pedig csak két napról volt szó. Mellette két kalapskatulya, de csak az egyikben volt kalap, a másikban azok a holmik zsúfolódtak, amik a kofferben már nem fértek el.

— Az esernyő! — ijedt fel a férj.

— Az esernyő! Lám, majd elfelejtettük!

Az asszony kiszaladt az előszobába, behozta az esernyőt és sietve bedugták a koffer szíjjai közé. Szuszogva pihentek le újra.

— Gondolkozz csak, nem kell más semmi?

Mindkettőjüket bántotta, hogy az elemózsia nincs még elkészítve és szépen rátéve a kofferra. De a hideg csirkének árt, ha éjszakán át meleg szobalevegőn tartják. Tudták, hogy a csirke becsomagolva az éléskamra hideg kövén fekszik, de mégis, holnap, a nagy felfordulásban, kulccsal kinjítani az éléskamrát, behozni a csomagot, újra bezárni az ajtót, eltenni a kulcsot. ..

— Nem volna jobb, behozni a csirkét? — kérdezte a férfi.

— Jó volna ... De jobb, ha kint hagyjuk a hidegen. Ne hozzuk be!

Egy darabig így ültek még és gondolataik ezerfelé botorkáltak a súlyos és titok terhes esemény nyomása alatt. Mi minden történhetik egy utazás alatt. Nem vasúti szerencsétlenségről van szó, hisz ha ilyenre gondolna az ember, egyáltalán nem volna szabad vonatra ülni. De kocsi, jegyváltás, hordár, felszállás, a legjobb hely kikeresése, huzat, útítárs, menetirány szempontjából, aztán az ezerféle kellemetlenség, ami útközben érheti az embert... És a férfi úgy érezte, alapjában véve örül az itthonmaradásának, mert ez a sok kellemetlenség nem vele esik meg, noha sajnálja, hogy hivatala ideköti és nem vehet részt a lakodalmon. De aztán elhessegette magától a rút, önző gondolatot.

— Fő, hogy nem kell átszállói! — állapította meg.

Felálltak, bevonultak a hálószobába és vetkeződni kezdtek.

Az ágyban a férj az újságot vette elő, az asszony a Kárpáthy Zoltánt, amit az útra fog elvinni. Néhány perc múlva észrevették, hogy gondolataik szétkalandoznak, agyuk nem fo-

gadja be az olvasnivalót. Majdnem egyszerre ottották el az éjjeliszekrény állólámpását.

— Aludj jól, fiacskám.

— Te is, drágám.

Forrón megcsókolták egymást, mintha már is a nagy útra búcsúznának.

Fészkelődtek, szuszogtak, a kispárnát összevissza gyúrték a fejük alatt, még néhányszor megkérdezték egymástól: alszol-e, míg végre éjféltajt elnyomta őket az álom.

2.

— Tehát tíz órakor érted jövök a kocsival! Addig teljesen készen álljon minden! — búcsúzott másnap reggel a férj és sietett az irodába.

Most kezdte csak igazán sajnálni, hogy nem kért szabadságot erre a két napra. Igaz, hogy a nyári szabadságának a megkurtítását jelentette volna ez a két nap, igaz, hogy sokkal több pénzbe kerülne a muri, ha ketten utaznának, igaz, ami a legfontosabb, hogy határozottan rossz fényt vetne rá, ha éppen most, szezonban, hagyná ott a munkáját, de így, elhagyván lakását, ahol kavargóit, sistergett a nagy esemény láza, ismeretlen örömök fényét sugározva szét, oly vigasztalanul sivárnak érezte mindennapos útjának unalmát, hogy egy pillanatra megingott. Elképzelte a felesége örömét, ha megtudja, hogy vele utazik. A rokonok lelkendezését, büszkélkedésüket az idegenek előtt, hogy íme, nem elég, hogy a felesége megtisztelte őket látogatásával, még ő is, az előkelő, finom, gazdag rokon is megjelent. Savanyúan elmosolyodott erre a gondolatra. Ha ezek tudnák ... Persze, rögtön abba hagyta tervének szövögetését. Bolondság ilyesmire komo-

lyan gondolni, szezonban, most, amikor annyit rebesgetik a malomban, hogy rövidesen az idősebb évfáratú tisztviselők nyugdíjazására kerül a sor, úgysis eléggé háttérbe szorítják őket minden vonalon.

Kilenc óra előtt *öt perccel ott ült* az igazgató előszobájában. Az előszoba voltaképp egy terjedelmes üvegetrec volt, ahonnan ki lehetett látni a rekeszekre osztott nagy terembe, ahol lassan gyülekeztek a hivatalnokok. Csupa fiatalabb emberből állt ez az osztály, valamennyien köszöntötték az üvegetrecben merev komolysággal elhelyezkedett Homolács Albint, aki a legszívesebben kilenc óra után jött volna be a hivatalba, hogy ezeket az üdvözléseket elkerülje. Ez is valami megmagyarázhatatlan érzés volt. Nyilván mindenki más számára az élet természetes és problémákat aligha okozó cafrangja, üres formáság, a jóreggeltre ugyanolyan szürke jóreggellel válaszolni. De Homolács Albin gúnyt és lenézést vélt felfedezni a fiatalabb kollégák köszöntéseiben. Persze, köszönni kell. De meghajolni hozzá, mint Steiner úr teszi, vagy örömmöt mulatni, mint Kőszegi úr, vagy megkérdezni Bender úr módjára, hogy van, hogy van és hozzátenni: és önagysága? felesleges és gyanús dolog. Hisz ezek tudják jól, hogy tőle nem várhatnak semmit és néhány év múlva, hacsak nem nyugdíjazzák addig, bizonyosan túlhaladják őt, mért teszik hát?

Egyszerre felfigyelt, Bender úr hangjára, aki tollszáraiba új tollakat helyezve, mondta:

— Tulajdonképpen beteget akartam jelenteni mára, olyan fáradt vagyok.

— Mért?

— Reggel ötkor feküdtem le. Hiába, csak úri-

embernek szabad mulatni. . . De egész éjjel zül-
leni, aztán egy nőnél aludni, hogy ötkor kizavar-
ják az embert egy meleg női test mellől . . . Brr,
ki a hidegbe, számlákat revideálni. . . Kérem,
uraim, fejezzék ki részvétüket. . . Köszönöm . . .
Jólesik tudni, hogy vannak még megértő embe-
rek a földön . . . Nna, ez a hülye Bakajsza me-
gint nem tett friss tintát a tintatartóba . . .

Elhallgatott, mert Klemenl úr, a vezérigazgató
titkára suhant el az igazgatói szobák felé.

Majd Lóránt úr vette át a szót, aki magyarázni
kezdte, hogy önmaga ellen vétkezik az, aki nem
szombat este rendezti a kiruccanásait, mert egy
heti munka után zavartalan szórakozást kíván a
természet. Steiner úr megjegyezte, hogy ő sohse
tölt *egy egész* éjszakát nőnél, mert eltekintve at-
tól, hogy többbe kerül, a nőnek rendszerint csak
egy ágya van és ő nem tud mással egy ágyban
aludni. Mire Kőszegi úr marhának nevezte Stei-
ner urat — tegező viszonyban voltak —, akinek
fogalma sincs arról, hogy mi a jó. Erre Fónagy
úr egy érdekes esetet említett meg, amit tegnap
hallott az unokaöccsétől. Egy barátja megszólí-
tott egy uccai nőt a Népszínház uccában, aki fel-
vezette a lakásába. Kicsit szolidnak tűnt neki a
nő lakása, polgári hálószobája volt, két egymás
mellett álló ágygal, nála aludt, mire megtörtént
az a hihetetlen eset, hogy reggel megjött a nő
férje és kiderült, hogy a nő *nem olyan nő* és a
fiúnak úgy kellett elszöknie, bonyolult ravaszsa-
gokkal, mint valami szabályszerű szeretőnek.

Ez a kérdések és viták zuhatagát indította
meg. Homolács mohó érdeklődéssel figyelt, egy-
részt, hogy mindent elmesélhessen a feleségének,
másrészt, hogy mélységes megbotránkozását kel-
lően kiélvezhesse. Teljesen igazat adott Steiner
úrnak, hogy az erkölcsök illeténmódon való el-

durvulása egyenes következménye a háború, a forradalmak és a szanálás utáni szörnyű nyomornak. De Kőszegi úrnak is igazat adott, hogy ez egy újságokból ismert zsarolási módozat, mire Bender úr ellenvetette, hogy akkor mért csak az éjszaka után tört be a zsaroló férj? Steiner úr egy fontos kérdést vetett fel: Fizetett-e a fiú? És elképedve és irigyen hallották, hogy a nőnek, akit pedig nyilván a nyomora készítetett erre a lépésre, nem fizethetett a nagy sietségben, a férjnek pedig pláne nem, hisz megugrott előle, tehát zsarolásról szó sem lehet. Végül azt kérdezték egymástól, hogyan van az, hogy ilyen érdekes és rendkívüli esetek mindig csak *másokkal* esnek meg és sohase velük? De Morvái igazgató belépése elfojtott minden privat-beszélgetést, mint egy kemény pokróc a fellobbant tüzet. Nekiestek íróasztaluknak, Homolács is felpattant ültéből és az igazgatóval együtt lépett be a szobába.

— Hogy van? — kérdezte Morvái és meg sem várva a választ, íróasztalához ült és átfutotta előjegyzési naptárát.

— Köszönöm, ahogy csak egy szalmaözvegy lehet.

— Úgy, önagysága elutazott?

— Oh, csak két napra, egy vidéki rokonunk lakó ...

— Nana ... — és az igazgató tréfásan megfenyegette Homolácsot. — Csak módjával a lumpolást! Most drága a francia pezsgő . . .

Homolács szerényen és öntudatosan elmosolyodott és nem válaszolt, jelezni akarván, hogy érti az igazgató úr tréfáját és nem akarja tovább fecsérelni az idejét, hanem a tárgyra akar térni. Elővette noteszét és felvéve az aznapi rendelkezéseket, távozott.

Amint a verőfényes, zsongító őszi napsugártól mosolygós uccára ért, úgy érezte, hogy voltaképp nagyon simán és kellemesen folyik az élete, íme, nem kell íróasztal és villanylámpa mellett kuksolnia, dohányfüstös, fülledt helyiségben, melynek levegője úgy ráfekszik az emberre, mint a viharelőtti, fojtott szélcsend, anélkül, hogy bármi felszabadulás következne utána. Pedig szorongó, nehéz aggodalommal hagyta ott néhány hónap előtt az íróasztalát, amikor Morvái tudatta vele, hogy ezentúl a feleket fogja látogatni a városban. Nem értette, mit jelent ez a változás. Igaz, utóbbi időben néhány kellemetlen tévedés csapta arcul, de lehetetlen tiszta fejfel dolgozni abban a nehéz, torkot és szemet kaparó levegőben, a számoló és írógépek idegtépő zakatolásában. Lehetetlen... A többiek mért tudják? .. . Mert fiatalok, sértetlen és erőteljes a szervezetük, de ő már huszonnyolcadik évét szolgálja a malomban .. . Lehetne úgyis fel fogni a dolgot, hogy az igazgatóság erre a könnyebb munkára fogta, mert a nehezebbet már nem tudja elvégezni, de lehet úgyis, hogy azért sétáltatják a városban, hogy kíméljék a szakadatlan munkában kissé megrokkant szervezetét. Nem lehet ilyesmit tudni. Vannak emberek, akik tudják az ilyen rejtvények megfejtését. Ezek azok a siető és sarokban beszélgető vagy karonfogva sétálgató emberek, akik titokzatos arccal sugdolóznak egymás fülébe, időnként nagyot kacagnak, — teher-méhé-szetes, kehed-vehes öhöregem — mondják röhögés közben, majd elhallgatnak és komoly, férfias kézszorítással: tehát ebben maradunk! — elválnak. És rövidesen kiderül, hogy az egyiket áthelyezték vidékre,

sokkal magasabb pozícióba, vagy hogy soronkívüli javítást kapott, vagy elveszi az egyik igazgató unokahúgát, szóval valami súlyos fontosságú esemény történik vele. Mindig irigyelte ezeket az embereket. De a titkukat nem tudta ellesni. Tudta, hogy senki oly pontosan, oly lelkiismeretesen és annyi odaadással el nem végzi a dolgát, mint ő. Sokszor esti kilencig, tízig körmölt íróasztalán, mialatt a takarító személyzet beszélgetését hallgatta és szívta a port, amit seprűikkel felverték, csakhogy mindennel rendben legyen és elkerülje a restanciák fenyegető posványát. Hivatalos óra alatt soha magánbeszélgetést le nem bonyolított, kivéve, mikor egyszer a feleségének influenzája volt és a cseléd betelefonált, hogy jöjjön haza, mert 39.7 a láza és nemrégiben, mikor a fia hívta fel, akinek kisfia született, az ő egynapos élete után Örökre elszenderült unokája. Voltak, akik suttyomban privát-leveleket írtak a mappájuk alatt. Ő soha nem tette. Ha hivatalos ügyben villamosra ült, eszébe nem jutott volna konfliktus, vagy autót felszámítani. Nem tett semmi olyat, ami ne lett volna minden tekintetben a legkorrektebb. Nem követett el soha semmi különleges cselekedetet. Néha felvillant előtte, hogy csupa negatívum, ha fontos is, de mégis negatívum az ő tevékenysége és valahogy ép ez a baj. De elhessentette magától ezt az öncsalást. Mert a pozitívumok nagy tömegét lehetetlen letagadni: törhetetlenül szorgalmas munkáját! Ép ezért érthetetlen, hogy még mindig a közkatonák szürke egyenruháját viseli és az igazgatói cím aranygallérja távolibb álom számára, mint gyakornok korában volt. Valamikor hosszú éveken át, szívósan és féktelesen marta mellőztetésének tudata. Szégyelte magát, mégis megtette, hogy alattomos ravaszságok-

hoz folyamodott. Napközben kézzakarva lassabban dolgozott, hogy ő maradjon legtovább az irodában és rendszeresítette az addig csupán hébe-hóba előforduló késői oltmaradást. Féléven át a takarítókkal együtt ment ki az épületből. Vala mennyi igazgató látta ezt, de ügyet se vetetlek rá. Még feleségének se vallotta be rút stréberkedését, de végül is engedett az asszony sopánkodásainak, aki tízig, tizenegyig várta a díványon, szepegve, vacsora nélkül és beszüntette céltalan erőfeszítéseit.

— Ha akarod, — mondta számtalanszor a felesége, — én megyek el a Morváihoz és megmondorírom neki, hogy ezt nem lehet soká bírni c-> adjon melléd egy embert.

De persze, ilyesmiről szó sem lehetett. -

Valahol egy regényben olvasta, hogy a „föltalatti utak visznek a boldogulás felé“. Etpí kezdve úgy nevezte az egymást karonfogó és nevetgélő kollégákat, hogy „földalatti utakon járók“ és olyan cselekedetre határozta el magát, amely még ma is keserű undorral tapad a szájigban és éjszakánként néha belécsimpaszkodik horgos újjaival, mint egy óriási, fekete pók. Tudta Morváiról, hogy nagy zenekedvelő. Egy alkalommal valami Barrientos Mária nevezetű híres koloratúr-énekesnő felléptét hirdették a Operaházban és a jegyeket már az első napon elkapták. Mire Homoláos a pénztárhoz jutott, csak a legdrágább jegyekből maradt néhány darab. Két huszonkét koronás jegyet vett és alnyújtotta Morvainak, mondván, hogy ajándékba kapta és ezennel átadja a jegyeket, mert ők egy születésnap vacsorára vannak meghíva, melyről nem mondhatnak le. Sohse fogja azt a jelenetet elfelejteni! Morvai furcsa, ajkbiggyeszto mosolylyal nyúlt a jegyek felé, szótlanul nézegette egy

darabig, majd visszaadta őket, anélkül, hogy egy szót szóló volna. Ilyen kínos csendet soha életében nem élt át. Érezte, hogy a vére az arcába szökik és átsuhant agyán, hogy letörülhetetlenül és megmásíthatatlanul örök életére nevetségessé vált. Állt és várt és morzsolgatta újjai között a jegyeket, mint a tébolyodott, akit egyszer az elme-gyógyintézet fala mellett látott, amint egy falevelet babrált öt év óta, melyről azt képzelte, hogy százmillió bankó. Végre megszólalt Morvái, de máig se tudja, hogy gúnyolódott, vagy őszintén beszélt e. Ezt mondta:

— Nagyon köszönöm kitüntető szívességét, de nem fogadhatom el, mert Barricatos a Traviatában lép fel és az én idegeim nem bírják ezt a zenét.

Mint egy alvajáró lépett ki az igazgató szobájából, egyenesen a mosdóba ment és öt percig tartotta fejét a hideg víz alá. Így sikerült tapogatózása a földalatti utakon.

De ezek az idők rég elmúltak. Belátta, hogy egyetlen boldogság van a világon, a hitvesi szeretet. A gyerekek, az valami más, azoknak már saját céljaik is vannak. De saját célokkal élni, mégis eggyéolvadva más valakivel, akiben mindig vigaszt, ösztönzést és öngazolást talál az ember, ez fenséges és ritka adománya a sorsnak, amit nem kárpótol se rang, se cím, se pénz, semmi a világon. Hisz egyébről se hallani, mint szerencsétlen házasságokról. Vájjon hányán tudják, mit jelent, mindig és minden körülmények között feltétlen szolidaritást találni, egy forró szerelemmel ölelő kart, mely soha nem lankadó hévi fonódik a nyaka köré, valahányszor hazamegy, egy okos asszonyt, aki szigorú, de mindig csupa szeretettel teli kritikával méri az urát. Idáig mosolyogva hessegette el magától a gon-

dolatot, hogy nem fogja kibírni ezt a két napot nélküle. Most, hogy előtte állt a válás, szorongó aggodalommal gondolt a két napi egyedüllétre. Csokornyakkendőt nem lehet felvenni, mert azt nem tudja megkötni egyedül. Ha az inggombja leesik reggel, az Annát kell behívni, hogy keresse meg, pedig a lány előtt nem szeret negligzében mutatkozni; bezzeg Mária egy pillanat alatt megtalálja, akárhogy elgurult. Ha ebéd után jön valaki, neki kell beszélni vele, pedig az a kis ebédutáni szundikálás milyen finom találmány. Igaz, hisz ma a fiánál ebédel, így rendezte Mária. A kulcsok elzárásáról neki kell gondoskodni és kiadni, ha a lány kér valamit. Ez a legkellemetlenebb, a lány előtt háziasszonykodni. Szóval lesz egy csomó kellemetlenség. De nem baj, két nap mindössze és Máriáért teszi. . .

Komolyan lépegetett rövid, apró lépteivel a nyüzsgő Múzeum körúton. Hóna alatt barna aktatáskáját szorította, sötétzöld felöltője, bár kézelője és bársony gallérja kicsit kopottas volt, kifogástalanul simult termetére, a cipője fénylett, nadrágján élesen feszült a vasalás, csinos, tiszta öreg úr volt Homolács Albin, „mintha mindig a skatulyából vették volna ki“ mondták a családban.

A lakásuk közelében hirtelen ötlettel intett egy autótaxinak. Noha konfliktus beszéltek meg, elképzelte, mennyire fog örülni Mária az autónak és lihegve sietett fel a lépcsőn.

Mária teljesen elkészülve a bőröndjén ült az előszobában.

— Autó! — csapta össze kezét az uccán, — micsoda könnyelműség! De a férje intett: ne a soffőr előtt. Szótlatlanul ültek a kocsiban, hisz mindent letárgyaltak már a legapróbb részletekig. Az asszony az ura kezére tette a kezét és a

szeme szögletéből figyelte őt. Homolács mereven ült, tekintetét nem tudta levenni a kifüggesztett „Szabályzatról“. Érezték, láthatatlanul csavardik köréjük egy szívós kötelék, melyet nem fog-nak tudni széjjelvágni. Csak egy szót kellett volna szólniok és az asszony itthon marad.

— Mi lesz veled? — sóhajtotta alig hallhatóan a nő.

— Ugyan kérlek, ez elintézett ügy.

De mindketten reménykedtek, hátha történik valami.

Nem történt semmi. Hosszan csókolgatták egy mást a fülkében a felszállás és elhelyezkedés izgalmai után, egy fiatal, púpos lány és egy négy ven év körüli, jól öltözött, szőke úriember mosolyogva néztek össze, mintha ismernék egy mást, mialatt az asszony sírva motyogott a férfi fülébe, aki folyton az orrát fújta, ő vette észre az idegenek közös mozdulását és elszégyelte magát.

— Nna! — mondta keményen — ez alapos búcsuzás volt. Minden rendben? — és körül-tapogatta a hálóban elhelyezett holmikat, aztán órájára nézett. — Még öt perc, megyek. Tisztel-tetem az egész családot.

Főhajtással üdvözölte a másik két utast, előkelően és mereven, mint egy nemzetiszínházbeli márki a régi francia darabokban. A szőke úriember mélyen meghajolt ültében és karját széles ívben a földig lendítette. Homolács meglátta ezt és az alig észrevehető gúnyos mosolyt is az ismeretlen arcán. De elhatározta, hogy ezeket a szép perceket nem engedi elrontani. Szótlanul nézett fel a Perronról Máriára, aki zsebkendőjét arcához emelve, bánatosan és merengve cirógatta végig tekintetével újból és újból a férjét Valami megmagyarázhatatlan, nehéz szorongás szorí-

totta össze a férfi torkát. Mintha Mária feje a keskeny vonatablakban nem is eleven valóság, hanem egy régi kép lett volna. Unokáinak fogja ő még ezt a képet mutatni. — Nagyanyátok! — mondja majd, a képre mutatva. — Szeressétek, amint én szerettem! Nem, nem volt ő asszony, hanem földöntúli, angyali lény . . . Meghalt! Vasúti szerencsétlenség következtében! És én voltam, aki kikísértem a pályaudvarra és amikor álltam a perrónon, én lent, ő fent, az ablakban, úgy állt ott, mint egy kép, mint ezen a képen .. . Oh, mért is kísértetni ki, mért is nem beszéltem le az utolsó percben, én, szerencsétlen ...

Megrázkódott.

— Vigyázz magadra, drágám, — szólalt meg a kép.

Még ott állt előtte, még élő, meleg test volt, Mária, még egyetlen szavába kerülne és örömmel kiszállna a vagonból, boldogan ölelné át a férjét, mintha máris visszajött volna a nagy útról...

A vonat észrevétlenül, alattomosan csúszni kezdett. Nem voltak erre elkészülve, füttyöt, indítást, csengetést, kavarodást vártak, valami általános, ünnepi felfordulást, hogy a külvilág is bekapcsolódjék valahogyan az ő nagy szenzációjukba. A vonat elindul... micsoda szédítő esemény ez, mennyi ismeretlen, sötét veszélyt rejtget úgy az utas, mint az itthon-maradó számára és íme, az újságos és élelmiszeres mozgókocsikat kitolják, a hordárok lomhán hátatfordítanak, egyenruhás vasúti-emberek sietnek dolgukra, néhányan, akik hozzátartozójukat kísérték ki, még integetnek, mint ő, de lassanként kiürül a pályaudvar, csak ő áll még a sínpár mentén, tekintetét mereven arra a rácsos tehervagonra szögezve, mely mögött eltűnt a vonat,

karja fáradtan csüng a nagy zsebkendő-lengéstől, a szeme elhomályosult és könnyekkel teli és a visszafojtott zokogás görcsösen terpeszkedik a mellében.

4.

— íme, bekövetkezett, — mondogatta magában, mialatt kótyagosan és elomolva haladt a Baross tér felé, — íme, bekövetkezett... Belebámult a tér harsogó, tülekedő forgatagába, de a tekintete valahogy túlnézett a feléje hömpölygő áradaton és egyben befelé fordult, önmaga felé, mintha kíváncsian vizsgálná, vajjon ki az a csinos, idősebb úr, aki ilyen szokatlan körülmények között jár a Baross téren. Hirtelen megrezzent benne egy furcsa és kínos gondolat: ... mi az, hogy csinos? Borotválkozáson, nyakkendőkötésen, fésülködésen kívül soha nem nézett tükörbe, mindig egy bizonyos, határozott cél vezette a tükör elé, valamit akart megnézni, soha valakit. Mielőtt elment volna hazulról, Mária alaposan végignézte, először részleteiben, tiszta-e még a gallérja, nem kandikál-e ki a gallérgombja a nyakkendője mögül, kezelőjéről nem lógnak-e foszlányok, mellényét hozzákapcsolta-e a nadrágjához (ez igen fontos volt, mert „nincs slapsabb egy gyűrött-mellényű férfinél“, de ez az odakapcsolás sokszor határozottan kényelmetlen volt, különösen járás közben és nyáron), a kis felhúzó-hurok nem kandikál-e ki otrombán a cipőjéből és gyakran megtörtént, hogy a noteszt, vagy a tárcáját, vagy mindkettőt el kellett tüntetnie a kabátja belső zsebéből, vagy a hátsó nadrágzsebbe, vagy a felöltőjébe, ha nagyon kiüllesztették és átformátlanították a kabátját. Ha a részletek körül minden rendben volt, Mária

éles kutatással végigvizsgálta tetőtől-talpig, előlről, hátulról, aminek végeztével Homolács bátran elhagyhatta a lakást, avval a biztos tudattal, hogy megjelenése kifogástalan. — Olyan vagy most, mint egy miniszteri tanácsos, — mondta néha Mária. — De mi az, hogy csinos idősebb úr? Kinek csinos? Miért? Mária elment, itthagytott, haszontalan, rossz asszony, mit ér, ha csinos vagyok? — és megcsóválta a fejét, majd szinte öntudatlanul, akarata ellenére legombolta a mellényét a nadrágról. Rögtön észrevette ezt és úgy elszégyelte magát, mint a jeles tanuló, ha rajtacsípték, hogy grimászt vágott a tanárja felé. — Megörültél? — szidta össze magát összeráncolt szemöldökkel, — hát a feleséged kedvéért öltözködöl, vagy a saját kedvedért? Na! Nézze meg az ember! Azért is visszagombolod a mellényt! — De sajátságos! Erre az ezerszer kipróbált műveletre tökéletesen begyakorolt ujjai mehtagadták a szolgálatot. A kis szövetnyelv mindúntalan kiugrott a kezéből, igaz ugyan, hogy járás közben ritkán kényszerült ilyen gombolkozásra. — Hssz!... Hallatlan . . . sziszegte a fogai közül és eszébe jutott, mit szokott volt Mária mondani, ha nem sikerült a nyakkendőjét megkötnie, vagy egy hajcsomó makrancoskodott, nem akarván lesímulni a többi mellé és ő dühösen dúlt-fült türelmetlenségében: Csak nyugodtan barátocskám!.. . Nyugalom . . .! Nyugodtan fogj hozzá mégegyszer . . . ügy . . . Szépen ... No látod, sikerült. . . Mintha a felesége hangját hallaná, ment be egy kapu alá és olyan erővel, mintha attól tartana, hogy kirepül a kezéből, fogta meg a nyelvecskét és szilárd eltökéltséggel, ellentmondást nem tűrő mozdulatokkal rá!-gom! bol!-ta! a nadrágra.

Boldogan felsóhajtott. — Majd megmutatom

én neked! — és fenyegetőleg nézte végig a mel-
lényt. Ez se történik, ha Mária itthon marad!
Hirtelen olyan gyengeség fogta el, itt, a Rotten-
biller ucca és Rákóczi út sarkán, e rohanó, taszi-
gáló emberáradat, autótülkölés és kiabálás, villa-
mos- és teherkocsi csörömpölés közepette, a ma-
gánosság, mint egy óriási rém, úgy körülölelte
libegő, fekete szárnyaival, hogy a szíve összeszo-
rult. Nem mert átmenni a túlsó oldalra. Ha sze-
rencsétlenség éri, értesíteni se tudja Máriát, aki
legfeljebb késő délben kaphatja meg sürgönyét
Szolnokon, úgy, hogy éjfél előtt aligha lehet itt-
hon. De addig is idegen emberek fogják vetköz-
tetni, a nadrágját ledobják valahova, ahelyett,
hogy a vasaláson hajtánák össze, a fehérneműje
csupa vér, körülötte ismeretlen, részvétlen arcok,
a fájdalom élesen sivít testében és senki, aki
megértene őt. Mária már Rákos felé járhat, el-
mélyedve a Jókai-regényben, de időnként fel-
riad, szeme elrévedezik és órá gondol. Vagy el-
diskurál a kis púpos lánnyal, hisz oly finom,
nyájas ő, különösen a gyengékhez és szerencsét-
lenekhez, mindenki rögtön vonzódik hozzá és
kiönti előtte a szívét. Vagy tán szótlán szomo-
rúsággal húzódik a pamlag sarkába, állát tenye-
rébe támasztva, másik kezében zsebkendőjét
gyűrve, hogy rögtön rátapaszhassa szemére, ha
előnti a könny. Hát nem örülség, hogy így szen-
vednek mind a ketten, komoly ok nélkül, csak
azért, mert nem volt elég akaratuk, hogy vissza-
utasítsák a meghívást? Pénzpocsékolás, fárad-
ság, felfordulás és mindenekfelett bánat, ilyen
ostobaság miatt! Örülség, tiszta örülség!

Sarkon fordult és gyors léptekkel ment vissza
a pályaudvar felé. Megnézi a menetrendet és az
első nagyobb állomásra sürgönyöz: Homolács
Albinné, pesti gyors, második osztály, utazást

megbántani, rögtön gyere, — Albin. Roppant egyszerű dolog ez, Mária rövidesen itthon és minden a rendes kerékvágásba tér. Kár, hogy nem a pályaudvaron határozta el magát erre a férfias lépésre, vagy otthon, indulás előtt, vagy rögtön, amikor az esküvőre szóló meghívás érkezett . . . Mindenesetre érdeklődnie kell az állomásműködésén, hogy lehet-e így sürgönyözni és hová, hogy biztosan elérje a sürgöny . . .

Izgatottan szaporázta lépteit. Valami kényelmetlen hiányérzet is bántotta már percek óta, de nem akarta észrevenni, amíg nem végez a fontosabbik gondolatsorozattal. Most a két karja üres lóbálása is segített előhívni rejtekéből az eddig óvatosan gubbaszkodó érzését, hogy az aktatáskája hiányzik. Ilyenkor, hivatalos idő alatt csak az egyik karját szokta lóbálni, mert a másikat az aktatáska foglalja le. Nem ijesztette meg ez a felfedezés, mert egészen tisztán emlékezett, hogy amikor Máriáért ment, a kredencre tette, a két váza közé. Pénz nem volt benne, csak a mai napra vonatkozó számlák, egy váltó és kötvelevek, Rónai és Társa, a Nemzetközi Szállító, Schwarz Géza, ha jól emlékszik, különben is az Anna, ha egy folyton szájat jártató és ucára szökdöső teremtés is, megbízható és nem nyúl semmihez. De bosszantó, hogy nem mehet innen az ügyei után, hanem előbb haza kell térnie a táskáért. Nem baj, úgyis megéhezett, legalább lenyel otthon egy darab vajaskenyeret.

A pályaudvarra érkezvén, forgatni kezdte a nagy fémlapedőket, melyekre a menetrend van ráragasztva. A vasúti étteremből ínycsiklandó sült- és pirított hagyma illat lebegett feléje. Ha nem tűnt volna fel olyan hallatlan kilengésnek hivatalos óra alatt, mikor az elkerülhetetlen magánügyét már elintézte, letelepedni egy

vendéglőben, „elrontani az étvágyát“ és „rossz vendéglői kosztot enni“, ami a nőtlenek életének oly fájdalmas keresztje, eltekintve a felesleges pénzkidobástól, hisz ugyanazt otthon sokkal ízletesebben és feleannyiért megkaphatja, még tán kedve kerekedett volna betérni az étterembe. Itt még az sem baj, ha a hivatalbéliek közül valaki meglátja: a feleségét kísérte ki és közben megéhezett, punktum. Nem ismerte ki magát a, menetrenden, bement a perronra, hogy megkeresse az állomásfőnökséget. Ép vonat volt indulóban, bucsúzkodó csoportok álltak körül a füst- és izzadságszagú csarnokban egy vézna asszonyka útiruhában, sapkában, cuppanós csókokat váltott egy köpcös, kövér fiatalemberrel, de egyáltalán nem látszott rajtuk meghatódás, csacsogtak és nagyokat kacagtak. Néhány lépéssel arrébb egy feketeruhás, őszes hölgy könnyekkel teli, szótlanul szorongatta egy tizenhat-tizenhétéves fiú kezét, akit láthatóan untatott és feszélyezett ez az érzékenykedés.

Ekkor már tudta Homolács, hogy nem fog sürgönyözni. Lealázóan nőiesnek, sőt vénasszonyosnak találta az elhatározását, sőt annyira szégyelte magát, hogy a legszívesebben fogta volna az agyvelejét és kifacsarta volna belőle emlékezését erre az útra, a Rottenbiller uccáig és vissza. Félt átmenni a kocsiúton, félt, hogy elgázolják! Micsoda hallatlan gyerekesség, vagy vénasszonykodás, ami tulajdonkép egyre megy, micsoda ügyefogyott tehetetlenség! És érezte, hogy idővel ebből is egy operajegy-eset lesz, ha nem is annyira súlyos, hisz nem tud róla más. Sarkon fordult és szilárd eltökéltséggel ment az étterem felé.

A vendéglő zsúfolt volt, alig talált helyet.

— Hát hozzon nekem... hozzon nekem ... — mondta a pincérnek, az étlap tanulmányozása közben — az bizonyos, hogy fasírozott húst nem! Tudom, miből csinálják vendéglőben a fasírozott húst. . . Hozzon egy pár debrecenit szaftban és egy gyenge fröccsöt. Tudja, sok szódavíz, kevés bor . . .

— Hosszú lépés, igenis! — felelte a pincér és elsietett.

Mi az a hosszú lépés? — gondolta Homolács. Elmosolyodott. Azt akarta ezzel mondani, hogy hosszú lépésekkel fogja hozni? Tán nem tud jól magyarul? Hát hozza hosszú lépésekkel. Olyan mulatságosnak találta ezt, hogy magában édeset kacagott. Ezt okvetlen elmondja Máriának. De akkor azt is megtudja Mária, hogy vendéglőben volt. Hát aztán? Csak nem akarta letagadni előtte? Mária előtt úgy se lenne képes bármit is letagadni, *azon a bizonyos dolgon kívül*. — Persze, szomorú voltál, így akartál vigasztalódní, — fogja mondani. És így is van! Ez a halotti torok lélektana, amikor a gyomor kiegyensúlyozza a bánatot, a test vigasztalja a lelket! Jé, ez sohase jutott eddig eszébe! Jókedvűen ütögette egymáshoz térdeit az asztal alatt, élvezte a szabadságát. . . azaz inkább legénykedő önállóságát és akarateréjét, mely győzedelmeskedett gyerekes szorongásain, hisz a szabadságát igazán mindig élvezhette, az ő boldog házassága egyáltalán nem jelentette mozgási lehetőségeinek korlátozását. Nevetséges ...

Vidáman falta a virslit. Felségesen ízlett neki. Persze a virslit nem lehet elrontani, egy szószot pedig csak tudnak készíteni. Nagyokat húzott a

fröccsből. Majd két hölgy telepedett az asztalához. Beszélgettek.

— Anyásnak mondd meg, — mondta a fiatalabbik nő — hogy rögtön küldje el a zöld szvettert és a hat kötet Shakespearet. De nehogy elfelejtse!

— Jó, jó! — felelte a másik, aki teltebb és csinosabb volt és szórakozottan olvasta az étlapot.

— Jenőnek pedig mondd egyszerűen azt, hogy nem tudtál velem beszélni!

— Ezt nem mondom. . . ilyen nyilvánvaló hazugságot nem mondok!

— Hát akkor akaszd fel magad!

Homolács ijedten futotta át őket tekintetével. A kisebbik észrevette az idegen úr megdöbbenését és elmosolyodott.

— Ibrahim vigye fel a sajtot a toronyba, — folytatta valamivel hangosabban — és a szurkot főzze fel a rajzszögekkel, mert Samu bácsi csak így szereti. A póznákat pedig fektesse a kiségybe és a hőmérők szőrszárait fésülje meg!

Homolács torkán akadt a falat. Letette a kést és a villát és olyan hökkent rémülettel nézett a lányra, mintha veszett kutya volna, mely minden pillanatban ráugorhat. A leány nyugodtan és elgondolkodva babrálta a szalvétát. Az idősebbik, mint aki mitsem hallott, intette oda a pincért, rendelt két szalontüdőt, sörökkel, amiből Homolács megállapította, hogy semmiesetre se úrinépek, mert rendes ember nem fogyaszt vendéglőben ilyen kotyvalékot.

Folytatta étkezését, de a szeme szögletéből figyelte a lányt, aki vézna, fiús alakjával, tojásdad, barna arcával, csodálkozó, nagy, fekete szemével, kissé előreálló, férfias állával, igen

egyszerű jelenség volt sötétkék kosztümjében, nem látszott rajta a téboly legkisebb jele sem.

— Mit csinálsz délután? — kérdezte az asszony.

— A Gerbaudban találkozom a gyerekekkel.

— A Gerbaudban?

— Igen, Félixné hívta össze a bandát.

— Már megint este fogsz dolgozni! Tönkre leszed a szemed!

— Ne aggódj te értem! A fő, hogy a cintányérok elférjenek az alagútban . . .

Az idősebbik kissé ingerülten nézett rá, aztán elmosolyodott. A lány oly természetes közönynyel beszélt, hogy Homolács nem hitt a fülének és mintha egy lidérces álom feküdne a mellére, összeszorított öklével a levegőbe csapott.

Az idegenek önkénytelenül feléje pillantottak.

Hozták az ételt, a két nő hozzálátott.

— Légy szíves a sót, — kérte az asszony.

A lány odaadta.

— Ez paprika!

Sótarló nem volt az asztalon.

— Sót kérek, szólt az asszony egy *arra* haladó pincérnek.

— Igenis!

De nem hozta.

— Rémes . . . Jéghideg lesz az étel.

Homolács felugrott és a szomszéd asztalhoz sietett.

— Mit szólsz ehhez a bárgyú pofához? — súgta a lány.

— Ugyan! Nagyon rendes ember.

— Láttad, milyen szemeket mereszt? És hogy meg van rémülve?

— Nem csoda. És nagyon kérlek, hagyd már abba ezt a pojacáskodást!

— Parancsoljon, asszonyom! ... — nyújtotta át a sötét Homolács.

— Köszönjük, — vágta el az asszony szavát a lány. — Ön nagyon kedves.

A férfi egy mozdulatot tett: szóra se érdemes.

— Kérem, — fordult ismét hozzá a lány — nem tetszik tudni, hol lehet sürgönyt feladni?

Az asszony dühösen intelt neki a szemével, hogy ne folytassa.

— Sürgönyt? Igazán nem tudom.

— De különben, mit zaklatom önt! Figyelmeztetem, már Horatius is megmondta, kerülje a kérdezősködőt, mert a szószátyárral egy ágról való s kinek füle nyitva áll minden beszéd előtt, annak eljár a szája is.

Az asszony hangosan felkacagott.

— Kérem, uram — fordult Homolács felé — a húgom kissé ...

— Hólyag! — vágott közbe a lány.

— Hát mondjuk, hólyag, — folytatta az asszony és mentegetni kezdte a lányt, aki olykor közbevágott, Homolács pedig szabadkozott, hogy Ő nem talált a lány viselkedésén semmi kivetnivalót. Pedig mennyire talált! Legnagyobb csodálkozására a lány rögtön elmondta, hogy ő Újvári Rózsi, a néne Újvári Etel, férjezett dr. Erdős Gézáné, ügyvéd, Arad, Fő utca 45, telefon 1—57, most hazautazik, de ő itthon marad. És kicsoda ő, ha szabad érdeklődni?

Mintha sűrű, áthatolhatatlan köd venné körül Homolácsot, nem tudta megtalálni egyensúlyát. Oly különösnek, oly valószínűtlennek tetszett ez az egész helyzet, ezekkel a furcsa emberekkel, a bolond lánnyal, ez a beszélgetés vadidegenekkel, akik ha valami exotikus szigetről vetődtek

volna ide, akkor se áraszthatnának magukból ismeretlenebb és barbárabb fluidumot. Félt tőlük. Ösztönszerű védekezéssel mutakozott be, pillanatnyi megtorpanás után, hamis néven, Szegedi Sándornak.

— No és? Állása, lakása, küllege, anyaga? — kérdezte a lány szigorúan, összeráncolt homlokkal.

— De kérlek, Rózsi! — mondta a nénje — rettenetes, mit művelsz . . .

— Nos, halljuk, halljuk! Radames, Radames, felelj! íme hallgat, áruló! — hajolt Újvári Rózsi kifordított tenyérrel nénjéhez, mintha azt mondaná: látod, megmondtam neked, hogy áruló.

Mindnyájan hangos nevetésre fakadtak. Halványan Homol ács is megérezte azt a groteszk bájt, ami ebből a mulatságos gyerekből áradt. Mindamellett egy félelmetes szó keringett az agyában: Kalandornők! Nem szolgáltatata ki magát.

— Miniszteri tanácsos vagyok.

Rózsi tapsolni kezdett örömeiben.

— Nagyszerű! Tudtam, amilyen tiszta, rendes fiú. Remélem a vallás- és közoktatási minisztériumban?

Homolács ráhagyta.

— Szenzációs. Akkor mindjárt a protekcióját fogom kérni. Én tudniillik író nő vagyok és szeretnék a minisztériumtól megbízást kapni tankönyv írására. Az anyagom már készen van: Újabb adalékok a sós differenciál-vegyületek aritmikus kicsapódásainak exuberantiális complementumához.

Homolács nem tudta, tréfa ez, vagy komoly? Hogy a lány író nő, rögtön elhitta. Írókról, színesekről, festőkről elhitt minden szörnyűséget és ép oly különös, félbolond lényeknek tudta

őket, mint ez a lány volt. De hogy ilyen komoly dolgokkal foglalkozzék, mint vegyidet, kicsapódás, tankönyv, teljességgel valószínűtlennek látszott. Mégis önkénytelenül tiszteletet kezdett érezni iránta, tán azért, mert a hosszú idegen szavak a legtermészetesebb gördülékenységgel peregtek ajkáról. Rögtön az inkompatibilis szó jutott eszébe, ami úgy megtetszett neki, mikor egyik kollégájától hallotta, hogy elhatározta, ezentúl „összeférhetetlen“ helyett mindig ezt fogja használni. Hát nem inkompatibilist mondott elsőiben? A szeme majd kisült szégyeneiben. Az irodában történt, Morvai szobájában, Fónagy úr a nyersmérleget terjesztette elő . . . de nem, ezt a kedves, fura, vidám délelőttöt nem akarja elrontani. Kedves délelőtt? Nem is az. Mária elutazott és avval a sok zagyvasággal, a hőmérőszőrőkről és a cin tányérokról, amit a lány eleinte összebeszélt, nyilván őt akarta ugatni. Eh, mi köze ezekhez az emberekhez, ideje volna, nagyon is ideje, hogy a munkájához lásson, hisz még az aktatáskájáért is haza kell mennie...¹

Az asszony órájára nézett. Tíz perce volt még. Mindnyájan fizettek.

Elbúcsúztak, Újvári Rózi össze-vissza csókolta nénjét.

— Maga merre megy? — kérdezte a lány Homolácstól.

— A Rákóczi úton. — És remélte, hogy a lány nem arra tart.

— Akkor együtt megyünk, pompás! De előbb kikísérjük Etelt.

Homolácstól nem hagyták el rossz sejtelméi. Mégis csak kalandornők. Nem volt tiszta fogalma arról, mi egy kalandornő, de valami pizkos magasabbrendűség sugárzott ebből a lány-

ból, nem találta sehogy se a hangját, érezte, hogy nevetséges a szemében és a lány úgy játszik vele, mint egy bábúval. Mit akar tőle? Ekkor már a lány belekarolt és húzta magával.

— Maga az én saját, külön miniszteri tanácsosom, — súgta nevetve a lány a férfi fülébe.

Homolács elvörösödött: a lány lehellete megcsiklandozta és átérezte karján meleg, kemény kis keblét. Hirtelen egy szédítő, forró hullám csapott át rajta, egy oly titokzatos és mennyei borzongás, hogy beléludbőrözött a teste.

— Bocsánat hölgyeim, — állt meg az étterem ajtajában — halaszthatatlan dolgom van.. Igazán sajnálom ...

És kirohant a pályaudvarról.

6.

Gondolatai zavarodottan tolongtak egymás hegyin-hátán. Ilyen különös élménye még nem volt ötvenhárom év alatt. Káprázatosán furcsa lények ezek az írónők. Bolondok és vérszívó vámpírok. Ki tudja, hogyan végződik ez a kaland, ha idejekorán el nem menekül! Úgy érezte, mintha tátongó szakadék széléről rántották volna vissza az utolsó pillanatban. Egy filmre emlékezett: hatéves kislány viharos éjjel az erdőben. Rémképeket lát, fantasztikus szörnyetegek nyújtogatják feléje faág-karjukat, kísértetek kergetődznek körülötte és legszönyűbb rémületében egy angyali, szelíd arc jelenik meg elmosódottan a lombok között és két kar terjeszkedik feléje, féltve, hogy megóvja a látomásoktól, rég meghalt édesanyja emléke. Igen! így jelent meg előtte Mária, hogy elűzze a gonoszt. Vagy csak most érzi így? Nem, Mária nélkül nem húzta

volna el a karját. . . Viszont így egyáltalán nem lett volna olyan tragikus az eset. .. Sőt. . . Megsimogatta jobb karját: itt feküdt, itt pibegett kemény kis keble, mint egy madárfióka ... Pfüj, egy ismeretlen, céda nő, ki tudja, milyen piszkos, nem szégyelli magát, amiért egyáltalán észrevette, hogy nő? Tisztességes, becsületes bázasember létere idegen női bájak varázsának úgy kéne leptanni róla, mint egy falnak hajított gummilabdának. Ha ezt megtudná Mária! Szégyen, gyalázat. . . Eh, jobb ezt nem bolygatni, vannak sötét, titokterhes foltok az ember életében. . . Egyetlen ajtó, mint a mesében, melybe Máriának sohse szabad belépnie; elég kínos, elég undorító, de van, letagadhatatlanul van; félelmes iszonyú, ha az ember boldog férj és após, de van és elpusztíthatatlan!

Háromnegyed tizenkettő volt. Amíg hazaér negyedegy. Nem tud már elintézni semmit, az üzleteket egy órakor zárják. Legközelebb esik a Schwarz Géza, megpróbálja elintézni az iratok nélkül, hisz csak 300 pengő inkasszálásáról van szó és mellesleg újabb rendelés utáni puhatólódzásról.

Ez a Schwarz Géza terménykereskedő, széles, kövér, barna ember volt. Mint egy zsarnok néger király, dühöngve, átkozódva járt folyton fel és alá irodájában, ordítózva diktált a kis-asszonyának és gorombán feleselt ügyfeleivel, de jó neve volt, becsületes fizetőnek ismerték, akivel mindig lehet üzletet kötni. Valahányszor együtt volt vele Homolács, arra gondolt, hogy ez az ember *zsidó*. Robusztus, tomboló erőszakossága a zsidók alattomos, szívós világszövetségét juttatta eszébe, mely kibogozhatatlanul keresztül hálózza a földet valami kiismerhetetlen, sötét titkú, véres cél érdekében. E szövetség

valóságát a kommün után felburjánzott lapok ültették tudatába. Egész életét zsidók között töltötte, a malom tisztviselő-karának mintegy tizedrésze volt keresztény és apróbb Ízléstelenségektől, rejtett értelmű szavak használatától eltekintve, semmi különbséget nem tudott észrevenni köztük és a nem-zsidók között; a földalatti utakon járók között csakúgy akadt keresztény, mint zsidó, az érvényesülés láza fűtötte valamennyit és tülekedésükben egyaránt taszigálták maguk mellől a többit, akár fajtajukbéli volt, akár idegen. Persze barátkozni, szívből eldiskurálni nem tudott velük, — tulajdonképp senkivel se barátkozott — hisz megmagyarázhatatlan idegenkedése, melyet nem oltott el semmiféle meggondolás, születése óta pislákoltt benne. Még a proletárdiktatúra utáni időkben sem tudott belevegyülni az öklötrázók és máglyáért üvöltők közé, tudta, hogy a kommün nem abból állt, hogy hirtelen minden zsidó kommunistává vedlett. A malmot vezető üzemi tanács is véletlenül egy keresztényből és két zsidóból állt. De az akkor divatos szólamokból egy száлка bennmaradt a lelkében. Ha egyenként vette kollégáit, a kedves, privátélete számára tökéletesen közönyös és törtetésre kényszerült sorstársakat látta bennük, nem tudta elképzelni, hogy ez a szelíd, birkaarcú Lóránt, ez a csúzos Kőszegi, a folyton csokoládét majszoló Pollacsek valami szörnyű, véreskező maffia tagja legyen. A Schwarz Gézáról azonban elhitte.

Az üzlethelyiségben találta.

— Jónapot! — kiáltotta feléje a kereskedő. — Üljön csak le az irodában, mingyárt jövök. Cigaretta az íróasztalon.

Homolács letelepedett a hűvös, szűk szobács-

kában, ahol villanylámpa mellett egy gépiró-kisasszony dolgozott. Látogatásai során, a hivatalnokok láttára mindig örömmel gondolt arra, hogy ő járhat-kelhet a városban, nem kell reggeltől-estig meggörnyedve ülnie egy egészségtelen helyiségben. Mégse látogatta szívesen a kereskedőket. Ezekből az emberekből annyi energia és életerő sugárzott, annyira tudták, miért dolgoznak, a kizárólag önmaguk számára végzett munka annyi magabizással és fölényel töltötte el őket, minden üzletre annyi erőteljes becsvágygal vetették rá magukat, kecsgetett legyen az akár filléres haszonnal, hogy mindannyiszor s akarata ellenére is saját hivatásának szürke kilátástalansága jutott eszébe. Rangot immár nem érhet el a malomban, bizonyos. A havi 450 pengő fizetése tán elég volna, ha a házbér nem emelkedne minden negyedévben, ha nem kéne olykor a fiát segítenie és ha tavaly nem vásároltak volna új ebédlőt. Igaz, hogy az utolsó pillanatban, mert a régi teljességgel használhatatlanná vált, a székek összeroppantak, a kredencet kiette a szű, az asztal összeragasztott részei mindúntalan széjjelváltak. Teljes évig fizették a részleteket. Békében összegyűjtött húszezer koronáját természetesen hadikölcsönbe fektette, az inflációs évek alatt tőzsdézett, ami szépen hozott ugyan a konyhára, de végeredményben csúnya veszteséggel végződött. Álmát, hogy valamikor a vagyona tőkével kiegészített nyugdíjából élhet, szétfújta a háború, szóval, öregkorára még mindig ott tartott, hogy pontosan a fizetéséből élt, egyik hónapról a másikra. Ez a hivatalnok-sors ...

Schwarz belépett.

— Disznók! Kutyák! — szuszogta és zsebkenőjével a homlokát törülgette.

— Szóval, megint ráfizetett egy üzletre? — kérdezte Homolács.

A főnök vonásai között elégedett mosoly futott át.

— Azt nem! Ott még nem tartunk! — És a szűk ketrecben döngő lépteivel fel és alá kezdett járni. — Aljas társaság ez a Böhm és Braun, képzelje ... és káromkodva, ide-oda futkározva, mintha hangyák mászkálnának a bőre alatt, mesélni kezdte a Böhm és Braun égbekiáltó gazságait.

Közben a kisasszony levett a polcról egy levélmásolat-köteget. Rövid ujjú ruhája válláig felcsúszott és karja tövében szőke árnyék villant meg. Homolács mohón sunyított oda, de észrevette, hogy Schwarz meglátta volt mozdulatát, tehát továbbra is abban az irányban tartotta a tekintetét, mintha a glédába állított dosszié-kötegek érdekelnék.

— Mit keres? — kiáltott a főnök a kisasszonyra.

— Hogy mennyi az egységár a békéscsabai számlában.

— 35.60 ab Hamburg! Ha adat kell, csak tőlem kérdezze, értette? — ordított Schwarz és büszkén nézett Homolácsra. A lány helyére tette a dosszié csomót, fehér karja újra elővillant, Homolács elfordította a fejét. A kereskedő befejezte rémhistóriáját, melyben arról volt szó, hogy a Böhm és Braun cég egy 500 pengős váltó beváltására két napi haladéket kért, amit Schwarz egyéb előnyök kicsikarásával meg is adott. De úgy izgatta, piszkálta ez a két nap, mint egy szúrós fogfájás, nem bírt belényugodni.

— Nekem nincs pofám azt mondani a hitelezőmnek, hogy várjon két napig! — dörögte. —

Nekem lejáratkor fizetni kell! Ennélfogva megkövetelem, hogy nekem is pontosan fizessenek. És ez a . . . ez a . . . — és olyan megvetéssel nézte végig a becsukott ajtót, mintha a nyomorult Böhm és Braun állna ott, — ez a rongy . . . ez a jött-ment. . . pfuj, nem is akarok beszélni róla . . . Mellesleg szólván, jól bevasalom én rajtuk ezt a napot — kacsintott a vendégére.

Az üzletre tértek. Homolács beinkasszálta a 300 pengőt, aztán előadta, hogy a számlát ott-hon felejtette, de szívesen ad egy ideiglenes nyugtát a saját aláírásával.

Schwarz vérbenforgó szemmel állt eléje.

— Mit? Nyugtát? Maga megőrült, kedves szaktárs! Homolács Albintól nekem nem kell nyugta! Értette? Homolács Albinnak én számatlanul adom a pénzt! — Öklébe szorította Homolács kabátját a gombolásnál és vadul rázogatni kezdte. — Az örökségemet, értette, az örökségemet rábírom én az én Homolács Albinomra!

Homolács a tárcájába tette a pénzt.

— Holnap vagy holnapután úgyis benézek magukhoz, majd akkor ideadják a nyugtát, — folytatta Schwarz. — Gyűjtson rá.

— Köszönöm, nem dohányzom.

— Ja persze. Maga az ideális férj, aki nem dohányzik, nem iszik, nem kártyázik. No jól van. — És a fülébe súgta: De a finom kis szőke pilléket megnézi! — óriási röhögésbe tört ki. — Ohó, nagy kujon >az én kis Homolácsom!

A padló döngölt a lábai alatt, orrlyukából vastag sugárban lövelte a szivarfüstöt, mint egy életre kelt hatalmas bálvány, gőzölgött, fűjt, handabandázott, majd szétfeszítette a falakat maga körül. Homolács émelygett. Még lett volna mondanivalója, de ment. Nem ezelőtt a néger

törzsfőnök előtt restelkedett, de elviselhetetlennek érezte azt a tudatot, hogy valaki kileste egy elvetemült mozdulatát.

7.

Furdalta a kíváncsiság, igazat mondott-e az a kis eszelős fityfirity és az első könyvkereskedésben megvette Újvári Rózsi verseskönyvét. Maga csodálkozott a legjobban, amikor kérdésére, van-e valami könyv Újvári Rózsi nevű írónótól, egy verseskönyvet nyújtottak át neki. Tehát mégis író. Verset ír, de járatos a komoly tudományokban is! Nem mindennapi nő, bizonyos! Olyan lehetetlen és kificamodott cselekedetnek tűnt fel előtte, bemenni egy könyvkereskedésbe s még hozzá verseskönyvet vásárolni, hogy szükségét érezte mentegődni a kereskedő előtt, de egyben jól esett eldicsekednie írónő-ismerősével:

— Tudniillik, jól ismerem a szerzőt. . .

A kereskedő mosolyogva bólintott.

— Elég szépen fogy a könyv ...

Három pengőt adott a könyvért. Egy verseskönyvért. De szégyelte volna azt mondani a kereskedőnek, hogy nem kell, ha ilyen drága. Evvel aztán igazán lehetetlen elszámolni Máriának. Hát nem fog elszámolni. Beteszi az íróasztal fiókjába a többi bűnös holmi mellé. Viszont így nem mutogathatja a kollégáknak, vendégeknek: ismerem az íróját. Pedig tán valami szép ajánlást is kérhetne bele, ma délután a Ger* beaudba megy a lány. Mert ha a művész csodálatos és szörnyű állatfajta is, a könyv, a nyomtatott betű szent és tiszteletet gerjesztő tárgy, különösen, ha az ember ismeri a szerzőjét. De Újvári Rózsi? Vájjon micsoda zagyvalékot fir-

kálhat össze ez a hóbertos garabonciásdiák? Magában előre mosolygott, mégis majdnem ugyanazzal az áhítatos hódolattal nézte a könyvet, mint a malom évvégi mérleg-jelentésének zöld könyvecskéjét, mely egy emberfeletti magasságban trónoló hatalom kapcsolatát jelentette vele, a jelentéktelen kis mákszemmel.

Egy óra volt és Imre fiánál félkettőkor ebédelnek. Még átlapozgathatja a könyvet a Múzeum-kertben, mert itt laknak a közelben, a Szentkirályi uccában.

Letelepedett egy padra és zsebkésével felvágta a könyvet.

Számára az irodalom Jókait jelentette. Öt-hat könyvét olvasta fiatalkorában, noha a jubileumi kiadás ötven kötete ott sorakozott a kredenc két felső rekeszében (a másik ötvenet Imre fiának adta, amikor megnősült). A vers gyermekjátékszerű, távoli és felesleges ostobaság, kivéve Petőfit és Aranyt, akiket sohse olvasott az iskolán kívül. Kívülről tudta a Himnusz, Szózat és Talpra Magyar első két szakaszát, de ez se volt bizonyos, ha el kellett volna mondania, valószínűleg belesül. A lapokban itt-ott talált vers felett elsiklott, mintha franciául írták volna. A novellákat néha elolvasta, ha már egyéb olvasnivalót nem talált az újságban, de az első „modern” szónál abbahagyta. Ezért hangoztatta megvetéssel, ha rákerült a szó: a modern irodalom erkölcsstelen, hazafiatlan és értelmetlen; a magyar irodalom meghalt Arany Jánossal.

Már a könyv címe is furcsa volt: *Ének a Szaharán*.

Elolvasta az első verset, de nem értette.

— No lám, mondtam ... — mormogta és tovább akart lapozni. De három pengőt adott a könyvért és a kereskedő szerint szépen fogy.

Tehát vannak emberek, akik pénzt adnak verses könyvért, pedig nem is ismerik az íróját, kell tehát, hogy valami értelme legyen a versnek! Még egyszer elolvasta, figyelemmel és jóakarattal. Majd maga elé képzelte a lányt, semmitmondó, „házilányszerű“ mivoltát, nyugodt, hangsúlytalan beszédét és újra megnézte a címlapot, hogy lássa a nevét: *Ének a Szaharán. Versek. írta: Újvári Rózsi.* Ugyanaz a lány, akivel ma egy asztalnál ült és akinek oly enni-
 való kis keble van! Ugyanaz a lány az, aki leült az asztalhoz és megírta ezt a könyvet, melyért három pengőt adnak idegenek is. És hirtelen felbukkant egy ötlete. Az ének: a költőné és a költészete! A Szahara az egész világ! Elragadó-
 nak találta ezt a gondolatot. íme, ilyen egyedül és elhagyottan áll szegényke a világon, ami üres, örömtelen és végtelen, mint egy homoksivatag. Ugyan nincs egészen így, de sokszor érzi így az ember. A gondolat szép, tagadhatatlan. Újra elolvasta a verset. És komolyan gondolkozni kezdett rajta. Botorkálva bukdácsolt a találgatások zavaros útvesztői között, de egy dacos akarat-
 erő, a kiadott pénzéért mindenáron valami ellenértéket kívánó begyökeresedett és természetes gondolkodása és a lány szavai nyomán fakadt homályos és furdaló szégyenkezése, mely szinte ügyefogyott bábúvá silányítottá le — egyre tisztábban érezte ezt — a költőné kékeres, sovány kezében, egy fűszeres és makacs vágyat préselt belé, hogy Újvári Rózsi frissen csapongó ér-
 telmi színvonalára emelkedjék. És olvasta a verset. A szavak elrejtőzött értelmét kutatta, elengedte gondolatait soha nem járt utakra és bíboros palástjukból kihámozván, ujjongó örömmel látta viszont azt a néhány őszérzést, mely évezredek óta táplálja az írókat. A vers

forró sugara végre is felolvasztotta a jégrétegek tömegét, amelyet a nevelés, előítéletek és szokások raktak értelmére. Távoli asszociációk gyülekeztek köréje, lassan lebegve, bizonytalanul, mintha csillogó porszemek ökörnýálon úsznának feléje, majd alábukva, majd felemelkedve; merész titkok körvonalai formálódtak a vaksötétből, hogy hirtelen, mintegy fellobbaiw villámcsapás fényénél, kézzelfogható szoborként perdüljenek a szeme elé; kitörlődött emlékei keltek új életre, bevonva egy idegenül csillogó aranyfüsttel, mely mögött titokzatos izzással parázslóit visszavonhatatlanul letúnt és végigcipelt eddigi élete. Egy olyan csoda nyilatkozott meg előtte a könyv lapjain, hogy időnkint ámulva nézett szét maga körül: hol vagyok? Minden vers új munkát jelentett számára, új fejtörést és új zenét, melynek hangneméhez mindig friss erőfeszítéssel kellett hozzászoknia, hogy végül belevethesse magát egy új világ káprázatos misztériumába. Különösen egy vers ragadta el, a *Halál-pajtás adjisten jójcaát* kezdetű, amely kimondott valamit, valami szúrós, titkos igazságot. Arról szólt, hogy az ember csak vár, vár, éli az életét, folyton avval vigasztalja magát, hogy eljö egyszer valami változás, de csak él, egyik nap után a másik következik és nem történik soha semmi. És lassan mondogatta magában:

*... Napok, napok, mint országos eső
peregnek egyre . . . Hull a vakolat,
dülöng a ház, rongyos a háztető ...
Lesz-e még napfény e vak ég alatt?*

Homolács tágranyílt szemmel meredt maga elé. Bizony így van ez!

Halál-pajtás, adjisten jójucakát! így van ez! Robot, kínlódás az élet. . . Miért? Mindig vár az ember valami jót... És múlnak az évek és nem történik semmi. . . Hát Mária! Érte él, egymásért élnek . . . Igen ... Csakhogy . . .

Lesz-e még napfény e vak ég alatt? . . .

Mintha neki írták volna.

Lassan morzsolgatta a szavakat, mint egy finom bort, öblögette szájában az ízek muzsikáját és nem bírta szabadulni ettől a sortól. Tízszer elmondta magában. Kedvet kapott, hogy megtanulja könyv nélkül a verset. Lelkendezett a gyönyörűségtől. Tudta, hogy nagyon elmúlt az idő, Imréék javában várják és nem tudják elgondolni, hol marad ilyen soká. Elképzelte a lány csodálkozó, nagy, fekete szemét, amint még tágabbra nyílik az ámulattól: hát maga tudja a versemet? — és mond valami „hólyagságot“ a cintányérokról, amiket be kell dugni az alagútba, vagy valami effélét. De hátha ezeknek a csa-csiságoknak is van értelme? Meg fogja kérdezni tőle, egyenesen, férfiasán, megmondja, hogy ő egyszerű ember, a verseit érti, de a beszédét nem és nagyon kéri, legyen szíves megmagyarázni, mi volt az az izé a szurokkal kevert rajzszögekkel, meg a hőmérőszőrökkel. És bevallja, hogy ő nem miniszteri tanácsos, hanem ... Jézus Mária, mi minden történt, mióta Mária elutazott! Még a nevét is megváltoztatta! Idegen nőikkel ismerkedik, verseskönyvet vásárol, könyv nélkül akar tudni egy verset, egy női mell emléken rágódik és hivatalos pénzt helyezett a privát-tárcájába! Önkénytelenül a kabátja belső-zsebébe nyúlt, hogy megtapogassa a tárcáját. Idegesítően kényelmetlen érzés volt ez, mintha

máris elsikkasztotta volna, ez a hivatalos pénz a tárcájában, az ilyen pénznek az aktatáskájában van a helye a táska belső oldalába varrt kis holdasokban, amit három gombbal kell begombolni . . . Eh, micsoda gyerekeség ez megint, a villamosban az öklét fogja rászorítani a zsebére, zsebtolvaj legyen a talpán, aki ki tudja lopni. . .

Mintha sár fröccsent volna a ruhájára, úgy érezte bemocskolódni e köznapi gondolatokkal a vers keltette magasztos érzéseit.

*Napok, napok, mint országos eső,
peregnek egyre . . .*

— mondogatta magában és úgy érezte, mintha színházban, szünet után ismét felhúzódna a kárpit. Pedig ebben a versben is benne van az ő köznapi élete. És mégis más, szép, más, költészet . . . És hogy tudja ő élvezni, mily ifjú hévvel! Tiszta, rendes fiú, mondta a lány. S ha túlzás is őt fiúnak nevezni, nyilván sokkal fiatalabbnak hiszi a koránál. Ejnye, csak hordana tükröt magánál! Mingyárt megállapítaná, hány édesnek látszik. Mellét kidüllesztette, óvatosan, nehogy feltűnjék a járóelőknek, lábszárait végigsimítgatta, karizmait megfeszítette és megtapogatta. Elégedetten mosolygott magában, a bicepszét nagyon keménynek találta. És ő, ő volna az a Homolács Albin, aki néhány óra előtt majdnem sírva futkosott a pályaudvaron, hogy visszasürgönyözze a feleségét, akire pedig nagyon ráfér egy kis pihenés és változatosság. Mert egyáltalán nem oly tragikus a váratlan történéseknek ez a láncolata. Egy kis változatosság, erről van szó! Huszonnyolc éve nem mozdultak egymás mellől és a legjobb házasságban is elkél egy kis szünetelés. Épp a múltkor mesélte egyik kollégája, hogy gyomorsav-túltengés és

ideges gyomorfájás ellen külföldi utazást rendelt az orvosa, de lelkére kötötte, hogy egyedül menjen, a felesége nélkül és nem is nagyon óvta a fűszeres ételektől, noha idáig a legszigorúbb, tejes diétát tartotta. Sőt kifejezetten ajánlotta, ha bármire gusztusa támad, egye egész bátran, ne féljen, hogy megárt. Kőszegi úr elragadtatással mondta ezt, de neki rögtön meg volt a véleménye arról az emberről, aki képes itthon hagyni a feleségét, noha teli szájjal hengeg, hogy milyen jól élnek és hat évi házasságuk után is úgy szeretik egymást, mintha a mézesheteiket élnék és meg volt a véleménye arról a „modern, fiatal“ orvosról is, aki ilyen nyilvánvaló szamárságot rendel. Kőszegi úr pedig tényleg elutazott Párizsba a felesége nélkül s hogy ette-e, vagy sem, nem tudni, tény, hogy fantasztikus ételekről áradozott, amikor visszajött. Olajban sütött, fűszeres csigákról, amiket kis serpenyőben szervíroznak, melyen, mint a tükörtojás-serpenyőn, kis mélyedések vannak, de hús-huszonöt, valamennyiben egy kis csiga, amit kétágú villácskával kell kipiszkálni a házából; olajban kirántott apró rákokról; nyers osztrigáról, melyet néhány csepp citrommal nyersen kell lehörpíteni; salátáról, amit óriási ibrikben tálalnak fel, hogy a vendég maga készítse el ecettel és olajjal és Kőszegi úr büszkén vergette a mellét, hogy mindezt ette, anélkül, hogy a gyomra egyetlen egyszer megfájdult volna. Viszont az is tény, hogy csak három-négy hónap után kezdett visszatérni szerelméhez, a szó-dabikarbónához, melyből minden tízóraiban, de gyakran étkezés nélkül is, lenyelt egy késhegynyit. De mesélt egyébről is. Igaz, hogy csak a Steiner úrnak, akivel tegező viszonyban van, de ez lassanként elmondta mindnyájuknak,

hogy szemük-szájuk nyitva maradt. Meztelen revüket látott, a színpadon úgy hemzsegték a meztelen táncosnők, hogy az ember nem tudta, hova nézzen előbb és egy fekete misét, ugyanabban a darabban, melynek folyamán a kereszt-ről egy teljesen ruhátlan, elbájolóan szép nő száll le. S a közönség tapsol, az inspekciós rendőr únottan ácsorog. Nem beszélve eldugott palotákról, ahol ötven frankos belépődíj mellett olyan jelenetek láthatók, amiket mifelénk legfeljebb ocsmány, titokban árult rajzokon, vagy felvételeken látni. Ezért jött haza Kőszegi úr egy nappal előbb, ezt a kiadást nem vette előzőleg számításba. — De nem bánta meg! — mondta Sleiner úrnak. A nyomorult! Micsoda Szodomára érett ország és micsoda pokollal kecsegtető erkölcsök! És micsoda undorító fráter, <aki szegény, ártatlan felesége hátamögött ilyen ocsmányságokban találja élvezetét. Az ő titka igazán gyerekjáték ehhez képest. S nem beszél senkinek róla . . .

Lesz-e még napfény e vak ég alatt?

Elnyújtózkodott, mint egy ketrecéből szabadult tigris, hogy a dereka megroppant belé.

Oh, szép ez a vers, szép az élet és Párizsba, Párizsba kéne egyszer menni, egyedül. . .

8.

Persze, ez vicc volt, nem is lehetett egyéb. Nem is lehet ilyesmit komolyan gondolni. Elképzelte Máriát, mit szólna, ha megmondaná neki. Tréfának hinné, minthogy valóban az is. Enyhén rövidlító szemét kissé összehúzva, fejét alig észrevehetően bólogatná, mintha azt intené:

igen, igen, hogy kis tokája felduzzadna s arcán elnéző, szelíd mosoly jelenne meg, mert így szokta őt nézni, ha jól esik neki a férje jókedvét látni, vagy ha valami ötleteset, tréfásat mond, az ura egy-egy kirobbanó, hatalmas nevetése evvel a lány, Madonna-mosollyal tükröződve vissza arcáról. Mikor is látta őt így utoljára? Igen, a Köröndön, a Zrínyi Miklós szobra előtt. Néhány hónap előtt a Köröndön a Réti úrral találkoztak, akit mindnyájan lenéznek egy kicsit, mert a malom okmánytárában van, ami olyan segédhivatalféle és Réti úr beszélgetés közben elmondta, milyen mulatságos társasjátékot játszottak ők tegnap este a húga egyik barátnőjénél. Valaki rímeket adott fel és a társaság minden tagjának verssorokat kellett írni a rímekhez. A „verse két” aztán felolvasták, ami hallatlanul mulatságos volt. Persze minél képtelenebb és egymástól távolesőbb szavak adták a rímeket, annál nyakatekertebb lett a vers.

— írjon például, kolléga úr, — mondta Réti alattomos mosollyal — ezekhez a rímekhez verssorokat: Singer, inger, — próza, Róza!

Persze se ő, se Mária nem tudtak mit mondani.

— Hát tessék ezt meghallgatni, ezt a verset csináltam én! És büszke elégteliséggel szavalta:

A BAKÓ ESTÉJE

*Nyugalmazott hóhér a Singer,
Nincs már benne ölési inger.
Élete szürke, mint egy vezércikk-próza,
Egyetlen vigasza, felesége, Róza.*

És ekkor nézett rá Mária az ő megbocsátó, finom kis mosolyával, szívből örülve, hogy az ő férje úgy tud nevetni, mint egy megcsiklandozott

kamaszgyerek. Mert olyan észbontóan komikusnak találta a versikét, hogy perceként át nem tudott szóhoz jutni a kacagástól. Ott rögtön megtanulta a verset, a titkos vággyal, hogy ő is megírja egyszer, ha társaságban ilyen játékot játszanának. Az ő társaságában azonban nem kerülhetett sor efféle szórakozásra. De ma!! Ravasz fondorlattal rátereli a szót Újvári Rózsi előtt, tán mások is lesznek ott, a barátnői és mindenkit el fog kápráztatni az ötletességével, a humorával. És máris érezte egy noszogató izgalom bizsergését. De rögtön elkomorult. Csacsiság! Mit keresne ő a Gerbeaudban? Mit akar ő attól a csitri lánytól? Hát ironő, nem hazudott. De mi közük egymáshoz? És mi köze a verseihez? Elég könnyelműség, hogy három pengőt adott értük. Nem, nem, ez igazán nem volt könnyelműség, egész határozottan tudja, ha megmagyarázza a verseket Máriának, neki is tetszeni fognak ... Eh, hagyni kell most ezeket a dolgokat, éppen ideje, hogy munkájához lásson.

Órájára nézett. Nem is hitte volna, hogy így eljárt az idő, három óra elmúlt. Imréék már rég megebédeltek, telefonálni fog a fiúnak a bankba és megmondja, hogy a város másik részén volt dolga, Óbudán, ezért nem ebédelt náluk. Ugyanezt fogja mondani Máriának is. Nőm, mégsem mondhatja ezt, mert hátha valaki meglátta itt a pádon, anélkül, hogy ő elmélyedésében észrevette volna? A legegyszerűbb az igazat mondani. Kicsit lepihent a pádon és minthogy szokásától eltérőleg tízóraizott, gyomra se jelentkezett a rendes időben, olvasgatott, illetve „iratait tanulmányozta“ s elmúlt az idő. Nem egészen így történt ugyan, de ez a lényeg. Azaz, ha valaki megfigyelte volna, láthatatlanul végigkísérve őt a

zsebkendőlengetéstől eddig a pádig, nem állapíthatott volna meg egyebet. A lényeg ugyanis, — érezte — nem ez. Hát mi?

Felállt a pádról. Nem tudta, hová fog menni. Éhes volt. Még felmehetne a fiához. Öt perc alatt elkészíthetnek egy rántott levest, felvinne egy szelet húst, burgonyát kérne hozzá, zsírban ki-sütve és cukrászdában venne száraz omlettet, vagy dióssüteményt. Inkább az utóbbit, mert az omletthez tojáspótlót használnak és festékkel adják a sárga színét. Talán eltették az ebédjét, még a melegen áll, nem is kéne vennie semmit. Nem, nem megy már fel. Imre már nincs otthon, Erzsi nagy hűhóval fogadná, félóraig kérdezetné, hogy sikerült az utazás, nagyon hiányzik-e Mária, mért jött ily későn, két óráig vártak az ebéddel, nem tudták elgondolni, hol marad, ebéd alatt a legkülönbélebb eshetőségeket latolgatták, mit fog vacsorázni este és a többi, egész bizonyosan tudja, hogy Erzsi ezeket kérdezné. Alapjában véve megnyugtató, de unalmas dolog, hogy az ember mindig tudja előre, mi fog történni és hozzátartozói, tehát akiket a legjobban szeret, mit fognak beszélni. Máriával például sokszor órákon át hallgatnak, egyszerre, mintegy adott jelre, beszédre kapnak, de rögtön el is hallgatnak, mert tudják, mit akar mondani a másik.

Úgy érezte, képtelen most Erzsiékhez menni, gépiesen lebonyolítani holmi áporodott unalmu beszélgetést, melynek minden szavát előre tudja. Látta magát a karosszékben, „nagyapi karosszékében“, — amit már előre úgy hívtak a fiatalok, noha csak négy hónap múlva esedékes az esemény, de részben az első Imriske után, aki egy napos élet után hagyta itt őket — és az unalom máris, mint egy kocsonyás lepedék ta-

padt a testére. A levegőbe csapott, mintha látomást hessegetne magától. Tagadhatatlan, itt az ideje, hogy munkához lásson, hisz már három órákor megkezdődöd a hivatalos óra s hogy haza menjen az aktatáskáért, mert a Rónai és Társához és a Nemzetközi Szállítóhoz be se állíthat az iratok nélkül, azonkívül még két másik elintéznivalója is van, amikre egyáltalán nem emlékszik. De előbb ebédelnie kell, mert nagyon éhes.

Megindult a kijárat felé. A Múzeum-kert már benépesült volt gyerekkocsit tologató dajkákkal, nevelőnőkkel, akik kézenfogva vezettek kisebb-nagyobb gyerekeket, a szokott közönséggel, mely egy órákor ebédelt és az ebédutáni alvás után friss levegőért kereste fel a kertet. A kert sétányain már gyenge avar mutatkozott. Itt-ott diákok és egyetemi hallgatók tanultak, sakkoztak a padokon. Alig észrevehetően hűvösödött, a szeptemberi nap, mint a beteg színész, aki még buzgón ágál betanult mozdulataival, hogy beszédén és taglejtésein annál disszonansabban ütközzék ki áléit fáradsága: régi füzével akart kápráztatni, de érezni lehetett, hogy nem bírja soká. Valami fulladt, sárga ragyogás reszketett a kerten. a fakuló faleveleken, villant meg opálosan a játszó gyerekek futkározásától felvert porgoimolyagokban, egy meseszerű, ünnepi tobzódás, buja virágzása a napfényes nyárnak, mielőtt az ősz méla esőzése ráborítja szürke köpenyét, egy önfeledt, végső védekezés valami helyrehozhatatlan elmúlás ellen és váratlanul, villanászerűen lángolt fel újra a verssor Homolács előtt:

*...Hull a vakolat,
dülöng a ház, rongyos a háztető...
Lesz-e még napfény e vak ég alatt?*

Hát nem! valamit tenni kell, mielőtt rászakad a házfödél, csigát enni, vagy autózni, vagy megvalósítani régi, nagy tervét, a tervet, mely szoros összefüggésben áll a titokkal, valamit cselekedni, valami egészen mást. . .

Intett egy taxinak,
— A Ritzhez!

9.

Mert a Ritz előtt gyakran sétáltak el „egy kis levegőért” és a legszembetűnőbbben ez a hely képviselte számukra a legválasztékosabb és a legelérhetetlenebb előkelőséget. Ott ültek a gazdagok, a misztikus idegenek, az arisztokraták s egyizben Morvái igazgatót is látták ott vacsorázni. Homolács, miután köszöntötte őt, büszkén nézett szét maga körül, hogy íme, neki ilyen ismerősei vannak, ők, tudták, soha nem fognak ide bekerülni...

— Változatosság, egy kis változatosság, semmi egyéb ... — mondogatta hangtalanul és szinte sajnálta, hogy nincs gyomorsavtiiltengése, amit meggyógyítana ez a „változatosság.” Könnyűnek és tisztának érezte a fejét. Ebből ugyan nem lesz operajegy-ügy, vagy hazasürgönyözési siránkozás!

— A Ritzben ebédeltél? Mi jutott eszedbe? — fogja kérdezni Mária kissé ijedten és — hátha kihúzták a sorsjegyüket vagy váratlan előléptetés történt — óvatos, reménykedő mosollyal, a mely bele fog simulni az apró bólogatások kíséretében megjelenő, elnéző és megbocsátó mosolygásba; s mintha némi örömteli büszkeség is pókhálódzna ezen a mosolyon, hasonló az anyák büszkeségéhez, mellyel gyermekeik apró csodáttetteit nézik! A Ritz! Kedve szottyant rá, jól tette,

ha megtette! Hisz Mária az, aki komolyan összeszidja, — mit összeszidja! bánatos szemrehányással illeti — ha elmeséli neki hogy gusztusa támadt narancsra, vagy a nagy melegben szóda-vízzel elkevert citromfagylaltra, amit szalmaszállal kell szürcsölni, de anyagi helyzetük tudatában szilárd akaraterővel ellenállt a csábításnak. Mert ilyesmivel nem lehet takarékoskodni. Aki ennyit dolgozik, megengedhet magának némi apró örömeket. És az az ötven-hatvan fillér, mondjuk egy pengő különbség, mellyel a dunaparti szálló étterme drágább a polgári vendéglőknél, megéri a tudatot, hogy semmi esetre se összepancsolt kotyvalékot evett. Hát persze, ezért ment a Ritzbe! A város másik felén volt dolga, Imrééknél lekéste az ebédet és ha már külső körülmények vendéglőbe kényszerítik az embert, a legjobb helyre menjen! Tiszta sor, hogy ezért választotta a Ritzet.

Kényelmesen terpeszkedett a taxi ruganyos bőrülésén, mint egy vezérigazgató és hányaveti közönnnyel siklott el az ő tekintetét irigyen csak azért is kikerülő járókelők felett, akiknek megállást parancsolt az ő elhaladása. Élvezte a helyzetet. A reggeli autózás szükségszerűség volt, pályaudvarhoz csomagokkal csakis kocsin lehet menni, de így, egyedül, kofferek nélkül, magasrendű, előkelő luxus az autózás. Egyetlen nyugtalanító mozzanat fészkelte csupán nyugodalmas és fölényes derűjében: hátha találkozik a korzón Klement Jenővel. Ritkán járt a korzóra, de, csaknem mindannyiszor találkozott a vezérigazgató titkárával, akit érthetetlen módon utált. Nem tett neki semmi rosszat ez a nyurga, vörös, zavarbahozóan öntudatos modorú fiatal ember, de szeméből, hideg és kemény mozdulataiból valami kígyóálnokságú, folyton gya-

nakvó, detektív-szimuláció áradt, amely különösen a létszámapasztások korszakában, a legnagyobb óvatosságot ajánlja a könnyen nélkülözhető tucat-tisztviselőnek. A vezérigazgató titkárja. Beosztott munkaideje nincs. Élete, napi-
rendje annyira a vezérigazgatójától függ, mint egy ruháé a viselője kénye-kedvétől. Sokszor napokig nem jár be a hivatalba, néha este nyolckor megy be. Viselkedése mindig gyanús, titokzatos és bántó. Ha megszólítja, mint már két ízben tette a korzón, bosszantja, hogy fiatal-
ember léte megzavartja őt, aki az apja lehetne. Ha udvariasan köszönti, de rögtön félresiklatva tekintetét, elhalad mellette, a nyugtalanító érzések raja kezd zsibongani benne, nem jelent-e valami ólálkodó katasztrófát a közönye. Tán kár volt éppen a Ritzet választani, tán valami rettenetes szerencsétlenség hull a nyakába, elbocsátás, nyugdíjazás, ha ez a kölyök a hivatalos órák túl itt meglátja. Eh, a nagy bajok váratlanul szoktak érkezni, ha a legkevésbé számít rájuk az ember és a legjobb védőpajzs valami lezúduló csapás ellen éppen az, hogy így előzetesen számításba veszi. De ekkor már a Ritz elé ért az autó.

Kevesen ültek az étterem dunaparti teraszán s többnyire már fekete mellett. A vendégek hal-
kan beszélgettek, az egyik asztalnál francia szó csilingelt, mint titkos tolvajnyelve a gazdagok gőgös családjának s egy kacagva felbukkanó „pourquoi“, melyről Homolács tudta, mit jelent, egy pillanatra felébresztette illúzióját, hogy ime, már is érti e dicsteljes fensőbbiség beszédét. Egy egyedül ülő hölgy mellől édes angol cigaretta-
füst illata kúszott az orrába, egy másik asztalnál a combig felcsúszott szoknya sűrű selyemharis-
nya feszülésében, hosszú, karcsú, lábszárat vil-

lantott szeme elé, mely mint valami remegő, élő állat nyújtózkodott egy láthatatlan és keresztül-törhetetlen bűvkör közepén, azt az eszelős kívánságot rebbentvén fel Homolácsban, mi volna, ha belefűrná kezét a bűvkörbe s meg-simogatná ezt a lábszárát. Sajnos, nem talált asztalt e gyönyörűséges látomány közelében, ahonnét szemmel tarthatta volna, kissé távolabb telepedett le kényelmes karosszékben, a zömök derűvel eléje tornyosuló budai panorámával szemközt és ekkor már meggyőződéssel hitte, hogy csakis a gyomra, az egészsége érdekében jött ide.

— Izé ... csigát kérek ... — mondta hanyagul és csak aztán vette kezébe az étlapot.

A pincér arca mélységes gyászba borult.

— Sajnos ... csigával nem szolgálhatunk .. .
— felelte vígasztalhatatlanul és halkán, nehogy a szomszéd asztalnál meghallják.

-r- Nem? Hm . . . kár, nagy kár! . . . Hát hozzon akkor egy szarvaslevest.

A szarvasleves után hideg tokot rendelt ravi* got-mártással s egy pohár barna sört, majd angol bélszint török macaronival, melyhez édes furmintot ivott. A hús után az „ananász-saláta likőrben“ című ételt kérte, de ez már elfogyott, kénytelen volt eperhabszelettel megelégedni. Valami magasrendű, tiszta lebegés szédítette, mintha repülőgépen ülne. Kísérteties gyönyörűséggel látta magát a korzóról e szinte meseszzerűen ínycsiklandó ízek és e nesztelen, fehér előkelőség közepette, fáradt unalommal sétálva Mária oldalán, sóvár, egymás előtt titkolt irigységgel méregetvén szemük szögletéből a gazdagok elérhetetlen világát, mialatt a budai vár fekvését dicsérik, „mely párját ritkítja a világon.“ Nem gondolkodott: élt, mint egy tikkadt

virág a nyári eső záporában, szuszogva falt, nem vette észre, hogy a pincérek lopva, gúnyosan összenéznek. Az erős török feketekává után angol cigarettát kért, de az első, óvatos szippantás úgy reszelte a torkát, hogy nem szívta tovább, minthogy azonban röstellte egészében eldobni, a kezében tartotta továbbra is, időnként leverve a hamut s tán a felénél tartott, mikor megpillantott vagy inkább megérezett egy Klementhez hasonló fiatalembert, aki egy úr társaságában közeledett a Dunaparton.

Ekkor már elomolva terpeszkedett karosszékeben, a nap beborította rézsútos, langyos sugaraival és szinte baromi elnyúlással kéjelgett az excentrikus, mennyei ételek emésztésében, melyek ízét külön-külön még mindig szájában érezte. Az angol cigaretta kábító szaga elkeveredvén a szokatlan időben elfogyasztott alkoholos italok mámorával, a sűrű selyemben feszülő sudár lábszár és Újvári Rózsi fel-fellüktető kis melle izzó emlékével, fűszeres bódulatot zsibbasztott agyára, melyen még átmuzsikált a verssor: . . . lesz-e még napfény e vak ég alatt... és büszke legénykedés duzzasztotta boldog szédültségét. Mígnem lidérces vízióként, a reszketeg ködből egyre élesebben formálódva premier plánná, Klement egyszerre az asztala mellett állott.

Mintha becsapták volna egy rossz viccel, dühösen nézett a fiúra, oly szilárd volt a hite, hogy elhárítja a szerencsétlenséget, ha a bekövetkezésére gondol. Pedig még ebéd alatt is átfelhőzött a gondolatain ez a találkozás. És mintha egy tarka álom zűrzavaros forgataga után az ébrenlét kérlelhetetlen kézzelfoghatóságaira eszmélne, emelkedett fel székéből a kézfogáshoz, ösztönösen küzködve a realitások erőszakos

betolakodása érdekében, hisz a vezérigazgató titkára áll vele szemben! De rögtön visszaült, túl nagy tiszteletnek érezvén e sokkal fiatalabb fiút felállással üdvözölni.

— Hogy van, Klement úr? — kérdezte tétován és zavarral és máris érezte, hogy védekezésnek hangzik a kérdése. Elvégre a fiú jött hozzá, tehát nyilván mondani akar neki valamit. Mért előzi meg? Mért akarja véletlenül összerakni ismerősök banális szócséplésévé hessenfeni a közvetlen közelben leselkedő, végzetesen komoly tárgyalást?

— Köszönöm, nem oly jól, mint ön, — felelte Klement Homolács elborult szemébe nézve, mely úgy elugrott a tekintete elől, mint a macska, ha vízsúgár éri. — Még nem ebédeltem, egyenesen az irodából jövök.

Most rajta a beszéd sora. Mondani kéne valamit, valami elhárító, közömbös személytelenséget. De mit? Tán jó volna felállni. Felálljon? Ne álljon fel? Ültesse le? Kínálja meg cigarettával? Kérdezze, mi újság a malomban? Kérdezze, hogy van a vezérigazgató úr Öméltósága? Mit tegyen? Mért jött ide ez az ember?

— Foglaljon helyei, Klement úr!

— Köszönöm. Otthon várnak ebédvel. De én nem engedhetem meg magamnak, hogy a Ritzben ebédeljek. És ily későn ebédel?

És kedvesen mosolygott, szinte bocsánatot kérve, amiért ő ilyen szegény. Persze, hisz legendák szálldosnak a vezér szűkmarkúságáról! Nem is ebédelt, szegény fiú, pedig már háromnegyed négy felé járhat. — Tessék, foglaljon helyet, ma az én vendégem, kedves Klement úr. Szegény hivatalnokok vagyunk mind a kelten, tartsunk össze, ma nekem, holnap neked, legyünk jóba, hisz mindig úgy szerettelek, hidd

el, mintha a fiam volnál . . . De mi ez? Mért nem jön hang ebből az összeszorult torokból, mért dobálja tekintetét ez a szem, mint egy tébo-lyult reflektor, a citadellától a királyi palotáig és mért hápog ez a száj, mely végre, végre egy megváltó, görcsös köhögésbe tör ki. És mikor szóhoz jut, mit mondhat egyebet, mint gyűröt-ten és rekedten:

— Hát bizony, én se igen engedhetem meg magamnak ... — És mi. célja volt idióta mo-sollyal hozzátenni: — Tudniillik szalmaözvegy vagyok... — Hisz a legfelsőbb hatalom nem azt szimatolja, hogy *mért* étkezik vendéglőben, hanem, hogy mért *ebben* a vendéglőben étkezik és mért ily későn ...

— Ejnye, ejnye és nem fél, hogy megmond-juk a feleségének?

No lám! Hisz ez egy kedves, drága gyerek! Férfiak közt szokásos enyelgés ez, semmi más... És felszabadult röhejjel ömlik belőle a hála:

— Nem, *attól* igazán nem félek!

hogy révült ijedelemmel dideregjen a mel-lében ordító kérlelhetetlen felelősségrevonás előtt: te hülye, te állat, hát olyan égbekiáltóan fontos volt megnyomni azt az *attól-t* / Hisz így magad vezetted a helyes nyomra, hogy igenis okod van más valamitől félni, mert bűnösnek érzed magad.. . De itt már nem lehet tenni semmit.

— Na, na, Homolács úr, jó lesz vigyázni!

És most búcsúzás, barátságos kézfogás követ-kezik, Klement úr kart karba öltve halad tovább az idegen úrral és ő még mindig lojálisan bólo-gat, igen, igen, jó lesz vigyázni!

De mire?

Hogy Mária meg ne tudja férfias elhatározásának ezt a pompás gyümölcsét, életének ezt a nagyszerű ajándékát? Nevetséges, mit tudnak ezek az ő legendás házasságukról, melyben nincs egyetlen eldugott gondolat, egyetlen rejtett lépés, egyetlen titok . . . azokon az íróasztalfiókban meghúzódó bizonyos holmikon kívül. De hátha másra kell vigyázni! Nem, nem, ez lehetetlen . . . Hogy ő piperecikkekkel vagy könyvekkel házaljon, mint B-listás kollegái, akik lerongyolt mosollyal jönnek elseje táján melegen ülő tisztviselőtársaikhoz és a régi barátság jogán tíz-húsz fillérrel drágábban kínálják áruikat, ezekből a fillérekből égetvén bizonytalan vakondok-életüket. Nem, tne nem kerülhet a sor ... Hát ennyit ne engedhessen meg magának, egy emberöltő vége felé ne élvezhessen valamivel jobbfejta ebédet, másmilyen környezetet, némi felszabadulást, illetve halálosan egyforma napjai után egy kis változatosságot? És látta a Vezér jéghideg szemét, h[^]szú, professzoros fehér szakállát, hallotta szaggatott beszédét, mintha minden szava után felkiáltójelet tenne, amint gömbölyded testével szinte belefeküdve karosszékébe, kezeit lazán szétnyílt ujjakkal mintegy imára összeillesztve, haⁿ gat ja a fizetés-emelést kérő küldöttség szónok

— Nem! . . . Nem vagyunk . . . abban a . . . helyzetben . . . Sajnálom! .. . Senm ^e ... tartunk vissza! ... Aki akar . . . elmehet!

Érezte feje fölé lendülni a hatalom bikaer.ejű öklét és e lendület vad szelp megremegtette egész testét. Ez, ez a valóság! Mit lányos keblek, szürkeselem lábszarak, hideg tokra vigotmártással és hóbortos versek! Iroda, munka,

pénz, Mária, ez az igaz és egyedül fontos valóság a világon. S ha már elkövette ezt a gyászos kilengést, okvetlenül el kell simítania, most rögtön felmegy a Klement lakására, mert ha már kitudódott az ügy, sokkal nehezebb rendbehozni. Természetes . . . Ő nagyon kényes etikai ízlésű, tudja, hogy költséges ebédelése esetleg félreértésre adhat alkalmat s noha majd harmincéves múltja . . . nem . . . becsületben megöszült harmincéves múltja ... ez se jó . . . S noha harminc évi munkája, melyre becsületben megöszült fejjel tekint vissza, garancia arra nézve, hogy nem bocsátják el... nem, ezt még említeni se szabad! . . . garancia arra nézve, hogy változatlan becsüléssel illetik továbbra is, fontosnak tartja felhívni szíves figyelmét arra a körülményre, hogy a mai viszonyok között pozíciójának minden porszem csak árthat, amely makulátlan ruhájára hull. . . De, kedves Homolács úr, higgye el, mi sem áll távolabb tőlem .. ismerem a vendéglői viszonyokat és tudom, ha már muszáj az embernek házon kívül étkezni, ne sajnálja a pénzt... ésatöbbi, likőr, cigaretta... köszönöm, nem élek vele ... azaz, étkezés után néha .. (hisz füstölgőit még az angol cigaretta, amikor odajött az asztalához) majd keresztbetett lábakkal felületes csevegés, nőm Szolnokra utazott lakodalomra, hát bizony, bizony, hiányzik, de két nap mindössze . . . nagyon örültem... legyen máskor is szerencsém . . . ó, ön nagyon kedves .. ajánlom magam .. így lesz és most rögtön fizet és rohan a fiúhoz . . .

Nesztelen közönnyel suhant eléje a fizetőpincér. Fizetett. Tudta, hogy körülbelül tizenöt pengője van, öt a tárcájában, a többi apróban. Tudta, hogy öt pengőből nem futja az ebéd, de röstelte kikotorászni bugyellárisából az aprópén-

zeket, mert van valami lealázóan szegényes ebben a bogarászásában; arra gondolt, ideje volna már, hogy a kétpengősöket forgalomba hozza. Tudta azt is, hogy hozzányúl a szent, érinthetetlen hivatalos pénzhez, de ez nem volt komoly hozzányúlás, csupán kölcsön, melynek teljes egészében van fedezete. A tizenöt pengőjéből majdnem tizet kiadott. Fizetés után ráfeküdt a büntudat. Kicsapta aprópénzét az asztalra.

— Kérem, főúr, adjon egy tízpengőt. .. lehúzza a zsebemet ez a sok fém ... — mondta hanyagul.

— Parancsoljon.

És a bankjegy visszasimult a Schwarz Géza többi pénzéhez.

Hirtelen eszébe jutott, hogy még nem telefonált a fiának. Kissé megszedült, amikor felállt. Nektímaszkodott a fülke falának, úgy várta a központot. Jó tíz percig tartott, míg a bankot, melynek valamennyi telefonja foglalt volt, megkapta, de ekkor a váltólikvidáció beszélt mással. Egész testén kiütött a veríték tehetetlen dühében, inge hozzáragadt a hátához, elnehezült lábaival türelmetlenül topogott. Távoli kattogások, csattogások verődtek a füléhez, mintha a munka száguldó iramának kiizzadt könnyei cseppennének le ez apró csattanásokkal és elröppenő szófoszlányokat hallott, fűjt, nyögött a teljes erejével dolgozó hatalmas gépezet, a bank telefonközpontját, mely drótjaival kezében tartotta az üzemet, de nem volt több fontossága, mint az írónak, mellyel leírják az üzletkötést, magávalragadta a pénzcsinálás lázas és elszánt forrósága.

— Mire vár? — sürgette egy éles, hajszolt hang.

— Kérem a váltó likvidá . . .

— Megvan! — csapott le a válasz és rögtön, a bevezető hallózás nélkül, „váltó-likvidálás!“ hadarta valaki a telefonba. Homolács úgy érezte, mintha korbáccsal hajszoznak. És amíg a fiával beszélt, aki kérdezősködés nélkül vette tudomásul elmaradását, hallotta, hogy Imre, az ő beszélője alatt halkán, kapkodva más valakivel is beszél.

— Este otthon vagytok? — kérdezte a fiútól.

— Rögtön . . . Weisz úr, a dollárváltónál devizában kérjük az ellenértékét. .. Igen, otthon vagyunk, apa feljön? ... és újra a telefon mellé beszélt.

— Nem biztos. Ha kilencig nem jövök, ne is várjatok.

— Jó, rendben van! Kezicsókolom! — fejezte be gyorsan a fiú és letette a kagylót.

Még megnézte Klement lakását a telefonkönyvben.

Dr. Klement Virgil ügyvéd, Mária Valéria-utca 11/a, bizonyosan ez a lakása, a szüleinél lakik. Ezért mászkál hát folyton a korzón, itt lakik a közvetlen közelben.

Nagy, ovális zománclap virított a kapun a magyar címerrel, az ügyvéd a törvényszéki hites angol tolmács tisztségét is viselte, azonkívül Szolnok-Doboka vármegye nyugalmazott tisztii ügyésze volt. Már a bank zakatoló forgataga is ezer apró kellemetlen gondolatot ébresztett benne a saját időfecsérlő, ügyefogyott jelentéktelenségéről, ez a hivatalos, hatósági címer, az idegen lépcsőház jéghideg komorsága, a ház ismeretlen szaga, a fafaragásé előkelő ajtó, mely a csengetés után pillanatnyi késedelem nélkül kinyílt, mintha várták volna a jövetelét, fojtó szorongással töltötte el.

Tulipános, zöld-pirosra festett magyar pa-

rasztszobának berendezett várószobában találta magát, ahol kelten üldögéltek. Az inas — úgy vette észre — kissé hetyke szolgálatkészséggel állt eléje.

— Kit jelentsek be?

De ugyanekkor éles kakukkolással zendült meg a falióra, hogy elüsse a négyet. Kedves, hívogató szoba volt ez, Homolács rögtön arra gondolt, milyen finom ötlet idevarázsolni a faluk meghitt, elfelejtett levegőjét s ha nekik pénzük volna, bizonytal így rendeznék be az előszobájukat. Sőt, az ebédlőjüket. Es megakadt a szeme a kemény, kecskelábú faszékeken. Nem, ezek nagyon kényelmetlenek állandó használatra, ezek csak várószobába valók, feleknek, kérelmezőknek, szegényembereknek, Homolácsoknak . . .

— Kérem, — mondta félénken — itt lakik Klement Jenő úr?

— Nem lakik itt.

— Nem? .. Izé .. Hát nem az atyja ... az atyja ura az ügyvéd úr?

— Már ebédelt a Jenő úr és hazament a Bristol-szállóba.

— Ügy? Szóval olt lakik? ... Es megmondhatja kérem a szobaszámot?

— II. emelet 136.

Homolács megismételte a számot és elgondolkozva nézegette a cipőjét.

— Köszönöm, akkor felkeresem ott, — mondta végül.

Már a kapuban tudta, hogy nem fogja felkeresni. Mégis a Bristolnak vette útját.

Ő nem tud ezeknek az embereknek a hangján beszélni. A gyerekszoba hiánya teszi ezt még mindig? Apjának, a bolhás tót falú vasúti tisztjének mogyorófacájától fél még most is, me-

lyet nem látott tizennégyéves kora óta? Mit lehet ezt tudni? A hat gimnázium, epedő kívánsága, hasonlítani azokhoz, akik felette állnak, szorgalma, mellyel idáig felverekedte magát, nyilván kevés ahhoz, hogy a földalatti utakon járókkal szemben megállja a sarat. Mert ezek a földalatti utakon járók, hiába. Itthon eszik és szállodában lakik! Furcsa, nagyon furcsa! Kakukk-kakukk, csengett a fülébe az óra dallamos zengése és nem bírt szabadulni tőle. A feje elnehezülten ingott. Pourquoi? — hallotta az idegen nő kacagását, melyet „megértett.“ Be messzinek tűnt ez az idő! Nem mehet fel ehhez az alávaló gazemberhez, tudja, még mond valamit előtte, ami csak ront az ügyén. Jaj, jaj, istenem, folyton ezek a piszkos bizonytalanságok... Ez az inas is arcátlan kölyök, beszélhetett volna udvariasabban is. Nem, nem akar a malomra gondolni, lesz, ami lesz, már nem változtathat semmin. „Jó lesz vigyázni!“ Persze, hogy Máriára értette. De ha nem? Akkor se baj... Igazán nem nevezhető dőzsölésnek, ha valaki egyszer, egyetlen egyszer a Ritzben ebédel. A Somló Fricit se dobták ki rögtön, csak amikor többször, nem is többször, sokszor, folyton a legzüllöttebb mulatóhelyeken látták pezsgőzni és állandóan előlegben volt egy havi fizetésével, amiről nála nem lehet szó. Viszont őt hivatalos óra alatt látták ebédelni. Hát aztán? Elfoglaltsága belenyúlt az ebédidőbe! Miféle elfoglaltsága? Nőmet kísértem a pályaudvarra, virslit ettem tízóráira, Újvári Rózsi kebléhez dörzsölődtem, verset olvastam a finoman bizsergető napsütésben, .. még szerencse, hogy a könyv a felöltőzsebemben volt és így a Klement nem látta meg a Ritzben ... Ó, baj, nagy baj lesz ebből.. . Legjobb volna felhúzni a mesebeli, láthatatlanná

lévő csodasipkát, beosonni a malomba, kivenni az íróasztalfiókból a francia aktlevezőlapokat és belemerülni az ájult, borzongató nézésükbe, nem tudni semmiről és senkiről, elfelejtkezni Mária petyhüdt, kövérkés testéről, mely annyi izgalmat se jelent számára, mint egy kiolvasott újság és ábrándozni egy nagy, mindenért kárpótoló lehetőségről, a régi, végzetes és nagyszerű tervről, arról, mi volna, ha hősi cselekedetét megvalósítaná és ... megcsalná Máriát.

11.

Mert végül is, meg kell ezt már tenni. Már csak azért is, hogy bizonyosságot szerezzen. Majd ötödik éve éli szerzetesi életét, melyre nem kényszeríti semmiféle fogadalom. Csak egy fáradt, mocsaras unalom. Szükségét se érzi holmi legénykedésnek. A képek lázba hozzák. De tudja, mi vár rá otthon és már az utcán lecsillapul. És nem történik semmi. És jól van így. Ebéd előtt konyhaszagú, reggelinél sárga és kócos, ha hazajönnek este, már a lépcsőházban vetkőzödni kezd és rohan a W. C.-be. Férfjének öleléseit tán sohse kívánta, viszonzásain mindig átérezte a szándékolt buzgalmat, nyilván örült is végleges visszavonulásának. Soha nem beszéltek erről, az ilyesmiről illetlenség beszélni. Másról kell beszélni. — Sokat dolgoztál, édes fiam? — kérdezi iroda után ötvenmilliomdszor. — Nagyon sokat! — feleli rá ötvenmilliomdszor. — Vigyázz, nehogy túlerőlted magad! — Pedig nem ezt kéne mondani Máriának. Hanem vigyázz, nehogy mások letapossanak, túllépjenek rajtad. Ösztökélni, hajszolni! Kőszegi úr nem győzi panasolni, hogy a felesége,— noha úgy imádják

egymást, mintha meg mindig a mézesheteiket élnék, — folyton kevesli a keresetét, pedig már esti mellékfoglalkozást is vállalt. De van is takarékönyvük, melybe Kőszegi úr minden elsején irgalmatlanul beteszi a huszonöt pengőt. A csokoládés Polacsek felesége pedig iparművésznő, aki többet keres, mint az ura. Es így van ez rendjén. A jó feleség nem az, aki folyton becézi az urát, rabnóként, lesi minden kívánságát és mint egy anya dédelgeti, cirógatja egy életen keresztül, kiválasztván számára a legjobb falatokat, a legjobb párnát, a legjobb helyet a villamosban, hanem aki *munkatársa* a férjének. Pénzről van itt szó, hatalomról! Ez az élet sava-borsa, értelme és célja, amiért érdemes élni! Hát nem szégyen-gyalázat, hogy vén napjaira fel és alá sétál itt a Bristol előtt, lesve egy fiatal kölyök véletlen kijövetelére, mint egy kutya a koncra, nehogy túlélésén kilássa a fiú az aggodalmát, hanem úgy beszélgetés közben puhatóldzhassek a szándékai felől. De szégyen-gyalázat! Itt tart, ez az ő pozíciója! A fiának szebb állása, fontosabb munkaköre van! Es nem jutott volna idáig Mária nélkül! Igenis, az esti irodai munkákat тұrhetetlenül és lankadatlanul folytatni kellett volna, ha nem látta eredményét félév után, látta volna egy, két, három esztendő múlva, ami elenyészően jelentéktelen idő, mert mit számít néhány esztendő súlya ötvenhárom év terhével a hátán! Óh... ötvenhárom esztendő! Micsoda szörnyű, végzetesen és áttekinthetetlenül elhőmpölygött időtömeg! És elfolyt, elpárolgott, kicsorogott az ujjai közül... Még benne él, ami van, ép most múlik, egy másodperc . .. már el is tűnt. .. még egy ... ez is eltűnt és soha, semmi-vel többé nem pótolható . .. Most kéne meg-ragadni az időt, a nyakára ülni, cselekedni, élni,

kiélvezni minden lehetőségét. . . Hol tartana ma, ha nem adja fel szándékát, hogy anyai örökségét gabona-exportüzletbe fektesse? Ettől is Mária térítette el. „Így kevesebb a gond, biztosabb a jövedelem!“ A fixfizetésűek gyilkos közmondása! Hol tartana ma! Igaz, háború, elértéktelenedés, igaz. De már tíz éve nemsokára, hogy vége a háborúnak és ez a tíz év ép úgy leörlődött, eredménytelenül és nyomtalanul, mint a többi negyvenhárom. Szegény, nyomorult és élehetetlen. Egyetlen fillérje sincs, ha elsején nem kapná a fizetését, másodikén már koplalnának. — Vigyázz, nehogy túlerőlted magad! — nyavogják a fülebe egy életen át és ő vigyáz. Gyöngéd, áldott, jó férj, a férfiek legendás mintaképe, aki nem iszik, nem kártyázik, nem dohányzik, fizetését, némi zsebpénzen kívül hazaadja, kávéházba nem jár, léha kocsmázásokra sohse kapható, barátai nincsenek, csak ül, ül, rendületlenül a felesége szoknyáján, évek beláthatatlan sora óta . . .

Belenyilalt a düh. Ökölbe szorított kezét beleásta a levegőbe és vadul megforgatta, mintha egy véres holttestbe fúrná. Mária volt ez a holttest, Klement Jenő vagy ő maga? Mit tudta ő? Keserű ízek pállottak a szájában. Az idegen, nagyvilági élet víziója kilombosodott lelkében, mint egy égő csipkebokor és lángja csípte, marta, hogy fogai belécsikordultak. Megcsalni!! A poklok tüze izzik ebben a szóban és bűnös, fűszeres gyönyörök ígérete! Visszacibálni az időt, kipótolni mindent, amit elmulasztott és megnézni a nőt, ruhátlanul, minden kincsével, amit nem látott a gyerekkori örömbázak óta . . . Mária még ingben is szégyel előtte mutatkozni. Ha a fényképei nem lennének, azt se tudná, milyen egy nő. Szörnyűség! Van az istennek egy csodálatos,

gyönyörű ajándéka, hogy fel üdítse és megmámorosítsa vele a munka porában fuldokló férfiak életét, a nőktől pezseg és zsong a világ, életük ott folyik párhuzamosan a férfiakéval, anélkül, hogy ő tudna róluk, itt szaladgálnak, itt lubickolnak, zsibonganak körülötte, csak ki kellene nyújtani a kezét, hogy kiragadjon egyet a nyüzsgésből és ismét érezze egy üde csók idegen, tavaszi ízét. Hát elég volt a nyavalygásból, melynek mocsaras bűzével teli a szája! Most, most kell véghezvinni a nagy cselekedetet! Most kell beugrani a trambulinról a mély vízbe, mely könnyörtelenül elnyeli az úszni nem tudókat, de lágyan körülöleli azokat, akik tudnak úszni . . . És ő tud! ... Öt év alatt nem felejtí el az ember! De víz kell hozzá tisztakéken tündöklő, rugalmas, friss víz, nem pedig ragadós posvány, melynek alattomos iszalagjai megfojtják a legkitűnőbb úszót is . . .

Es mint a hegyin pörgő csiga, melyet a gyerek ostora hegyével útjára pöndörít, rohant, mert kocsi már nem tellett, pillanatnyi megtorpanás nélkül a Hold-utca felé, ahol Palika, a ledér özvegyasszony lakott. A házászámot nem tudta, de emlékezett rá, hogy kocsi van a házban, ahová őt is hívták a részvétlátogatás után a kollégái, de ő nem ment, mert nem akarta* az étvágyát elrontani. Kollégájuk volt ugyanis a Gyömrei, a Palika férje. És Palika, a megtestestült erkölcsi fertő, a züllött, bűnös teremtés, megbotránkozásuk és utálatuk tárgya, afit jjemes borzadállyal emlegettek Máriával, mint egy számukra halott, idegen fogalmat, íme, élő valóságként lebegett elő az alvilágból, égi ragyogásban, mint ifjú vágyak üdítő, tiszta célpontja. Palika! Ki más jöhetett volna Számításba, mint ő, az izgó-mozgó, etonfrizurás özv. Gyömrei Bé-

láné, aki férje halála után az egész malmot lázba hozta, mikor elsőízben jött felvenni özvegyi nyugdíját. Egész másként mutatkozott, mint a részvétlátogatás alkalmával, elomló, nehéz bánatában. Az első öt percben bejelentette, hogy Paula a neve, de a családban csak Palikának hívják, szólítsák ők is így, mert ez a név fiatalít és amúgy is unja a folytonos nagyságos asszonyozást. Mélységes gyászában a szegény megboldogultért — és zsebkendőjét a szeméhez emelte — csak az nyújt némi vigaszt, hogy újra önálló lehet, lány, özvegyasszony, férjes asszony, ahogy éppen a helyzet megkívánja. És zsebkendője mögül hamiskásan csillogtatta ki szemét a körülálló kollégák felé. Távozása a nőtlenek között a feltevések és viták zuhatagát váltotta ki, leszűrdvén ama végleges megállapításban, hogy vétkezik önmaga ellen, aki itt nem próbál szerencsét. Azóta minden elsején tízpercnyi csicsergő frisséget jelent „Palika“ parfömös, illegőbillegő megjelenése. Színházakról, táncmulatságokról mesél, ahol pillanatig se hagyták ülni, előkelő barátnőivel henceg, tegnap a fityfirty, vagy micsoda bárban volt a Füzéressy bárónőkel, kislánya és kislánya van, akiket imád, akikért az életét is szívesen feláldozná s nem veszi észre ilyenkor a kollégák sunyi összenézését. Cigarettazik, de a finom cigaretták neki nem elég erősek. Királyt és Symphoniát szí és mielőtt elmegy, tükröt szed elő, bepirosítja és bepuderezi magát. Minden elsején új beszéd tárgy és új szörnyüködő botráakozás Máriával. De sajtáságos! Nem halani senkitől, hogy sikert ért volna el nála. Tán elijeszti a fiúkat nagyvonalú kokottszerúsége ami sok pénzbe kerülhet, vagy valami gazdag barát tartja ki, akinek hűséget fogadott; bár az ilyenek hűségeskűje . . . Tény, hogy mindig elegáns,

mindig van pénze, de semmi ténylegesen megbélyegzőt nem lehet róla hallani. Óvatosan és ügyesen bonyolítja le üzelveit és amennyiben egy ilyen teremtésnek egyáltalán igaza lehet, jól teszi, ha nem éhenkórász hivatalnokokkal szűri össze a levet.. .

A pörgettyű száguldott. Agyában sístergő kavargás, fel-fel bukkannak a józan meggondolások gátjai, de elfulladt vágyakozása és dühödt akarásának árja végighömpölyög rajtuk, előntve és bedugaszolva minden legkisebb- zugot. Nem költ taxira, mert nincs már pénze. De reméli, hogy az asszony nem kerül semmibe, hisz ő egy csinos, rendes fiú. . . Vagy hogy is mondta Újvári Rózsi? Tiszta, rendes fiú ... Ne tedd, a kollégák megtudják! ... — sziszegi egy hang... De mire vársz, a napok, mint országos eső peregnek egyre . . . Elköltötted egy hétre való zsebpénzedet... — sívítják a fülébe ... És ma még a Gerbeaudba is akarok menni, ha végeztem a nővel... A Schwarz Géza kitapossa a beledet ... A Schwarz Gézának semmi köze hozzá, a pénz már a malomé és a pénzt elvesztettem ... Becsületben megőszült múltam elég bizonyíték arra, hogy igazat beszélek: a pénzt elvesztettem ... Bender úr három év előtt elvesztett egy váltót és nem dült össze a világ, ki se dobták a malomból. .. Attól függ minden, kiről van szó ... Az én Homolácsomra számolatlanul bízom a pénzt, mondta a Schwarz Géza és igaza volt... Akinek ilyen hírneve van,, elveszíthet egyszer egy kis pénzt. . . De ha így vagyunk, mért nem ülsz autóba? ... Mert hátha történik valami és minden máskép fordul... Ostoba, gyáva fráter, aki vagy. .. Talán szeretnéd is, ha nem történne semmi? ... Ha nem találnád otthon . . . Hagyni mindent, tovább fetrengeni a

biztos unalom posványában . . . Biztos, de van, mint a fixfizetés . . . Pfuj, hisz már azt se tudod, milyen egy nő . . . Eriggy a kuckódba, dédelgett levelezőlapjaidhoz, hagyd a nőket, daráld, amit öt éve darálsz magadban, hogy bizonyos korban elérkezik az ember ahhoz az időponthoz, amikor már nem kívánja a nőt... Mi az, hogy nem kívánja? Akarja, követeli, üvölt utána . . . És kigyulladt fantáziája szeme elé vetítette Paliát, néhány kedvenc levelezőlap-figurájának pózában és az izgalom egyetlen rugalmas szökkenéssel a torkába szaladt. Érezte, amint többen utána fordulnak. Izzadt és reszketett. Karján az író keble pihegett, a szürkeharisnyás lábszár és a gépírókisasszony fehér karja merész táncban villant eléje, orrában a minden elsején érzett parföm és az angol cigaretta édes szaga és mindez valóság, eleven, elérhető és megfogható valóság, villamos felrezenés férfiatlan ájultságából. Színes foltok húztak el mellette, körülötte túlkölt és kiáltozott a mindennapiság gépezete, de ő nem látott, nem hallott, szeme hipnotizáltan függött egy előtte lebegő ponton, mint a napkeleti királyoké a vezérlő csillagon. A ház előtt lecsillapult. így mégse állíthat be a nőhöz, csapzottan, gyűrötten, lélekzet nélkül. Betért a kocsmába és a hűvös söntésben, nagyokat szippantgatva a dohos borszagból, lassanként felüdült. „Hosszú lépést“ rendelt és egy hajtásra lenyelte a hideg, gyöngyöző italt. A kocsmárostól kért tükörben örömmel állapította meg, hogy hajában a választék kifogástalan, sőt az izzadás folytán haja még szebben tapad, csak a füle táján kócolódott össze. Ezt lesimította, kissé lecsúszott nyakkendőjét feltolta a gallérgombra, mellényét lehúzta és ekkor eszébe jutott, hogy tulajdonképpen ő már megcsalta Máriát. Elő-

ször, amikor a Rákóczi-úton le akarta gombolni mellényét a nadrágról. Másodszor, amikor egyedül akart Párisba utazni. Ez ami most történik, semmi egyéb, mint szabad akaratból levont konzekvenciája bizonyos véletlen gondolatoknak, helyesebben törvényes elismerése egy amúgy is érvényben lévő jogszokásnak . . .

Elmosolyodott.

Legombolta a mellényt és nadrágot összetartó kis nyelvecskét.

És határozott, könnyű léptekkel útjára indult. Az elkövetkezendőkre gondolt és az izgalom át meg átfutott rajta, szakadatlan felborzaltságban tartva minden idegszálát, mint faleveleket a könnyű, tavaszi szél.

12.

Az ürügyön gondolkozott. Elvégre nem ronthat rá, mint egy megvadult bika, kell valami bevezetésféle. Erre járt, gondolta, meglátogatja régi, kedves ismerősét. Mindig érdekelte rokonszenves egyénisége, de az irodában az a néhány perc, úgy-e, amit ott tölt, nem alkalmas beszélgetésre, sokszor nem is találkoznak, mert ő nincs már bent, vagy Morváinál van és főképp a többiek előtt. . . igen, ezt jelentősegteljesen alá húzni ... és n *többiek előtt* nem szívesen folytat magánjellegű, sőt erősen magánjellegű beszélgetést. Mert most erről van szó, a világ legmagánjellegűbb beszélgetéséről. Itt ráhuyorítani, sőt esetleg már megcsípni az arcát. A többi aztán magától jön . . .

Az ajtón elegáns kis réztábla:

GYÖMREI PAULA

Titokzatos, nem mindennapi tábla, bizonyos. Csak a beavatott tudja, mi rejlik mögötte. Be-

csöngetett. De itt nem lesnek pókként a betévedőre, mint a Klementéknél, ahol be se fejezheti az ember a csöngetést, már húzzák befelé. Végre nyílt az ajtó.

— Itthon van a nagyságos asszony? — kérdi a cselédleánytól, aki ingvállban áll előtte, mezelen karokkal, keze félig nedves és hófehéren ráncosra kiszikkadt, piros szoknyáján hatalmas vízfoltok és a konyhából sistergő gőzök tolnak; egy jól ismert, kiállhatatlan hangulat, semmi kétség, itt *mosás* van. Furcsa, nyárspolgári tevékenység egy kéjtanyán! És gyereksivalkodás a szobából. . .

— A nagyságos asszony? — kérdi a cselédleány.

És Homolács hűledező rémülettel kapkod szavak után.

— Kérem . . . nagyságos asszonyom . . . bocsásson meg ... A gőztől meg se ismertem . . .

— Na menjen csak be az ebédlőbe, mingyár! jövek, csak leveszem a fazekat a tűzről. Legalább elmondhatja a malomban, hogy élnek az özvegyek a nyugdíjvalorizációs törvény óta. Tessék, erre ....

Pedig Homolács a legszívesebben szaladna innen. Az ebédlő szellőzetlen, a félig nyitott belső ajtón fojtó hálósobaszag árad és gycrekkacarázás. Por és szegénység a kopott bútorokon, sehol egy szőnyeg, sehol egy függöny, az ablakok, melynek üvege szürke a szennytól, a ház folyosójára nyílnak, szemben egy szabóműhely, ahol sápadt villanyfényben meggörbedt alakok hajolnak egy hosszú asztal fölé. Nem, kéj tanyának igazán nem nevezhető ez a 900-as alapbérű, nyomorúságos odú . . .

Az asszony beszél.

— Legyen szíves, forduljon egy pillanatra a

fal felé, beszaladok a hálósobába felvenni valamit . . .

Homolács legalább a szép, fehér karokat akarja megtartani.

— Ugyan, nagyságos asszonyom! Sohse szégyelje magát előttem, tudom, mi az, háziaszszonynak lenni.

És „Palika? belibeg, mert járásában, gyors mozdulataiban van valami könnyed, nemes grácia.

— Éppen erre jártam, — folytatja a vendég — és gondoltam, meglátogatom az én régi, kedves barátnőmet. . .

— Bizony, nem jár felém senki, alaposan elhanyagolnak a kolkgftk, akik elsején olya^ szépen tudnak udvarolni. De nem is bánom. Ilyen lakásban nem lehet vendégeket fogadni. (És a bárónöket? — gondolja Homolács.)

A társalgás vontatott. Az asszony elpanaszolja, hogy nemrég még kétmillióháromszázezer korona nyugdíjat kapott, amit a nyugdíj valorizációs törvény leszállított egymillióra, illetőleg nyolcvan pengőre. Szidja a malmot, a képviselő- * két, a drágaságot, gazdag rokonait és előkelő ismerőseit. Hetenként kétszer esznek húst, maga végez mindent, még takarítónőt se tart, a gyerekeket ilyenkor sétáltatni kéne, de nincs, aki vigye őket, inkább ágyban tartja hát élete egyetlen vigaszait, ezt a két aranyvirágot, akik úgy hasonlítanak szegény apjukra. És kihozza a két kis inaszatos, sápadt jószágot hálóingben, akik Homolács ölébe másznak, meghuzogatják a fülét, az orrába kapkodnak, de a bácsi idegesen rázogatja le őket, szeretne tisztán látni, szeretné tudni, miféle szerzet ez a nő és még a reményt se adta fel, hogy sikerül nyélbeütnie, amiért feljött.

— Elég volt a játékból, — mondja végül a nő, összekapja a gyerekeket és viszi őket a másik szobába. — Ha jók lesztek, mingyárt felöltöztetek benneteket.

— Dohányzik? — kérdi a vendégtől. — Sajnos, csak ilyen rossz cigarettával kínálhatom . . .

S folytatja sirárait. És amikor arra kéri, hogy inkább ne mondja el a kollégáknak, milyen sanyarú a sorsa, sőt legjobban azt szeretné, ha senkinek se tenne említést a látogatásáról, Homolács egyszerre megérti és gúnyja, mellyel idáig szemlélte a nőt, forró részvétté másul. Hősi tragika ez a nő, nem kokott. . .

— Bizony sokat kell dolgoznom, — folytatja a nő — hogy a nyugdíjamat kiegészítsem. Van egy nővérem, most építettek villát a Svábhegyen, ők is támogatnak havi százötven pengővel. Gonosz állatok ezek ... Kiszámították, hogy ennyi kell a létminimumhoz, ha azt a száz-száz-húsz pengőt is hozzászámítjuk, amit varrással keresek és egy fillérrel se adnak többet. De, mondja, élet ez? Mi az a létminimum? Öltözködni csak kell rendesen és az anyag akkor is pénzbe kerül, ha az ember maga varrja a ruháit. Micsoda kín ez is, a barátnőmön kell próbálni, akinek a slussza öt centiméterrel nagyobb az enyémnél, hát képzelheti... Egyszer kell valami rendesebb étel is, néha egy mozi, egy kis csokoládé . . . Például nem tudok élni kölnivíz nélkül . . . Hát az nem létminimum, hogy nyáron ne legyen az ember veritékszagú?

Keresztbevetett lábakkal ült a székén, könyökét a térdére támasztva s pállott kezében annyi bájjal tartotta a cigarettát, mintha a „bárónők“ szalonjában csevegne. Kissé hegyes állal végződő arcában nedveskéken csillogott a szeme, néha hátrasimította rövidre nyírt szőke haját s

a kivágott ingmellből elővakító meztelenségére farkaséhséggel tapadt Homolács tekintete. Odaadó szánalommal sajnálta a nőt, de a légszívó sebben rátért volna jövelele céljára, bambán kereste a szavakat:

— Bizony . . . egyre nehezebb a megélhetés . . . Még a fixfizetésűek számára . . .

— Ugyan, magának igazán nem szabad panaszkodnia, biztosan még takarékkönyvük is van ... Az én szegény uram sohse öltözködött ilyen jól, mint maga. Mindig úgy néz ki, mintha skatulyából vették volna ki . . .

Homolács önelégülten elmosolyodott. Ezért hiszik mindenfelé, a vidéki rokonoktól a házbeli fűszeresig, hogy ők tehetős emberek. És oly rossz, oly lehetetlen feladat ilyenkor azt mondani: dehogy, kérem, szegény féreg vagyok én, aki egyik hónapról a másikra él a fizetéséből. El se hinné senki.

Határozatlanul elutasító mozdulatot tett.

— De igen, — erősködik a nő és valami hai mincszázalékos valorizációs arányszámról kezd beszélni, nyelvecskéje szaporán motollái ragyogó fogsora között és érezni üde lehelletét. Lába térdig látszik. Karcsú, gyengéd és izmos lába van. A gyerekek újra visonganak. Szegény teremtés. Minél tovább marad itt, annál később készül el a mosással és annál később tudja a gyerekeket felöltöztetni...

— Ne menjen még, — marasztalja az asszony, mialatt kikíséri az előszobába és szemében valami riadt tétovázás bujkál. — Igazán úgy Örülök, hogy gondolt rám ... De még jobban örülnek, ha ...

— Ha?

Homolács egyik keze az előszobaajtó kilincsen, másikkal a kalapját fogja, karján a fel

öltője. Az asszony lesüti szemét, elpirul, fejét lehajtja, mintha pellengéren állna.

— Ha kölcsön adna húsz pengőt... Ne vegye rossz néven . . . Maga se gazdag ember, tudja mit jelent kölcsön kérni. . .

— Nem, én még sohse kértem pénzt kölcsön ... — feleli Homolács, de szeretné magát fejbeverni, |oly brutálisan hangzik a szava. Pedig ő csak a tényt akarta leszögezni, ő valóban nem kért még kölcsön soha. Az asszony szája megrándul és sötét, tompa ernyedtség borul az arcára, mintha csak idáig tudta volna tartani magát.

— ... de tudom, mit jelent pénzt kölcsönadni, — siet hozzátenni Homolács, pedig ezt se igen tudja. Hangja melegen simogató.

A nő minden porcikájában új élet vibrál, egy mozdulatot tesz, mintha át akarná ölelni Homolácsot és feszülten figyel vendégére.

— De nincs nálam elég pénz ... — és az asszony csalódott elkomorulására: — csak hivatalos . . .

— Hát ez nagyszerű! Otthon visszateszi és én elsején megadom magának.

Homolács elborultan tapogatja körül szemével az asszonyt és ingerülten rágja ajkát. Hát persze, otthon hozzáteszi. Neki van, mi sem könnyebb, mint kivenni a takarékból húsz pengőt és visszatenni. Még próbálkozik.

— Higyje el, oly kellemetlen érzés, a malom pénzéhez hozzányúlni ... És mit tett volna, ha történetesen nein jövök fel magához?

— Mit? ... Magam se tudom . . . Leugrottam volna az emeletről... De valószínűbb, hogy újra végighallgattam volna, istenein, mit tudja maga, mi az, egy fűszeres arcpirító szemtelenségeit. . . Jelzem, negyvenöt pengővel tartozom neki, de

hússzal is betömhetem a száját. Negyvenötöt akartam magától kölcsönkérni, de még nagyon gyakorlatlan pumpoló vagyok.

Átvette a pénzt és megragadta Homolács kezét.

— Drága barátom ... nagyon, nagyon köszönöm . . . Es köszönöm, hogy meglátogatott. . .

Görcsösen szorongatta a férfi kezét, aki alig észrevehetően toltá kézfejét az asszony felé, míg elérte a mellét. És ott, igen, ekkor érezte a kezének simulni, meleg domborulással, huszonnyolc év után először, mialatt másik keze szinte összehéberelte a kalapja karimáját, annyi év után először érezte kezén egy idegen nő idegen keblét és szinte felordított egy tébolyult gyönyörtől.

— Na isten vele, — mondta hirtelen a nő és eltolta a kezét. — Mégegyszer nagyon köszönöm ...

Vinnyogva ment le a lépcsőn. Maga se tudta, mit csinál, de valami különös hangot hallott s ekkor vette észre, hogy összeszorított ajkai mögöl, a torka és a nyelve közti részből tör fel ez a fojtott, nyivákoló ujjongás.

13.

Nemcsak késő évek múltán volt az az érzése, ha visszagondolt ezekre az eseményekre, hogy nem vele történtek a dolgok, hanem filmen látta valamikor s e filmet is csak álmában. De ezt érezte már egy óra múlva, mikor megállt a Kosuth Lajos-utca és Rákóczi-út sarkán cs szédülten tapogatta magát, folyton egy divatos nótát dudolgatva, mely a vékony falakon szűrődött volt be hozzá. Az autóút alatt két gondolat örölt benne szakadatlanul. Az egyik, hogy egy gyanús

exisztencia hálójába került, aki megvág minden
 hozzá betévedőt, a másik, hogy a hús pengőjé-
 ért, melyet valószínűleg nem lát viszont soha,
 egyebet is kaphatott volna, mint köszönetét.
 Hogy hogyan tudta megmondani a sofförnek,
 mit akar, hogy folyt le bemenetele a misztikus
 belvárosi házba, hogy tárgyalt valami öreg asz-
 szonnyal, aki előtt a beavatott látogatót adta,
 hogy tudta neki megmondani, kissé unott arc-
 cal, hogy azzal a kissé hegyes álló, szőke eton-
 frizurás lánnyal szerelne beszélni és hogy mért
 választotta éppen a Célia nevet, mikor az asz-
 szony válaszul öt-hat leánynevet sorolt fel előtte:
 nem tudta. Felhúzott automata módjára, melyet
 zsineggel húznak előre, haladt volt célja felé az
 az ember, akit Homolács Albinnak hívnak. Ha
 beszélnie, cselekednie kellett, mintha betanult
 szerepét mondaná, találta el mindig a leghelye-
 sebb szavakat, anélkül, hogy rászorult volna a
 sugó segítségére. Egyszer ingadozott: térdre
 akart borulni, mikor meseszerű, teljes kitérül-
 tésében megjelent előtte fülledt elképzeléseinek
 valóra vált csodája. De rögtön utat törtek agyá-
 ban azok a félig köznapi, félig cinikus szavak,
 melyek nem változtak legénykora óta és vágyai
 hullámainak felületén lebegve ott úszkáltak
 egész idő alatt. Minden lebonyolódott, anélkül,
 hogy tudná, hogyan és íme, fél hat előtt öt per-
 cel itt áll már az utcán, az óraoszloppal szem-
 közt, valami olyan átszellemült, ünnepi rajongás-
 sal és lelkendező jóllakottsággal, hogy a legszí-
 vesebben megállítaná a járókelőket, hogy a fű-
 lükbe ordítsa újjongó boldogságát. Vagy bele-
 ülne egy nyitott autóba, hogy veszett irammal
 keresztülzáguldja a budai hegyeket, kiteve ar-
 cát és testét a sivító hideg levegő villanyozó csí-
 pésének. Vagy itt, az utcasarkon földhöz csapná

kabátját, kalapját, hogy mint egy lecsapódó gránátból, robbanna ki belőlük a porfelhő, mely belőlük szívódott huszonnyolc év alatt és gallérját, nyakkendőjét letépvé, eljárna valami féktelen indiánustáncot, zabolátlanul és szomjasan nyikantgatva, mint egy fiatal csikó. Kőszegi úr mesélte, hogy Párisban látott egy ízben egy öreg újságárus asszonyt, aki fényes nappal, a város egyik legforgalmasabb helyén, bizonyosan a Párisi Operaház előtt, odaállt énekelni és láncolni, az emberek körülállták, mulattak rajta, a végén megtapsolták és valamennyi újságját megvették. Persze, ott is feltűnő volna, ha egy fiatalos külsejű úriember, aki úgy néz ki, mintha a skatulyából vették volna ki, így fitogtatná a jókedvét, az utcasarkon ... Óh, mégis csak más lehet ott az élet.. . Mi volna, ha egyszer nagyobb összeget „veszítene el“ és megnézné végre azt a várost? No, nem milliárdokat, minek az neki? De ezer—kétezer pengőt, amiért nem járhat nagy büntetés, sőt, ha a „család megtéríti a kárt“, noha e pillanatban ennek a leghalványabb lehetőségét se látja, a malom minden valószínűség szerint visszavonja a feljelentést. Viszont, ha a család úgyse tudja összeadni a pénzt, mindegy, hogy ezer pengőt vág zsebre, vagy százezret.. . Repülőgépen Páris, aztán Amerika, új élet, hatalmas gabona-export vállalkozás, új ifjúság, új szerelmek . . . Bátorságon és vakmerőségen múlik minden, az ösztönök akaratára kell magát bízni az embernek és a tétovázás az akarat halála .. . Családi fészke, szívós munkával felépített családi fészke bizony összeomlana ... A dicső családi fészek! nagyszerű! a kétszobás utcai lakás, melynek bérét alig tudják kiizzadni negyedévenként... Igaz, az új ebédlőért kár volna. Eh, micsoda ostobaság, az új ebédlőről beszélni,

amikor itt egy új ember születéséről van szó . . . De hisz nem megy ez egyik napról a másikra, sok víz lefolyik addig a Dunán . . . Egyelőre hát a Gerbeaud, van műsoron, Újvári Rózsi és barátnői és a rímjáték, a Bakó halála című költemény előadása, további pezsgő íicánkolás tündéri könnyűségű testével-lelkével, melyekről lehullott minden bilincs. És Újvári Rózsi, mint író, bizonyosan nem vall holmi ósdi elveket a barátkozás terén, amit odasímulása is bizonyít. Nem is volna rossz, az angyali Célia után, először életében olyan odaadással találkozni, ahol nem kerül szóba anyagi ellenszolgáltatás. Mert házassága előtt nem ismert mást. Elég furcsa, hogy Mária az esküvő előtti délután lett az övé... Igaz, hogy mindketten szerelemtől részegen és félájultan omlottak egymásnak, de egy hajszálfinom különbség híjján ez már úgyis házasság volt. . . Óh .. . meseidők kódében esett ez meg, oly iszonyú régen történi.. . Szegény Mária . . . igazán szívből sajnálja... Sokszor így van ez .. . Sokszor olvasni eseteket, amikor hosszú házasság után egyszerre csali „*megbolondul*“ a férj, vagy a feleség, otthagyja meghitt fészket, felnőtt gyerekeit, feleségét, akivel szinte egyé forrt a szeretet és megszokás zsongító baldachinja alatt és világgá megy. Megbolondul! Micsoda felületes, könnyelmű szó! ítélet, melyet bárgyú és süket bírak mondanak ki, kényszerzubbony, melyet ráhúznak minden birkára, mely ki mert törni a nyájból... Megbolondult! Pont az ellenkezője igaz: észretért!

Alapos mosakodásra vágyott. Szakálla kiütközött már. Rövid, gyors lépteivel hazafelé indult, a Gerbeaudban úgyis a sötétkék ruhájában akart megjelenni.

Otthon tüstént a szemébe ötlött az aktatás-

kája, mely a kredencen hevert, úgy, ahogy dél-előtt odatette volt. Mintha egy nyálkás hernyó esett volna a ruhájára, majd összerázkódott az undortól. Félrelökte a táskát. Gondolt arra, hogy ajánlatos volna átfutni az iratokat, nincs-e közöttük valami *sürgős, legalább* a váltót kéne meg nézni, mert a váltók lejáratí idejével nem szabad könnyelműsködni, de mintha ragályos betegség bacillusaival lenne telehintve az aktatáska, nem bírt hozzányúlani. Majd később, mielőtt újra elmegy. Becsöngette az Annát.

— Legyen szíves, készítsen egy meleg fürdőt.

Nem, ez legalább háromnegyed óra veszteséget jelent.

— Nem is kell fürdő! Vesse meg az ágyamat éjszakára, aztán elmehet hazulról.

— Igenis, nagyságos úr. .. Éppen kérni akartam, hogy elmehessek ... Úgy sincs semmi dolgom, megpuoltam a kilincseket és az ablakokat, ahogy a nagyságos asszony mondta és gondoltam, megkérem a nagyságos urat, mert szeretnék elmenni az Üllei-útra, a sógorom tegnap be ... .

— Jó, jó . . . Menjen, de rendes időben itthon legyen!

A fürdőszobában vetkőzött le, mert másképp végig kellett volna hallgatnia a lány meséit, mi-> alatt ágyaz a hálószobában. Borotválkozás közben jutott eszébe, hogy ez alatt a tíz perc alatt legalább langyosra felmelegedett volna a víz. De jól van így is. Egy fiatalos, rugalmas testnek nem árt a hideg víz. Sohse szokott hidegben fürdeni és első pillanatban összeverődött a foga a rázúduló hideg zuhany éles paskolása alatt. Kirúgta lábait és megfeszített bicepsével néhány-szor erőteljesen oldalra és előre lendítette a kar-

ját. Már jól esett neki a víz. Végigdörzsölte magát az erős kefével. De a zuhany egyre hidegült, borzongás fogta el, mire újból tornázni kezdett.

— Erő és egészség a jó hideg víz, — sziszegte összekoccanó fogsorai között és elhatározta, hogy ezentúl mindennap hidegben fog fürdeni. A meleg fürdőtől satnyul el az ember, a bágyadt ernyedéstől, mellyel elomlik félórák hosszat a gőzölgő kádban . . . Ezentúl másképp lesz . . .

Nagyot tüszentett, mikor kilépett a fürdőből.

— Nem baj, katonadolog! — és elmosolyodott. De hiába dörzsölte vörösre magát a fürdőköpennyel, nem melegedett fel. Didegve bújt bele ágyába, testén a fürdőköpennyel, állig betakarózkodott és rögtön ráborult egy tompa, súlyos fáradtság. — Isten ments, most elaludni, — gondolta és már jött is feléje Mária, szótlanul és kezét imára kulcsolva, de valahogy több keze volt, mert egyikkel a leprások kereplőjét forgatta, amint a moziban látták egyszer. Az aktatáska pedig elől a szoknyájára ragadva, de nem barnaszínű, mint az övé, hanem mocskos szürke. Lassú léptekkel jön feléje és neki egy görcsös, állati félelem szorítja össze a torkát, a takarót akarja fejére húzni, nehogy az asszony megérinthesse, de a karja béna, akár-hogy erőlködik, nem bírja megmozdítani. A Schwarz Géza pedig mellette áll, szétvetett lábakkal és úgy röhög, hogy az oldalát fogja. — Ohó, nagy kujon az én kis Homolácsom, — ordítja és egy angyali, szőke lány libeg feléje, finom, gyors mozdulatokkal, nagy, fehér kezeit, mintha nedvesek lennének, messze eltartva magától, otthonosan az ágyába veti magát, átkulcsolja a nyakát, érzi meleg lehelletét, mely ópiumos cigaretta illatú és üde póresége átlüktet a szívéig. — Most ne, te drága teremtés, mert nagyobb társaság

vár a Gerbeaudban ... — suttogja a lány fülébe, de érzi, hogy kár elszalasztani az alkalmat, mert édes gerjedelem kél benne. — Hét óra, — csiklandozza a fülét egy ismerős, lágy hang, — irodába! és Homolács felriad. Első pillantása az órát keresi, de nincs mellette. Kiugrik az ágyból és mellényéhez szalad. Negyed hét. Előveszi a sötétkék ruháját és lóhalálában öltözködni kezd. Feje kótyagosan billeg és mint egy zakatoló malom, kerepel agyában a nóta, melyet egy órával előbb hallott. Fejét újra a hideg víz alá hajtja és amit nem tett soha életében, testét bedörzsöli Mária kölnivizével.

14.

A pörgettyű pereg, egyre újabb ostorcsapások serkentik friss iramra. Felöltőjének bársonygallérja kissé kopottas ugyan, de két szárnya szétnyitva és két oldalt kitarva, hogy finom sötétkék ruhája jobban érvényesüljön. Hideg tisztaságillat és kölnivízpara lengi körül, arca simára borotválva, haja gondosan kifésülve és gallérja körül az „új“ nyakkendő, amit Kőszegi úr hozott számára Párisból. Minő kár, hogy a párisi cég vignettája nem látszik kívülről. -De nem baj, így is előkelő, arisztokratikus megjelenés, mint ha most igazán a skatulyából vették volna elő. Hanyag nyugalommal jártatja körül szemét a melegen zszibongó, ciikrászsüteményszagú termekben és gondolatban egy monoklis, vadászöltözékű úriember hátát veregeti, aki éppen egy borsos viccet mesélt el neki: Vendkívül évdekes, kedves övegem ... — mondja nyafogva — hehehe, kedves övegem ... és melyik bávba megyünk ebből az unalmas ketrecből? . .. Pedig dehogyan unalmas. A keresztül-kasul fonódó szagok egy illatszerekkereskedés levegőjét juttatják

eszébe és a merész elegánciájú férfiruhák, lötyögős, bő nadrággal, melyek félig eltakarják a cipőt, az ő szűk nadrágját, mely három év előtt készült. És nők, mennyi nők! Lángoló vörösre festett szájak, combig felhúzott szoknyák, bugyborékoló nevetésekkel örvénylő szakadatlan csobogása kiapadhatatlanul hömpölygő beszélgetéseknek, mint ha e gondnélküli emberek egymáson keresztül és egymás közvetítésével fonnák egy szájukból ereszkedő, ezerfelé szétágazó, láthatatlan pókháló szövevényét. Vigyázva sürgő-forgó, fehérbóbitás kisaszonyok, finom mosolyai, mintha a *Sacré-Coeur* zárdából kerültek volna ide, az asztalokon ínycsiklandó, sohse látott sütemények és öblös kelyhekben keverékitalok, melyekben, mint megannyi ékszer, titokzatosan csillogó gyümölcsdarabkák úsznak, a villogó metszett tükrökben sápadtan lövel a csillárok reszketeg villanyfénye és egy vibráló, zsongó mormogás lüktet szakadatlanul és kábítja a szokatlan légkörben nehezen lélekező idegent.

— Méltóságos uram! — szólítja meg az egyik kiszolgáló zárdanővendék és a sarok felé int, — itt szólítják, méltóságos uramat!

Homolács tágranyílt szemmel, hökkent csodálkozással bámul a kisasszonyra, majd a sarokasztal felé, ahol kézzel-lábbal integet feléje Újvári Rózsi. Mi ez? Micsoda nap ez? Elképzeleéseinek olyan földöntúli ereje volna, hogy rögtön átvarázsolja azzá, ami lenni szeretne? Méltóságos ur, ő.. .? És mint egy alvajáró, indul a lány felé.

— Itt az én kis méltóságosom ... — kiáltja Újvári Rózsi és örömeiben tapsolni kezd, — csak-hogy észrevett, már egy órája kiabálok maga után. Mutatkozzon be szépen és üljön le.

Persze, persze! Hisz ő minszteri tanácsos, Lám, minő kár, nincsenek már csodák . . . Csak emlékezne, milyen néven mutatkozott be délelőtt! Délelőtt! Iszonyatos távolságban, szétmosódott, halvány foltokban látta ezt az időt, valahol a kék messziségben . . . Bizony, azóta súlyos és rendkívüli események húztak el felette . . . Fél-szeg mosollyal nézi a lányt, aki ugyanúgy van öltözve, mint délelőtt, az asztal körül nem kevésbé egyszerű ruhákban néhány lány és fiatalember, de erősen kirí a társaságból egy kövér, negyvenöt év körüli hölgy, aki susogó, zsúfolt eleganciájával úgy fest ennél az asztalnál, mint egy vitrin-porcellán a konyha-kredencen. Homolács összeráncolt homlokkal, szájaszélét harapdálva áll az asztalnál, nem, egyáltalán nem jut eszébe, hogy hívják. Zavara, mintha egy előkelő állású államhivatalnok fontolgató mérlegelése lenne, vájjon méltók-e a társaság tagjai ahhoz, hogy helyet foglaljon közöttük.

— No, ne féljen, — mondja nevetve a lány — nem kap orrot a miniszterétől, ha leereszkedik hozzánk . . . Tehát Szegedy Sándor Öméltósága... Félix Dczsóné, — mutat a kövér hölgyre, — ez itt Szabó Ilon?, Dévény Oszkár, Gereblyés János ... — és elsorolta a jelenlévők neveit, melyeket Homolács azonnal elfelejtett.

Felöltőjét átadta a ruhatárosnak és leült, Ujváry Rózsi és a kövér nő között szorítottak helyet neki.

— Pszt! most csendben kell lenni, — súgta a lány, — most a felnőttek beszélnek. Nagyfentosságú ügyről van szó; irodalmi folyóirat alapítársáról! Mondja, hova rohant maga délelőtt?

Délelőtt? Hogy is volt az délelőtt? Persze, ez még a naív, tapasztalatlan korszakban történt...

— Nem tudtam megvárni magát, olyan sürgős utam volt.

A leány kissé lehajtotta fejét és szemében lapangó mosollyal, aláírói tekintett fel Homolácsra.

— Vallja be, maga megijedt tőlem. Azt hitte, valami céda teremtés vagyok ...

Egy szemben ülő kis kopasz zsidógyerek megszólalt:

— Gyerekek, szerelmespárok találkozó helye ez, vagy irodalmi tanácskozás? Ne súgjatok-búgjatok itt, vagy úgy súgdolóztatok, hogy én is halljam I

Homolács felkapta fejét. Már úgy beleélte magát előkelő szerepébe, hogy sértette ez a bizalmaskodás. De a fiú, ragyogó, kék szemével, csecsemő-ártatlanságú mosolyával nyugtatta rajtuk tekintetét, kopasz fejével, mint egy nagy-papa, aki boldogan szemlélt unokái játszadását.

— Hát gyere ide Jancsikám, ezt te is hallhatod, — nevetett Rózsi és megcirógatta a fiú arcát, aki elkapta a kezét és megcsókolta.

Az elegáns hölgy élesen rikácsolta:

— így nem játszom! Mindjárt itt hagylak benneteket! Méltóságos uram, — fordult tréfás mosollyal Homolácshoz, — teremtsen egy kis rendet, én nem bírok ezekkel a rakoncátlan gyerekekkel ...

— Az egész asztal, mintegy karmesteri intésre, felzengett:

— Tényleg, méltóságos uram, teremtsen egy kis rendet...

Harsogó nevetésbe kavardott össze az asztal. Homlács is nevetett. Hiába, itt van bohém fesztelenség, kedély, igáid, kedves művésztársaság ez...

— Aki még egyszer belebeszél — tette fel ujját a kis Jancsi, — fizet nekem egy macédoint!

Épp jókor mondta ezt, mert egy kisasszony állt Homolács elé, hogy a rendelését felvegye. Meleg csokoládét akart kérni, noha azokból az ismeretlen, gyümölcsrel teli italokból szeretett volna rendelni, de nem tudta hogyan. Megrendelte tehát az ingerlő hangzású macédoint és hallgatta a tanácskozást.

— Ne áltassuk magunkat, — mondta egy Lucifer-képű, fekete fiú, aki talán a legsilányab-ból volt öltözve valamennyiük között, — itt nincs szükség irodalmi folyóiratra. Helyesebben a folyóiratra csak nekünk van szükségünk, de nem a közönségnek. Ma, amikor minden napilap hoz regényt, sőt egyik-másik többet is párhuzamosan, amikor a napilapok nyakra-főre ajándékkönyvekkel csábítják magukhoz az olvasókat, leszoktatván őket az igazi irodalomról, nincs senki, aki kíváncsi volna a lapunkra. A mi időnkben legalább az ifjúság olvasott. Micsoda falánk éhséggel vártuk kéthetenként a Nyugat megjelenését gimnázista korunkban! Ma az ifjúság sportol és az FTC egy félre rúgott gólja nagyobb szenzáció, mint számunkra egy új Ady-vers volt. A modern irodalom épp oly érthetetlen és unalmas a mai ifjúság számára, mint az agyalágyult fűszerke ... ezer bocsánat, kefe-kereskedők számára. Higyjéitek el, nem kíváncsi ránk senki.

— Nincs igazad, — felelte egy pufók, lenhajú lány, aki inkább sváb milimárinak látszott, mint írónőnek, — a Tiszta Lobogónak, mely a jövő héten jelenik meg, több, mint hatszáz előfizetője van.

— És azt hiszed, ezek olvassák a lapot? Csupa

baráti, szíveességi aláírás ... A következő negyedévben már beszüntetik az előfizetést, negyedévig még vegetál a lap, aztán csendesen kimul.. .

— A lap felesleges! — mondta egy vékonyhangú, torzonborz, sovány fiú. — Az a lap, amelyik nem fizeti a munkatársait, nem élhet meg. Mert bizonyos, hogy csupa olyan írást kap, amit másutt nem lehetett elhelyezni. És ha igazad is van abban, hogy ma senki se olvas bennünket, a jó írás valahogy mégis utat tör magának, tán felhívja valamelyik napilap figyelmét az írójára, vagy egy kiadónak megtetszik egy novella, mit tudom én . . . De egy honoráriumot nem fizető lapban, melyet még a lelkesedés se tart össze, ne kutassuk, hogy miért, csakis rossz írás jöhet. Bolond leszek például jó novellát adni Félixné önnagyságának, csak azért, hátha elviszi a nevemet egy kiadóhoz, aki ész nélkül rohan hozzám regényt rendelni, ha egy napilapnál húsz pengőt kaphatok érte, a Nyugatnál még többet, igaz, hogy a várakozási időt nem számítva ... Örültség, engem hagyjatok ki a játékból...

— Csatlakozom, — szólalt meg Ujváry Rózsi. — Szokjatok le arról a rögeszméről, hogy betegek lesztek, ha nem látjátok a neveteket hetenként legalább egyszer nyomtatásban . .

— Épp ma hallottam, — mondta Jancsi, — hogy a hogyis hívják .. . kiment a tudatomból, mert engem nem érdekel... az a lap, a Rákóczi téren, huszonöt pengőt fizet novelláért, tizet versért...

Homolács, mialatt kéjjel kanalazta a macédoint, mérhetetlenül csodálkozott. Hallotta már, hogy írók, például Jókai, nagyszerűen éltek a regényeikből, de hogy ez közönséges ember számára pénzkereset legyen, pénzt érjen, amit

ezek a kis éhenkórászok kigondolnak, nem hitte volna. Mert ezeken az írókon nincs semmi rendkívüli, csak szegények lehetnek, mérhetetlenül szegények. 4mit a legjobban kell titkolni az embernek, nehogy veszítsen a tekintélyéből, a mások becsléséből, a szegénységet, itt olyan természetesen, nyíltan hordják magukon, mint a hajukat. Furcsa erkölcsök vannak, bizonyos. Az imént az egyik fiú ettől a pufók lánytól kért kölcsön öt pengőt, egy nőtől, még hozzá mindenki füle hallatára. Vájjon miből telik ezeknek Gerbeaudra?

— De gyerekek, az isten szerelmére, — csapta össze kezét Félixné, — ezt a honorárium ügyet már százszor letárgyaltuk, mit cibáljátok megint elő? Rosszabbak vagytok a brit szellemóriás Shylockjánál. Nálunk bohémnépségnél igazán nem szokás így foghoz verni a garast. A kétségbeesés örvényébe taszítjátok az embert. Mondtam már, hogy szegény vagyok, mint a templom egere, de megmondtam, hogy ötszáz előfizetők felül kaptok honoráriumot. Tessék előfizetőket gyűjteni.

A gyerekek gúnyosan összenéztek, senki se válaszolt.

— Ki bohémnépség itt? — kérdezte Jancsi és elmosolyodott. — Méltóságos uram talán bohém?

— Így nem lehet elviccelni a dolgot, — folytatta izgatottan az asszony. — A legteljesebb mértékben fel vagyok háborodva... Heteken át bolondítjátok az embert, aztán itt hagytok a faképnél. Megengeditek, ez nem írókhoz méltó eljárás. És a lap meg lesz, akáik akarjátok, akár nem, ha nem kapok kéziratot töletek, kapok másoktól.. . Van nekem még író ismerősöm elég ... De ha ezt ti barátságának nevezitek, ak-

kor én magamat kötéláncosnőnek . . . így még életemben nem csalódtam, mondhatom . . .

A hangja remegett, szája széle lekonyult és ide-oda kapkodta tekintetét, hogy beleaggaszthassa valamelyikébe. De a szemek vagy egymással folytattak jelbeszédet, vagy lesütve várakoztak. Homolács megsajnálta az asszonyt, mint minden gyengét, minden hasztalanul küzködőt és a beállt csendben, éppen csak, hogy valami vigasztalót mondjon, így szólt:

— Azért ne legyen olyan szomorú, asszonyom...

— Méltóságos uram talán szintén részt vesz az akcióban? — hajolt feléje felvillanyozódva az asszony.

— Micsoda kérdés ez? — vágott közbe Rózsi.

— Azért jött ide.

Félixné szinte szétfolyt elragadtatásában.

— ó, mennyire örvendek! Kimondhatatlanul örvendek! És ha szabad kérdezni, aktíve... vagy illetőleg... szóval részt tetszik venni, mint író, vagy... vagy, mint nemes mecénásunk?

— Mint mindkettő, természetesen, — felelte a lány és mintegy titkos jeladásként, térdét a férfi térdéhez szorította.

Homolács elvörösödött és szabadkozni akart.

— De hiszen azt se tudom . . .

— Majd megtudja, mi lesz a teendője . . . folytatta Rózsi és megnyomta a könyökét.

Az egész asztal feléje fordult. Várakozásteljesen figyelő és kíváncsi szemek szegeződtek rá, mintha e csomó ember sorsának eldőltél várná tőle és ő kezében tartva a titkok kapujának kulcsát, hallgatag, szerény pirulással, mint nagylelkű jóltevőhöz illik, gondolkodnék a legnemesebb gesztuson, mellyel kitarja a megoldás felé vezető kaput. Óh, élvezetes, valami megnevezhetetlen tetőpontot jelentő pillanat volt ez, Homo-

lács Albin mint főszerkesztő, vezérlő csillag és megváltó istenség! Most értette meg igazán a Vezért, aki képes hidegvérrel elnyúlni a székén, kezét szakálla felett unottan összetéve és átítatódva az előtte összegyűlt nyáj által neki tulajdonított földöntúli erővel, mely metsző élesre köszörüli hatalmának amúgy is gyilkos élet, hogy lesújtson a vérpadra kötözött nyomorultak nyakára, kimondván a szót: Nem!! És a nyáj még örül, mert mondhatták volna neki azt is: azért sem!! sőt keresztül haraphatták volna a torkát, mert szája érintésével bemocskolta a vizet, mely felülről folyik ... De hogy van az, hogy belőle homlokegyenest ellenkező érzést vált ki a hatalom tudata; hogy az ő hatalmát nem acélosítja meg a többiek esdeklő várakozása; hogy ő nem tudja kimondani nem!! nem veszek részt a játékban, hagyjatok békén; hogy úgy érzi, mintha ő esett volna a farkasverembe és a többiek ádáz közönnyel figyelik, kimondja-e azt a szót, mely feloldja a büntetés alól? Hát ez a különbség közte és a Vezér, a született vezérek között!... De mi van az új étellel, a hatalmas gabonaexport-üzlettel, az új szerelmekkel? ... Ha egy ilyen egyszerű próbát se tud kiállni? ... Eh, igazában úgyis csak akkor kezdődik minden, ha a nagy pénzek a zsebében lesznek, egyelőre egy új comb a combja mellett és ez mindennél fontosabb ...

Finanszírozhatja ő a lapot külföldről is ..

— Igen, a részleteket majd megbeszéljük . . .
— mondja végül.

És a körülülők összezúgnak, mint egymásnak csapódó hullámok. Rózi a másik szomszédjához fordul, az asszony pedig nekiesik és lelken-dezve kerepelni kezd ... Biztosított tőkeösszeg, Kosztolányi is ígért verset, nyomdászámbla, kor-

rektúra, az ura, aki egyszerű ember, de nagy irodalompartoló, Füst Milán is megígérte a támogatását . . . kavarognak az asszony rikoltozó szóáradatában és szájából harmatcseppek hullanak Homolács arcára. Röstelli elővenni a zseb-kendőjét, a kezefejével simítja végig arcát, mintha a szakálla helyét tapintgatná. Kezd nagyon unalmas lenni az irodalom, az egész comb-szorítás nem tartott félpercnél tovább . . . Valami más kéne már, bár, táncosnők, jazz-band, vagy a Rózsival valami, vagy társasjáték, rímek feladása, nem, ezért nem volt érdemes idejönni...

— Van egy cigarettája, méltóságos uram? — kérdi az asztal végéről a sötét, sátánképű fiú.

— Van fiam ... izé... kint van a felöltőm zsebében . . .

A fiú behozza a doboz angol cigarettát és az egész asztal máris vidáman pöfékel, beborítva valamennyijüket az ópiumos, szagos cigaretta-füsttel. Ő is rágyújt. Erős, a kutya-fáját, változatlanul erős! De már nem dobhatja el. Izzad, halántéka lüktet, szuszogva lélezkik, az asszony nagy vörös arca, mint egy eltorzult hold világlik ki a füstfelhők mögül, zakatoló szózuhataga betódul a fejébe, hogy a cigarettafüsttel egyesülve, közös erővel igyekezzenek szétrepeszteni.

15.

Néhányan felálltak, indulásra készen.

— Bözsikém — szóltak az asszonyhoz, — egy fagyaltom volt.

— Nekem három mignon . . .

— Nekem egy kávé . . .

Félixné a fejéhez kapott.

— Jézus Máriám! Meghívlak benneteket.

uzsonnára és nincs egy garasom se . . . Fizesse mindenki a magáét, majd visszaadom . . .

Mindenki rögtön visszaült a helyére.

— Akkor itt maradunk addig, míg egy jótékony dzsin ki nem vált bennünket, — mondta a vékonyhangú, kócos fiú.

— Mert könnyebb neked, mamuskám átbújni a tű fokán, mint nekem kifizetni a cechemet — folytatta a Lucifer-képű.

—Jaj, rémesen szégyellem magam, siránkozott Félixné. — De látjátok, így van ez .. . És nem hiszitek el a nyomoromat... A Félix az első három számra megígérte a pénzt, de azóta még zsugoribb, mint valaha volt. . . Jaj, jaj istenem... mi lesz most...

És mindnyájan újra Homolácsra néztek. Vájon hogy viselkedik ilyen esetben egy igazi méltóságos úr? Kétség se lehet! Amikor később, élete folyamán visszaemlékezett erre a mozdulatára, az volt az érzése, hogy egy hercegi gyerekszoba vérébe szívódott levegője lendítette ki szavait, született úr volt e percben, grandseigneur, aki mint elvarázsolt királyfi morzsolgatja hétköznapjait.

— Tán felesleges is mondanom, hogy rendkívül leköteleznének, ha elfogadnátok vendégszeretetemet, — mondta, egyik karját kitarva.

— Szervusz, méltóságos uram, — nyújtotta feléje kezét Jancsi, — te vagy a barátom.

Az asztal új zsidongásra kapott.

Homolács megérintette Rózsi könyökét. A lány feléje fordult.

— Igen, mingyárt megyünk, — találta ki gondolatát a lány, — de vigyázni kell, nehogy a nő csatlakozzon hozzánk . . .

Homolács kifizette valamennyiük fogyasztását. — Ezek is leugrottak volna az emeletről, ha

nem jövök? — futott át agyán és büszkén daga-
dozó öntudata derűjébe fanyar mellékíz vegyült,
de rögtön nyomtalanul meg is semmisült, mint
egyetlen csepp íz egy pohár borban. — Szegé-
nyek, mit tudják ezek, mi a jó élet? — gon-
dolta.

— Merre megy méltóságos uram? — kérdezte
Félixné, alkalmazkodni kész nyájassággal.

Rózsi odafülett.

— A Jánoshegyre! — felelte Homolács rövid
gondolkodás után és Rózsira nézett, aki szemé-
nek felvillanásával intette: rendben van! Ez a
kölcsonös néma megértés, mint egy titkos vi-
szony szövődött kettejük között, hasonlatosan
ifjú párok rejtetten bimbózó szerelméhez. Óh,
nem is volna rossz szerelmesnek lenni! Hisz tu-
lajdonképpen nem is volt még szerelmes soha.
Tán még Máriába se. Ha őszintén bevallja ma-
gának, Mária volt az, aki megkérte az ő kezét,
illetve úgy irányította a lépéseit, hogy utuk há-
zassághoz vezessen. Ő nem ismerte a szülői ott-
hon melegét, hízelgett neki egy csinos lány oda-
adása, csábította a jó család, szépen berendezett
saját lakást akart és tudja Isten, talán aztán jött
a szerelem, ha ugyan az volt, mert semmiben se
hasonlított azokhoz a forró lávaként ömlő, át-
szellemült és magasztos érzelmekhez, melyekről
Petőfi és Jókai írnak. Hm! jó volna szerelmes-
nek lenni! Lopva vizsgálgatta a leányt. Sajnos,
nem szőke. De hosszú, selymes szempillái mögül
kíra'gyogó fekete szíze, mely mindig csodál-
kozni látszik, mint a belvárosi kirakatokban lá-
tott hosszúlábú babáké, valami forrongó, kipat-
tanó étellel teli és mélytüzű. Gyönyörű verseket
ír és nem beszél folyton honoráriumokról, mint
a többiek. És érdekes, szelleme máris a lányé-
hoz idomult! Azelőtt nem jutott volna eszébe,

hogy szeme „forrongó, kipattanó étellel teli“, egyszerűen azt mondta volna: élénk. Meleg, hosszú újjú keze van, kis hegyes mellei, vézna, kissé szögletes alakja, mint egy fiúnak. Tönkre morzsolódnának, szétropognának csontjai az ő hatalmas ölelései alatt. Ovális arcában is van némi fiús, talán rövidre nyírt haja, kissé előre-álló álla teszi, ha nevet, vagy beszél, két fehér fogsora pontosan összeér, nem mint neki, akinek az alsó állandóan a felső mögé csukódik . . .

Mit is kérdezett Félixné, nem figyelt oda?

— Parancsol, asszonyom?

— Bizonyosan autón tetszik a Jánoshegyre menni. .. Megkérném, vigyen el egy darabon . . .

Szórakozottan felelte, hogy társasággal megy fel, de előbb másfelé van dolga, mire Félixné megjegyezte, hogy minden vasárnap este meghitt intellektuel társaság van nála és rendkívüli megtiszteltetésnek venné, ha legközelebb megörvendeztetné nagyrabecsült látogatásával, amikor is megbeszélhetik a továbbiakat. Felírta a címét kis cédulára, amit Homolács a mellényzsebébe gyűrt. Az asszony és a társaság nagy része eltávozott, négyen maradtak az asztalnál, Rózsi-val, Jancsival és a sötétképűvel. A lány elmondta, hogy Félixné, akinek az ura fűszerkereskedő, írónőnek hiszi magát és egyetlen vágya lapot alapítani, hogy kiadatlan versei ezreinek egy részét valahol megjelentesse, mert e szörnyű tákolmányok másképp nem kerülhetnek napvilágra. És ne haragudjon, hogy beugratta ebbe a játékba, a szava nem kötelezi semmire, ez az asszony oly nevetséges és ostoba kis állat, hogy még sajnálni is lehetne, ha megátalkodott törtétese és meggyőződésteli tehetségtelensége nem volna oly visszataszító. Vannak ugyanis tehetségtelen emberek, akik azt hiszik magukról,

hogy félreismert zsenik és ezeknek igazuk van a maguk szempontjából, ha érvényesülni akarnak. De Félixnéből hiányzik minden önbizalom és tudja, hogy a versei könyörtelenül rosszak; mégis beteg vágyakozással eped hírnév és dicsőség után, ami letör benne minden józanságot és büszkeséget. Mindennek egy vidéki lapszerkesztő az oka, aki leköszölte első verseinek egyikét, mely nem is volt rossz, hisz alig van ember, aki valamely nagy érzés hatása alatt ne írt volna életében néhány sikerült sort, őket kezdetben csábította a nő gazdagsága, uzsonnák, vacsorák, harisnyák, apró ajándékok, baráti kölcsönök néztek ki belőle, de megjárták, mert teán és kekszen kívül nem kaptak tőle semmit, azt hiszi, szimpátikusabb előttük, ha „bohém“ és szegény, mint ők, handabandázva fitogtatja előttük a „nyomorát“ annál is inkább, mert lelketlenül zsugori, mint egy uzsorás. De nő és buta, a toalettejeiről nem mond le, még akkor se, ha velük találkozik. A mai uzsonnát azért ígérte, mert rosszul állt a lap ügye, de mért ne háríthatná rá egy másik mecénásra, gondolta és megpróbált kibújni alóla. Amint látjuk, sikerrel. Mindezek ellenére se szakítanak vele, mert egy lap nagy, elképzelhetetlenül nagyjelentőségű, fontos dolog számukra és ki tudja, hátha létrejön. Húzódozásaik, kifogásaik csak taktikázások, mert a nő rájuk van utalva, hisz ők a Nyugat legtehetségesebb fiataljai, akiknek már némi nevük is van, De nem kívánná-e ő, Szegedy Sándor a tréfát komolyra fordítani és valóban kezébe venni a lapalapítást? Kezdetben valószínűleg nem bizonyulna kitűnő üzletnek, de később tán szépen gyümölcsözne befektetett tőkéje ... Hárman vállalnák a szerkesztést, Gereblyés Jánossal és Dévény Oszkárral, de nem elleneznék, ha ő is részi kérne

a szerkesztés munkájából, feltéve, hogy világnézete és irodalmi ízlése egyezik az övéekkel, mert ennél a pontnál, természetesen nem tehetnek engedményeket. . .

Ó, hát nem varázslatosabb az ébren végigjártott álmok eleven kézzelfoghatósága a bamba önkívület szabályozhatatlan csapongásainál? Az álmodozó gyerekek bölcs pajtása sorokat irányít itt, másokat és a magát, pompázhat szemet vakító ragyogással, mint egy felszökkenő rakéta, kiélvezheti mindazt a tekintélyt, amit hasztalan áhított idáig és e gyerekek között maga a legigazibb gyerek. De nem! Hisz ez az éber-álmom igazi gyönyöre: mert nem válhat-e valósággá egyszer ez a kedves, bizsergetően bűvös-bájos játék? Idegen néven küldi majd Rózsinak a lap céljaira szükséges pénzt, hisz rögtön megcsípnék a sikkasztás után, ha a saját nevén küldené, de többet fog küldeni, hisz ráfér szegény kislányra egy kis elegancia. Vagy kivinné magával és együtt „szerkesztenék“ a lapot, összebújva sétálnának a lassan szálldosó falevelek alatt, mint igazi párisi szerelmes-párocscska, együtt néznék az utcasarkon pojácáskodó ujság-árusnöket és együtt szedegetnék ki a kétágú vilálával a csigákat. Tán máris szerelmes belé? Ilnz máris ott szerepel minden gondolatában ... Tán ez már szerelem? Meg kéne már rendezni azt az összebújást, érezni gyenge csontjait, kemény kis mellét, már valami más kéne, mint ez a lomha üldögélés az idegen fiúk társaságában, már a szerelméről szeretne vele beszélni, a verseiről, melyekben az ő életét írta meg, anélkül, hogy ismerte volna, már szeretné megmutatni neki, hogy érti és élvezi a költeményeit, hogy méltó társa lenne egy életen át, hogy hallatlanul érdekli, tulajdonképpen mit érez a lány iránta és mit gondol,

mért jött utána a Gerbeaudba? Azért, igen, azért, mert az első pillanatban, amikor a vasúti vendéglőben az asztalához ült, érezte, hogy ő az a nő, ő az az egyetlen nő a földön, aki. . . akiért... Igen és így valahogy... De ha őszintén akarná folytatni: . . . hogy ő az az egyetlen nő a földön, akinek életében először nem kellene anyagi ellenszolgáltatást adni. . . Pfuj, nem! Ez nem is őszinteség, ő igazán és komolyan szerelmes belé, de ez már így van a lelki szerelemnél, hogy az csak a legintimebb ölekezésben érzi magát célnál . . . Szerelmes, végérvényesen szerelmes, mint egy fiatal gyerek, hisz átszellemül Petőfiként egész lényében, ha arra az összebújásra gondol, de vágya nem is hasonlít ahhoz a pokoli tűzposzolyához, mely szinte kimarta lángjával, míg a Gélia hús meztelensége el nem oltotta és forró lávaként tolongnak fejében a nehéz gőzök, igaz, hogy fullasztó meleg van itt és friss levegőre vágyik, például a Jánoshegyre, százugdó, vad irammal, ölében a lánnyal, akit elfullasztana szerelmes csókjaival. . .

— Rendben van — és két kezébe fogta a lány puha, forró és vékonycsontú kezét, — drága kis jószágom . . . — szaladt ki a szájánfés nem vette észre hogy egy felvillanó mosolyba csúcsosodó, hökkent meglepetéssel, mindnyájan összenéznek. — Igen, minden rendben van, de most gyerünk a Jánoshegyre ... Majd ott mindent megbeszélünk ...

— Ragyogó, — mondta a sötétképű Dévény Oszkár. — Autón a Jánoshegyre. Benne vagyok! Engedtem az unszolásnak: megyek!

— Nem barátom, — szólt csendesen mosolyogva Jancsi, — mi a Szimplon-kávéházba megyünk. Itt mi feleslegesek vagyunk.

Mindnyájan felálltak és készülődni kezdtek.

Rózsi némán, elgondolkozva húzta a kesztyűjét, tekintetét kihajítva egy bizonytalan messzeségbe és valami alig látható, inkább befelé sugárzó mosollyal, mely e perctől fogva, mintha ráta-
pasztották volna, le nem tűnt arcáról, ott viliód-
zott ajkai körül az autót, a jánoshegyi vacsora,
egész együttlétük alatt. Majd öntudatos határo-
zottsággal ment előre, érezvén, hogy egy számára
egyelőre érthetetlen esemény központjába került,
valami különös, esetleg egész életére döntő fon-
tosságú érzelmi kapcsolatba evvel a primitívnek
látszó, előkelő emberrel és az autóból úgy intett
vidáman a fiúk felé, mint egy nászútjára induló
okos, szűz-asszony a barátnői felé: ne féltsetek
engem! majd elmesélek mindent ha visszatérek...

— Menjen egy kis kerülővel a Ferencz József-
hídon át, — mondta Homolács a sofförnek és a
nyitott piros autó elindult.

16.

— Most mondja meg . . . — szólaltak meg
mindketten tökéletesen egyszerre, úgy, hogy a
lány elne^tette magát, Homolács pedig zengő
hahotázásba csapott, szinte cigánykereket sze-
retett volna hányni örömeiben.

— Nohát, ilyet még nem pipáltam, — har-
sogta könnyeit törölgetve, — ilyen egyszerre
mondani valamit... Várjon, számoljuk ki, ki
gondol most ránk . . .

És újjain kiszámlálta, hány betüből áll ez a
három szó. Tizenhárom betüből állt. A tizenhar-
madik betű: M.

A férfi elkomorult.

— Mária! — mondta a lány kissé kedvetlenül,
mert nem nagyon érdekelte ez a játék. — Egy

Mariska, vagy egy Mária gondol most magára . . . Ernyedt kényelemmel helyezkedett el a süppedős ülésen, félig lehunytt szemmel, minden pillanatát ki akarván élvezni e ritka alkalom, az autózás gyönyöreinek és folyton arcán lappangó mosolyában ott feszülő várakozásteljes kíváncsisága kissé felengedett, mert e naiv „kiszámlálásban“ nem egy nagyúr pillanatnyi szeszélyes játékosságát látta, hanem egy gyerek őszinte együgyűségét.

És Mária ott jött lehorgasztott fejjel, szürke leplében, kereplőjét forgatva, mint a bélpoklosok, a híd gyalogjáróján. Nem, nem léphet le az egymás mögött rohanó autók közé, de folyton szembe jön, ami csudálatos természeti jelenség, hisz az autónak már régen be kellett volna érnie. De a távolság nem változik közöttük: Mária egyre feléjük jön és a kocsi egyre feléje tart és minden így marad a végtelenségig. De mi lesz, ha kijutnak a hídról? ha a sarkon a rendőr leállítja a forgalmat? Mi lesz? Nevetséges! Semmi se lesz! Ahelyett, hogy ujjongana a boldogságtól, amiért vén napjaira, illetve legszebb férfikora delén egy ilyen keménykeblű, üde gyerekebe szerelmes lehet, mindenféle fantasztikus álmokra gondob és egy lelkiismeretfurdaláshoz hasonló állapotba ringatja magát. Ostobaság! Ennek végét kell szakítani!

— Nos, mit akart mondani? — kérdezte a lány.

— Nem, először maga mondja meg. Magaé az elsőség, maga a nő.

— Épp ezért, én vagyok a kíváncsibb. Halljuk!

Érezte, még kéne valami szellemes visszavágás, érv, hogy folytathassák ezt a kedves,

drága évődést. Csak nem feleli most otrombán, jó, hát megmondom?

— De maga az író, én csak az olvasó vagyok. Ha az író nem ír, az olvasó nem olvas. Tehát én csak maga után következem.

Boldogan fellélekzett és meleg büszkeség ömlött szét a szíve táján. Megfiatalodik és kivirul az ember egy ilyen teremtés mellett!

Újra felnevettek. A lány megint bizalmat érzett iránta és hálásan és megelégedetten pillantott rá.

— Rendben van. Megmondom. Azt akartam kérdezni, melyik versem tetszett a legjobban?

Homolács elámult.

— Hát. . . hát. .. honnét tudja, hogy megvettem a könyvét?

— *Delicta juventutis meae!* — felelte Rózsi. Juventusom még friss, eleven és kitapint minden delictumot.

A férfi dühösen elhúzódott mellőle.

— Nézze, kedves Rózsi! — mondta ingerülten. — Ne kezdje megint ezt a bolondozást. . . legyen szíves, — tette őhozzá, mert félt, hogy még egy rideg bácsit lát benne a lány, aki nem ismeri a tréfát. — Nekem elég volt Horatiusból és hőmérőszőrökből. Én ... én nekem komoly mondanivalóim vannak .. . Kérem, mondja meg, honnét tudja!

Annyi komoly szemrehányás érződött a hangján, hogy a lány elárulta a titkot. Dévény Oszkár látta meg a könyvet a felöltője zsebében, amikor kivette az angol cigarettákat.

— Gondolhattam volna, — mondta Homolács szárazon — tudom, hogy nincsenek csodák ... Savanyú csalódottsággal szögezte le magában, hogy íme, öröme, melyet annyira várt, látni a lány csodálkozását, amikor a verséből idéz, el-

illant. — Hogy melyik verse tetszett a legjobban? — felelte a lány újabb kérdésére — „a halál-pajtás adjisten jójczakát“.

A lány mozdulatlanul ült, kezét kosztümjének a zsebébe dugva. Ekkor már a budai Dunaparton siklott az autó. Homolácsot bosszantotta, hogy a lány tekintetét elfordítja tőle és folyton a másik oldalra szegezi, a Duna felé és csak akkor fordul feléje, ha válaszolni akar. Szinte szemelláthatóan ereszkedett le az este, a Duna felelt lebegő vöröslilas párák nehéz gomolygással foszlottak át sötétkébe. A pesti oldal színes kivilágítottsága valami léha, reszketeg szikrázással és piszkos örömet sejtetőn hivalkodott e halk, zárdái alkony elomló melegével szemben. E klastromi mélaságot csak ritkán kavarta fel egy-egy végigcsörömpölő villamos, mozgó múzeum-üvegketrecként, ahol mint kitömött figurák gyűjteménye ült csökönyösen és mereven a hétköznapok megviselt serege. Párok imbolyogtak a parton, a padokról itt-ott cigaretta-tűz villant, olykor szófoszlányok és halk nevetések suhantak feléjük, az egyre sűrűbben hulló sötétség alól folyton kiütköztek a szakadatlanul motolláló emberi cselekvések tanujelei.

A lány némán ült. De Homolács nem érezte, hogy is érezhette volna a csönd költészetét. Nyugtalanul váltogatta lábait s noha a lány maradt adós a felelettel, úgy hitte, ő az, aki nem tud szórakoztatni egy ifjú hölgyet.

— Halálpajtás adjisten jójczakát... — ismételte vontatottan, hogy a lányt megszólalásra bírja, — ez tetszett a legjobban ...

— És mért éppen ez?

A lány feléje fordult és nem fordította el többé a fejét. Bekanyarodtak a Dunaparról.

Most, itt volt a pillanat, amikor végre elmond

hat mindent. Föleszmélését a padon, amikor a lelkét úgy átította az új szavak forradalmisága, mint a betegszoba fülledtségét egy rózsacsokor zengő tavasza, tébolyult epedését egy másik világ után, új életre rügyezését, mely szinte észrevétlenül fakadt, de ott lüktet minden gondolatában, mint az anyaméhben meghúzódó gyermek szívdobbanása az anyjáéban, merész tervét az idegen pénzekkel Párisban és a lelkesült sétákat összefonódva egy fiús testű, csodálkozó szemű . . . oh, vigyázat, ez már valóság! . . . evvel a lánnyal, aki itt ül mellette.

— Mert én is így tervezgettem mindig .. . Mindig csak tervezgettem és mindig csak vártam egy ilyen feketeszemű, bájos teremést, mint.. . maga.

A lány alig látszó, merev mosolyán öntudatos villanás futott át.

— De hisz maga nős!

És felemelte Homolács jobbkezét és az orra alá dugta a jeggyűrűjét.

A férfi lehúnyta a szemét.

— Nem, nem vagyok nős! — és letompította a hangját, nehogy bárki más meghallja, tán titkos reménykedéssel, hátha a lány se hallja meg.

— Akkor miért hord jeggyűrűt?

És gondolatai eszeveszett kavargásából, mely e pillanatban mintegy rugónyomásra felmerült fekete szunnyadásából, kicsipentett egyet, mely a legegyszerűbbnek látszott, mire a zűrzavaros tánc újra lesüllyedt, hogy egy baljóslatú, piszkos köd gomolygásának adjon helyet.

— Meghalt a feleségem! De kegyeletből.. . tudja, az ember ... elvégre ... Nem is jeggyűrű ez már, inkább emlék ... Ne beszéljünk róla . . .

Bizony, egész életemben mindig csak tervezgettem (*hogy mennyi fizetésjavítást fogok kapni — füttyörészte csúfondárosan egy hang a fülébe*) . . . mindig csak vártam (*az új levelezőlapok megérkezését*) ... Ha hazamentem rideg lakásomba (*és Mária a nyakamba borult*) nem volt senki, akinek elmondhattam volna gondolataimat (*hogy Kőszegi úrnál új cseléd van, hogy Morvái megint idegeskedett, hogy tizenöt percet vártam az 5-ös villamosra*) . . . Óh, egyetlenem ... — és megfogta a lány kezét — szeretem, imádom magát, én . . . én (*egy rongy pimasz vagyok*) nem vagyok mai gyerek, (*aki gondolatban meggyilkolja áldott jó feleségét*) aki nem tudja, mit beszél (*persze, hogy tudja, mit beszél, abszolút határozottan tudja, mit beszél*) és ha én kijelentek valamit (*az egy ostobaság*) ...

Nem tudta folytatni. Már hápogott egy látáhatatlan háló szorításában, mely annál szorosabban csavarodott köréje, mennél hevesebben vergődött benne. Lehajtotta a lány kesztyűjének szárát, amennyire a gombolás engedte és kétségbeesetten tapasztotta száját a sovány, szarvasbórszagú csuklóra. Ekkor érezte meg homályosan és bizonytalanul, hogy sohse léphet ki saját élete büvköréből. De legyűrte ünneprontó sejtéseit. Vadul szívta a lány vékony csuklóját.

— Szeretem, imádom, (*hazugság, hazugság, mondta a belső hang*) — suttogta szinte hangtalanul, ráborulva a sötétben kivillanó fehér foltra és szeme átnedvesedett. Mert Mária koporsójánál zokogott ő már ekkor lángoló szégyenével és büntudatosan és oly sivatagi magányban, hogy szinte ezért menekült már e kézhez, mely észrevehetően tétovázott, eleinte megkísértette, hogy visszahúzódjék, de aztán ernyedten engedte át magát. Mért is mondta, hogy

meghalt? Mért is nem húzta le jegygyűrűjét, mielőtt elindult hazulról? Mit tudta ő, hogy tudatalatti énje, mely görcsösen ragaszkodik a bűntetlenül át nem léphető határokhoz, tiltotta meg, hogy eszébe jusson önkéntes rabsága jelvényének eltávolítása, hisz e rabság nélkül élni se tudna . . .

Felemelkedett.

És a kéz lassan megsimogatta a haját.

— Kedves barátom, — suttogta a lány, anélkül, hogy csendes mosolya letűnt volna arcáról — nyugodjék meg . . . Mit mondjak magának? Soha nem hittem volna, hogy egy ilyen mély érzés ily rohamosan megszülethessen. Végtelenül meghat a vonzalma, de direkt lesújt a tudat, hogy mi emberek, világba kihajított pihék vagyunk és tökéletesen tehetetlenek a szenvedélyek erejével szemben . . .

Homolácsot egyetlen gondolat marcangolta: mit tegyen a következő percekben? A kéz, mely megsimogatta a haját, a szavak: nyugodjék meg barátom, jóleső anyáskodást éreztek vele, de e kereken megfogalmazott mondat végzetesen idegenszagú volt. Egy szerelmi vallomásra másként kell felelni, nem filozófiás szentenciával! Petőfi és Jókai egészen más szerelmi jeleneteket írtak . . . Hiába, ez nem az ő világába való válasz! Hogy is gondolhatott ő erre a lányra, hisz ez író, akinek a könyvéért pénzt adnak az emberek és akihez ő nem emelkedhet fel soha? Mit akar tőle? Eh, örültség! Most már nem lehet mást tenni, mint ragaszkodni a szép álmhoz, az „új élethez“, folytatni a színházat és . . . hátha közelébb lehet férkőzni azokhoz a keblekhez . . .

Mintha egy távoli szellem beszélt volna az ő

száján keresztül. Lassan peregtek ajkán a szavak, mialatt tehetetlen, vad igyekezettel próbálta elúzni magától a képet, hogy Mária koporsójánál térdel és tulajdonképp neki panaszkodik e furcsa szerelmi vallomással, melyet be más-milyennek képzelt! Eszébe jutott, hogy úgy van evvel a képpel, mint az egyszerű ember az aranycsinálással: nem szabad a fehérfülű bagolyra gondolni, akkor rögtön sikerül. Egy dobogón feküdt a koporsó és ő a dobogó lépcsőjén térdelt, még az sem kerülte el a figyelmét, hogy alaposan összegyűrődik közben nadrágján a vasalás, még jó, hogy Mária nem haragudhat már rá. Ott feküdt a drága, arca fehér volt és kemény, mint egy lap összegyűrt hólyagpapír, kezei összekulcsolva új taft ruháján és ő árván, szinte elveszve az óriási, fekete és tömjénszagú teremben beszél szakadatlanul és szavai üres kongással visszhangzanak. Egyedül van évek hosszú sora óta... Senkije sincs a földön... Pénz, utazás, szórakozás nem érdekli. . . Egy színésznő, aki iránt kezdett melegebben érezni, rútul becsapta ... Úgy kereste az igazi nőt, lámpással, mint. . . nem tudta biztosan Diogenes, vagy Demosthenes, hát így mondta: mint a görög bölcs az igaz embert. És végre ma, a pádon, a Múzeum-kertben, megtalálta . . . Oly szépek a versei, hogy szebbeket soha nem olvasott. . . Szerelmes, bohón és viharosan mint egy nyolcadik gimnázista . . . Kéri, könyörgi, legyen az övé és utazzanak, ma, holnap, rögtön Parisba . . .

Mérhetetlenül elfáradt. Didergett a száguldó autóban, mely már Zugliget felé járt a gyéren megvilágított úton, sötét mezők között. Tán láza is volt, mert időnként forró hullámok ömlöttek szét testében. Utálta magát és ezt a vadidegen lányt, szeretett volna otthon lenni és nem

tudni semmiről, hogy holnap, amikor megkezdődik a tánc a Schwarz Géza pénze körül, frissen és kipihenten állja az iramot.

17.

A lány pillanatig se kételkedett a férfi szavaiban és igazat mondott, amikor kijelentette, hogy mélyen megrendítette ez a viharosan kerekedett szerelem. „Meglátni és megszeretni egy pillanat műve volt”, hiába, a legnagyobb közhelyekben ősigazságok gyökeredznek és mindig elevenre tapintanak, úgylátszik, ezért oly kiírthatatlanok. És végre is, itt már a saját személyéről is szó van! Primitívnek és gyerekesnek látszott ez az ember, mégis ujjongó büszkeség ficánkolt a torakában: negyedórái együttlét a vendéglőben és a verseskötete hódította meg ezt a meglett férfit, aki sírva és akadozva vallja be szerelmét, mint egy tizenötéves fiú. Mi lesz még ebből, hogy fog végződni ez a különös találkozás? Hátha legfontosabb percéhez érkezett el most, amikor illenék végre, először életében okosnak és józannak lennie? Egyetlen ugrással nekirontani a szerencsésének, megragadni két kézzel, hogy gazdag legyen és végre, végre kikecmeregjen kusza cigányéletéből, ebből a nyomorúságos káoszából, amit mái úgy sem bír sokáig elviselni. Kölcsönök, virsli-ebédek, harisnya- és kesztyűmosás és stoppolás, végnélküli dumák a gyerekekkel, minden este kávéház, várakozások a szerkesztőségekben, komolytalan csókolódzások a Jancsival, aki a legdrágább pofa a világon, de oly távol áll az érzékeitől, mint egy hirdetőoszlop, egy-egy vers megalkotásának szenzációja, egy-egy Osvát-dicséret égbe-emelő káprázata, könyvek, plety-

kák, tervek és végül, mint először és mindig és mindörökké: kölcsönök, kölcsönök és seholy semmi szilárd támpont, amin a lábát megvetethetné. Ezzel szemben gazdagság, függetlenség, Páris! Bizonyos, hogy aljas lelkiismeretlenség így gondolkozni, de hiszen úgyis csupa rossz házasság van a földön, hát eggyel több lesz. Kérdés, mi jobb ennek az emberkének, ha „viszonozza érzelmeit vagy ha „kosarat ad neki“. Majdnem felnevetett, oly komikusán hangzottak ezek az ódon spiszbürgeres kifejezések, melyek soha eddig meg nem fordultak a fejében. — Ez máris asszimilálódási — állapította meg és egy csepp undort se érzett, mikor új emberének a testisége gondolt. Egy magas, hosszúlábú katonatiszt volt mindig az ideálja, nem egy bizonyos, hanem egy ilyen típus, amiért kissé mindig lenézte magát, tudván, hogy intellektusa tiltakozása ellenére vágyik ilyen nyers, istállószagú ölelésekre. Ezzel szemben mindkét viszonya kócos éhenkórászokkal bonyolódott le, egyik író volt, másik zenekritikus, de mindkettő „rendkívül tehetséges“. Ez legalább gazdag, tiszta, ha fiatalabb volna, még guszthusosnak is találná és ártatlan, kék szemei vannak, mint egy havasi tót falu plébánosának. Hm, egész jó hasonlat, az ördög vigye el, még mindig nem vett magának jegyzőkönyvet, pedig hányszor jutnak eszébe ilyen használható dolgok ... Szóval gazdag és tiszta, hát legfeljebb a méltóságos asszony meg fogja csalni a méltóságos urat, — gondolta és olyan jó kedve kerekedett, hogy a legszívesebben kiugrott volna az autóból és úgy futott volna fel a Jánoshegyre. De egyelőre méla szendeséget kellett mutatnia.

— Kedvesem, — mondta érzelmesen — ne kívánja, hogy hazudjam magának. Sokal rövidebb ideje ismerem, semhogy szerethetném. De hogy

maga a legrokonszenvesebb fiú (ebben az autóban, a soffőrön kívül, — majdnem a száján volt, hogy ezt mondja) akivel életemben találkoztam, az bizonyos. Ha jobban meggondolom, úgy érzem, még szeretni is tudnám magát. . .

Homolács, álélt fáradságában, a legszívesebben valami „hólyagságot“ kívánt volna válaszul, hogy dühös sértődöttséggel visszaparancsolhassa a kocsit a városba. Még nem ért el agyához a megismerés, hogy íme, ölébe hullott sóvárgásai célpontja, szinte kedvetlenül vette tudomásul, hogy újra cselekedeteket kényszerítenek rá.

— Óh, drágám... hát remélhetek? — suttogta, de még ő is megérezte e szavak ósdi, avas pátozát. — Ha ezt Jancsi hallaná! — gondolta a lány és szélesen elmosolyodott, — Ez butaság volt! — villant meg Homolácsban és megpróbálta összeszedni magát. De azonkívül, hogy nagyon fázik, nem jutott eszébe semmi, mire jobbkarjával átölelte a lány vézna vállát, mintha elragadottságát szavakban már nem is tudná kifejezni. A lány átengedte magát. Először életében akart okos és számító lenni és mivel érzései ellenkezésére bujt a férfi ölelésébe, azt hitte, hogy így okos és számító. Később rájött, hogy tulajdonképpen így is őszintén cselekedett. Már elindult volt útján, már leszámolt magával és beleegyezett abba, hogy tovább viteti sorsát ezzel a fura idegennel, tiszta helyzetet akart, mért válaszolt volna hál az ősi, szemérmes, vagy álszemérmes szabódásokkal? És midőn a remegő kezeket a mellén érezte és a tiszta lehelletű száj az ajka fölé hajolt, feleség- és anyaösztöne szinte hitvesi odaadással találta már ismerősnek azt a kölni vízszagú férfiruhát, melyen a feje pihent. Arra eszmélt, hogy íme, katonatisztekét kívánó ösztöneinek szava mennyire igaz volt: a bajszos

csókban van valami sokkalta vonzóbb, mint az eddig tapasztalt borotvált ajkakéban. Homolács valami riadt, babonás tartózkodással merült el az ölekezésbe. Mint a főnyereményt megütő szegény ember, aki a megőrüléstől való féltében igyekszik egyre csillapítani örömét, szakadatlanul az járt a fejében, valahogy nincs rendjén, hogy fizikai épségéről való meggyőződése után egy második nagy ajándékot kap ma és „nemes“ vonzalma is viszonzásra talál. Mert már „nemes vonzalomként“ szerepelt önáltató erőlködése, mellyel mindenáron szerelmes akart lenni és a gyenge leány lest szívdobbanásának melléhez ütődésén kívül külön mámort jelentett számára szellemi színvonalának elismerése, mert egy író nő találta méltónak magához, egy író nő, akinek neve nyomtatásban szerepel! Ez az ölekezés új lendületet vitt belé, mint a feketekávé csalóka ereje a lump ernyedtségébe. Alig mert mit kezdeni ezzel a testtel. Hisz ez azt jelenti itt, hogy nem is ábránd új életre-virradásának a lehetősége. Hogy a gabonaexporttól a lapszerkesztésig és a párisi összebújó csatangolásokig igenis minden megvalósítható. Hisz a legfontosabb, az új társ, az új szerelem máris az ölébe hullott! Ember! Ébredj! Nyisd ki a szemed! Nem káprázat ez és nem fantázia, minden a tied ma, minden megadatott néked ma, amit csak kívántál! Tudod mi simul a kezvedbe? Egy gyermeklány szüzi melle, ami után évtizedek óta epedsz éhesen és hiába! És tudod, mit jelent ez? Mindent, amit akarsz! Zűr-zavaros harcokat, iszonyatos bonyodalmakat, bűnt és menekülést, szinte hihetetlen, hogy mind ezt neked kell véghez vinni, de mégis így van! Mert így fog sikerülni minden, ahogy ma sikerült . . .

Rendkívül csodálatos, hogy ébren van.

A torkában valami szorongó újjongás és a teste majd szétfeszül a lány simulása mellett. Az autó erőszakosan fúrja magát egyre feljebb, a hegytető felé, a kanyarulatok ravaszkodásait könnyedén fricskázza le magáról, valami konok önbizalommal tör célja felé. . . Lám, az autó igen! Hát majd ő is . . . óh, ha ez az út örökké tartana... Néha oly meredek, hogy mélyen hátradőlnek mind a ketten. Nyers, vad illatok húznak el mellettük és tüdejük telitömődik az erdő hideg egészségzagával. A hold gyenge sarlójának fénye hiába próbál belehatolni az erdő bozontos, zömök tömegébe, lesurlódik róla, mint az elefántról a faág. Rezgő, bongó vibrálás a halkan zörgő fák között, mely egy pillanatra sem szűnik és mégis egy szélesre ülepedett, állati nyugalom és síri elhagyatottság körülöttük, bizony tán még félne is, ha nem volna mellette valaki, aki hozzá tartozik, ez az üde, gyengéd test, mely a lét melegével lüktet mellette ebben a vadonban, ez az írónő, aki még egy kicsit meggondolja és akkor szeretni is fogja, mert hisz ő a legrokonszenvesebb fiú, — te örült, gondold meg, hogy a legrokonszenvesebb fiú vagy, akivel életében találkozott! Hogy örülne Mária, ha ezt hallaná . . . Hajrá, ez már az új élet kezdete, Páris . . .

— Gyorsabban! — kiáltott a sodornék ... — Igen, legyen szíves, csapkodja meg a lovait, barátom, — tette hozzá csendesebben és rögtön fellángolt benne a düh. Hiába, parancsolni, azt még mindig nem tud. No, nem baj, majd megjön az is lassankint.

A koci nekilendült.

Rózszi kibontakozott a karjaiból.

— Pedig jobban szeretném, ha lassabban menne... — mondta. Már szerette volna finoman, nyugodtan, egyedül élvezni az autózást, be-

lesüppedni az ülésbe és semmire se gondolni, csak arra, milyen nagyszerű ennyit egyfolytában autózni.

— Ügy-e drágám, te is úgy érzed, bár örökké tartana ez az út? — csókolta Homolács a lány fülébe és odaszólt a sofförnek, hogy lassítson. — Azért mondtam, hogy gyorsabban, mert azt hittem ... És azt akarta mondani, azt hittem, hogy éhes vagy. De minek itt titkolódnizni, hazudni, minek itt rejtegetni magát? Hisz ez az egyéolvasás neki szólt, Homolács Albinnak, a legrokonszenvesebb fiúnak, nem pedig Szegedy öméltóságának, a név igazán nem számizt. Hisz néhány pillanat múlva úgyis leveti az „incognitóját“, hogy a feleségétől való elválás részleteit már együtt beszéljék meg! — Azt hittem, hogy te is érzed ezt a türelmetlenséget az új élet kezdetén...

— Igen, én is, — mondta a lány. Egy kis csendet akart, nyugalmat, jó kényelmesen hátradólni és élvezni minden porcikájával az erdőt, a levegőt, a sötétséget, a reflektor csapongását.

Így érkeztek a jánoshegyi vendéglőhöz.

18.

Előbb felmentek a toronyhoz. Az előtte lévő tisztáson megálltak és széjjelnéztek. Homolács többször volt itt nappal, a lány most először. Bábajos látvány tárult eléjük. Nem mertek megszólalni, áhítattal és megilletődötten álltak és bámultak. A város felé a horizont beléveszett a mélykék égboltba és a csillagok az apró fények közé keveredtek. A másik oldalon világosabb volt az ég, a láthatár szélén gyenge, világos csík mutatta, hogy hol sülyyedt le a nap, mely egyre folytatta útját a mélységbe, láthatatlan szálakon

vonván maga után a szétterpeszkedő sötétkék fátylat. És az apró, reszkető, szikrázó fények mindenfelé, mellettük a kilátótorony karcsú, fehér teste, mint egy óriási szellemkirálynő és előttül; kiterítve a vidék, mint a királynő ruhájának távlatokba vesző, gigászi, fekete uszálya, csillogó Hitlerekkel kirakva.

— Gyönyörű, — mondta halkan Homolács.

A lány máris egy hasonlaton gondolkodott. De nem jutott eszébe semmi, azonkívül, hogy ez a Természet! A híres Természet, nagy tével. A vak, otromba, érzéketlen Természet, mely némán és üresen kitárul előtte és egyszeribe lefújja róla a saját teremtőereje iránt táplált minden bizodal-mát, ránehezedik és iszonyatos erejével a lelket kiszorítja belőle. Micsoda gögicselő handabandázások az ő híres „alkotásai”¹⁴ ehhez képest, micsoda együgyű önámítás a jól végzett munka tudatával elnyúlni a kávéház karosszékében egy-egy vers után ... Ez itt, ez igen, ez tud, ez legyőzhetetlen, hogy vinné el az ördög, ennek könnyű.

— Európa egyik legszebb városa! — mondta csúfolódva.

— Igen. Első Konstantinápoly, második Nápoly, harmadik Budapest, — idézte Homolács az elemiiskolás földrajzkönyvből.

— De azért mégis csak gyönyörű. Induljunk, a toronyba ne menjünk fel, mert hideg van.

Homolács nem igen értette, hogy mért *mégis* gyönyörű, de ment. Bezzeg Mária megkérdezte volna, hogy akar-e felmenni, ha nem, mért nem, talán fáradt? ha igen, nem lesz-e fáradt, hajtsa fel a gallérját, vigyázzon, nehogy megfázzon ... Brr!

A vendéglő üveges verandáján foglaltak helyet, a kilátással szemközt, egyáltalán nem fáz-tak már, itt sokkal melegebb volt. Rajtuk kívül

csak egy túristaruhás úriember ült egy üveg sör mellett, hét-nyolcéves kislányával. Homolács és Rózszi ennél fogva csak suttogva beszélgethettek, ami még fokozta együttlétük bizalmasságát és a férfit meleg izgalommal töltötte el. Már főlényesen mozgott.

— Kérek egy szép tokot, ravigot-mártással.

— Sajnos, ezzel nem szolgálhatunk.

— Nem szeretem ezeket a paprikás, durva ételeket... — hajolt a leány felé. — No majd Parisban . . . Csigát fogunk enni kis kétágú villával, meg ananászsálatát... De itt . . .

Kitűnő vacsorát állított össze. Félliter édes bort hozatott, utána savanyú francia pezsgőt. A leány kérte, beszéljen Párisról. És ő beszélt. Elmondta egész tudományát. Naív és illetődött hangon beszélt, mintha valami féltett ereklyéről volna szó, amit a leány roppant kedvesnek talált. És valóban, ahogy ott ült a férfi, finoman és kecsesen használva evőeszközeit, derűs, kék szemei, hol a tányéron, hol a leányon, és iskolás folyamatossággal idézte fel Parist, éreztetvén világfiás tapasztalatait a gyanús palotákban is, amelyeket azonban csak „tizenhat éven felüliek“ látogathatnak, annyi úri báj sugárzott belőle, annyi átöröklött természetesség és vérebe szívódott jó modor, hogy Rózszi szinte már ott látta ködleni mögötte felvonóhídjával, címerével és lándzsás őreivel az ősi várkastélyt, melyből a Szegedyek származtak. Hirtelen megértette a „kiszámlálást“ is, az ilyen régimódi nemesekben mindig van egy porció gyerekesség. Rózszi arca kipirult, az autózástól és a sok finom ennivalótól, a pezsgőtől, a nagyszerű ígéretektől örömittas boldogságfélét kezdett érezni és tegnapi énjét úgy látta maga

előtt, mint valami esőben künn felejtett piszkos, fekete rongybabát. Hisz oly mindegy, kik vagyunk, öreg hivatalnokok, vagy magasratörő intellektuelek, ha megvillantják szemünk előtt a kivezető utat poshadt hétköznapijainkból, rögtön elveszítjük magunkat és hinni kezdünk a csodákban. A lánynak is megeredt a nyelve. Beszélt magáról, a szüleiről, akik Kaposvárott laknak, (remélem, a kedves öregek nem fognak ellenkezni? — kérde Homolács) három év előtti bécsi utazásáról, (én is töltöttem ott néhány napot, mikor a Saizkammergutba utaztam) édes barátjáról, a Jancsiról, a kávéházi élet herce-hurcáiról, már nem is tudok verset írni, csak márványasztalon, panaszkolta és nem tudta eltitkolni örömét, hogy végre megszabadul ezektől a legény kedésektől. Homolács már két csésze török feketét ivott, ezt megelőzőleg úgy érezte, rögtön elalszik. Szegény kis gyerekem, mondta többször elérzékenyülten és két kezébe vette a lány kezét. Milyen finom volna, ha már mindenben túl lennének. Milyen finom volna, csak fogni ezt az apró kezét és így eggyé olvadva kiönteni a sz'vét. Már nem is figyelt a lányra, de amikor a fülébe ütődött, mennyire örül, hogy az ő révén kiszabadul a nyomorúságából, megérezte, hogy most még nem ronthatja el a jókedvét, még nem mondhat el semmit. De egyben acélhideg valóságként látta, hogy innen már nincs visszaláncolás! A vasúti kocsiban Páris felé! Előbb nem szólhat egy szót sem. Végigdidergett rajta és rögtön kiverte a forró izzadság. A moziban látott egyszer egy alpesi kavicslavinát. Valaki megcsúszott, a kavicsos talaj nekiindult a lejtőn, néhány pillanat múlva az egész hegy kavargott, csúszott lefelé, iszonyatos görgetegekben zúdítva a völgybe a mázsás

sziklákat. Hát igen! Ő is! Majd ő megmutatja! De bár már itt volna a pillanat. Mert addig még mi mindenen kell átevic kélni . . . Schwarz Géza, Klement úr, a váltó az aktatáskában, hirtelen emlékezni kezdett a váltóra, még arra is, hogy az összeg alatt nagy tintafolt van, no és Mária, Mária! Ránézett a leányra. Legalább nem mondhatják el, hogy valami ledér nő csábította el. Tüneményesen szép most ez a gyerek, bájos, drága teremtés . . .

Úgy megbújtak ott egymás mellett, mint valami szabályos szerelmespároc s ka. És e percben Homolács valóban szerelmes volt, Újvári Rózsi pedig már öntudatosan élvezte a kritikátlanságát. Érezte, hogy itt valami nincs rendben. Túlgyorsan bonyolódtak a dolgok. Ez az ember furcsa keveréke a fölényes nagyúríságnak és a műveletlen együgyűségnek, igazat mond, mert nem is tud hazudni, de az a kapkodó sietség, amellyel például beleegyezett az ő mámoros jókedvében odavetett kívánságába, hogy holnapután reggel utazzanak és csak azért nem holnap, mert az útle vél és vízum szerzésbe bele telik egy nap, érthetetlen volt és különös. De szívesen ragadtatta tova magát evvel a sistergő hajszolódással, hisz az örömök zuhataga várja és elfogadta „völegényét“, olyannak, amilyen, hisz egyebet nem tehetett. Homolács szerelmes volt. Állapotát ezzel a szóval kell megjelölni, mely elkopottságában a legegyszerűbben kimondja azt a feszülő, izgalmas elragadottságot, melyben kitapinthatatlanul egygé vegyült visszanyert egészségének s az örömtől kiszépült arcú lány birtoklásának tudata, puha kezének érintése, vadul lobogó nemi vágya, évtizedeken át áporodott eseménytelen idők csattanó fordulása, diadalo s magabízása, amely hirtelen feleszmélt,

hogy mi mindent véghezvitt egyetlen szabad nap alatt, a költőnő odaadóan figyelő, boldog szeme, akinek most ő a megváltó királyfia, büszke terve, a sikkasztás, mely e gőgös, szivárványos pillanatban még egyszerűbbnek látszott, mint délután. Most, most felkapni két karjába ezt a gyereket és vinni a hálókocsi fülkéjébe, mi alatt lihegő kattogással távolodik a vonat „szegény, de becsületes“ múltjától a tarkán gomolygó ködök felé. Szegényke, ha megtudja, mi vár rá! — gondolta és forró hála öntötte el a mellét és oly szorongató, nehéz vágyakozás, hogy könnybelábadt a szeme. Úgy érezte, megfullad, ha még tovább hallgat. Most már egymáséi, visszavonhatatlanul és megdönthetetlenül. És ha boldog lelkendezése az ő személyének szól s nem pedig a megváltó királyfinak, akkor kötelessége is megtudni mindazokat a viszontagságokat, melyeken át kell esniök, hogy célhoz érjenek.

Ügy szorította a leány kezét, mintha utoljára szorítaná.

— Kincsem, — mondta halkán és remegve — mielőtt egymáshoz kötjük sorsunkat, valamit meg kell vallanom neked . . . Engem Homolács Albinnak hívnak, feleségem van és nagyon szegény ember vagyok . . .

Nem akart még ennyit mondani, maguktól szólaltak meg a szavak, mintha segíteni igyekeztek volna gazdájukon, hogy minél előbb túl legyen e nehéz percen.

És a kéz megrándult a kezében, ő eleresztette, hisz már nincs jogában tovább tartani. A lány kiiüzesad'att, mosolygós arca elszürkült és vad félelem ült ki rajta. Két tenyerét arcára tapasztotta és szemöldöke felhúzódott.

— Nem értem ... — mondta bénultan.

A férfi rekedten felnevetett, úgy hallatszott, mintha a gonosztévők szemérmetlen cinizmusával nevetne.

— Nem értem ... — hebegte a leány és me-reven rábámult. — Micsoda tréfa ez?

De értette. Ennek a névnek szörnyű realiz-musa csak igaz lehetett. És hogy illett erre az emberre . . .

Homolács kétségbeesetten tágitotta a gallérját, mely egészen átnedvesedett és ragadósan tapadt a nyakához.

— Nem tréfa! — lökte ki a szavakat. — A feleségem elutazott! Huszonnyolc év után elő-ször! Találkoztam magával! ... És láttam, hogy idáig nem történt velem semmi .... Sikkasztani fogok és utazunk ... Nekem könnyű sikkasz-tani!!

Mindent szeretett volna elmondani, hogy ne lássa ezt az elvadult, rémült arcot. De hogy lehet mindent egyszerre elmondani... Ott tolonganak, bugyborékolnak száján a szavak, de akárhogy erőlködik, nem tudja sorba állítani őket... A leány körülnézett. Egyszerre merő idegenné vált számára minden, csak a völgyek és fények pi-hentek a veranda üvegén túl, mint óriási túpár-nák, beléjük szúrt gyémántfejű tükkel. Hirtelen villant beléje ez a hasonlat, de figyelmére se méltatta. A legszívesebben ráborult volna az asztalra, keserves, nehéz sírással. Ez hát a dol-gok nyitja! Nem! Nem adják olyan könnyen azt a kiszabadulást . . .

Homolács is elhallgatott, álla leesett és kiégett szemmel meredt az asztalra.

— Mingyárt meg fogok bolondulni... — súgta maga elé — öngyilkos leszek ... Ha el-

hagy most. . . meg fogok bolondulni. . . Magút nem szabad becsapni. . . Hisz én csak magára hallgattam, a maga versére, napok, napok mint országos eső peregnek egyre . . . Egyszer, hát egyszer én is megpróbáltam . . .

A leány mélyet sóhajtott és kezét magába roskadt fáradtsággal húzta végig a homlokán. Homolács úgy érezte, úgy néz most rá, mint egy félig széttaposott, sárga, szőrös hernyóra. A veranda tulsó felén a kislány nyafogva így szólt a túristaruhás úrhoz: — Papa, menjünk már, igazán papa, menjünk már, kívülről tányérszörgés és kutyaugatás hallatszott. Rózsi magához tért és Homolács elborult szemébe nézett. Hisz . . . ez . . . itt . . . ez itt nagyon *érdekes!* Hisz itt betegápolónak kell lenni! *Hisz ... ez még érdekesebb, mint ...* És megérezte, hogy áteszményített lényét nem piszkolhatja be.

— No, no, no .. . — mondta a régi hangján és most ő vette kezébe a férfi kezét és simogatni kezdte. — Hát változtat ez azon, hogy maga . . . maga a legrokonszenvesebb fiú a világon? — És megjelent arcán a mosoly, a férfiak életének legbódítóbb, legvarázslatosabb ajándéka, a pajtásfeleség, a feleség-anya tántoríthatatlan, megrendíthetetlen, örök szolidaritásának angyali mosolya, rávetítette fényét Homolácsra, aki a szabad kezével megragadta az asztal szélét, előre hajolt és úgy itta, részegen és egyre szomjasaidban e mosolyt.

— Egyetlenem! — suttogta és halántékán kidagadtak az erek. — Mindenem ... hogy mondjam meg ... én tudtam ... ez ... ez ... a leg ... a leg ...

— No, no ... nyugodjék meg ... Hát nem

történt semmi... Üljön szépen vissza és sorjában mondjon el mindent.

— Igen, igen, — hadarta Homolács. — Ezt akarom! Mingyárt. . . Szomjas vagyok! Szörnyen szomjas! Pincér, még egy üveggel! — És a széken álló pezsgősvödörre mutatott. — De gyorsan! Repüljön!

Egymásután két pohárral felhajtott. Szeme véresen forgott és a nyakkendője félrecsúszott. Homlokán vastag cseppekben gyöngyözött a verejték és egyre erősbödő zakatolást érzett a fülében, mintha hangos, sűrű kopogtatással ütögetnék egy ceruza végét az asztal lapjához. Rácsapott az asztalra.

— Hé, főúr! Cigányt! Mért nincs itt cigány! Miféle korcsma ez, ahol még cigány sincs! — És a leány füléhez hajolt. — Kincsem! — súgta — picikét részeg és nagyon, nagyon boldog vagyok.

A pincérek odaszaladtak. A túristaruhás úr a kislánnyal már éppen az ajtóban volt, megálltak, visszafordultak és kíváncsian rájuk bámultak.

— Fizetünk! — mondta Rózsi erélyesen. -- Kérem, méltóságos uram, fizessen!

E megszólításra a pincérek elnéző és bizalmaskodó mosolya, mellyel a jobbfajta, ittas vendégekkel szemben viseltetnek, a köteles alázatosságra fagyott.

Homolács nem mert ellenkezni, ijedten nézett a leányra és a körben álló pincérekre, mint egy bekerített vad. A főúr számolt, Homolács minden pénzét kitette az asztalra.

— Bocsánat, méltóságos uram, még egy ötven hiányzik.

Homolács rémülten hebegett valamit és a leányra nézett.

— Kérem, ne váltson most nagyobb pénzt, —

mondta Rózsi és letett egy ötpengőst, — nálam van apró. A többit ossza szét, — vetette oda a főpincérnek.

Amikor felálltak, Homolács úgy érezte, mintha óriási, mozgó hordóban járna, mintha a mennyezet szédítő sebességgel csusszana folyton a padló helyébe és a padló a mennyezet helyébe. Fények, fehér abroszok és idegen arcok villannak eléje, a gyomra valami szégyenletes esemény előtt áll, a tarkójába, a fejbőr alá szúrós bogáncsokat tömtek, ami kibírhatatlan fájdalmat okoz, de egy ismerős, vékony kéz vonja maga után kemény, biztos fogással, melyre bátran rábíthatja magát.

19.

Rózsi másnap délelőtt felkereste Gereblyés Jancsit a „dolgozó“-kávéházban, melyről a „duma“-kávéházbeli banda közül egyedül csak ő tudott. Elmesélte neki az eddig történeteket és így folytatta:

— Alig tudtam az autóhoz cipelni. A soffőruék valami Rákóczi-úti bárról beszélt és én hiába erősködtem, hogy adja meg a címét, haza akarom vinni, nem, nem, ő nem akar hazamenni, hajtogatta, ő mulatni akar. De hisz nincs is pénze, mondtam. Nem baj, felelte és nevetni akart, de szegény olyan fáradt volt, hogy csak egy keserves finton jelent meg az arcán. Nem baj, hogy nincs pénze, ő a Homolács Albin, akinek számolatlanul adják a pénzt, neki mindenütt hitelenek. Egyszerre elfordultam. Neked Jancsikám, tartottam már a homlokodat, de neki nem tudtam. A soffőr derék fiú volt, ő sietett a segítségére, de talán csak azért, hogy kicsit távolabb vigye az autótól, nehogy bepiszkítsa. És kérlek,

az autóban hátrahanyatlott és rögtön olyan horkolásba fogott, hogy a békakirály elbújhat mellette. Elaludt. Képzelheted! Most mit csináljak vele? A soffőr valami kis pipinek nézhetett, vicces megjegyzésekkel festette alá a helyzetet, nem tudtam, mit mondjak neki, mit tegyek, hová vitessem magam, rémes zavarban voltam. Hogy véget vessek az álldogálásnak, azt mondtam, menjünk a Széna-térre, be a városba, hátha addig eszembe jut valami. És mialatt suhant az autó, — te, nem tudod elképzelni, milyen isteni volt ...

— És ilyenkor nem viszel magaddal, kígyó! — szólt közbe Jancsi és megsimogatta a lány haját.

— Bár ott lettél volna! Tehát mialatt robogtunk, kigomboltam a kabátját, megkerestem a tárcáját és kutatni kezdtem benne. Te, ez egy rendes ember! A következő okmányokat találtam nála: születési bizonyítvány, 1874-ben született Csacán, házassági levél, neje neve Mannheim Mária, házasságkötésének éve 1899, bejelentőlap, fényképes tisztviselői igazolvány egy malomból, választási igazolvány, mindent találtam nála, csak pénzt nem, aminek nem nagyon örültem, mert láttam, hogy az autót is nekem kell 'kifizetni. Ügy is volt, huszonhét pengő volt az autó, ötöt adtam már a vendéglőben és ötven pengőm volt egész hónapra. De nem nyugszom addig, amíg vissza nem kapom ezt a pénzt. Már előre féltam a kiszállástól. A kapuig a soffőr segített, persze a kapupénzt is én fizettem, a kapuban nekem kellett kezelni a szállítmányt, az öreg házmesternének azt mondtam, hogy a bácsim rosszul lett nálunk és hazakísértem. Egyszerre eszembe jutott, hogy nem lehet itthagyni Öméltségát, mint egy darab rongyot. A felesége el-

utazott, talán senki sincs a lakásban, tán be se tud menni és hát elvégre szerepem tökéletesen korrekt volt, akárkinek akármit elmondhatok a lakásban, csak nem kell szégyelnem, hogy önálló hajadon létemre elfogadom egy úriember kíséretét. őt pedig nem sajnálom, legalább kigyógyítják a betegségéből, hogy ártatlan szüzeknek tele-tömje a fejét mindenféle ostobasággal. A lépcsőn valahogy magához tért ez a, hogy is hívják, Albin. Te, képzeld, valakit Albinnak hívjanak! Nekem már ott a vasúti vendéglőben is gyanús volt, akartam is mondani Ételnak, hogy ezt biztosan Alajosnak hívják, persze Albinra gondolni se mertem, össze-vissza motyogott, mialatt toltam és húztam a lépcsőn, kezdett az ügy mulatságos lenni, mert, amint tudod, nem minden éjjel szoktam én Albinokat hazacipelni. Még ma megalakítom az Albinokat Hazacipelő és Gondozó Részvénytársaságot, melynek én leszek a vezérigazgatója. Be akarok csöngetni az ajtón, elkapja a karmat és előránt egy kulcscsomót. Hát most melyik kulcs! Sorban végigpróbáltam valamennyit, ezalatt Öméltósága lecsücsült a földre, folyton a lábam után kapkodott, úgy, hogy úgy ugráltam mellőle, mint egy fázó indiánus, aki túlközel akar menni a tűzhöz és valami nótát dudolászott. Ez a helyzet már határozottan ellenemre volt, féltem, hogy valaki feljön a lépcsőn és meglát bennünket. Végre kinyitottam az ajtót és begurítottam valahogy az előszobába, innen kezdve, láttam rajta, a legnagyobb erőfeszítéssel igyekszik csendben maradni. Később kiderült, hogy nincs otthon senki, tehát nyilván a cseléd-től félt. Bekászolódtunk a szobába, lefektettem a díványra, ahol rögtön újra elaludt. Tulajdonképeni szerepem, irgalmas tevékenységem befejeződött, mehettek haza. Ekkor eszméltem csak

fel, hol vagyok. Idegen lakásban ülök egy széken, előttem horkol egy idegen ember, akit tegnap még nem is ismertem, aki holnap sikkasztani akar értem és holnapután elvisz Párisba! És elkezdtem nevetni, nevetni, halkán, nehogy zajt üssek és a fejemhez kaptam. Hisz már azt is láttam, hogy minden este nálunk vacsorázol, ami számodra legalább hetven pengő megtakarítást jelentett volna egy hónapban, az inas bevezet a hallba és így szól, a méltóságos asszony fogad és mindig elvittelek volna autózni. Nem baj, vigasztaltam magam, én vagyok az oka, megérdemlem sorsomat, mit dültem be az első szóra és mit hazudtam neki emelkedett érzelmeimet. Te, az istenért, még Dévény Oszkárnak se meséld el, hogy megcsókolt az autóban! Aztán levettem a gallérját, nyakkendőjét, lehúztam a cipőjét, betakarítottam egy takaróval, még egyszer körülnéztem a lakásban, megjegyzem az asszony jobbfajta lehet, sokkal ízléstelenebbnek képzeltem a lakást, persze így is ordított belőle a spisz, eloltottam a villanyt és kecses piruettel elhagytam dicsőségem színhelyét. Lent újra húsz fillér kapupénz. Dixi et salvavi animam meam. Szerzői jog nincs fenntartva, megírhatod, ha tudnék prózát írni, én írnám meg. Megjegyzem, a pezsgő kitűnő volt.

Jancsi kezefejévei simogatta borotvátlan állát.

— Nagyon érdekes! — mondta elgondolkodva.

— Tessék, meg lehet írni.

— Nem. Nekem nem fekszenek ezek a pszichózisos dolgok. Az analitikus regény kiment a divatból.

— No, ne mondd ezt. Duhamel, Maunac . . .

— Korszerűtlenek. Az új idők lüktetése, a kollektivitás, az új ember nincs meg bennük. De

várj csak! Kilencvenkilencben házasodtak Huszonnyolc évi házasság után először hagyta el a felesége egy napra? És máris elveszti a fejét, az első szoknya lábba hozza, nyilván akkor kísérté ki a feleségét a pályaudvarra, amikor először találkoztatok a vasúti vendéglőben. Ezek kitűnő házaseletet élhetnek.

— Hogy-hogy?

— Mert ellenkező esetben már rég megcsalta volna a feleségét és ez az egy szabad nap csak örömet okozott volna neki, semmi esetre se váltván ki belőle ilyen tombolást. Kísérteties dolog a házasság. Ha rossz, pokol, ha jó, elhülyül az ember és az első szél elfujja. Nem szabad megházasodni.

— Csak férjhez kell menni.

— Igazad van. Amíg a társadalmi berendezkedések a nőt... De hagyjuk a közhelyeket . . . Nem lehet megírni. Hiányzana belőle a mentalitás . . .

— Persze, — mondta gúnyosan Rózsi, — az új ember, a háború és forradalmak okozta rombolásból „kivirágzott új ember“, a technika, a rádió, a repülőgép, a pszichoanalizált, hemmungjaival barátkozó új ember ...

— Igen, — felelte komolyan Jancsi. — Valakit elhagy a felesége egy napra és ezalatt az a fejetejére áll. No és? Kit érdekel ez? Kinek fáj a feje miatta? Még ha egy Morand sziporkázó tollával, vagy Wassermann vaslogikájú építőművészetével csinálták is, kit érdekel? Ma, amikor...

— Ma, amikor az emberek pontosan úgy házasodnak, párosodnak, szülnek, mint évezredek előtt. A meztelen, ősi érzések variációja kifogyhatatlan, az élet folyton sokrétűbb lesz és a szenvedélyek gyökerei egyre kibogozhatatlanabbul bonyolódnak. Minthogy a tizenharmadik század

óta folyton a technikai tökéletesedés korszakában élünk, az írók egyebei se tehettek volna, mint hogy megírják a vasút, a szövőgép, az automobil „új“ emberét. Nagyon jól el tudom képzelni Albin barátunkat egy regény központjában és ha zivataros korszakunk rombolásaiból „kivirágozott új embert“ akarsz, épp elég egzisztenciáját vesztett ember szaladgál körülöttünk, sem hogy beléje ne lehetne vinni a század harmadik évtizedének aktualitásaiból a legkézzelfoghatóbbat, például a vagyonkájukra építők talajvesztettségét. . .

— Dicső probléma! Porszemek egyéni tragédiája, ma, amikor minden út a kollektivitás felé vezet.

— Valószínű, hogy oda vezet minden út, de nem a művészeté. Régen ígéred, hogy megmagyarázod nekem, mi az a kollektív művészet, de valld be kedvesem, hogy magad se tudod. Sokkal jobb író vagy, semhogy ösztöneid meg ne gátolnák szociális érzéseid és vágyaid fölülkerekedését. Dalolj fiam, kényed-kedved szerint, mint a pacsirta és ha jót írtál, megtetted kötelességedet a kollektivitással szemben ...

— No, ez a te Albinod egyáltalán nem tudja izgatni a fantáziámat!

— Mert mit tudsz te a tehetetlen öreg emberek ezreiről, akik most a' hadikölcsönükbe fektetett pénzükből élnének. Mit tudom én, ez az Albin szegény ördög, aki rendes körülmények között a kamatjaival kiegészített nyugdíjából élne, míg így kénytelen tovább körmölni, leküzdhetetlen Miijderwertigkeitsgefühl-ök tehertételével, látván, hogy a fiatalok versenyével nem bír megküzdeni, ami minden megmozdulására kihát. Hallatlanul érdekel, mi van ezzel az emberrel, már csak, azért is elmegeyek hozzájuk,

de meg hogy a pénzemet visszakapjam. Nagyon kíváncsi vagyok, mi lesz, ha a feleség hazatér. És vajjon mit csinált Albin barátunk, amikor felébredt?

20.

Reggel féltízkor ébredt fel. Az Anna mirídenes ült előtte a széken, aki félhét óta, amikor bejött takarítani, negyedóránként benyitott, de kilenc órakor, látván, hogy még mindig nem foghat a takarításhoz, leült és várta az úr ébredését. Negyedik éve volt a háznál, de ilyen csodát még nem ért meg. Titokzatos dolgok történhettek itt. Az ágy vetetlen és gyűrött, igaz, hogy már délután megágyazott, amikor elengedte az úr, de az úr sohse szokott délután ágyban feküdni. Ki feküdt hát az ágyban, amikor ő a díványon felöltözve fekszik? Mondta is a házmestemének, hogy olyan gyűrött az ágy. mintha *ketten* feküdtek volna benne, az az idegen nő, az lett volna a másik? Micsoda cafat lehet, akit egy félóra múlva kidobnak? És nem szégyeUi azt hazudni, hogy a rokona rosszul lett, azért hozta haza! Rosszul lett! Ismerjük mi már ezt, először teleisszák magukat, aztán *rosszul* lesznek. Az öreg házmesternétől tudja mindezt, akivel reggel találkozott, amikor lement tejért. Az ostoba vén sváb! még azt se nézte meg, csinos volt-e legalább az a nő? Egy ilyen finom úr, ilyen jó ember, akit fel lehetne kenni egy darab kenyérre, hát kinek higgyen manapság az ember . . .

Homolács azonnal mindenre emlékezett.

— Menjen ki! — fojtotta el az Anna nekirugaszkodó szóáradatát. — Menjen ki, öltözködni akarok! — kiáltott rá erélyesen, mikor az nem hitt füleinek, nem akarta megérteni, hogy a sze-

líd, csendes úr így is tud beszélni, csak állt és végül is úgy húzta be maga után az ajtót, mintha várná, hogy még visszahívják.

Homolács újra végigfeküdt a díványon. Mint-ha békanyálás mocsárvizet ivott volna, olyan undor tapadt a szájában, gyomra felfújódott és nehéz, csontjaiba ólmot öntöttek, de a feje, a feje tiszta. Mit bánja ő szájában a ragadós, nyálkás izeket, gyomra egy kis tejtől mingyárt rendbejön, a hideg fürdő egy-kettőre fel fogja frissíteni. Mindenre emlékszik és arcán szélesen elomlik egy megelegedett, átszellemült és ravasz mosoly. Mert agyafúrta megrendezte ő azt az elalvást! Nem is aludt el, amikor bekerültek az előszobából. A legcirógatóbb, a legselymesebb szavakat akarta mondani, de rémülten vette észre, hogy holmi ügyefogyott kacsahápopágon kívül nem jön ki semmi a torkából, szemét úgy csípi a villany, hogy minden erőfeszítésével sem tudja felnyitni, megmozdulnia pedig nem lehet, mert testére nehéz kátránylemezt fektettek. Hirtelen ötlettel hasznára fordította ezeket a kis kellemetlenségeket, becsukta a szemét, szuszogni kezdett, mintha aludnék, az is fúrta az oldalát, mit fog tenni a kedves ebben a szokatlan helyzetben és így, így engedte át magát anygali gondoskodásának. Volt ebben a gondoskodásban némi Mária-szerű. Talán olyan ember ő, akivel csak Mária-szerűen bánhatnak a nők? Nem, mert akkor legényéletében egyszer, legalább egyetlen egyszer sikerült volna barátnőt találnia, aki felmenti az uccanők ölelései alól. De ez nem adatott meg néki, Mária volt az első, igaz, hogy az esküvő előtti délután. . . Nyilván, épúgy szereti ez a gyermek, mint Mária! De milyen égbekiáltó, óriási, le nem mérhető és semmivel össze nem hasonlítható különbség mégis! Jó volt az a

kis színjáték az elalvással, mert így csalhatatlan bizonyítékát kapta szerelmének, de kaphatott volna más bizonyítékot is. Ha nem olyan fáradt! . . . Igen, méltó befejezése lett volna a nagy napnak, felmagasztosulása és beszentelése szomorú és üres ágyának, melybe úgy tér esténként a hivatalos alvásidő kezdetén, mint reggel, az irodába, a munkaidő kezdetén. Hát mindent nem lehet, így esett, így is jól van. Átölelte a díványpárnát, magához szorította valami meleg borzongással és becéző szavakat suttogott maga elé. Rózsi! Újvári Rózsi! Rózsikám! Kik tudják, mi rejlik e drága név mögött! Ah, kegyed fele sége a híres köliönől rendkívül örvendek a szerencsének, olvastam a kötetét és gyönyörűnek találtam, gratulálok, szívből gratulálok ... És Párisba jöttek nászútra, a világ fővárosába? pompás, igazán pompás, kegyedék igazán gyönyörű pár így együtt. ...

Hogy holnap reggel szökhessenek, arról persze szó sem lehet, ráhagyta a drágára, mert nem akarta elrontani a kedvét. *Azt a dolgot* sem lehet nyélbeütni egyik percről a másikra, ahhoz idő, tapogatódzás, végtelen ügyesség és lehetőleg kettős ünnep kell! Máriával pedig okosan, férfiasán meg kell értetni. . . Három órakor érkezik. Tartózkodó csók a pályaudvaron. Komor szótlanság a konflisban, mert konflis lesz, nem autó. Fiam, mi bajod, csak nincs valami bajod? Oh, nem. De neked valami bajod van. Nem, semmi, semmi és másról kezd beszélni. Az életről általában. Hogy életfelfogások változnak bizonyos korban. Hogy a megszokottság az egészség mérge. Hogy a tespedés, melynek az ember átadja magát, sokszor mennyire indokolatlan. Hogy öt év után hirtelen rájött. ...*És egyszerre csak rátér a dologra ...*

Ekkor már csapongásai alján rég ott ülededett egy zavaros, sötét gond. Még mindig nem akarta észrevenni. Amíg lehet, halasztani akarta első lépését visszafelé, a buta, piszkos kötelességek hazájába. Mert most, most fog megesni a próbát. Most rögtön fel fog állni, kiveszi az aktatáskából a váltót és ha e percben egyenesen és vidáman fog állni tovább is és látván, hogy a váltó óvásideje lejárt s így a váltó összege elveszett, értéktelen papirossá vált, melyet a malom nem tud behajtani soha, látván és tudván ezt, nem szorítja össze a szívét a jeges rémület, nem üt ki homlokán a félelem veritéke és nem kezd reszketni az álla a kétségbeeséstől, akkor megnyerte a csatát. Akkor valóban új lélek költözött belé. Akkor hideg szemtelenséggel fog a Morvai elé állni: a háromszáz pengőt elvesztettem! Becsületben megöszült múltam és a többi és elmondja azt a szép mondatot. A Ritz? Bocsánat, igazgató úr, de a gyomromra aztán igazán kényes vagyok és ha az embernek vendéglőben kell étkezni, ne sajnálja azt a pár fillér különbséget. . .

Felugrott és kihúzta az aktatáskából az iratokat. Rónai és Társa kötlevel, Nemzetközi Szállító szerződéstervezet és a . . . váltó. Ez a forró izgalom ez semmi. Ez még nem jelent semmit. Ez a kíváncsiság izgalma csupán. *1250.30 P.* És ott a tintafolt az összeg alatt. *1927 szeptember 14-én fizessen ön ezen első váltónál fogva .. .* A váltó tegnapelőtt járt le! **TEGNAPELŐTT.** Ledobja magát a karosszékbe és nagyot szusszant. Figyeli magát. Mit érez? Kellemes, megnyugtató dolog, hogy a váltó tegnapelőtt járt le. Ezt érzi. Ugyanis így nincs semmi baj, a váltó még érvényben van, mert csak ma jár le az óvásidő. De nem volna szabad örülnie. Miért örül? Miért örül annak, hogy az egyik nagy baj megsemmi-

sült? Miért örül annak, hogy egy óra múlva beállíthat a Kerekes M. utódjához, mint jó kis hivatalnokhoz illik, felmutathatja a váltót és ha nem fizetnek, így szólhat, hatalmas tudatában vesztjósoló, hóhéri hangon: Sajnálom, akkor átadom a közjegyzőnek óvatolás céljából! Miért örül? Istenkém, nem hány cigánykereket örömben! Kellemes érzés, hogy egy bonyodalommal kevesebb van, punktum! Csak nem fog sírni, mert örült! Nevetséges!

Ledobta ruháit és beugrott a kádba, a hideg zuhany alá.

21.

Tiszta fehéreneműt vett és noha a rendes, hétköznapi ruháját öltötte fel, mégis úgy érezte, mintha vasárnap volna. Ünnepeles, könnyed testtartással ült a reggelinél, mintha valaki figyelne a mozdulatait, a tejescsészét (az Anna már meg se mert mukkani, amikor a szokásos kávé helyett tejet kért) finoman két ujja közé fogta és másik három ujjával legyezőalakban a levegőben ölelte körül a csészét. Itt volt hát a nagy érzés, melyről Petőfi és Jókai regéltek. ÉN, — gondolta — ÉN! Nem a mesebeli gazdag méltóságos úr, hanem ÉN! ÉN VAGYOK! Már ott gomolyogtak agyában az üzleti elintéznivalók, a szavak, melyeket ki fog ejteni a Kerekes M. utódjánál, a Rónai és Társánál, a Nemzetközi Szállítónál. De míg azelőtt ezek az ügyek halálos fontosságú, életbevágóan döntő jelentőségű feladatként állottak előtte, mint egy óriási lépcső, melynek minden fokát különös gonddal kell áthágni és amely ködbevesző testével semmiféle más cél felé nem vezet, minthogy Morvai ne találjon kifogásolnivalót a lépcsőfokok átlépésében

és így a nyugdíjazás egyre kitolódjék: most nem jelentettek egyebet számára mint a villamosok, autók, ha átszeljük a kocsit. Vigyázni kell rájuk, mert baj lehet, ha nem tartja szemmel őket az ember, de csak valami természetes magától értetődéssel. Mi magunk mégis csak ezerszer fontosabbak vagyunk és végre is, a saját célja felé megy mindenki az utcán, senkinek se lehet az az egyetlen célja, hogy ne gázolják el a járművek. Könnyed előkelőséggel fogja intézni az ügyeket, úgy, ahogy a csészét tartja. Vigyázni fog, hogy minden simán menjen, hisz tán soha olyan fontos nem volt, mint most, hogy biztosan üljön a malom kötelékében, most, amikor úgy áll a cél a lépcső hirtelen láthatóvá vált végében, mint egy világító szobor. De a privát énje lesz az első. Minden csak ezután következik. Hogy mit értett ezalatt, maga se tudta. Valahogy úgy képzelte, hogy ő lesz ezentúl az ügyeinek a vezérigazgatója, az ügyek fontoskodva szaladgálnak majd körülötte, mint a hivatalnokok a vezér körül, élnek, lélekeznek, tesznek-vesznek, de csak látszatélet ez, az egyedüli fontos a vezér élete.

És az ügyek máris ott zsbongtak körülötte. A legfontosabb, hogy mit mondjon a malomban, miért nem jelentkezett tegnap délután és ma reggel, a rendes időben. Fontos magánügy! A Kőszeginek vagy a Polacseknek nem hinnék el, neki, aki évtizedek óta egyetlen percet se mulasztott, kivéve, mikor egyszer a cseléd hazatelefonált érte, mert Máriának 39.7 láza volt és nemrégiben, amikor a kis unokája született, aki egy napig élt szegényke, neki elhiszik. Aztán bemerjen-e most vagy először intézze el a tegnapi megbízásokat? Az utóbbi melleit döntött, nem tanácsos még kényelmetlenebbé tenni a helyzetét. És ha arra gondolt, hogy micsoda bárgyú

lekiismeretfurdalások közt nyúlt tegnap a Ritzben a hivatalos pénzhez, melynek pedig a másik zsebében volt a fedezete, szerette volna felfofozni magát. Ma? Fontos magánügy és evvel el van intézve. Csak könnyedén, finoman, első a magánügy! Megtapogatta a száját. Igen, ez tapadt az ő szájára. Tenyerével megsimogatta az arcát. Jó meleg ennek a tenyérnek az érintése. Képeddel alszom, képeddel ébredek, — dúdolgatta valami magacsinálta dallamra, mert a nótának csak a szövegére emlékezett, abból is csak erre a négy szóra.

Peckesen, méltóságteljesen állított be a Kerekes M. utódjához.

A főnök a kasszához lépett és leszámolta eléje a váltó összegét, Homolács elhelyezte a pénzt az aktatáska belső kis tasakjában és menni akart. De a főnök megállította.

— Bocsánat, ez a váltó már tegnap az önök birtokában volt, ugyebár?

— Természetes.

— Hát ha ez olyan természetes, mért nem méltóztattak tegnap bemutatni?

— Kérem, a váltónak csak ma jár le az óvás-ideje, önöknek ma be kell váltani.

— Amint tetszik látni, be is váltottuk. A pénz az ön táskájában van. De hogyan értesítsük mi Bosenzweig Bélát, Kapuvár, akinek vissza kell tőlünk váltani a váltót? Telefonja nincs, sürgönyözni már késő, mert a közjegyző csak ötig óvatol. Ki viseli az ódiumát annak, hogy Rosenzweig miatt óvatoltatom a váltót, minden valószínűség szerint teljesen feleslegesen?

— Hogy-hogy?

— Úgy, hogy Bosenzweig előtt egy forgató és egy kibocsátó van. Nekem Bosenzweig jó óvatolás nélkül is, de mit tudom én, jó-e neki a Man-

del és Társa és a Rózsa Hermann? Itt vétkes mulasztás történt, melynek konzekvenciáját önök tisztelt cége fogja viselni.

Homolács nem értette, amit a kereskedő mondott, de kiérezte a beszédéből, hogy igaza van. Az ördög vigye el ezeket a váltókat, ha egy pillanatra nem vigyáz az ember, rögtön megégeti magát! Szeretett volna valami „könnyed“ gesztussal vagy az ilyen kereskedők között szokásos szellemességgel napirendre térni a dolog felett, de nem tudta mit mondjon, egyáltalán nem értette, mi a hiba. Nézte a hosszúkas, zöldeskék papirost, Rosenzweig Béla, Kapuvár aláírását, akinek vissza kell váltani a váltót és akiről nem tudni, jó-e neki a Mandel és Társa vagy sem. És milyen furcsa aláírása van ennek a Rózsa Hermannak! Az R betű első szárát egybe írja a H első szárával és utána beleírja az R másik felét és az ózsát. De vájjon hogyan segít magán, ha ez a vonal egyszer rövidre sikerül és nem fér bele a neve? Lám, ilyen együgyűségen gondolkodik, amikor vétkes mulasztást követett el! Hol van, hová tűnt a régi Homolács, akinek szava szentírás, tette ellentmondást nem tűrő kötelességteljesítés és akire számolatlanul bízzák a pénzt? Nincs, elvitte cica! Nem, egyáltalán nem tudja kétségbeejteni, hogy az ő tisztelt cége fogja a vétkes mulasztás konzekvenciáját viselni. A kereskedő udvarias szavai alatt, érzi, kemény szemtelenség rejlik és ezek az emberek csak akkor mernek így beszélni, ha száz, mit száz, ha kétszáz százalékban igazuk van. Morvái üvölteni fog, csapkodni fogja az asztalt, amint eddig másokkal tette, akik nem teljesítették a kötelességüket, lehorgasztott fejjel, büntudattól sápadtan fogadták a büntetést és akikre mindig olyan csodálattal elegy irtózással nézett, mint az éjsza-

kákat átlumpoló, idegen ágyakban hempergő kollégáira vagy Palikára, a „ledér“ özvegyasszonyra. Palika! Itt kezdődött! itt nyúlt először a sérthetetlenek hitt, fenkölt hivatalos pénzhez! Tán minden máskép fordul, ha nem hallgat a jó szívére abban a mocskos udvari lakásban, a csimpaszkodó, satnya gyerekek között. . . Vagy nem, még előbb, a pádon, a Múzeumkertben . . . ejnye, a fiához is fel kéne nézni, mit gondolhatnak ezek, mért nem jelentkezett tegnap egész nap; ezen a ponton aztán igazán kínosan kellemtelenek lesznek az ő tervei. . . Ott a pádon, ott kezdődött valójában, amikor azokat a gyönyörű verseket olvasta, ámulva és szinte tapogatva magát, hogy ki lehet az az ember, az ő bőrében, aki így érti és élvezi a „modern és érthetetlen“ verseket. Igen, ez az ő igazi lénye, ez a felmagasztosult, irodalmat értő ember, mert nem lehet közönséges szelem, aki annyira fogékony az előkelő műalkotások iránt, hogy teljesen átalakul a hatásuk alatt. Lám, csak egyetlen egyszer kellett kinyitnia a szejnét, hogy meglássa mindazt a szépséget, ami mellett vakon elhaladt idáig! Bizony tán minden máskép fordul, ha nem nyúl komoly jóakarattal ahhoz a verseskönyvhöz . . . Szentséges ég, csak nem bánta meg? Megbánni? Ezt megbánni? Nem, ott még nem tartunk! Majdnem hangosan felnevetett. He de képeddel alszom el, képeddel ébredek, — dudolgatta gondolatban — megbánni azt, amiért egyedül érdemes élni? Hej, ha ennek az ökörnek itt megmagyarázhatná, hogy mennyivel kelleme-sebb összebújni az autóban egy édes kis lánykával, mint alattomos és ravasz izraeliták között hivatalos ténykedést kifejteni...

— Hát. . . hát kérem ... ez már nem tartozik rám, — felelte — ajánlom magam.

A Rónai és Társánál is bajok voltak. Itt fekébérkölséget, áruromlást, kártérítést emlegettek, a Nemzetközi Szállítónál pedig egy gúnyos megjegyzést hallott, „ügylátszik, a malomnak nem sürgős a szerződéstervezet“, — mondták, mire ő finoman elmosolyodott, amit úgy is lehetett értelmezni, hogy a malom bizony olyan hatalmas szervezet, melynek valóban nem sürgős ez a kis tizennégyezerpengős szerződés. De amikor kijött, úgy érezte, mintha piszkos volna. Ez új és határozottan bántó érzés volt. Elhessentette magától. He de képeddel alszom el, képeddel ébredek, — úgy motoszkált fejében ez a dallam, mint tegnap a másik, amikor a belvárosi házból kijött. Hej, micsoda paradicsom ez a város, ha az ember a maga ura és pénze van! He de képeddel alszom el, képeddel ébredek ... és pontosan így is történt. Ma az első gondolata ő volt, tegnap az utolsó szintén. Bocsánat, nem is igaz! Amikor a drága elment, le akart mászni a díványról, levetközni és befeküdni az ágyába, még tizet akart számolni, addig haladékot adott magának, ügylátszik, éppen akkor aludt el. . .

A villamosmegállóhoz ért, hogy a malomba menjen. Felszállt az ötös villamosra, a kalauz feléje nyújtotta a jegyet, belenyúlt zsebébe az erszényéért, de még mielőtt kihúzta volna, eszébe jutott, hogy árva fityingje sincs.

— Tyű, az áldóját, — mondta mosolyogva és körülnézett az utasokon — otthon felejtettem az erszényemet!

— Nem baj! — felelte mosolyogva a kalauz — odaadjuk másnak a jegyet, kelendő portéka ez!

Az utasok is mosolyogtak. Mindenki mosolygott, kedves kis vidám incidens volt ez. Homolács a legközelebbi megállónál leszállt. Még mindig mosolygott. Ilyesmi igazán csak vérbeli bo-

hémossal eshet meg. Boldogan állapította meg, mennyire hasonlít máris a kis kócos írókhoz, a drága gyerek barátaihoz, egyetlen fillér sincs a zsebében. Hogy is mondta Mária, ha hónap végén elfogyott a zsebpénze? Nem szabad pénz nélkül az utcára menned, hátha, Isten ments, rosszul leszel és kocsin kell hazajönnöd és adott neki két-három pengőt a háztartási pénzből. De mit mondana vájjon, ha látná, hogy ilyen „kínos” helyzetben, hogy segített magán? Tágra meresztené a szemét és összecsapná a kezét: Jézusom, de ilyet! Akkorát füttyentett egy autónak, hogy a járókelők hirtelen mind feléje néztek. Mert ha az embernek nincs kenyérre, akkor kalácsot eszik! Bölcs mondás ez és milyen igaz! Majd kér a portástól öt pengőt, igazán megeshét egyszer harminc év alatt, hogy az ember otthon felejtje a pénztárcáját.

Könnyedén, finoman, bohémesen kell élni, az áldóját ennek a kutya világnak!

22.

Már nem is élvezi olyan öntudatossággal az autózást, mint tegnap, már szervesen hozzátartozik a változott körülményekhez. Úgy siklik az autó az emberek és járművek között, mint ahogy ő fog siklani nemsokára a ravasz veszélyek csapdái között. Ez a könnyűség a fejében, gondolkodásának ez a szökkenő fürgesége, mellyel ügy lefricskázza magáról a kellemetlen mozzanatokat, mint holmi ruhájára hullott kis bogarat, ez újabb csodálatos ajándéka a ráköszöntő új korszaknak. Tegnap megbotránkozott, amikor látta, hogy egy fiatalember pénzt kér kölcsön egy lánytól, még hozzá az egész asztal fölé

hallatára. Ma szinte örömmel tölti el, hogy az ideálja segítette ki a vendéglőben, sőt bizonyosan az autót is ő fizette, mert ki más fizethette volna? Örömmel tölti el, mert szerelmének újabb bizonyítékát látja, noha tulajdonképpen szégyenkeznie kéne a viselkedésért, a gyomra helytelenkedéséért, hogy végigaludta az utat, az imádott nő oldala mellett... Várjunk csak! Mégse aludhatott ő egész úton, hisz a lakcímét csakis ő mondhatta be a sofförnek! Hogy is volt ez? Összeráncolja homlokát, beszívja ajkát, gondolkodik. Ébren volt, nem volt ébren? Tán öleltek, csókolódtak is a kocsiban és ő nem emlékszik rá, akárhogy töri is a *fejét*; *kihulltak* volna emlékezetéből az ilyen mámorító, bűbajos percek? Hogy a szemébe nevetett volna annak tegnap reggel, aki megjövendöli, hogy este egy ifjú költő pénzén fog autózni, akit előzőleg összeölelgetett és összecsókol! Olyan selyemfiúságféle ez! Édesen felkacagott. A sofför hátrapillantott

— Semmi, barátom! Egy jó vicc jutott az eszembe.

A sofför visszamosolygott. Ma mindenki visszamosolyog rá. De mért is kell mingyárt a legerősebb kifejezéseket használni? Azok a fiúk, akik az írónőktől pénzt kérnek kölcsön, azok is mind selyemfiúk? Nevetséges! Okos, nagyműveltségű gyerekek, nem selyemfiúk, írók, a társadalom elítje, akiknek gondolataiért pénzt adnak a lapok. Hogy is mondták a Gerbeaudban? Hogy ő is részt vehetne a szerkesztés munkájában, ha világnézete egyeznék az övéekkel, mert ennél a pontnál nem tehetnek engedelményeket. Nem kérték volna fel, ha nem látják, hogy ő is egyívású velük. Ezer hasonlóság mutatja, mennyire hozzájuk idomult már ő is!

Hiába, iszonyatos, szörnyű tévedés volt az eddigi élete; nem mert a saját talpára állni, nem mert a gondolatait szabadon nyilvánítani, Márián kívül alig beszélgetett valakivel, pedig, lám, egyetlen szabad nap hogy felszabadította a béklyói alól, az írók rögtön meglátták, kivel van dolguk! Ez a soffőr is bizonyosan kiegyensúlyozott lelkű, derűs kedvű úriembernek hiszi, ha magában is tud nevetni egy jó viccen. Np' délután nem is lesz ilyen jó kedve! Annál több bögést fog hallani! Kissé ugyan erős ez aj^szó, mert Mária nem szokott bögni, még csal^sírni sem. összekuporog a díványon, zsebkendőjét a szemére tartja és nyöszörög, ez az ő sírása, ha egy egér tudna sírni, biztosan így sírna. Abban a korszakban, tán tíz év előtt, amikor elhatározta, hogy igenis viszi valamire a malomban, ha törrik, ha szakad és késő estig bent dolgozott a takarítónők porfelhői között, akkor találta így Máriát minden este. Vagy mostanában, lehet tán fél éve, amikor minden nap várták a nyugdíjazást. Szívós, hosszú nyöszörgésekkel sír Mária, amit határozottan túlzás bögösnek nevezni. Pedig ennek az operációnak meg kell történni. Hisz ha csak gömbölyűen elomló, nagy mellére gondol, vagy a sárgás arcára reggelenként, a kuszáit, csomós hajára, vagy arra a bénító, nehéz szótlanságra, amikor sétálnak egymás mellett, minden mondanivaló nélkül és minden parányi utcai eseménynél tudván, mire gondol a másik, ni, ez az ember hasonlít Kőszegi úrra, ez a szék a kirakatban olyan, mint a mi új ebédlőszékünk, csak íveltebb a háta, hogy izzad ez a szegény rendőr, miért is nincs nyári egyenruhájuk ezeknek, vagy ha a kétségbeesésére gondol, látván, hogy egyszer két kanállal kevesebb levest

eszik, vagy az anyás, büszke mosolyára, ha valami sikerültet mondott, vagy . . . eh, ítéletnapig folytatni lehetne ezt a litániát. Keserű, sűrű unalom! Betegítő, rothadt unalom, mintha máris érezné, hogy beléje kúszik az a tompa, nyálkás letargia, mely öt éven keresztül szerzetesi életre kényszerítette. Ha legalább veszekednének olykor; mint ahogy nem veszekszenek, mert az ideális házastársak kitalálják előre a másik gondolatát és már előre alkalmazkodnak a másik minden kívánságához. Megtörtént például, hogy ő villamoson szeretett volna menni, mert napközben összegyűrődött a harisnyája és csipős pörsenést okozott a lábujján. De Mária azt hitte, hogy csak azért akar villamosra ülni, mert azt gondolja, hogy ő fáradt és erősködni kezdett, hogy sétálni szeretne. Azt nem mondhatja meg, hogy fáj a lábán a horzsolás, mert akkor Mária kétségbeesik, haza akar menni, borogatni, bekenni vazelinnel, ha holnapra se múlik el, orvoshoz menni, stb., szóval gyalog mentek. Vagy Mária egyszer a cirkuszba szeretett volna menni. Cirkuszba? Biztosan az ő kedvéért, mert pár nap előtt a cirkusz plakátját látván, odavetette, hogy ejnye be rég nem voltunk cirkuszban. De neki semmi kedve nem volt, a pénzt is sajnálta, kellemetlenségei voltak a malomban, legjobban szeretett volna lefeküdni és aludni, mégis el kellett mennie. Kiderült, hogy egyiküket sem érdekelte az előadás, kidobták a sok pénzt, mert mind-egyikük a másiktól hitte, hogy kedve van a cirkuszhoz. Hát ilyen cirkusz a nagyszerű házasság. De ezeket a példákat ítéletnapig lehetne folytatni. Rég cégvezető volna, ha nem Mária az, aki örökös sopánkodásával visszatartja a munkától; jaj, csak ne dolgozd agyon magad; ma megint sok dolog volt drágám? jaj, csak ne dol-

gozz annyit, drágám; mintha nem a férfi kötelessége volna dolgozni, dolgozni magáért és a családjáért. Eh, elég volt! Nagyon szép volt, de elég volt. Még ma felkeresi Rózsit és elkezdik főzni a haditerveket. Illetve . . . csak a drága jöhet őhozá, mert nem is tudja a címét. Ejnye pedig be kellemetlen volna, ha összetalálkoznának Máriával; ennek nem szabad megtörténnie. Félixnélől megtudhatná, hogy hol találhatja meg. No, amikor a mellényzsebébe gyűrte az asszony címét, nem gondolt arra, hogy még hasznát fogja venni, igaz, hogy előbb haza kéne menni, mert a másik ruhájában van a cédula. Aztán valami Szimplon kávéházat is emlegettek a fiúk, talán itt is megtudhatna valamit. Hát valahogyan csak egymásra fognak akadni. . .

A portás nagyot nézett, amikor Homolács urat autóból látta kiszállni, de még jobban csodálkozott az öt pengős kölcsön hallatára. Paraszti eszével átlátta, hogy nem síma ügy, ha Homolács úr otthon felejtí a pénztárcáját. Aki harminc év alatt egyetlenegyszer sem felejtette otthon a pénzét, az már soha életében nem fogja otthon felejténi. Valami nem tetszett neki Homolács úr könnyed, hányaveti pénzkérésében. Kelletlenül gyanakodva adta oda az ötpengőst, az egyetlen ember volt ma, aki nem viszonzta Homolács úr mosolyát.

23.

Elszántan ment fel a lépcsőn. Benyitott a nagy terembe, melyben, mint egy óriási, rekeszre osztott szivar- és cigarettásdobozban, kis ketrecekben dolgoztak a hivatalnokok. Az egyes csoportokat alacsony, homályos üvegből készült

falak választották el egymástól, úgy, hogy ülve csak a fejük látszott ki a tisztviselőknek; ha felálltak, körülbelül a derekukig ért a fal. Keskeny folyosó szelte át a termet, mely az igazgatósági előszobába vezetett, a nagy üvegketreche, ahol Homolács reggelenként várni szokta Morvát. Itt-ott felek álltak a rekeszek előtt, melyekben író- és számológépjeik mellett ültek a hivatalnokok, dohányfüst, moraj és gépzakatozás zaja töltötte be a termet, egyes üvegkalitkából, mint valami titokzatos boszorkánykonyhából csak zaj hallatszott és csak füst szállt fel, anélkül, hogy bárkit látni lehetett volna, mert a hivatalnok, nem törődve az egészségügyi követelményekkel, meggömbülve dolgozott. Olykor kiemelkedtek a fejek, mintha víz alatt úszók vennének lélekzetet, majd újra lebuhtak, ilyenkor új ív és indigópapír került a gépbe. Volt olyan ketrec is, melyből időnként tömör sugárban szállt fel a füst, mint a gőzgépből a kieresztett gőz, csak a fütyülés hiányzott, ebben olyan tisztviselők dolgoztak, akik — szokásból, vagy tekintettel a mellettük levő nemdohányzóra — csakis fölfelé fújták a füstöt. A dohányzás különben sokat vitatott rákfenéje volt a malomnak. Az igazgatóság is két részre szakadt a megítélésben, voltak, akik elleneztek, először azért, mert a rágyújtással, eloltással sok idő pocsékolódik el, másodsor, mert a különféle iratok és okmányok tűzveszélynek vannak kitéve, de voltak, akik nem kifogásolták. Először, mert a tisztviselők munkaerejét csak előnyösen befolyásolja, ha szokásukról nem kell lemondaniok; másodsor, mert a hivatalnokban kell annyi komolyságnak és felelősségérzetnek lenni, hogy vigyáz a rábízott értékekre. A tisztviselők között bo-

nyolultabb volt a kérdés megítélése. Az ablaknyitás és a cűg problémája, különös tekintettel a tűdű örökös veszélyeztetésére, a „gondolja meg, mennyit spórol, ha leszokja“ és az „amikor nem dohányoztam egy hónapig, semmivel se volt több pénzem“; továbbá a „tíz évvel megrövidíti az életét“ és a „nagyapám szegény, százéves korában halt meg nikotinmérgezésben“ kifogyhatatlan variációi állandóan veszélyeztették a kartársi egyetértést. Homolácsék rengeteget beszéltek erről; amikor külső szolgálatra osztották be, némi vigaszul szolgált számára, hogy nem kell ezt a beteg levegűt szívnia, mely valóban „évekkel megrövidíti az emberi életet“.

Homolács ebben az idűpontban nem szokott itt tartózkodni. Idegenűl nézett szét maga körül a terem fojtó zűrzavarában és egyenesen Morvái szobája felé tartott. De Bender úr, a pénztáros, akinek ketrece elűtt két ügyfél állt, utána szűlt és megkérdezte, hogy mi van a Schwarcz Géz? háromszáz pengűjével, itt járt és kérte a malom hivatalos nyugtáját, amit nem tudtak odaadni.

— Igen, ez rendben van, mingyárt elintezem Morváiival, — felelte Homolács és tovább ment.

Kűszegi úr izgatottan ugrott fel a gépe mellűl, amikor meglátta. Bizonyos Kerekes N. — Kerekes M. javította ki Homolács — utoda telefonált, hogy valami váltót késűn vittek hozzá, konzekvenciát, anyagi felelűsséget, óvaskűltséget emlegetett, elég agresszív hangon és amikor nem kapott kielégítű feleletet, átkűttette a telefont Morváihoz. Mi ez, mi van itt, mi történt — kérdezte Kűszegi úr — ilyen éles hanghoz ők nincsenek szokva, valami baj történt? Ekkor már mások is észrevették Homolácsot, de csak távolról figyeltek feléje, mert az igazgatűság

nem túrt tömörülést, egyedül Polacsek úr jött oda és még mielőtt Homolács felelni tudott volna Kőszegi úrnak, rátért a Rónai és Társára. Ez is a Morváihoz köttette magát? — kérdezte Homolács és kérdésében némi gyanakvó szemrehányás rejlett Kőszegi úr felé, aki ügyesebb válaszokkal talán kielégíthette volna a Kerekes M. utódát.

— Nem! — felelte Polacsek úi. — Nem tudtam elképzelni, mi történt, de mindenesetre azt mondtam, hogy csak ma kaptuk a Grünbergertől az okmányokat. Jelzem, nem adtam határozott választ, azt mondtam csak, hogy úgy hiszem. De mondja, mi történt tulajdonképpen?

Homolács a cipőjét nézegette. Zakatolt, mozgott, gőzölgött a terem, úgy érezte, mintha mozgó vonaton állna. E pillanatban elszorult a torka és mérges remegés futott át a testén. Klement úr haladt el mellette.

— Van szerencsém, — köszöntötte, meghajtva magát Homolács és rögtön csípős düh kezdte égetni, Klement úr visszaköszönt és már el is Hint az ajtóban.

— No hallja, — mondta Polacsek úr — hogy előre köszön ennek a tejfelesszájúnak, azt még valahogy megértem, maga jött később. De mit hajlong? Minek hajlongani? Nem csoda, ha a maguk évjáratával kibabrálnak és lépten-nyomon mellőzik magukat. Mit csinálnak ilyen nie-mandot magukból?

— Igaza van, — jegyezte meg elhaladva mellettük Réti úr, aki az okmánytárban van és akit ezért mindnyájan kicsit lenéznek.

— Ugyan, hagyják már szóhoz jutni Homolács urat, — mondta türelmetlenül Kőszegi úr — mi van ezzel a Kerekessel? Ki ez? Valami

Szerzetes? Meg nekem lesz kellemetlenségem, mert nem intéztem el az ügyét a szájaíze szerint. Éppen ideje már, hogy egy gyakornokot kapjak, aki ezt az utálatos telefont kezelné . . .

Szerzeteseknek hívták a protekciósokat, a dédelgetett, jó ügyfeleket, az igazgatóság „barátaikat“, akiknek mindig különleges kívánságaik vannak és mindig hivatalos óra után állítanak be, nem törődve azzal, hogy meghosszabbítják a tisztviselők munkaidejét. A „barátot“ valaki egyszer viccből „szerzetesnek“ mondta, attól kezdve rájuk ragadt ez a név, de a gyakori használatától lekopott minden humoros éle.

Homolács tétován és dühösen állt. A Klement-féle köszöntést kellett elintéznie és a két ügyre kellett magyarázatot adnia, a füst és a lárma benyomult a fejébe és majd szétrepesztette a koponyáját. Izzadt, a keze hozzáragadt az aktatáskához. Nem így képzelte ezt. Morvái szobájában, szép csendben, nyugodtan, könnyedén, lépésről lépésre haladva, dicsteljes múltjának védőpajzsa alatt, a halálos fontosságú magánügy halaszthatatlan elintézésének ürügyével le. ázna magáról minden szemrehányást és Morvái, amilyen zseniális ember, bizonyosan találna megoldást, amivel a két reklamáló céget elintézné. De ezek? Mit tudnak ezek? Gyávák, nyomorultak, felelőség alól menekülők, amilyen ő. Amilyen ő volt.

-- No, nem volt ez meghajlás, — mondta savanyú mosollyal, — inkább olyan bólíntásféle, Ezt a két dolgot Morváivá! elintézem. Tudniillik itt komplikációk vannak, mindenféle bonyodalmak . . .

— Ne felejtse el, én csak azt mondtam, hogy *valószínűleg* későn jöttek az okmányok. De úgy-e, nem is mondhattam mást?

Homolács elindult a Morvái szobája felé.

Szeretett volna még egyet sétálni az utcán, gy némi friss levegővel kitisztítsa a tüdejét és endezhesse a gondolatait. De persze, ez lehetetlen volt. Azt remélte, hogy bent a szobában, a csendben, tiszta levegőben, mindig szem előtt tartva új korszakának emelkedett, könnyű életfelfogását, majd csak lerázza magáról ezeket az erőszakkal ráaggatott, piszkos és súlyos leíTenyűket.

— Szabad! — hallotta tompán Morvái hangját a kopogtatására és belépett a majd harminc éve ismerős szobába, mely egyetlen árnyalattal nem volt meghittebb ma, mint harminc év előtt.

— Alázatos szolgája, igazgató úr.

— Parancsoljon.

— Kérem szépen, igazgató úr! — kezdte Homolács és nagyot nyelt. — Becsületben szolgált harminc éves múltam elég garancia arra, azt hiszem elég garancia arra, hogy igazgató úr elhigye nekem, hogy igazat beszélek. Tántoríthatatlan hűséggel szolgáltam mindezideig az intézetet és igazgató úrnak sohasem volt alkalma, hogy a legcsekélyebb mulasztást a szememre hányja . . .

de ez a csend még sokkal rosszabb, mint a terem összegubancolt lármája. Kint valahogy minden beleveszett a zakatolásba, az egyén egy volt a tömegben, nem volt kötelező, amit mondott, az ember az előszobában volt és az előszoba szavai felelőtlenebbek, mint mikor szemtől-szemben kell állni a legfőbb bíróval, aki előtt minden szó gondosan mérlegeltetik és aki életről-'halálról dönt azoknak a szavaknak alapján, melyek e pillanatban elhagyják ajkát. Csend van, kínos tisztasággal hangzik a beszéde, senkire, csakis önmagára van utalva e nehéz helyzetben, a hatalmas, döntő érv

elhangzott íme, anélkül, hogy jóakarátú hallgatás lett volna rá a felelet. És ha magában nem is eshet valami nagyon latba ez az év, elvégre a kötelességét teljesítette azt, amiért a malom rendesen megfizette, így ő és a családja, sőt húszezer békekoronát megtakarított, amit hadikölcsönbe fektetett, de erről a malom igazán nem tehet, ő is teljesítette a kötelességét, a malom is! Kvittek! Voltaképpen szemtelenség ilyet egyáltalán felemlíteni. No, no, csak nyugodtan, semmi baj! Még semmi baj! Majd elintéződik minden, ne felejtssd, hogy egy új, vadonatúj Homolács áll az igazgató előtt, aki ugyanolyan istenteremtény, mint te vagy . . .

— Nos?

— Annál kínosabb tehát, hogy egy súlyos szerencsétlenségről kell beszámolnom igazgató úrnak ...

Hiába! Hideg kongással koppannak a szavak az íróasztalra, melyen púposán domborodik a telitömött mappa, s ott az öblös tintatartó, a szép rendben egymás mellé fektetett ceruzák, az üveg-golyócskákba dugott tollszárak és egymás hátán a temérdek irat. És ott ül egy ember, őszes, borotvált képű, fáradt tekintetű, merev, ember, aki vel majdnem harminc éve él együtt, anélkül, hogy egyetlen lépéssel közelebb jutott volna hozzá, aki épp úgy felette áll most, mint mindig, mint hanc! minc év előtt, amikor rangidős tisztviselő volt, mint két párhuzamos vonal viszik életüket, melyek soha nem találkozhatnak egymással. Született, gyerek volt, felnőtt, soha nem hallotta hírét ennek a Morvainak, egyszerre idecsapta a véletlen és azóta parancsnokol felette. Iszonyatosan fúr csa dolog . . .

— Háromszáz pengőt inkasszáltam a Schwarz Gézánál és a pénzt elvesztettem.

— Elvesztette?

Nem hangzott ez se barátságosan, se gyanakvóan, se csodálkozóan, inkább válasz volt, mert a beszélő elhallgatott. És két ember beszélgetése közben az egyiknek felelni kell valamit, ha a másik elhallgat.

— Elvesztettem. Soha nem történt meg velem, hogy akár egy rámbízott papírszeletkét elvesztettem volna. Összeesküdött ellenem a sors. Elvesztettem. De mivel a szerencsétlenség nem szokott egyedül jelentkezni, — igen, ez nagyon jó fordulat volt, állapította meg — egy rendkívül fontos, abszolút fontos és halaszthatatlan magánügyem meggátolt abban, hogy elvégezzem a rám bízott leendőket. A Kerekes M. utódánál egy váltót. . .

— Ezt tudom. De várjunk csak. Maradjunk a pénznél. Mondja el, hol vesztette el, jelentést tesszünk a rendőrségnél, hátha megkerül. Történetek már ilyen csodák.

Ez teljes jóakarattal hangzott. Végre. De oh jaj, titokzatos és fenyegető íze van annak a szónak, rendőrség. Háromszáz pengő porszem, kevesebb a malomnak, mint neki egy fillér. Félelmetes és imponáló az igazgatói gondolkodás, minden fillér, minden gondolat, minden erőfeszítés a malomé! De hiszen ő is... idáig... Még se vitte semmire! Mert ez csak természetes előfeltétel, barátocskám, aztán jön a többi.. .

— Nem tudom, igazgató úr, hol vesztettem el. Egyszer csak észrevettem, hogy nincs meg . . .

— Jó, jó, de hol vette észre? És hová tette a pénzt, amikor megkapta?

Mi ez, csak nem gyanakszik?

— Bocsánat, igazgató úr, harminc éves múltam ...

Morvai türelmetlen mozdulatot tett.

— Az isten szerelmére, azt mondja meg, hová telte a pénzt, amikor megkapta?

— Az aktatáskámba.

— Hová ment az aktatáskával?

— A . . . a . . . ebédelni.

Csak tudná, elmondta-e már Klement úr, hogy látta őt a Ritzben! Mindenesetre nem árulja el, hogy hol ebédel.

— De már útközben észrevettem, hogy hiányzik, a Múzeumkertben.

— Gyalog ment?

— Nem, villamoson.

Villamos, tolongás, annyit hallani boszorkányos ügyességű zsebtolvajokról, jobb villamost mondani.

— Honnan, hová ment villamosán?

— A Schwarz Gézától a . . . a Múzeumkertbe.

— Hogy-hogy? Kiment a Rákóczi-útra? A Schwarz a Főherceg Sándor-utcában lakik, innen nem lehet villamoson menni a Múzeum-körútra.

— Bocsánat, tévedtem. A Schwarztól a Dunaparra mentem és onnan a Múzeumkertbe.

— A Schwarztól ebédelni ment, azt mondta. De már útközben észrevette, hogy hiányzik. A Múzeumkertben vette észre. Hát a Múzeumkertben ebédel? Hát hol van ott vendéglő? A pádon ebédel?

— Oh nem, kérem, — és mosolygott, nem, ő nem szokott padon ebédelni. — Vendéglőben. Vendéglőben ebédeltem.

Morvai hátracsúsztatta székét az íróasztal mélyedéséből és ülve, egész testével szembefordult Homolácscsal. Szemében tüzes kíváncsiság villant és különös, szinte privát arckifejezéssel nézett rá, szokatlan intimitással, mintha egy jó viccet hallott volna tőle. És valami gyanús mosoly lappan-

gott az ajka szélén. Mi ez? Tán sejt valamit? tnd valamit? tán ilyesfélét gondol: te huncut, te szalmaözvegy voltál, te elköltötted a pénzt könnyűvérű nöcskékre, valld be, te huncut, hisz férfiak vagyunk . . .

És ekkor itt, minden elveszett.

Már szó sem volt a pénz megtalálásáról, llozzú, bonyolult tárgyalás kezdődött. Még egyszer töviről-hegyire el kellett mondania, hogyan, honnan, hová ment. Elfelejtette, amit az imént mondott, bocsánat, tévedett, nem is villamoson ment, hanem gyalog, csak a vendéglőben vette észre, a Dunaparlton, hogy hiányzik a pénz, hol, melyik vendéglőben, ott egy kis kocsmában, a Petőfiterén, emlékezett, hogy ott van valahol egy kocsmá, a Múzeumkertben már előbb volt, ott elő se vette az aktatáskát, a villamoson igen, ott kivett valamit a táskából, de hiszen ön gyalog ment, nem is akkor, ebéd után ültem villamosra...

Gyűrötten, lomposan, halálfehéren dadogott. Amikor bevallotta, hogy elköltötte a pénzt, úgy érezte, hogy undorító kiütések lepik el a testét, kezét kétoldalt kissé eltartotta magától, mintha irtózna megérinteni a testét. Már szeretett volna a hűvös cella mélyén ülni, bilincsekkel a kezén, egyedül, mindenkifölött egyedül, odalökött csajkából hideg, szürke levest enni és a rendőrök durva tegezésre alázatos meghunyászkodással felelni. De nem lehetett egyedül. Morváai, a csapkodó, apró hibákért mindenkit lepocskondiázó Morváai leültette és az altiszttel egy pohár vizet kéretett a számára. Az altiszt, a Bakajsza, — hányszor hozatott vele tízórára császárszemlyé-

ben öl deka sajtot, de tudja, a héjját vágassa le! — nyitott szájjal és kiugró szemmel álmélkodott, kint rögtön elmesélte, hogy Homolács úr nyilván rosszul lett, borzasztó sápadt, az igazgató úr leültette és egy pohár vizet adatott neki, ami csodálatosan hangzott, hiszen nem is volt ordítás, nem lehetett valami nagy hibáról szó. Homolács felhajtotta a vizet és várt. Eddig mindig csak állt Morváai szobájában, most ültették le első ízben. De kísérteties és érzéketlen viperakegyetlenségü ez az ülés. Mind a kelten nyugodtan ülnek, ha bejönne valaki, nem gondolná, hogy miről beszélgettek. Az a másik is nyugodt. Baloldalán a telefon. Miért nem emeli fel a kagylót és miért nem kéri a, hogy is áll ilyenkor az újságokban? az ügyeletes rendőrtisztviselőt? A mappájában keresgél. Az egyik ceruzának megnézi a hegyét, aztán visszateszi a helyére. Zavarban van, vagy gondolkodik? Egy igazgató sohse jön zavarba. Az arcán nem látszik semmi. Tökéletesen ugyanaz az arc, mint mindig. Talán nem is igaz, ami történt? Nem, nem lehet igaz. De akkor mért ültették le? Talán kinevezték cégvezetőnek és most kényelmesen üldögélve tárgyalnak egy megkötendő fontos szerződésről? Jó ember ez a Morváai, ha rendben mennek a dolgok, a szavát nem lehet hallani, nem is volna rossz, ha felszólítaná tegezésre. A cégvezetőkkel tegeződik egyik-másik igazgató. Havi kétszáz pengővel több fizetéssel jár a cégvezetői rang, nem is beszélve az óriási remunerációról. Nem is volna rossz, ha ezzel fogadná Máriát a pályaudvaron, boldog, átszellemült lelkesedéssel, képzeld, drágám, képzeld, mi történt. . .

— Hát igen tisztelt Homolács úr, — mondta ekkor Morvai és keményen a szeme közé nézett — miképpen óhajtja ezt a pénzt visszafizetni

huszonnégy órán belül, vagy vonjuk le a nyugdíjából?

Ezt nem is neki mondták. Valakiről szó van és most ülve tárgyalják a személyzet egyik tagjának valami homályos és mérhetetlenül ostoba kis sikkasztási ügyét. Ké-hér-lek kehed-ves öhö-re-gem, — fogják mindjárt nevetve mondani, úgy, amint a földalatti utakon járók szokták, — ilyen egy hülye. Háromszáz pengőt! Még ha háromszázezret! De háromszázat! Ilyet még nem hal-lottam . . .

— Még ma visszafizetem, természetesen, — mondta halkán és nagyon gyorsan.

— Meg kell azonban mondanom, hogy a nyugdíjazási ügyekben nem dönthetek önhatalmúlag. Az igazgatósági ülés fentartotta magának a döntést a nyugdíjazások fogantatosításában. Amíg az ügye eldől, szabadságolva van, megértette?

— Igenis.

— Ajánlom magam.

— Alázatos szolgája.

Hál istennek, a Ritz-beli ebéd, a Kerekes váltója, a Rónai és Társa szoba se került. Nagyon kellemetlen lett volna. Csakhogy minden el van intézve. Úgy fúrja át magát a zúgó, morajló, ködös termen, mereven előreszegzett szemmel, mint a kisgyerek, aki azt hiszi, hogy őt se látják, ha behúnyja a szemét. Ő nem lát, nem hall, felvette a láthatatlanná tévő csodasipkát, nincs itt, nincs is a világon, hagyják békén . . .

— Hé, Homolács úr, Homolács úr ... — kiáltják feléje minden oldalról, de ő gyors, apró lép-teivel rendületlenül halad tovább. Kőszegi úr kiszalad és az ajtónál elfogja. Mondja, mi van, mi történt, kérdi és nem lehet tudni, az ő rosszullé-tére, vagy a Kerekes-féle váltóra érti. Homolács felemeli a mutatóujját és úgy int, mintha azt

mondaná, hogy csak egy pillanatra, mingyárt jövök, kisuhan és beteszi maga után az ajtót. Mögötte összecsapnak a hullámok és ő egyedül marad Itt van az áhított egyedüllét. De ha van még fokozás, ez mindennél rosszabb. Tolongva üvöltenek a gondolatok. Nem tudja, melyikbe kapaszkodjék, nem tudja, mit erezzen. Még nem érkezett el a „mit kellett volna mondanom“ kínzókamrájába. Úgy viselkedtem, mint egy utolsó okmánytári tisztviselő, — motyogja. Fáradtan imbolyog a külvárosi utcákon, a szeme üveges, haja ráragadt a homlokára, kalapját és aktatáskáját a malomban felejtette. Pesten divat meleg időben kalap nélkül járni, de ő idáig nem vett tudomás! erről a divatról, a kalap szervesen hozzátartozik az öltözékhez. Úgy tűnik saját magának, mint egy kereskedő, aki átszalad a szomszéd boltba. Igen, ő is átszalad valahova, de nem fog visszamenni oda, ahonnet jött. Ez biztos. Nem, nem is biztos. Ha megfizeti a háromszáz pengőt, tán kedvezően ítélt az igazgatósági ülés. A háromszáz pengőt a föld alól is elő kell keríteni. Mit jelent ez a nyugdíjazás tulajdonképpen? Máriával együtt a biztos nyomort, lásd Palikát és a nyugdíjvalorizációs törvényt. Nem, másról van itt szó! Nincs a malomban, nem nyílik többé alkalma, hogy tervét megvalósítsa! Fuccs szerelem, fuccs Párisi s eléje villan egyetlen tarka, nyüzsgő gomolyagban az egész boldog, tegnapi nap és tenyerében érzi a lány gyengéd tagjait. Mintha színházban lett volna és a beléje itatódott izgalmas és gyönyörű történet után az utca sivár mindennapisága figyelmeztetné, hogy elég a játékból, jön a felnöttes, szigorú valóság. És ökölbe szorított kezével nagyot csap a levegőbe. De nem! Nem! Ez nem volt színpad! Én, én játszottam és én nem vagyok színész! Itt éreztem őt ebben a kéz-

ben, ide simult, ehhez a mellhez, engem takart be szerelmesen, amikor elment. A házmesterné, az Anna láttak, a ház rázendít, amint Mária megjön, nem, ezt meg sem érdemelte az a szegény asszony, háromkor érkezik, a fiához is fel kell menni, mi lesz itt, mi lesz itt, istenem, mit kell most tenni . . . ?

Pénzt szerezni! Háromszáz pengőt. Mérheterlenül sok pénz. Hogy is mondta a hercegi gyerekszobából kikerült grandseigneur, az elvárásolt királyfi, miközben karját lendületesen kitérte: boldoggá tennétek barátaim, ha elfogadnátok vendégszeretetemet. . . Hiába, ez szép volt, felemelő, nagy érzés volt és amikor a szerkesztésről beszéltek, ő, igen, ő is, feltéve, ha világnézete egyezik a többiével, ő is egy olyan író, szegény, bohém, kalaptalan . . . szép volt, elmondhatatlanul szép volt. Megérte. De függetlenül ettől az izétől. Ha együtt nézzük, nem volt szép. Külön kell nézni. . .

25.

A pörgettyű már egész lassan pörög. Inogva hajlik erre-arra, látszik, hogy nemsokára oldalára dül és büszkén ívelő, gyors táncának vége. A könnyed, mosolygós, új Homolácsra nem is gondol. Nem tudja, hogy tulajdonképpen örül, mert megszabadult nagy tervétől; hogy nem is viselkedhetett másképpen Morvái előtt, mert különben rázúdult volna bonyodalmas, pokoli kockázatú sikkasztásának rettenetes terhe. Pénzt! ez az utolsó mentsvár, melynek sáncai mögül még védheti pozícióját. Egyetlen embertől kérhet pénzt és ez a fia. Meg veszekedett, hájánál előráncigált, lealázó gondolat ez, mégsem

tehet másképpen. Előre, gyerünk! De hogy állítson be, mit mondjon, hogyan kezdjen hozzá? Tulajdonképpen neki kéne még segítenie a fiát, szokott is adni neki hébe-hóba kisebb összegeket, hisz oly szegények, az első gyerek születése és halála, a nemsokára beköszöntő másik gyerek, mind rengeteg pénzbe kerül. És ő jó apa, ő nem fog kérni a fiától, nem fogja elvonni a gyermeke szájától a falatot. Igaz, hogy arrafelé megy, amerre ők laknak és lehet, hogy fel is fog menni hozzájuk, de a legjobb, ha nem gondol el előre semmit. Tegnap óta ijesztően más-kép történik minden, mint ahogy előre elképze-
zeli. A garabonciás írónő szerelmes galamboska, az előkelő kokott mártír, a Ritz-beli ebédnek semmi következménye, a pénz elvesztése, mely kézlegyintéssel elintézhető epizódnak látszott, tébolyító katasztrófával jár, a váltónak le se telt az óváshatárideje, kifizették, mégis baj lett belőle, vájjon nem benne van-e a hiba, hátha rosszul látja a dolgokat és az embereket, hogy minden másképpen következik be? Új, titokzatos és félelmes dolog ez. Azelőtt olyan volt az élete, mint egy naptár, mely pontosan és meg-ingathatatlanul mutatja előre, milyen nap következik, meg se állhat, cl se romolhat, nem siet-het, nem késbet, pontosabb az ódánál, igen, olyan volt az élete, mint egy naptár. És tegnap óta ...

Ügy látszik, nem tud a saját lábán állni. Ez-után a szégyenletes csatavesztés után nem kap-hat nagyobb pofont, mintha bevallja, hogy Mária nélkül nem tud a saját lábán állni. Ezért ideális férj, ez a titok nyitja. Ennek is Mária az oka. Mit kényeztette, mit ringatta, kímélte, be-cézte, hagyta volna a maga útján menni, a maga erejéből lett ember, a maga erejéből lett a ma-

lom hivatalnoka, mely a csúcspontját jelentette nehéz ifjúságának. Úgy emlékszik, mintha ma történt volna. Két állás volt kilátásban, egy bank és a malom. Máriával jegyesek voltak akkor, megbeszélték, hogy a malmot választja, beadta kérvényét, néhány nap múlva el is foglalhatta a helyét. Aztán következett csak az elposványosodás. Beérkezett, volt állás, lakás, feleség, mi kellett egyéb? Nem ösztökelte senki előre, pedig most tudja csak, hogy soha sincs beérkezés, naponta, mindent élőiről kell kezdeni, megpihenni nem lehet. Eh, hagyjuk ezt, nagy hibák történtek itt. Például ez a váltóügy! Sohse vett magának annyi fáradtságot, hogy tüzetesen megtanulja a váltók intézését. Ott a fia, aki a váltó-likvidációban van, tőle is megtudhatta volna már ezerszer. De ő csak a dolgot végezte el, pontosan, lelkiismeretesen, jól, egyébbel nem törődött. Pedig azokból lesznek az igazgatók, akik minden mással is törődnek, nemcsak a szigorúan vett munkakörükkel. Sok dolog volt, drágám, sokat dolgoztál, drágám, jaj, csak ne dolgozd agyon magad, drágám és jól esett, hogy volt, aki lebeszélje a munkáról. Most pedig itt áll és lélekzetet sem tud venni nélküle. Nem, nincs igaza, túlszigorúan ítéli meg azt a szegény asszonyt. Szerette, csak a javát akarta. De rosszul akarta. Ez se igaz, Mária okos asszony, ismerte a képességeit, tudta, úgyse fogja semmire se vinni. . . Jaj, meg kell itt bolondulni. . .

Leült egy padra, a Múzeum-körúton.

És olyan sivár tompaságot érzett magában, mintha kitömött bábu volna. Eddig vezették, tolták, most eleresztették a kezét, orra bukott. Már megint ez a lárma, autók, motorkerékpárok bögnék, villamosok sikítanak, teherautók dü-

börögve reszkettetik a levegőt, emberek tolonganak, stráfkocsisok üvöltenek és olyan egyedül van, akár egy gyufaszál a Dunában. Érdemes-e tovább küzködni? Érdemes e felhajszolni a háromszáz pengőt? Nem lett volna a legjobb, tegnap éjjel, amikor a lány betakarta és elment, felakasztania magát? Ilyen napja úgyse lesz több. De talán ez se volt úgy, mint ahogyan ő látta? Tán csak a bolondját járatják vele a Gerbeaudban? Tán csak a méltóságos úr csábította a lányt? Hazakísérte és betakarta, mert finom lélek. De semmi egyéb. Nem, ehhez ne nyúljunk, ne bolygassuk, ez, így, ahogy van, gyönyörű és igaz. Tovább kell küzdeni, tovább kell harcolni a háromszáz pengőért, mert hátha semmi sincs úgy, mint ahogy ő látja. Tovább kell élni, mert van egy asszony, akinek ő a mindene, aki szereli, bízik benne és szeretni fogja a rájuk váró nyomorúságban is, mely kegyetlenül bekövetkezik, ha csak meg nem szerzi a pénzt és harminc éves érdemeire való tekintettel kedvezően nem dönt az igazgatósági ülés . . .

Felállt és tovább indult.

Imréék nagy hűhóval fogadták.

— Ejnye, mi az, hogy kalap nélkül jár apa, — kérdezték. — És hol volt tegnap? Hogy vártuk este! És anya mikor érkezik? Hogy ízlett a szalmaözvegység? No, hál istennek, hogy vége, úgy-e? Éppen ebédhez terítünk. Tessék megmosni a kezét, jaj, nincs kint tiszta törülköző, mingyárt hozok . . .

Míntha langyos fürdő simogatná, oly finom, hogy minden kérdést előre tud és mindenre azt válaszolja, amit várnak tőle. Itt nincsenek bonyodalmak, előre nem látott események, irodalmi kérdések, latin közmondások, minden megy szépen a maga útján. Bár már négy hó-

nappal idősebb lennék, olyan gyomorégésem van folyton, panaszkodik Erzs, mire ő azt feleli, hogy szedjen szódabikarbónát. Minden este nyolcig, kilencig dolgozom, mondja a fiú, bizony, amikor én olyan fiatal voltam, én is annyit dolgoztam, feleli rá tréfásan. Nincs fánk, pedig már itt a szeptember, említi Erzs. Csak fuvarfát vegyetek, így sokkal olcsóbb, mintha zsákonként vennétek, oktatja ki őket arra, amit úgyis tudnak. Kitűnő ez a savanyú krumplifőzelék, látszik, hogy a háziasszony csinálta, állapítja meg. Dehogy, nem lehet jobb, mint a mamáé, szabódik az asszonyka. És így folydogál lassú, nyugodalmas csorgással a beszélgetés, már a „nagyapi“ karosszékében ül, a díványon a fia, mellette a menyé, ha nem nyomná mellét ez a kínzó) szorongás, melytől az étel ízét is alig érezte, azt lehetne hinni, hogy nem is történt semmi. A fiú panaszkodik. Reggeltől késő estig dolgozik, milyen kevés a fizetés, mennyi gond. A fontos, jegyzi meg a vendég, hogy minden más munka iránt is érdeklődj, ne csak, ami a szorosabb értelemben vett munkaköröd, mire a fiú felfigyel. Hogy-hogy? Ez valami új, új eszme, nem várt fordulat. Hogy érti apa? Hát csak, feleli, látszik, hogy ez már kívül esik a fiú látókörén és ezt úgy sem lehet megmagyarázni. Egy bankban ezt nem lehet, — mentegetődzik a fiú. Tán más osztályban. De az ő osztályában, ami tiszta tébolyda úgyis a sok munkától, nem lehet. És látszik rajta, hogy jól érzi magát, munka után szerető feleség várja, boldog házasságot él, nem iszik, nem dohányzik, nem lumpol, biztosan érthetetlennek találja a modern költészetet. Lám, így folytatódik az ember élete, állapítja meg savanyúan, pedig idáig milyen büszke volt, hogy így fogott a fián a jó nevelés, egész az ap-

jára üt. És Imre tovább folytatja a panaszkodást. A lakbér egyre emelkedik, de a bank alig emeli a lakáspótlékot, tehát tulajdonkép fizetésleszállításban részesíti a hivatalnokokat. És mi lesz még, ha a kicsi megszületik, szerencse, hogy az első kis drágától itt az egész kelengye. Bizony, bizony, bólogat ő, nehéz az élet, hát majd megsegít az isten, sóhajtja Erzsi. Fel a fejfel, ifjúság a jövő, fejezi be a vendég. Már újra mind egy, akár ő beszél, akár a többiek, amit ő mond, mondhatná Imre, vagy Erzsi, amit ők beszélnek, beszélhetné ő is. De amit most fog mondani, az már nem mindennapos eset! Csak már benne volna, a kezdet a legnehezebb! Hogy szétretben mingyárt ez a csendes duruzslás, ez a lassú, jámbor kérődzés, a fia nagy, széles léptekkel fog ide-oda járni, Erzsi sírni kezd és a kezét tördeli, a kedves öreg apuska nyomasztó teherével, ki nem mondott szemrehányások érződnek a szemükön, lenyelt feddés a szavaik mögött. Háromszáz pengő, istenem, hogy lehet háromszáz pengőt elveszíteni, apa nem gyerek már, hát honnan vegyük elő? honnan, ha nincs! És majd, ha megtudják, ma, holnap, holnapután, hogy nem elvesztésről van szó: istenkém, bár elveszítette volna! Eldorbéolja és felhoz egy nőt a lakásba, ilyen szégyen, ilyen megalázás, az egész ház tudja! Be kéne fogni az Anna és a házmesterné száját! De hogyan? Már úgyis minden késő, félhárom, a íia felkel a díványról, nagyot nyújtózkodik, gondtalanul ásítva csavargatja karjait a levegőben, látszik, hogy semmi egyébire nem gondol, mint hogy minél alaposabban megropogtassa a tagjait, nem kell közben egy más, sokkal fontosabb dologra gondolnia. Anya három órákor érkezik apának is indulni kell már, mondják a gyerekek, persze, megyek már, majd

a lépcsőn mindent elmond Imrének, talán el is kíséri egy darabon, a vonatok úgyis késnek mindig, tán jobb is így, minek a szegény várandós asszonyt ilyesminek kitenni. De a fiú valami amerikai borotválókrémről kezd beszélni, megvárja, amíg befejezi, aztán rögtön rátér a dologra. A krémet nem kell habbá verni, rámozolja az ember az arcára és máris borotválkozhat, ami kitűnő találmány, mert a habverés a legkellemetlenebb az egész borotválkozásban. A krém ára három ötven, meg kell várni, amíg a tubus elfogy, csak akkor lehet kiszámítani, gazdaságos-e, talán a végén kisül, hogy drágább, mintha borbélynál borotválkozik az ember. Mamát csókolatom, ha este idejében kijövök a bankból, felnézünk vacsora után, kezicsókolom. Elválnak, Imrének csak útközben jut eszébe, furcsa, hogy apa nem adott borraivalót a lánynak, pedig sohse mulasztja el, ha itt étkezik.

26.

Nem volt rossz gondolat, hogy a Schwarz Gézához forduljon pénzért. Határozottan volt benne valami életrevaló erőszakosság. Először is a Schwarz Géza határtalanul megbízik benne. Ha neki azt mondja, hogy segítsen rajta, elveszítette a pénzt, akkor elveszítette, ez szentírás. De fontos, hogy pontosan előre kicirkalmazza az elvesztés körülményeit. Másodsor, ez a néger birkózóbajnok tud élni, megérti, ha az ember odasandít a szőke pihékre, — lám, így még hasznot is húz röstellt félrelépéséből! — kigúnyolja a jó férjet, aki se nem iszik, se nem dohányzik, se nem kártyázik és biztosan kedvére van, ha az ő kis Homolácsa egyszer kirúgott a

hámból. Nem is kell előhozakodni az elvesztési komédiával, csak rosszabb volna, hisz rövidesen úgyis mindent megtud a malomban. Elköltöttem a pénzt, adjon kölcsön háromszáz pengőt, mi az egy ilyen gazdag zsi . . . nem, ezt nem szeretik hallani, még tréfából sem, mert tudják, hogyha keresztény tréfából mond ilyesmit, kicsit mindig komolyan gondolja. Nem kockáztat semmit, ha a Schwarz Gézánál próbálkozik, aki mindenképpen visszakapja a pénzét a malomtól, legfeljebb előbb megtudja, mi történt és még mindig jobb, ha tőle, saját magától tudja meg. Az is jó, hogy nem kell kimenni Mária elé. Halaszthatatlan hivatalos ügy! A fontos, hogy minél előbb a zsebében legyen a pénz, minél előbb kifizethesse a malmot és megszabaduljon ettől a szörnyű lidérctől.

Vidám, széles köszöntéssel állított be a Schwarz irodájába.

— Adj' isten Schwarz uram, mi újság?

A kereskedő hátratett kezekkel járkált fel és alá és szivarral szájában diktált a szóke gépíró-kisasszonynak. Nem köszönt vissza, lenyomta az egyik karosszékre, miközben folytatta a diktálást, szó nélkül kivette az íróasztalfiókból a szivarosdobozt és Homolács elé tette.

— ... igenis leszögezem, hogy ravasz fondorlattal állok szemben és a budapesti áru- és értéktőzsde választott bíróságának bölcsessége minden bizonnyal tudni fogja .. . grosser Gott, mi az, maga szivarozik?

— Szivarozom.

— Viccből odateszem eléje a szivarosdobozt, erre ő rágyújt. Mióta szivarozik maga? Micsoda új módi ez? No, de ilyet! Várjon, mingyárt készen leszek ..

Diktált még néhány mondatot, aztán vendégéhez fordult.

— Parancsoljon!

— Diszkrét magánügy! — felelte mutatóujját felemelve és szemével a lány felé hunyorítva Homolács.

— Kisasszony! Tűnjön el a balfenéken. De várjon csak! Adja ide előbb a Neumann és Feledi dossziét! — és zsirosán vigyorgó szájjal intett Homolácsnak, hogy most nézze a kisasszonyt, aki magasra felnyúlt a polcra az iratsomóért. Homolács megborzongott az undortól, de a minden tréfát megértő cinkostársat akarván játszani, odanézett és viszontlátta a pelyhes árnyakat. Schwarz feléje kacsintott és amikor a kisasszony kiment volt, nevetve súgta Homolácsnak:

— Jó barát vagyok, mi? — és visszadobta a dossziét a helyére.

— Nagyszerű alak maga! — felelte Homolács és megveregette a kereskedő derekát, de érezte, kissé félszeg a válasza és ez a veregetés. A szivar keserű volt, csípte a száját, de mintha elfogulatlanabb és férfiasabb volna így a fellépése, valahogy egyívású a kereskedővel, ha szivarozik.

— Kedves Schwarz úr, — kezdte, keresztbe tette a lábát és szivarozó balkarját rátámasztotta a szék támlájára, mint a gseftelő kereskedők szokták, — szeretnék kölcsön kérni magától egy kis pénzt.

Schwarz szétvetett lábakkal állt előtte, két kezét a hátán összekulcsolta és peckesen felfelé ágaskodva füstölgőit szája szélén a szivar. Kivette a szivart, arcán kellemetlen meglepetés látszott és így szólt:

— Parancsoljon velem. Mennyi tetszik?

— Háromszáz pengő.

— Éppen háromszáz? . . .

— Igen.

A kereskedő összeráncolt homlokkal, gyanakodva nézett Homolácsra.

— Mondja csak, nincs itt valami összefüggés . . .? Ma reggel jártam a malomban, ahol még nem tudtak a háromszáz pengős lefizetéséről.

Homolács elnevette magát.

— Hogy a fenébe ne volna összefüggés! Elköltöttem a maga háromszáz pengőjét. A feleségem elutazott, csináltam magamnak egy görbe napot és nem akarom, hogy a malomban kellemtelenségem legyen. Már kérik tőlem a pénzt. Pár nap múlva megadom.

A kereskedő dübörgő nevetéssel összecsapta a kezét.

— Óriási! Hát maga ilyet is tud! Szenzációs! Az ártatlan kis báránka szivarozik és elsikkasztja a pénzemet! Az én dédelgetett kis Homolácsom! Nohát ilyet még nem pipáltam! Óriási! Hát maga ilyen okos kis fiúcska!

Homolács pont ezt a hangot várta. Mellében muzsikálni kezdett a gyönyör. Mégis csak kitűnő eszme volt ehhez a szörnyeteghez jönni, aki, lám, milyen jó cimborá! De ő! Hogy idáig jutott! Hogy ez neki jó cimborája! Mindegy, fő, hogy meg lesz a pénz . . .

Schwarz leült és odahúzta székét melléje, úgy, hogy a lélekzete, sűrű, dohányzagú pára, az arcát érte.

— Most mesélje el, hol lumpolt? Tabarin, Moulin Rouge, Frida? No, hány nővel és hány-szor? — és türelmetlenül dörzsölte kezeit, előre élvezve ennek a kis zöld „untamnak“ a gimnázistaízű legénykedését.

— Pardon! — komolyodott el Homolács, —
idáig még nem züllöttem!

— Hát?

Nehezére esett beszélni a tiszta, drága lányról,
de nem mert már hazudni, félt a belezavarodás-
tól.

— Valódi, komoly szerelem. Egy írónővel.
Könyve is megjelent. — És igyekezett a keres-
kedő nyelvén beszélni: Bár annyi ezresem volna,
amennyivel finomabb és műveltebb, mint én!
Nézze, itt a könyve!

És várta a kereskedő tiszteletteljes ámulatát.

Sehwarz átvette a könyvet, rápillantott és az
asztalra dobta.

— És ezzel .. . mit csinált maga ezzel a nő-
vel?

— Megvacsoráztattam. Tyű, micsoda vacsora
volt! Autón a Jánoshegyre! Egész idő alatt várt
az autót!

— És aztán?

— Aztán hazamentünk.

— Hová, a nőhöz?

— Dehogy, hozzám.

— Hu, az áldóját. És ekkor megtörtént?

— Micsoda? Hová gondol? ez egy úrilány.

— És ez került háromszáz pengőbe?

— Dehogy! Előzőleg a Ritzben ebéd, aztán a
Gerbeaudban uzsonna csomó kitűnő, fiatal íróval.
Lapot alapítanak, melyben én is részt veszek,
mivel világnézetem egyezik az övéekkel.

— Hát még?

— Egy szegény, nyugdíjas özvegyasszonynak
is kölcsön adtam húsz pengőt.

— Kész?

— Igen.

A kereskedő zsebrevágta kezét és szája szög-
letébe csúsztatta a szivart.

— Hát kedves barátom! Ha maga ilyen mérhetetlen ostobaságokra költötte a pénzemet, magának nem adok kölcsön. Hisz magának fogalma sincs... Hát ki maga? Pólyásbaba? Ilyen embernek én nem hitelezek.

— Nem é . . .

— Hagyjon békét. — Letörve és kelletlenül beszélt, mint akinek elrontották a mulatságát, látszott rajta, hogy fáj neki ez az ember. — Jó, elutazik a felesége, lumpol egyet, rendben van. De szerelem, úrilány, újságalapítás, mit tudom én . . . Szégyelje magát! Felvisz a lakásába egy nőt, bepiszkítja az *otthonát*, *elkeseríti a szegény felesége életét*. . . Azt hiszi, nem fogja megtudni? És azt gondolja, hogy elhiszi magának, hogy nem történt semmi? Ezért a pénzért igazán minden megtörténhetett volna . . . Megfogta Homolácsot a kabátjánál és rázogatni kezdte. — Nem adok! Értette? Nem-a-dok! Maga nem hitelképes egyén! Maga egy Narr!

Homolács felugrott.

— Kikérem magamnak ezt a hangol! Velem ne beszéljen így, értette?

A kereskedő szomorúan nézte.

— Jó, jó, értettem .. Tudja, mit mondok magának? Maga nem is érdemli meg, hogy valaha pénze legyen. Üljön a felesége szoknyáján, feltéve, hogy az a szegény asszony ezek után még hajlandó érre és inkasszáljon tovább. Szép foglalkozás! De el ne költse, amit inkasszál, mert megjárhatja! — És kiszólt az ajtón: kisasszony, folytatjuk! A nyugtát pedig tegnapi értékkel akarom! És ha nem kapom meg ma délelőtt, olyan skandalumot csapok, hogy összedől a malom . . .

Homolács felugrott, zsebvágta a könyvet és köszönés nélkül kirohant.

Egész teste zsibbadt volt a fájdalomtól. A keskedő néhány szóban oly élesen villantotta eléje az ő bukdácsoló, homályos érzéseit, annyira átérezte a szavai igazát, hogy üvölteni szeretett volna a kintől. Alaposan megtépázzák máma, bizonyos. Valóságos pofozógép, némán, merev bambasággal tűri, hogy mindenki belevágja az öklét. Odatartja arcát a világ elé és ha kap egy pofont, szépen odatartja a másik arcát. Krisztusi türelem, kálváriajárás, a legszörnyűbb kálvária. A Megváltó azonban tudta, mért szenved. De mért szenved ő? Kit fog megváltani az ő szenvedése?

Ügy vánszorgolt, mintha combig érő sárban járna. Hangosakat nyögött, néha megállt, tenyerébe fektette arcát, nyitott szájjal és kidülledt szemmel meredt egy kirakati tárgyra, egy padra, egy fára, felsóhajtott, aztán tovább ment. Voltak, akik utána fordultak, egy inasgyerek, hosszú rézrúddal a vállán énekelte: jaj, de csúszik ez a banánhéj, meglátta Homolácsot, odaszólt neki, bácsi, ha fáj a foga, húzássá ki a fejét, aztán folytatta a nótáját: rajta csúszni veled babám, kéj. Homolács a Múzeum-kert felé ment, lassan húzta a lábát maga után, szokott, apró, gyors léptei fáradtan szétestek, a hátára szürkésfehér folt törlődött, mert az imént a falnak támaszkodott, verejtékszag érzett rajta, tekintete véresen imbolygóit ide-oda, egyáltalán nem tudott gondolkozni. Talán egy kulyaól . . . igen, egy kutyaólban jó volna, megkapná az ételét, aztán nem törődne vele senki, arccal befelé lekuporogna, nem tudna semmiről, nem törődne semmivel, vadul megugatná, aki közelít hozzá és megmarná, aki hozzá akar nyúlni.

Leült a kertben. A nap lágyan bujkált a bokrok zöldesfeketén bongó levelei között, gyerekek futkároztak körülötte, labdák rebbentek, dadák és nevelőnők ültek gyerekkocsik mellett, melyekben rózsásan szunnyadtak a babák. A nevelőnők olvastak, beszélgettek, hímeztek, mintha itt a kertben megállt volna az idő, melynek futása csak a rácson kívül, a rohanó, zsvivajgó tömegre lett volna érvényes. Itt olvasta tegnap a könyvet. Tegnap? Egy esztendeje! Tíz esztendeje! Hogy is vari az a szép vers, amiről azt hitte, hogy egyenesen neki írták? . . . Napok, mint országos eső peregnek .. . aztán az elején valami halálpajtás . . . Jaj, nem komoly dolog egy ilyen vers, isten őrizz, komolyan venni! Hisz tulajdonképpen itt kezdődött. . . Egész átszellemült tőle, begrott neki, komolyan vette, pedig játék, tiszta játék, fabatkát sem ér az életben ... A halál nem pajtás ... A halál vérszomjas, borzalmas rém... Életében hányszor jutott már eszébe az öngyilkosság, sokkal kisebb bajok miatt. Most, hogy itt van a nagy ok, az igazi, véresen komoly, nagy ok, megremeg belé, ha rágondol. Talán, mert nagyon közel van hozzá . . . Nem, nem gondolkozni . . . Nem neki való a vers, sem a gyereklányok szerelme, túlnagy árat kell fizetni értük... Bűbájos, kéjes intermezzo volt. . . Amikor a karjába vette, amikor a száját az övére tapasztotta, amikor a vendéglőben, a leleplezés után kiderült, hogy semmi sem változott. . . Nem, ez se leheteti igaz, ilyen szánalmas figurát nem szerethet egy fiatal, magas szellemiségű lány, az előkelősége, a méltóságos címe, a pénze megszédíthette, igen... És tulajdonképpen tökéletesen idegenek egymáshoz! Mit tud róla a lány? Amit összehazudott neki! A leleplezés után nem is beszélgettek. Mit is beszélhettek volna? Folyton nem takargathatja

előtte igazi énjét, együgyű, gyáva, műveletlen, ostoba kis lényét. . . Szép volt, mert nem saját maga szerepelt. . . Egyetlen, egyetlen egy nő van, aki előtt igaz valóságában szerepelhet, aki elfogadja és szereti, úgy, amint van . . .

Nem, nem gondolkozni, elég volt. . . Kézzelfogható, tökéletes boldog pillanata nem is volt a Célián kívül, ott, a belvárosi házban ... Ezért a megismerésért talán érdemes volt. . . mert ezt a percet, ezt nem lehet elfelejteni. .. Nem is volna rossz, ha minden elsimulna, a malom észreterne és méltányolva érdemekben megőszült éveit, napirendre térne e kis kilengése fölött, Mária újra a keblére ölelné és ő tovább barátkozna ezzel a . . . Céliával. Inkább lemondana a tízóraijáról és hetenként egyszer . . . Megrázkódott. Ember! Ébredj! Megőrültél? És mintha álmából ébredne, hallotta újra a viperakegyetlenségű, érzéketlen mondatot: hogy kívánja visszafizetni, huszonnégy órán belül, vagy levonjuk a nyug ...

Nem, most valami más, valami egészen más kell!

— Mennyi idős a kicsike? — kérdezte az idős, hófehérruhás dadától, aki letelepedett volt melléje; halkán és vontatottan beszélt, mintha félne, hogy itt is valami ostobaságot fog mondani. A gyerekkocsiban, önfeledt magánosságban dudlizott egy feketeszemű, barnára sült csecsemő.

— Tízhónapos.

— Gyönyörű kisgyermek.

— Pedig két hét előtt bizony már a legrosszabbra voltunk elkészülve.

— Ugyan!

— Csúnya bélhurutja volt szegénykének. Megsavanyodott a teje.

— Nagyon vigyázni kell ám egy ilyen kis jószágra!

— Rajtam igazán nem múlik! — felelte élesen, sértődött hangon a dada.

Lám, még itt is hibákat követ el.

— No, ne vegye rossz néven, nem is úgy értettem. De ki adott savanyú tejet a gyerekeknek?

A nő elnevette magát.

— Hát a gyomrában savanyodott meg! A nagy melegtől!

— Á, persze!

— Tudniillik a nagy melegben . . .

És magyarázni kezdte, mennyire kell a gyerekre vigyázni, ha evett, árnyékra vinni, könnyen öltöztetni, ilyenkor különösen kell vigyázni, mert meghűl, ezek az őszi és tavaszi idők a legrosszabbak és különben is ..

— Persze, persze, hogyne, — bólogatott Homolács.

Mi sem természetesebb, minthogy most, élete borzalmas katasztrófájának küszöbén, amikor vén napjaira kilökik a legkegyetlenebb nyomorba, amikor ereje minden megfeszítésével, a tíz körmével kéne kikaparnia valahonnét a háromszáz pengőt, amikor felesége, egyetlen, igaz társa a földön, megérkezett és otthon a legmegrendítőbb eseményeket hallja, melyek egy feleséget csak sújthatnak, akit minden gyötrelme mellett az a külön gyötrelme is kínoz, hogy mitsem tud a férje hollétéről, azt hiszi, hogy elmenekült vagy öngyilkos lett, vagy mi mindent gondolhat ilyenkor Mária, talán már a rendőrségen is bejelentette a férje eltűntét, mi sem természetesebb, mint hogy ilyenkor itt ül egy idegen dada mellett és értelmesen bólogatva hallgatja a cse-csemőgondozás szabályait. Persze, ez neki való társaság, ezzel jól el tud beszélgetni, azaz, még

ezzel se. Nem volna jobb, ha őt gondozná ez a dada? Ráférne jócskán! A szerkesztő úrra! A méllóságos úrra! A gabonaexportőrre!

Felugrott.

— Jónapot! El kell mennem!

Szinte futott a kert mélyébe.

Hát itt tenni kell valamit! Együgyű kis állat vagyok, de nem tehetek róla. Kezét görcsösen összekulcsolta. Isten, egyetlen Jézusom! Nézz le rám! Segíts rajtam! Itt állok örülten és összeverve! Mit tegyek? Nem merek a feleségem elé kerülni! Hogy álljak ez elé a szegény, szent aszszony elé, akinek megrontottam az éleiet! Mi lesz most? Miből fogunk élni? Részletigynök leszek életem végéig, sajnálni fognak és kiröhögnek! Együgyű, hülye állat vagyok. De nem tehetek róla. Mária, kedves, régi Máriám, bocsáss meg...

Egy idős úr megállt előtte.

— Rocsánat, rosszul érzi magát?

Felijedt. Tágranyilt szemmel nézett az idegen úrra, aki kalap nélkül volt, sétabottal.

— T . . . tessék?

— Rosszul van?

Talán . . . most. . . történnek csodák . . . talán egy szeszélyes milliomos, aki megkönyörül rajta .. . talán a rokona Morvainak .. . szól a Morvainak az érdekében . . . kéhér-lek kehed ves öhöregem . . .

— Rettenetes katasztrófa ért. Elvesztettem háromszáz pengőt...

Az idegen résztvevőén csóválta a fejét.

— Sz . . . hallatlan... Volt a rendőrségen?

Homolács megrázta a fejét és legyintett a kezével. Nem segít itt semmi!

Az idős úr alig észrevehetően elmosolyodott és végignézte Homolácsot. Hangja mintha kissé dédelgetővé vált volna.

— No, no .. . nem lehet olyan rettenetes katasztrófa . . . Háromszáz pengőért még nem dült össze a világ . . . Majd megkerül. . . Jónapot kívánok ...

Homolács bólíntott, mint a nagy beteg, akinek nem szabad beszélni. Az idegen úr elment, az útkanyarulatnál még egyszer visszanézett.

Ez az átkozott elegancia! Ez a finom úri megjelenés-. . . Nem fogja rossz néven venni a minisztere, ha leül közénk . . . Persze, egy ilyen jólöltözött embernek nem lehet katasztrófa háromszáz pengő. De ha tudná a többit! De ha tudnák a többit, édes, jó Istenem ... Ki tudja, mi lesz itt, hogy fog végződni eszeveszett, bárgyú könnyelműsége ... Mi lesz még és mi vár még rá? .. .

Tompán, ernyedten, magába roskadva ült. Gondolatai sötét ködként gomolyogtak, melyben nem tudott többé rendet teremteni. Hat óra tájt érezte, hogy kezd éhes lenni, útnak indult hazafelé. Persze, ilyenkor szokta inni a teáját.

A házmesterné egy konyhaszéken ült a kapuban. Lesütött szemmel akart elsuhanni mellette.

— Alászolgája! — köszöntötte a házmesterné, úgy mint máskor. — Fent van a kis rokon, áki hazahozta éccaka . . . Hogy teccik lenni? Orvos mit montá?

A szíve a torkában dobogott, amikor kinyitotta az előszobaajtót. Két nő futott eléje, Rózsi és Mária.

MÁSODIK RÉSZ

Mária, miután jó tíz percig várt a kiürült pályaudvaron, konflisba ült és idegesen, fáradtan, teli rossz előérzettel, haza hajtatott. Nem tudta elképzelni, mi történhetett, férje soha nem késett le egyetlen találkozóról sem, hogy magára hagyta a megérkezés zűrzavari között, szinte megfoghatatlan volt. Valami baj történhetett, csakis erre gondolt. És ha tegnap este óta egyebet sem tett, mint szemrehányásokkal illette magát, amiért elutazott, most már lelkiismeretfurdalást érzett. Ha tényleg valami baj történt, egész életén le nem mossa magáról büntudatát. Ez az egész utazás roppant erőszakolt valami volt. Minek kellett megbolygatni a nyugalmát, minek kellett előpiszkálni a régi dolgokat, boldogabb most, látván, hogy első férjének tényleg alaposan felvitte dolgát az isten?

Hát igen, boldogabb.

Mert látja, hogy így, ahogy van, így a legjobb minden.

És mialatt rázósan döcögött a konflis a csörömpölő, üvöltöző Rákóczi-úton, fojtó szorongás terpeszkedett szét mellében. És némán imádkozni kezdett, jaj, Istenkém, csak most az egyszer ne legyen semmi baj, soha, sohatöbbé nem fogja egyedül hagyni azt a drága embert, az ő második gyereket, soha többé nem fog hazudni neki, csak már látná, érezné, karjába ölelhetné, borzasztó baj történhetett, ha nem jött ki érte a pályaudvarra . . .

Amikor Mannheim Mária huszonnyolc év előtt feleségül ment Homolács Albinhoz, elvált asszony volt. Erről itt Budapesten nem tudott senki. Édesanyja — apja már régebben meghalt — Szolnokon élt, Mária és férje, dr. Kolba Mihály, az Olympia biztosító cégvezetője, aki Mária anyai nagynénjének a mostohafia volt, Szolnokról utaztak nászútjuk első állomására, Budapestre. Hogy itt mi történt kettőjük között, nem tudta meg soha senki. Tény, hogy első éjszakájuk reggelén Mária megszökött férjétől és soha nem ment vissza Szolnokra. A múlt század utolsó éveiben szégyenletes és merész dolog volt elvált asszonynak lenni, különösen kellemetlen vidéki városban, ahol mindenki ismeri egymást és naponta ugyanazokkal találkozik. Az az éjszaka — Mária még édesanyjának sem beszélt róla — pokoli bélyeget süttött Mária leikébe, úgy érezte, mintha örök életére beszennyezték volna, noha épp oly tisztán hagyta ott a hotelszobát, mint ahogyan érkezett és hónapokig beteges borzongás fogta el, ha férfival egyedül maradt négy fal között. Anyja rövidesen utána költözött Budapestre, itt várták be a válópör befejezését, melyet hűtlen elhagyás címén az asszony hibájából bontottak fel és Mária, akinek számára a házasság nemcsak azt jelentette, hogy férjhez megy ahhoz, akit becsül és szeret, hanem azt is, hogy megszabadul ideges és lobbanékony természetű anyjától, ugyanott tartott, ahol leánykorában. Azzal a különbséggel, hogy anyja a szó szoros értelmében a vérét szívta. Ilyen embert otthagyni, tovább élősködni nagylány létére az anyján, összes barátnői férjhez mentek már és miért, miért történt mindez, — sipították nap-hosszat a fülébe. A mindennapok színtelenné halványították a nehéz emléket, Homolács csi-

nos, tiszta megjelenésével, oldalt elválasztott szőke hajával, kék szemével kedves, megnyerő személyiség volt, sugárzott róla a jóság és Mária joggal hitte, hogy oldalán megtalálja azt az ott-hont, melyet a szülei házban hiába keresett. Amíg apja élt, még súlyosabb volt a helyzete, az öregúr ugyanis a szótlan zsarnokok közé tartozott, képes volt heteken át haragot tartani a feleségével, míg végre győzedelmeskedett felette; hogy e családi jelenetek nehéz és szorongásokkal teli gyermekéveket okoztak Máriának, az természetes. Egyik szolnoki ügyvédbarátjuk jó barátja volt a malom vezérigazgatójának, beajánlotta Homolácsot, akinek meg se mondták ezt, nehogy kellemetlen bonyodalmak származzanak, ha mégse sikerül bejutnia a malomba. Ez esetben ugyanis el kellett volna halasztani az esküvőt, sőt ha sokáig nem sikerül állást találniok, véglegesen más vőlegény után kellett volna nézni. Erre azonban nem került sor és később Mária maga szoktatta le férjét arról, hogy kérkedjék a maga erejéből kivívott gyönyörű állással. Három-négy évig Mária édesanyja is segítette őket nyugdíjából és kis vagyona kamataiból, később Homolács már keresett annyit, hogy meg tudtak élni belőle. De Mária nem akarta, hogy annak az éjszakának rémségei a papi áldás után megismétlődjenek: az esküvő előtti délután, leküzdve szárnyaló ellenkezését, odáig vitte a dolgot, hogy vőlegénye a magáévá tette és Mária megbizonyosodott arról, hogy nem minden férfi szörnyeteg. Vőlegénye nem tett sem többet, sem kevesebbet, mint amennyit kell, ő pedig átadta magát sorsának, mely alól, tudomása szerint, egyetlen asszony sem szabadulhat. Házasságának tartama alatt mindig szem előtt tartotta, hogy a hitvesi köteleességek között vannak

kevésbé kellemesek is, egyebet sohse érzett. E sorsdöntő délutántól kezdve mélységes és meghatódott hálával tudott csak Homolácsra gondolni.

A széles vállú, hangos gesztusú, kitűnő rábeszélő képességű, ötletes dr. Kolba Mihályival szemben, aki már fiatalon cégvezető volt, határozottan esést jelentett második házassága. Mária tudta ezt. De szörnyű élménye elhallgatatta minden ellenvetését és hazugságokkal kezdődő kapcsolatuk a legbensőségesebb viszonyra változott, különösen, amikor a kis Imre, egyetlen napot sem késve beköszöntött. Édesanyja ezerkilencszázhatban meghalt és Mária szinte feloldódott ez angyalian tökéletes családi boldogságban. Férjének naivitása sem bántotta. Sokszor tetszelgett magának abban a gondolatban, hogy ő a tulajdonképpeni családfő, néha, ha felébredt éjszakánként, féloldalra könyökölt az ágyban és sokáig elnézte férjét, aki hangtalanul aludt kissé jobbra dülve és jobbkarjával kispárnáját mindig átölelve. Két gyermekem van, gondolta ilyenkor és elnéző, boldog mosoly suhant át az arcán. Ugyanúgy, mint mikor férje valami kedveset, sikerültet mondott, különösen mások előtt, vagy ha szívből, sokáig kacagott, szinte meghatottan élvezte ilyenkor ennek az áldott jó embernek a jókedvét, aki annyit dolgozik és akinek az ő odaadásán kívül semmi jóban nincs része.

Homolácsék lassanként teljesen egymáshoz simultak. Mária megtalálta azt a nyugodalmas otthont, ami után első gondolkodó pillanatától kezdve áhítozott és már azt se tudta, szereti vagy szerette-e a férjét, egyszerűen nem tudott volna élni nélküle. Egykor nagy reményeket táplált arról, hogy az ura cégvezető vagy igazgató

lesz, nagy lakásról, nyaralásokról, utazásokról, sőt, kétfogatú kocsiról álmodozott, később, — oly lassan, észrevétlenül, fájdalommentesen történt, hogy mire felocsúdott, már rég benne élt — belátta, hogy nem minden ember tud karriert csinálni, férjének sem adatott meg ez a kiváltság, hisz szegénykéből annyira hiányzik minden törtéti hajlam, éppen elég, ha ebben a nehéz világban el tudja a feleségét tartani, miután egy gyermeket tisztességesen felnevelt. Öt éve letett rejtett, néma szemrehányásairól is, amivel titokban mindannyiszor illette urát, valahányszor az eszébe juttatta, hogy a szokott, napi foglalatom kodásokkal párhuzamosan folyik egy másik, sőtétben meghúzódó házastársi viszony is és azóta, némi apróságoktól eltekintve, még nyugodalmasabban csörgedezett élete. Ezek az apróságok szóra sem érdemesek; hogy férje olyan krákogást csap reggelenként a szájmosásnál, hogy beléreng az egész lakás, hogy egy héten háromszor elfelejti este a nadrágját a vasalásnál összehajtani, hogy ha hazajönnek este, már az utcán kigombolja a gallérját, mialatt a kapunyitásra várnak, hogy hazaérkezvén, rögtön rohan a W. C.-be, hogy ha nem mondja neki, soha nem gombolja le a mellényét a nadrágjára, pedig nincs gusztustalanabb valami, mintha egy férfinak gyűrött a mellénye. Alapjában véve nem fontos dolgok. Fontos a békesség, csend, rend, semmi veszekeedés, nem úgy, mint otthon a szülei házbán. Ezt pedig megkapja ennek a szelíd, áldott, jó embernek az oldalán. Kicsit unalmasak ezek a magános séták, szóltanul, üresen, barátnői nincsenek, a gyerekek a maguk életét élik, az ura kollégái sem azok, akikkel barátkozni lehetne, többnyire zsidók, ami nem volna baj, de valahogy egészen mások, mint ők.

De dr. Kolba Mihály nem tűnt el egészen az életéből.

Ha autók gördültek el mellettük, ápolt külsejű, előkelő, tekintélyt parancsoló urakkal, vagy ha a Ritz előtt sétáltak el, ahol titokzatos és magasrendű légkörben folyt a gazdagok élete, néha eszébe jutott első férje, aki bizonyára már régen ezek közé az emberek közé tartozik, hisz már fiatalon gyönyörű állása volt. És néha megkísértették különös gondolatok, ki tudja, hol tart ma, ki tudja, ha megmarad mellette, nem járna ma ő is autón, nem vacsorázna-e ő is a drága dunaparti hotelekben, nem érkezne-e ő is finom útiruhában a bécsi hajóval és ilyenkor titokban végignézte urát, aki rövid, gyors lépteivel peckesen vitte a karján és arról beszélt, milyen szép a kilátás a budai hegyekre. Vájjon nem volt-e gyerekes könnyelműség, hogy úgy lefújta magáról azt az embert, mint egy ruhájára hullott pihét. Elvégre a nappalokkal úszik tovább az ember, az a néhány percnyi éjszakai kötelesség .. . istenem, elmúlik, leperreg, másnap, mintha mi sem történt volna, oly mindegy, hogy *így vagy* amúgy bonyolódott le. Igaz, ma már sokkal tapasztaltabb és nem is látja olyan szörnyűségnek, ami akkor megmérgezte az életét. Ez is a szülők hibája, főképp az édesanyjáé, akik kibocsátják gyermeküket a világba, anélkül, hogy kellően kitanítanák őket mindazokra a tudnivalókra, melyek ugyanolyan fontosak, mint a rétestészta kinyújtásának a tudománya. De vájjon beszéltek-e ők ilyesmiről Imrének? Nem beszéltek, de egy fiú az más, egészen más. Eh, most már kár bolygatni ezeket a dolgokat, megváltozhatatlanul elmúlt minden és megváltozhatatlanul folyik a jelen, örülnie kell, hogy házassága ilyen szépen sikerült. Kicsit több pénz jól

esne, igaz. De nincs, nem is lehet több, amin pedig nem lehet segíteni, azon ne töprengjen az ember. És elvégre Imre fia el van látva, nekik pedig öregségükre ott a nyugdíj, ami kevés ugyan, de ha kell, meg lehet belőle élni. Egyelőre, hál Istennek, még nem nyugdíjazzák a malomban az idősebbeket és úgy látszik, már nem is fogják, mert a viszonyok egyre javulnak.

Csodálatos, hogy Mihályról ennyi idő alatt nem hallott semmit. De hol is hallhatott volna? Néha, nagyritkán, ha megjelent Pesten egy-egy rokon, óvakodott a nevét is kiejteni előtte, ő pedig sokkal büszkébb, semhogy kérdezősködni utána. Egyetlen egyszer látta, háború előtt egy-két évvel, amikor gyönyörű városi bundában felszállt a villamosra. Azelőtt, azután soha. A lakodalmi meghívó eszébe juttatta, hogy találkozhat vele, hisz nagynénjének a mostohafia lévén, szintén a családhoz tartozik. És valami oltahatlan kíváncsiság ébredt benne, hogy találkozzék vele és meglássa, mi lelt volna belőle, ha mellette marad. Az ura kicsit csodálkozott, hallván, hogy szeretne lemenni az esküvőre, de rögtön beleegyezett, mint mindenbe, amit ő javasolt. Azalatt a hét alatt, ami a meghívó érkezése és az ő elutazása között eltelt, úgy érezte, mintha bőre alá csúszott volna egy szemernyi idegen test, mely együtt kering a vérével és nincs mód, hogy szabaduljon tőle. Veszedelmes és furcsa gondolatfoszlányok rebbentek meg benne. Játsozott velük, mint mikor egy-egy Jókai-regény hősnőjének a helyébe képzelte magát. Mi volna például, ha találkozásuk alkalmával térdre vetné magát előtte a férfi és bevallaná, hogy harminc év óta változatlanul szereti? Vagy ha rábeszelné, hogy hagyja ott az urát; ő tárt karokkal fogadja tízezerholdas birtokának a kas-

télyában? Persze, mindez csak játék volt. De lehet, hogy Mária vágyakozása ez után a romantikus találkozás után, nem volt egyéb, mint egy kis „változatosság“ után való sóvárgás. Nincs ezen semmi csodálkozni vagy megbóiránkozni való; de azon igenis van, hogy kispolgári, gyáva, kicsinyes begubódzásukban nem merték ezt se maguknak, se egymásnak bevallani, inkább némán túrték az „ideális“ házasság fejükre szorított vasabroncsát, ami olyan volt, mint egy glória. De Máriának elég volt a „békességre“, a „nyugalomra“ gondolni, hogy elcsitítsa homályos lázongásait. Mit tudta ő, hogy ez a nagy nyugalomra való vágyakozás nem egyéb, mint lassú elhalás. Az életet tagadta a mozgás tagadásával és — minő tragédia — a szülei házban, gyermekleikével már ezt a nyugalmat, a halált kívánta. Ilyenkor egyetlen menekvés marad, következetesen tovább lehunyva tartani a szemet, nehogy katasztrófális benső összeomlás következzen, a tudatalatti halálsóvárgás átveszi az élelőszton szerepét, mondván, hogy „így, ahogy van, így a legjobb minden“, hiszen a mindennapi apró történések homokbuckáin való bukásolás mégis csak a mozgás látszatát adja.

Mint a beteg, akinek könyörgésére az orvos engedélyez egy kis felkelést, de néhány percnyi fentiét után vágyik vissza az ágyba: a legszívesebben Tápiószécsónél visszafordult volna.

A vonatban huzat volt, úgy rázott, hogy egy sort nem birt olvasni a Kárpáthy Zoltánból és folyton az ember orra alá füstöltek.

Eleinte idegenül és elfogultan mozgott a rég nem látott rokonok között. Hanni néni és Lajos bácsi büszkén vezették elő az elegáns, gazdag, pesti rokont, de ő úgy elszakadt már az efféle ünneplésektől, hogy kezdetben nem találta a

hangját. Nem mondhatta azt, hogy jólöltözöttsége kitűnő ízlésén kívül fáradhatatlanságának az eredménye, mely mindig felhajszolja a legolcsóbb forrásokat, rájuk hagyta, hadd bámulják és ünnepeljék. Nemsokára beletalálta magát helyzetébe, sőt jólesett neki ez a kis dicsőség, háttározottan mulatságosnak találta. Annál sokkal józanabb volt, semhogy holmi nagyzolásokkal, vagy költekezéssel megerősítse őket hitükben, magával vitt nászajándékán, a márványutánzatú burkolatban pohárszékre állítható órán sem látzott különösebb bőkezűség, mindenesetre hozzájárult nimbuszához, hogy visszautasítván meghívásukat, mert lakásukat igen szűknek és szegényesnek találta, ahol még tán kellemetlen bogarak is akadnak, szállodába ment lakni. Félegykor volt az esküvő, itt vette észre a templomban, a színes ablaküvegek alatt, egy oszlophoz támaszkodva első férjét. Nem ismerte fel rögtön, mert erősen megöregedett és az egyik sárga ablaküveg éppen rávetette fényét, éles árnyékolással borítva be arcát, mely ráncos, kiszáradt citromhoz hasonlított. Mária majd beleszédült, oly hirtelen szökött arcába a vér, szíve vadul dobogni kezdett és izgalmában görcsösen összeszorította öklét, úgyhogy néhány perc múlva húsába feszülő körme térítette magához.

— Mondja, Hanni néni, — súgta a mellette ülő nénikéjének — mért nem mondták, hogy Mihály is itt lesz?

— Gyerekem, nem kérdezted, mikor mondtuk volna? — felelte ijedten az öregasszony. — Hisz azt se tudtuk, hogy lejössz.

— Jaj, roppant kellemetlen ez nekem.

— Ugyan, ne légy olyan túlzott, több, mint harminc éve ennek.

— Igaz, manapság még barátkoznak is egymással az elvált házastársak.

— No látod!

— Igen, de ez egészen más.

— Most már igazán elmondhatnád, mi volt köztelek.

— Jaj, ezt az egyet ne kérdezze tőlem, nénikéin . . .

— Még mindig olyan csacsi vagy!

— Pszt, csendesen, hallgassuk a prédikációt!

Mereven ügyelt előre, rászégezván tekintetét a papra, de nem bírt odafigyelni, lassan újra rávetette pillantását a sárga világításban úszó arcra. Ha nagyon figyel bennünket valaki, előbb-utóbb megérezzük. Dr. Kolba Mihály hirtelen hátrakapott a fejével, ránézett Máriára, aki ebben a pillanatban elfordította a fejét. Néhány percig így maradt, aztán visszacsúsztotta tekintetét, nehogy a férfi azt higgye, fél tőle és találkozásuk amúgy is kikerülhetetlen. Az még mindig őt nézte, amikor pillantásuk találkozott, mosolyogva és nagyon lassan feléje bólintott, Mária éppen olyan lassan, de barátságosan visszaköszönt. Sajátságos, a régi utálkozásból nem érzett semmit, közel harminc év pora rakódott rá és ilyen tömeget nehéz eltakarítani. Szerette volna, ha kikerül a sárga fényből, hogy jobban szemügyre vehesse, azonkívül visszataszítóan csúnya volt így ez a fonnyadt lárvaarc, amely valamikor hozzátartozott és szinte szégyelte a világ előtt, hogy ilyen csúf férje volt. Amikor vége volt a szertartásnak, bomlott csoportokban összeverődtek a vendégek és siettek fel Virágék — a menyasszony szülei — lakására, ahol a lakodalmi ebéd várta őket.

A három, hosszában egymásbanyúló szobában

állították fel az ünnepi asztalt, melynek terítését még nem fejezték volt be a szobalányok, amikor a vendégsereg felért a lakásba. A szobákban az ablak előtt egy-egy asztalkán szíverősítők álltak, az ebéd kezdetéig szétszórt csoportokban szopogatták a vendégek az italokat. Hangos zümmögés duruzsolt, suhogtak a nehéz selyemruhák, fényes ferencjósok és ódivatú frakkok tolongtak az italos asztalkák körül, a frakkok közül határozottan kirítt elegáns szabásával dr. Kolba Mihályé. Mária izgatottan hajtott fel két pohárka császárkörte likőrt, úgy érezte, falat ennivalót sem fog tudni lenyelni, pedig a halmayonnaiset, amit már ráhelyeztek az asztalra, a rajongásig szerette. Mindig két-három emberrel beszélgetett egyszerre, nehogy a férfi megszólíthassa, fojtó szorongást érzett a mellében, mint mikor vihar előtt ráülepszik a vidékre egy villamossággal teli, komor, sűrű csend, melyben még lélekezni is nehéz, Minden erejét összeszedte, hogy uralkodni tudjon magán és amikor a férfi melléje került — ő éppen az újdonsült férjjel beszélgetett — ismét az előkelő pesti rokon volt, aki „mosolyogva fogadta elvált férjének üdvözlését, mintha semmi sem történt volna köztük“, később ugyanis így beszéltek a családban. Kiderült, hogy találkozásukat mindenki szívrepeső izgalommal várta, pillanatnyi csend szállt a szobára, a szemek kíváncsién szegeződtek rájuk és Mária érezte, hajszályaira sem szabad megingania. A férfi négy évvel volt idősebb Homolácsnál, de szélesvállú, magastermetű, frakkos, karcsú alakján nem látszott az ötvenhét esztendő, legalább is, amíg hallgatott. Koponyája azokra a tömör gumiból készült játékszerekre emlékeztette Máriát, melyekből vonásaik ide

oda tologatásával mindenféle torzporát lehet alakítani, kopasz és beretvált ajkú volt, ha beszélt, vagy nevetett, éles ráncok hasogatták arcát és mintha minden arcrezzenetére külön be tanította volna a ráncait, pontosan ugyanúgy futottak szét minden o betűnél, minden i betűnél, külön ráncai voltak a mosoly, a nevetés, a cigarettaszívás számára. Mária csodálkozva felejtette szemét ezen a különös színjátékon, eleinte majd elnevette magát e szarkalábak fürge mozgékony-sága láttára, később valami titokzatos és furcsa félelemérzet fogta el, mintha egy kínai bál vány kelt volna életre előtte.

A férfi azzal kezdte, mennyire örül a viszontlátásnak, különösen, mert alig változott, amióta nem látták egymást.

— Mennyi ideje ennek? — kérdezte a fiatal férj.

— Te még a világon sem voltál akkor, öcsém, — felelte dr. Kolba Mihály, sóhajtott és szemét a mennyezetre függesztette.

— Maga se változott, — mondta Mária, nem is minden meggyőződés hijján, mert ha mozdu-latlan maradt az arca, tényleg nem látszott idősnek

A fiú másokhoz csatlakozott, ők elhallgattak, észrevették, hogy a rokonok körülöttük sürgölődnek, hátha elcsíphetnek valamit a beszélgetésükből. Hanni néni félrehívta Mária-t és a fü-lébe súgta: Nagyon ügyesen viselkedtél, mindig tudtam, hogy okos asszonyka vagy. És Mária szerénykedő kézmozdulatára: akarsz mellette ülni az ebédnél? — Nem, semmiesetre sem! — felelte Mária. — Vagy, tudja mit, akarok! Ne-hogy azt higyjék rólam, félek tőle. Zörgő sürgés-

forgás, széktologatás, évődések és tréfák között megtörtént a helyek elfoglalása, Mária másik oldalán Lajos bácsi ült. Az általános étvágy magával ragadta Máriát is. Nem kért a húslevesből, inkább halmayonnaisét evett előételül, amikor dr. Kolba meglátta ezt, a fülébe súgta: bennünket az isten is egymásnak teremtett, mert ő ugyanígy az előételt választotta. De rögtön egy viccet kezdett mesélni Máriának, hangosan, hogy mások is hallják. A zsidó halálos betegségében fogadalmat tett, hogy a tehenét a hitközségnek ajándékozza, ha mégegyszer egészséges lesz. Felgyógyult, akkor persze már megbánta a fogadalmát. Hozzákötötte hát a kakasát a tehene farkához és vitte a hetivására. Eladó egy tehen és egy kakas, kiáltotta ki, a tehen ára két pengő, a kakasé ötszáz pengő, csak együtt eladó a kettő. El is adta őket és a két pengőt beszolgáltatta a hitközségnek. Mária édeset kacagott, ragyogónak találta a viccet, rögtön arra gondolt, hogy otthon elmondja az urának, ha csak el nem felejtí addig. Kár, hogy se elmondani, se megjegyezni nem tud vicceket, igaz, keveset is hall, Albin nem szokott viccet mesélni és ropant kedves, milyen rosszul adja elő ő is, ha mégis rászánja magát.

Máriát lassanként enyhe ellágyulás kerítette hatalmába. A régi zamaté, idegencsengésű vidékies szólások gyermekkori álmok ízére emlékeztették, a rokon nevek és a hozzájuk tartozó arckok, melyek valamikor tartalmat és kézzelfogható személyiséget jelentettek számára, míg most pókhálóval bevont fogalmakat, mialatt e fogalmakat megrögzítő testek szétomló természetességgel és vidáman táplálkoznak, nem véve tudomást a rájuk várakozó és egyre

sebesebben közelítő sírgödörről, saját leélt idejét juttatták eszébe, melynek széles hátranyújtózó folyamához képest édes-kevénsyi, ami még hátra van. És amikor Lajos bácsi, felköszöntőjében, reszketég hangjával a zászlót említette, mely lassacskán kihull a kezükből, hogy a fiatalok erőtl duzzadó karja emelje újra a magasba, minden önuralmával tudta csak elnyomni feltörő könnyeit. A koccintásokban és a zúgó éljenzésekben elveszett az ő elérzékenyülése is, néhány pillanat múlva Lajos bácsi már a mákostortát ajánlotta figyelmébe, amit okvetlen meg kell kóstolni a pesti asszonynak, mert ilyet a Gerbeaudban se tudnak csinálni.

Az asztal végén a fiatalság énekelni kezdett, többen követelődtek cigány után és a férfiak hangosan sajnálkoztak, hogy itt kell hagyniok a mulatságot, mert a hivataluk várja őket. Az ifjú férjnek pedig volt mit hallgatni, amiért csütörtökre tette az esküvőjét; hiába magyarázta szegény, hogy a hivatali beosztások folytán ma kezdődik a szabadsága és ha vasárnapig vár az esküvővel, az annyit jelent, hogy három nappal kevesebb időt tölthetnek Velencében.

— No nem nagy élvezet szeptemberben Velencében lenni, — mondta Máriának dr. Kolba.

— Miért?

A férfi kissé csodálkozva nézett rá.

— Hát a zanzarik miatt.

— Hja, persze.

De csak akkor tudta, mik azok a zanzarik, amikor a férfi elmondta, hogy elsőízben, amikor nem tudta még a szúnyoghálót használni, úgy ébredt fel reggel, hogy azt hitte, valami rettenetes bőrbetegséget kapott, telistele volt az arca körörmnyi csipésekkel. Ők tudták a szúnyog-

hálót használni, felelte Mária, őket nem csípték össze a zanzarik.

Az asztal felbomlott, Mária már kiszemelte volt az egyik ablakmélyedést, ahol három kényelmes ripszkarosszék állt, itt telepedtek le dr. Kolbával. Nagy volt a jövés-menés, zaj, kiabálás, a harmadik szobában a fiatalság éneke dörgölt és egyre többen hangoztatták, hogy estig együtt kell maradni az egész társaságnak, a cigányt pedig fel kell hozatni. A férfi elmondta, hogy felesége és két gyereke van, a felesége azért nincs itt, mert csak egy hét múlva jön haza Karlsbadból, Egyébként ő a Szolnoki Takarékpénztár és Bank vezérigazgatója és szavaiból kiértődött, hogy előkelő életet élnek, autót akarnak venni, az idén tavasszal a Riviérán voltak, ahol a fia is meglátogatta őket, aki a grenoblei egyetemen tanul. De valahogy céltalannak látja ezt az egész hajszát; többre már nem viheti, hat éve vezérigazgató, illetve a bank tulajdonosa, mert a részvényállomány nyolcvanöt százaléka az övé. De hagyjuk ezt. Hát a maga számára, Mária, hogy telt el ez a temérdek idő? Mária is Mihálynak kezdte szólítani a férfit, aki az „aszszonyomról“ hirtelen rátért a keresztnévén való megszólításra. Köszöni, kitünően, a férje a legdrágább ember a világon, ha még nem is vezérigazgató; ideális házasetletet élnek, szép lakásuk van, — épp most vettek új ebédlőt — nem szeretnek sokat utazni, amióta egyszer elvetődtek a Salzkammergutba, úgy megtetszett nekik, hogy nem igen utaznak máshová és itt arra gondolt, jó" volna, ha a férfi valamiképpen meglátná a bőrröndjét, amelyen ott ragyog a sankt-wolfgangi Grand Hotel vignettája. A fia banktisztviselő és igen szép karriér előtt áll, nemsokára

unokája is lesz. Bizony! Mire Mihály csodálkozva csapta össze kezét, ami némileg színészkedésnek tűnt, mert jól tudta, hány éves és azt mondta, hogy azt aztán igazán nem hinné róla senki, hogy nagyama lesz nemsokára. Ekkor a menyasszony édesanyja telepedett melléjük, meghallotta Mihály utolsó szavait, igazat adott neki és bókolva mondta, boldog lenne, ha az ő lányának is olyan gyönyörű házasság jutna osztályrészéül, mint amilyen az övéké. Hallotta ugyanis emlegetni az ő házasetüket és mennyire sajnálja, hogy kedves férje nem jött le az esküvőre, ő is nagyon sajnálja — jegyezte meg Mária — de a hivatala nem nélkülözheti egyetlen napra sem. Mária kitűnően érezte magát, örült, hogy Mihály előtt megerősítik a szavait, az se hangzott rosszul, hogy férjét nem nélkülözheti a hivatala; azt a picit hazugságot pedig, Velencével és a salzkammerguti utazásokkal se cáfolhatja meg senki, egészében, érezte, semmiel se marad volt férje mögött, megjelenésében a legkevésbé, mert új taftruhájában kitűnően fest, mennyire csodálkoznának ezek, ha megtudnák, milyen olcsó volt. Azonkívül, ha „sikerült napja van“, ez bámulatosan befolyásolja arcát is, megfiatalítja, fáradt vonásai elsimulnak, szemei felélénkülnek, most pedig ilyen sikerült nap van, kitűnő közérzete folytán. Mindamellet nem bírt szabadulni attól az ingerlő, különös szorongásféléltől, amit a férfi közelében érzett és azon csodálkozott, hol látta ő ezt a kínai, vagy hindu bálványra emlékeztető fejet, mely tökéletes lekopasztottságával és ráncai ideges ugrálásával inkább valami középkori varázslóhoz illett volna, mintsem egy vidéki bankigazgatóhoz. Az öreg Virágnét valaki elhívta mellőlük, Mária is felállt, azzal, hogy lepihen szállóbeli szobájában.

Fáradt volt, nagyon érezte már az ebédutáni pihenő hiányát és megbolygatott idegei, melyeket idáig minden erejével feszülésben tartott, elernyedtek. A férfi is felállt.

— Hát, Mária, isten vele.

— Nem kísér el?

— Nem, azt hiszem, félrevonulásunkkal máris elég anyagot adtunk a pletykákra. Ne felejtse el, vidéki városban vagyunk!

— Akkor látogasson meg a szállóban.

— Boldogan megtennem, de sajnos, ma ötkor el kell utaznom.

— Akkor . . . akkor isten áld ja meg . . .

Mária nem akarta elhinni, hogy vége, a nagy találkozás befejeződött. Hogyan, hát ennyi volt az egész? Ezért volt a temérdek lázas izgalom, az utazás, a nagy felfordulás? Ezt nem lehet eltűnni! Pedig el kellett hinnie, hogy teljesebben és tökéletesebben nem lehet senki feleslegesebb másvalakinek az életében, mint ő a dr. Kolba Mihályéban. Ennek aztán igazán mindegy, volt-e ő a Salzkammergutban, vagy Velencében és hogy férje még nem vezérigazgató. Majd sírvafakadt az utcán. Összetörve, elcsigázottan ért a szállóba. Levetkőzött, végigfeküdt a keskeny, szokatlan díványon, de nem bírt elaludni. Nem, dr. Kolba Mihály egyáltalán nem állt elő azokkal a dolgokkal, amikről ábrándozott, szó sem volt a harminc éves szerelemről, a tízezer holdas birtokról, a kastélyról. De annál inkább szó van most egy alapos, megérdemelt szegyenkezésről, hiába temeti arcát a díványpárnába, könnyei hiába áztatják át a zsebkendőjét, bele kell törődnie, hogy a nagy találkozás csúfosan, szegyenletesen befejeződött. Ezért aztán érdemes volt ekkora költségbe verni magát! És mit képzel majd róla, hogy rá-

adásul még felhívta a szobájába! Vájjon elutazik-e tényleg ötkor, vagy csak kifogást mondott? Sohse fogja ezt megtudni... Ilyen mérhetetlen ostobaságot, mint ez az egész utazás! Hincegni, hazudozni, egy tökéletesen közönyös ember előtt, ok nélkül, cél nélkül és pompázni, előkelősködni ezek között az ártatlan kis emberkék között, ezért érdemes volt huszonöt pengőt kidobni! A szájába gyömöszölte a zsebkendőjét, nehogy felzokogjon. Ez az ember gyönyörűen elhagyta őt harminc év alatt, bizonyos. Nyilván nem gondolt rá annyit, mint ő, reá. Eh, próbáljuk nyugodtan átgondolni a dolgokat. Tulajdonképpen nincs semmi baj. ő nem érdekli a férfit, az is közömbös az ő számára. Idegenek. És ez így rendszerben is van. Tulajdonképp mi köze az egészhez? Mit érdekli őt dr. Kolba Mihály? Ami benne történt, azt nem tudja meg senki. Talán nem kellett volna felhívni a szobájába, de ezt se fogják megtudni mások, ők pedig soha az életben nem találkoznak többé. Lassankint megnyugodott. És forró vágyakozás fogta el férje után, a meleg, kettesben eltöltött, duruzsoló esték után lakásukban, melynek minden apró része az ő lelkének részévé vált és amely az egyetlen biztonságos sziget ebben az egész idegen, fojtó zürzavarban. A vezérigazgató úrek biztosan nem élnek olyan ideális házaséletet, mint ők! Mert elég erre gondolnia, hogy minden utazásért és Karlsbadért (biztosan gyomorbeteg az az asszony) és rangért és autóért (egyelőre még nincs meg az az autó) kárpótolva lássa magát.

Már elvesztette számára minden érdekességét a lakodalom, egész ittléte, feleslegesnek érezte magát és nehezebbre esett tovább színészkedni az előkelőség álarcában. Ha nem félt volna a bizonyalmaktól, a rokonság kérdéseitől, az otthoni

magyarázgatásoktól, rögtön hazautazott volna. De ezt nem lehetett. Két óra hosszat küzködött egy kis álomért a szokatlan díványon, végül is fáradtabban kelt fel, mint ahogyan lefeküdt. Visszament Virágékhoz, ahol tényleg már három szál cigány húzta, majd szétrepesztették a szobát lármájukkal. Estére színházba vitték, de az álmoságtól alig birt odafigyelni, utána zenészkávéház, ahol egy pohár sört ivott. Űgy érezte, szemei mélyen hátracsúsztak üregükben, lábai remegtek a fáradtságtól és mikor tükörbe nézett, látta, hogy szürke az arca. Éjjel megint nem tudott aludni, másnap a korzózás alatt is érezte még a lábai remegését. Mennyi kidobott pénz, mennyi fáradtság semmiért és ráadásul be is csapta az ő drága férjét, letagadván előtte, hogy mért akar Szolnokra utazni. Hogy csodálkozott szegényke, amikor meghallotta, hogy le akar jönni az esküvőre! Hát evvel aztán örökre vége mindenfajta hazugságnak, ezentúl tapodtat sem fog mozdulni mellőle, de bár már otthon volna, a rendes kerékvágásban.

Nem, Márián már nem segített egy kis „változatosság“.

29.

Kabátban, kosztümben ült a karosszékekben, úgy hallgatta végig az Anna előadását, aki át-érezve szerepének rendkívüli fontosságát, szélesen, apró részletre kiterjedő pontossággal írta le a történeteket. Amikor odaért, hogy a malom portása félóra előtt itt volt, elhozta az úr kalapját és aktatáskáját és öt pengőt kért, amit délelőtt kölcsönadott az úrnak, Mária úgy érezte, mintha vattával tömték volna be a fülét, nem hallotta a lány szavait.

— Hogyan? Mit mond? Az úr kölcsönkért öt pengőt a portástól?

— Igen, mert itthon felejtette az erszényét és nem tudta az autót kifizetni. És hogy én adjam meg neki, mert ki tudja, hogy mikor jön megint az úr a malomba. És negyvennyolc fillér villamospénzt is kért, azt mondta, hogy ezt nem fizetheti a saját zsebéből. Én nem adtam meg neki . . .

— És mit mondott, mért mondta azt, hogy ki tudja mikor jön az úr megint a malomba?

— Azt nem tudom.

— És az úr ott felejtette a kalapját és az aktatáskáját?

— Igen, a Morvai igazgató úr szobájában felejtette.

— És mást nem mondott a portás?

A lány elmosolyodott.

— De igen. Hogy . . . hogy . . . nagyon csinos lány vagyok és jó szagom van. Megszagolta a hajamat és meg akart tapogatni, de én nem hagy . . .

— A nagyságos úrról mást nem mondott?

— Mást nem.

Mária görnyedten ült a karosszékekben, mintha beledobták volna. Arca összezsugorodott és elsötétedett, karjai élettelenül lógtak le kétoldalt. Dermesztő ijedtséget érzett, valami tébolyító, ájult ijedelmet, mint a kanári, ha a kalitka rácsai között egy macska nyújtogatja feléje karmait. A toroka kiszáradt, nem birt nyelni és nem birt mozdulni, akárha lekötözték volna. Nem lehet megérteni, ami itt történt. Amikor a „kis rokonról“ hallott, aki hazahozta, mert „rosszul lett“, mintha doronggal szíven ütötték volna és jóvátehetetlenül bemocskolták volna őt is s a lakást is. Férje, aki ilyen kíméletlenül beszennyezte és megszégyenítette őt az egész ház előtt, hideg, vér-

szomjas idegenné vált e percben, mint egy tömegbe belelovagló rendőr és olyan éles kegyetlenséget érzett iránta, hogy a szemét ki tudta volna szúrni. De amikor a malomra került a szó, ahová ki tudja mikor mehet el ismét, mintha a padlót húzták volna ki a lába alól, itt már halálosan komoly veszélyt érzett, itt már nem „megszégyenítésről“, „női becsületről“ volt szó, hanem életről és éhezésről, lakásról, cseléd-ről, ruháról, mindenről, megfogható, nélkülözhetetlen javakról. Megőrült az az ember? Hol járhatott, micsoda kalandokba bonyolódhatott?

— Készítsen gyorsan egy citromos teát, — mondta rekedten a lánynak, aki kíváncsian állt előtte, szemmelláthatólag kéjelegve a szenzációban.

Sűrű csend volt a szobában, behallatszott az Anna zörgése, aki vizet eresztett a teaforralóba, egy Roppanás, ráállította a gázresóra, majd hangos iobbanással meggyulladt a gáz. Házassága óta először eszmélt fel arra, hogy mi az egyedül lenni. Egyedül ebben a piszkos, kegyetlen zűrzavarban és az egyetlen ember, akihez fordulhatna, éppen az, aki rázúdította ezt az idegbénító tragédiát. Hisz máskor is volt már egyedül itthon, hosszú estéken, mialatt a férje az irodában dolgozott, de hosszú, biztonságos szálakkal volt vele azalatt összekötve. Milyen más ez az iszonyatos csend! Nem mert megmozdulni, hallotta a saját lélekezését, egy tátolt szájú, fekete fogú, szörnyű rém állt a háta mögött, mely rögtön rárohan, mihelyt megmozdul. Egyetlen gyanú, egyetlen pont nem volt a keze ügyében, amire támaszkodhatott volna, üresen lebegtek gondolatai, csak a szívét szorította össze a félelem, fél, borzasztóan fél valami soha át nem élt földrengető összeomlástól, egyébre

nem tudott gondolni. Mintha sebesen forogna feléje valami óriási légi torpedó, össze fog omlani a ház, rázúdulnak a falak és csak ő fog itt ülni mozdulatlanul a romok között, a porfelhő bói ketten emelkednek ki, ő, a karosszékekben és a rém, amely kiterjesztett karokkal, begörbített keselyűkörmeivel áll a hátamögött és egyetlen mozdulatára lecsap és kiszakítja a szívet. Tán már fogja is, tán már ez az, ami obmn görcsösen markolja, hogy lélekezni se tud. De ugyanekkor észreveszi, hogy az egyik szék támlájának a tetejét gyenge porréteg borítja. A nyomorult! persze, hogy nem takarított rendesen, éppen ideje, hogy kitegye a szűrét, csak ne járnának a cselédváltozások annyi kellemetlenséggel. Vájjon tarthatnak-e ezentúl egyáltalán cselédet? Csak látna már ebben a sűrű sötétben, csak sejthetné halványan, hogy mi történt. Az a nő csavarhatta el a fejét, megszedítette, elkábította, megbolondította. De milyen ember az, akit egy nap alatt így ki lehet forgatni magából? Ismeri ő ezt az embert? Úgy látszik, már ő is megbolondult, hát ki ismerné, ha ő nem? És szörnyű kétely támadt benne e percben, tán szörnyűbb, mint ez az egész kavarodás: hátha mégsem ismeri olyan jól? Hátha neki is vannak titkai, vágyai, amikről nem beszél? Vájjon mire gondol, amikor szótlanul sétálnak egymás mellett, amikor erősen megnéz egy-egy csinosabb nőt, mért nem meri soha szóvá tenni előtte, még tréfás formában sem, hogy egy férjnek nem illik így megnézni idegen nőket, mért nem esett soha szó közöttük az ötéves nyugalomról? Hátha ördögi titkok rejlenek itt és életük csendes hullámozása csak látszat, felszín, ami alatt zavar, pizok és romboló erők kavarnak? Hát a nyugalom, a nagy, csendes, békességes nyugalom

még mindig nem jutott véglegesen osztályrészül, még mindig küzdeni kell érte, szaladni utána, még mindig nem kaparinthatta meg magának? A lány behozta a teát, lassan hörpintgetni kezdte és didergő tagjait átjárta a forró, üdítő ital.

— Mit tetszik most csinálni? — kérdezte kíváncsian Anna.

Mária kiérezte az üres kíváncsiságot a hangjából, de nem akarta észrevenni, a „hűsleges cseléd“ részvétét akarta hallani belőle, annyira vágyott valami támaszra és fellélegezve függesztette szemét a lányra, aki megszabadította az egyedüllétől és a rémtől. Némileg megnyugodva gondolkodni kezdett.

— Menjen el az Imre lírákhoz és kérdezze meg . . . vagy nem, majd én megyek el. . . — megrémült a gondolatra, hogy egyedül maradjon a lakásban. — Majd én megyek el, maga pedig . . .

Nem, nem bízhatja rá a kipakolást, ki tudja, mit lopna el. Igaz, hogy ő pontosan tudja, mi van a kofferben, de ha észre is venné, hogy például egy ing hiányzik, nem mondhatja, adja vissza az inget, maga lopta el. Mivel bizonyíthatná? Mindenütt és folyton bele kell ütközni egy falba, amely elzárja előtte az igazi békeséghez való utat, szörnyű és utálatos dolog, mégis úgy van, hogy örökös harcra kényszerül az ember . . .

Csöngettek.

Egyszerre ugrottak az ajtóhoz.

— Menjen ki maga! — suttopta Mária.

Szívére nyomott kézzel, gyomrára nehezedő szorongással tapasztotta fülét az ajtóra, mialatt a lány az előszobában fogadta az érkezőt.

— Homolács urat keresem, — mondta az idegen női hang.

— Nincs itthon.

— Mikor jön haza?

— Azt nem tudom kérem. De a nagyságos asszony itthon van.

Csend.

— Jó, akkor vele szeretnék beszélni.

30.

Mária a szoba közepére futott, úgy lépett az idegen nő elé, mintha a másik szobából jött volna ki.

— Újvári Rózsi vagyok, — mondta az ismeretlen és udvarias mosollyal Mária szemébe nézett.

— Örvendek. Mivel szolgálhatok?

Már mindenre el volt készülve. Ez a remegések, meglepetések, zűrzavarok napja. Sötétkék kosztüm, fehér (kissé piszkos) szarvasbőr kesztyű, szürke cipő, szürke selyemharisnya (egy leszaladt szem ügyetlenül felszedve), rendes úrilány, ez volt az első benyomása.

— Örülök, hogy megismerkedhetem magával is asszonyom, — mondta nyugodt és folyamatos hangon a lány, ami már kissé idegenül és furcsán hangzott, *magával* és *asszonyom*, ahelyett, hogy *nagyságos asszonnyal* és mi az az *is*? — én vagyok, aki kedves férjeurát hazahoztam az este és . . .

Mária lehanyatlott a székbe, belefogózkodott a két karfába, mintha a fogorvos székében ülne és kidülledt szemmel meredt a lányra. Hogy ez ide bemerészkedjen és a feleséget, a megcsalt, elárvult, kinevetett feleséget arra kényszerítse, hogy beszéljen vele . . .

— Ki innen! — sikította és fehérre vált, mint

a lepedő. — Takarodjék! Szemtelenség! Micsoda szemtelenség! Ki innen! Pusztuljon innen!

Rózsi mérhetetlenül megsajnálta. Rögtön megértette, micsoda tragédiát okozott ő itt és elhatározta, hogy akár kificamodott hazugságok árán is, de igyekszik elsimítani, amit csak lehet.

Mária mellé lépett.

— Asszonyom . . .

— Hozzám ne nyúljon! — sikoltotta Mária és két kifordított tenyerét maga elé tartotta. — Nem szégyelli magát! A családi boldogságunkat tette tönkre! . . . Takarodjék innen!

— Hallgasson meg uszonyom, — súgta a fülébe Rózsi és az ajtó felé mutatott, hogy figyelmeztesse a cselédlányra — nem történt semmi baj! Nincs semmi baj! Nincs oka, hogy elküldjön!

— Mi? — Mária még halkabbra fogta a szót, mint a lány s az ajka remegett — micsoda? . . . Nincs baj? . . . Mi nincs? . . . Hát mi. . . mit akar?

— Hát persze, hogy nincs baj! — mondta Rózsi a legtermészetesebb hanghordozással és megsimogatta az asszony kezét, — semmi baj! Hiszen, ha az lennék, aminek gondol engem, csak nem jöttem volna be! No istenem! Tessék egy kis víz — és kezébe adta az üres teáscsésze mellől a pohár vizet — és kérem, nyugodjék meg. Megengedi, hogy leüljek?

Mária gépiesen ivott egy kortyot és le nem vette szemét a lányról, aki szerényen, ölhetett kezekkel ült és noha lábait egymásra szerette volna rakni, nem tette, itt most nagyon jólnevelten akart viselkedni.

— Teljesen értem a felháborodását, asszonyom — mondta Rózsi és hangjából őszinte melegség érződött, — de higyeje el, hogy nem követtem el semmi rosszat. Homolács úr kedves

és tiszteletreméltó személyiség, de nem olyan ember, aki felesége távollétében bármire is elragadtatná magát.

Annyi nyíltság és a jólneveltség olyan természetes fölnye sugárzott róla, hogy Mária rögtön megingott. „Kedves és tiszteletreméltó személyiség“, ez nagyon finoman hangzott, ilyen szavakat nem használnak csábító utcalányok, így színpadon szoktak beszélni az előkelő körök emberei, de ebben a lányban nincs semmi színpadiasság. És úgy ül itt, olyan határozottan, mint aki valamit okvetlenül meg akar beszélni, mint egy orvos, aki tudja, hogy szükség van rá és nem megy el addig, amíg meg nem tette in tézkedéseit. És Mária máris valami szégyenkezésfélét érzett durva kitörése miatt.

— Hát... kérem . . . tessék ... — mondta még mindig reszkető ajakkal. — Igazán szeretném tudni, hogy kerültek össze a férjemmel. — És úgy érezte, hogy nem fejezte ki magát olyan finoman, mint ahogyan szerette volna.

Rózsai, mivel nem tudta, beszélhet-e Homoláccsal mielőtt az a feleségével találkozik, elhatározta, hogy csak tényekről fog beszélni, de lehetőleg általánosságokban, nehogy ellentmondásokon kapja őket az asszony. És minél előbb végez itt, aztán leszalad a ház elé és akár estig is ott áll, hogy bevárja Homolácsot.

— A vasúti vendéglőben ismerkedtünk meg, — kezdte.

— De hogy került a vasúti vendéglőbe? — kérdezte Mária.

— Ezt már nem tudom. A nővéremmel nem találtunk helyet, Homolács úr asztalánál ültünk le . . .

És elmondta, hogy nem volt só az asztalon, a pincér nem hozta, erre Homolács úr udvaria-

san áthozta a szomszéd asztalról a sótartót, mire ők kérdeztek tőle valamit a menetrendet illetően és így beszélgetni kezdtek. Finom, igazán úri viselkedésével nagyon megnyerte tetszésüket, őt különösen érdekelte Homolács úr, mert új regényében, tudniillik ő író — Mária elismerően bólintott, mintha azt mondta volna: ah, igazán, — meg kell írnia egy klasszikus vágású, nemes és lovagias gondolkodású idősebb úriember figuráját és mivel ez a régi, gyönyörű emberfajta a mai felfordult világban kihalófélben van, — bizony, sajnós! vetette közbe Mária, — nagyon megörült az új ismeretségnek, noha bántotta, hogy megismerkedésük nem a legkifogástalanabb társadalmi formák közt ment végbe. Ezt különben nővére is kifogásolta, aki egy igen előkelő aradi ügyvédnek a felesége. Így hát félig-meddig az ő hibája, hogy délután találkoztak a Gerbeaudban.

Mária ijedten nézett a lányra.

— A Gerbeaudban?

— Igen! Nagyon rendes hely az! — felelte Rózsi szuggesztív határozottsággal. — Nem drágább az jobb kávéházaknál. Persze, vannak ott is olyan különleges ételek, amik kávéházban nem kaphatók, ezek drágábbak. Kisebb társasággal voltunk ott, irodalmi emberekkel és Homolács úrral nagy irodalmi vitát folytattunk. El voltunk ragadtatva kedves férjétől, aki oly kedvesen és annyi szeretetreméltósággal csevegett, hogy társaságában valósággal repült az idő ...

Már nem bírta tovább némi mókázás nélkül. Mária révült feszültsége felengedett, arcán ott világott a gyermeke sikerének örülő anya mosolya, megnyugodott. Furcsa ez az egész. Az írónőkről, színésznőkről megvan a véleménye, de ez itt kedves, okos, tán nagyon is okos kislány.

Ha ez el van ragadtatva a férjétől, akkor a férje csakugyan az a kitűnő ember, akinek ő látja. Lám, Albin legény a talpán, otthonosan mozog a Gerbeaudban és elbűvöli a társaságot, irodalomról cseveg, elintéződik majd az a malomügy is szépen, ki tudja, miket fecsegett itt össze az a portás. De valami fáj neki, határozottan nagyon bántja az, hogy vele mért nem beszél a férje soha irodalomról?

Hátradőlt a székén, ránézett a lányra, majd körüljártatta szemét a szobában, újra a lányra nézett és nyitott szájjal, teli tüdővel hatalmasat sóhajtott. Mint mikor gyerekkorában, ha a függöny között rejtező kísértet elől halálraváltan bujt a takarója alá, míg be nem jöttek a szülei is lefeküdni és meg nem gyújtották a gyertyái, melynek fényénél meglátta, hogy a függöny egyik furcsa ránca a kísértet: ujjongó megkönnyebbülés szakadt le a szívéről. Csak közelebb kell menni a dolgokhoz, világot gyújtani, megvizsgálni az ijesztő fantomokat és rögtön kiderül, hogy nem volt oka a rémületre. *Ez a lány nem olyan.* Festék sincs az arcán, az ajkán sincs pirosító. Igaz, hogy a rossz nők, úgy halotta, nappal még finomabban viselkednek, mint az úrinők, de ha ez rossz nő, akkor a legcsodálatraméltóbb színésznő, akit valaha is látott. Pedig nem az, az ő asszonyi ösztönét nem lehet becsapni, ez a lány igazat beszél. És elvégre, hogy a legfontosabbat el ne felejtse, van itt egy mentőkörülmény, e^olyan körülmény, amelyre azonnal gondolnia kellett volna, ha el nem veszi az eszét, valami, ami nem egy gyertyaszál fényével világít, de ezer gyertyafényű villanyreflektorral, hál az csak olyan mellékes, elhanyagolható mozzanat, hogy . . . Albinról van szó? Hát Albin képes volna arra, hogy ledér

nőekkel megcsalja őt? És képes volna arra, hogy felhozza őket a lakásába? Hát hogyan hihette el ezt egy pillanatra is, milyen elvakultnak kellett lennie, hogy ezt feltételezze róla! Nem, Albin nem olyan, mint ő, aki Szolnokra is leutazik és kidob egy csomó pénzt, csakhogy találkozzék első férjével. Akinek a létezéséről soha, árva szóval se beszélt azzal az emberrel, aki minden gondolatát megosztotta vele évtizedeken keresztül. Nem, Albinról nem lehet rosszat hinni, ő maga az eleven cáfolat, maga a gyanúsított! A legszívesebben össze vissza csókolta volna ezt a lányt. Rámosolygolt.

— No és?

Rózsi folytatta az elbeszélést.

— Szegény megboldogult apámra emlékeztetett (aki jelenleg a kávéházban üli a blattot, gondolta) Ilomolács úr, meg is mondtam neki, majd családi viszonyaimra került a szó és bevallottam neki, hogy három hete . . . hogy is mondjam . . . nem ettem meleg ételt. A Gerbeaudban valakinek a vendége voltam. Bizony hazánk mostohán bánik a költőivel.

— Hogyan, hát a kisasszony abból él, amit ír?

— Abból . . . Erre Homolács úr az ő végtelen jószívűségével . . .

— Igen, ez ő, ez rá vall, egész életében olyan jószívű volt, ezért vitte szegény oly kevésre . . .

— Végtelen jószívűségében meghívott vacsorára, egy idősebb asszonybarátnőm társaságában. Itt lett rosszul Homolács úr, autón hazahoztuk, de rövidesen jobban lett, ennyi történt.

— Csak nem ájult el?

— Nem . . . valamit ehetett, hisz tetszik tudni, a vendéglői koszt (Mária legyintett, ő ne tudná!) megártott neki . . . a feje is szörnyen fáj . . .

Asszonyom, boldog lehet egy ilyen férj mellett! Bár már én is ilyen beérkezettnek és megelégedettnek látnám magam . . .

Mária lassú igenekeket bólogatott. Szomjasan itta a lány szavát, a boldogság tudatos birtoklása büszkén ült ki arcára és egybesímult a megkönnyebbülés okozta fáradt mosolyával. Részletesebben szeretne volna hallani a történeteket, de mint aki két kezében súlyos terheket cipel és az egyiktől megszabadulván, kiegyensúlyozatlansága folytán még jobban szeretne megszabadulni a másiktól is, noszogató türelmetlenséget érzett, hogy minél előbb túl legyen * a másik veszedelmen is. Az idegen, akinek az imént még ki tudta volna szűrni a szemét, visszanyerte régi alakját, sőt új fényben ragyogott, hölgyeknek udvarol, gálánsán meghívja vacsorára az éhező írónőt, aki jó házból való úrilány, sőt igen kedves, derék teremtés, aztán szegényke elrontja a gyomrát a vendéglői kotyvalékon, de ezért már tulajdonképpen ő felelős, mért utazott el, mért hagyta egyedül? Igaz, itthon is étkezhetett volna, a vacsoráztatás bizonyosan ügyis elég szép pénzbe került, de mégis jól tette, hogy ilyen kis örömet nem vont meg magától, neki éppen elég multságban volt része Szolnokon.

Fölkelt, homlokon csókolta Rózsit és megsimogatta a haját.

— Köszönöm, kedvesem, hogy is hívnak . . . Rózszi? .. . köszönöm, hogy hazakísérted és hogy most eljöttek. A kapuban ült a házmeszterné, amikor jöttél?

— Igen.

— Pompás. így legalább nem beszélhet senki semmit. És kérlek, ne haragudj, amiért úgy rád rontottam ... — Rózszi legyintett — és ne hara-

gudj a kérdésemért se, hogy tulajdonképen mért jöttél el?

Rózsi ingadozott. Érezte, hogy ennek az áldott jó léleknek nem mondhatja meg, hogy részben a kíváncsiság vezette ide, részben a kölcsönadott pénzéért jött.

— Úgy éreztem, hogy illik bemutatkoznom neked is, miután a férjedet ismerem és érdekelt, hogy hogy van a beteg.

— Nagyon örülök, igazán örülök, hogy eljöttél, lányom, karonfogva fogunk kimenni a kapun, hogy a házmesterné együtt lásson bennünket. Tudod mit, elkísérsz most a malomba. Jaj, be jó, hogy van, aki elkísérjen.

Már egy nagy közösség fűzte őket össze, úgy érezte, a férj szeretetében találkoztak.

— A malomba?

Mária röviden elmondta a portás közléseit és megnyugtatóként könyörögve nézett a lányra, vájjon mit fog mondani. Rózsi feszült figyelemmel hallgatta. Csak nem követte el már az a kis bolond a sikkasztást?

— Rögtön el kell menned, kedves néném, a malomba, — mondta némi gondolkodás után.

— Szólíts csak Máriának.

A lány elmosolyodott. Visszaemlékezett a „kiszámlálás“ M betűjére. Mária örömmel kapott a mosolyán, hátha valami okos dolog jutott új barátnője eszébe.

— Mi az, min mosolyogsz?

Semmi... Valamit egyszerre mondtunk a férjeddal és kiszámláltuk, ki gondol rá. M betű jött ki. Mária.

— Te. Hány óraker volt ez?

— Úgy hat óra tájt.

Igen, akkor ő már túl volt a világrengető

nagy eseményen, a térdreboruláson, a tízezerholdas birtokon és a velencei zanzarikon! Pfuj! Akkor ő már tényleg a férjére gondolt!

— Tényleg rá gondoltam, — mondta szemét lesütve, mialatt a kesztyűjét gombolta.

31.

Előbb Imrээkhez szóltak fel a lépcsőház házi-telefonján, hogy megtakarítsák a három emeletet. Mária csodálkozva hallotta, hogy férje tegnap nem ebédelt náluk, csak ma, de azonkívül, hogy nem adott borraivalót a lánynak, nem vettek rajta észre semmi különösebbet. Ezt csak azért említette meg Erzsí, mert Mária kétszer is kérdezte, nem vettek-e észre rajta valamit. De hát mért kérdi anyus, az Isten szerelmére, mi történt? Nem jött ki érte a pályaudvarra és otthon se volt. Ugyan, anyus olyan túlzott, tőlük ugyan úgy ment el, hogy a pályaudvarra megy, de lehet, hogy útközben valami fontos dolga akadt. Mindamellet hangján érezni lehetett az aggodalmat. Rögton lejön és hazamegy vele, segít kicsomagolni, estére biztosan apus is otthon lesz. Nem, ne jöjjön, ő most a malomba megy, hátha ott tudnak valamit, estére se jöjjenek át, mert az utazástól borzasztó fáradt, majd átüzen hozzájuk, mi van.

Nemcsak a telefon tartotta vissza Máriát attól, hogy a portás által közüliekről beszéljen. Nem akarta ok nélkül megrémíteni menyét ebben az állapotában, ha pedig elsimul a dolog, akkor mindenképpen felesleges beszélni róla.

— Csak már túl lennénk rajta, — súgta Mária a villamosban.

Rózsi szeretett volna beléllátni az asszonyba.

— Ilyen boldogság mellett, mint a tiétek, se milyen külső kellemetlenség nem fájhat az embernek, — felelte.

— Igaz, mennyire igazad van.

— Mióta vagytok házasok?

— Huszonnyolc éve. És minden jó emberemnek kívánom, hogy olyan jó házasságban éljen ennyi év után, mint mi.

— Ügy szeretitek egymást?

Mária szemérmesen elmosolyodott.

— Igen. Tudod, ha ez szerelem. Nem tudunk egymás nélkül élni. A mi korunkban ez már szeretet. Ez több a szerelemnél.

Rózi idegesen nézett szét maga körül. Tegnap óta hallja ezeket az égbekiáltó banalitásokat. Tulajdonképpen mi köze ezekhez az idegen emberekhez? Igen, érdeklí a dolog, persze, de úgyse ő fogja megírni, ha egyáltalán meg lehet írni. Mért is nem mondhatja egyszerűen, na, gyérünk azzal a lelki étellel, mondd el, miket gondolsz, mikre vágyói, miket álmodz, de őszintén, a szíved legbensőjéből, aztán add meg a harminckét pengőmet, amivel a férjed tartozik. De ezt nem lehet, itt lépésről lépésre kell haladni, végig kell hallgatni minden ostobaságot. És Mária büszkén mesélte el az ő nagy boldogságukat. Hogy milyen legendás hírnév övezi az ő házasságukat az egész családban. Milyen meghitten tudnak ők beszélgetni egymással. Milyen jó ember Albin és milyen kincs az ő visszavonult, csendes életük. Ez a legnagyobb boldogság a földön.

Rózi úgy érezte, mintha egy kispolgári hálószoba keserű reggeli levegője fojtogatná. Nem felelt. Az asszony faggatni kezdte, hogy is történt tegnap, mondja el most részletesen a megismerkedésüket, a Gerbeaud-t, kik voltak ott, mit beszélt a férje, őt nagyon érdeklí minden kis rész-

let is. Rózsi vontatottan felelt. Majd később elmondja. Már úgyse tarthat soká a villamosút, hisz már kint járnak a kültelkeken. Majd ha elintézték a malmot.

Mária belényugodott.

— Inkább arról beszéljünk, — mondta Rózsi, — hogy mi történhetett a malomban?

— Fogalmam sincs róla.

— Nem volt különösebb vágyakozása valami után, valami költséges passziója, amit nem bírt kielégíteni...

— Te csak nem arra gondolsz, hogy hozzányúlt hivatalos pénzhez?

-- De, igen!

Mária fellobbant gyanakvással nézett a lány szemébe.

— Miből gondolod ezt?

Rózsi erős kisértést érzett, hogy egy energikus mozdulattal lerántsa a takarót, amely beborítja a férfihoz való viszonyát. Tán valami titkos irigység dolgozott benne, a kóbor cigányok néha felvillanó vágya, ha betekintenek egy megelégedetten vacsorázó család ablakán, vagy tán büntetni akarta az asszonyt bamba jóllakottságáért,

— később, amikor Jancsinak beszámolt az eseményekről, úgy érezte, hogy készakarva mondta, azért, hogy előkészítse az asszonyt a várható katasztrófára, — közelébb húzódott Máriához és a fülébe súgta:

— Nekem megmondta, hogy sikkasztani akar! Mária görcsösen egybekulcsolta két kezét.

— És te?

— Egy pillanatig se vettem komolyan. Hát el lehet róla hinni?

— Nem, nem lehet elhinni... De a portás?...

Elhallgattak. A villamos éles kanyargókkal zúgott végig a földszintes házakkal szegé-

lyezett szűk utcákon. Mária tágranyill szemmel nézte a lányt. Sajátságos, nem a sikkasztásra és annak szörnyű következményeire gondolt, semmi egyebet nem érzett, mint féltékenységet. Ez a lány valamit tud a férjéről, amit ő nem tud, ennek az idegen lánynak elmondott valamit, amit neki nem. Hiába, mindennek a vége: nem lelt volna szabad elutaznia. Nagyot sóhajtott.

— Nem kellett volna elutaznod! — mondta Rózsi.

Az asszony a szavába kapott.

— Hóimét tudod, hogy mit gondolok?

— Csak. A férjed nem az az ember, akit egyedül lehet hagyni.

— Persze. De mit tudhattam én!

Huszonnyolc évi házasság után, gondolta Rózsi.

32.

Megbeszélték, hogy Rózsi sétálgat a malom előtt s ha soká tartana, amíg az asszony visszajön, beül a szemben lévő kávémérésbe.

A malom az utca túlsó oldalán volt, Mária a kapuból visszanézett és látta, hogy a lány megáll a kávémérés mellett lévő úri- és nődivatüzlet kirakata előtt. Itt szokott ő is megállni, ha néha eljött a férjéért, hogy együtt sétáljanak haza. Kísérteties és ködös látvány volt egy idegen nő az ő helyén. Nem lehet elhinni ezeket a féltelmes és fejetején táncoló eseményeket. Tegnap óta mintha egy idegen világrészen járna, csupa új arc, új hang, új helyzetek, új események ... Ez tehát a malom. Most jár benne először. Valami zsákokat cipelő munkásoktól hemzsegő, lisztes, zakatoló, zegzugos folyosókból álló óriási üzemet képzelt a portás fülkén és

a színes üvegfalon túl, ami a kapu után következett. A portás leszegte állát a mellére, a szemüvege fölött kitekintett újságja mögül és ujját a sapkájához emelte. Mária habozott, odamenjen e hozzá, de rögtön folytatta útját, ettől csak azt hallhatná, amit már úgyis tud. A fehérre meszelt, boltozatos folyosó, barna linóleum szőnyegével és a kórházi csend egyáltalán nem felelt meg várakozásának. Hosszú, körülményes előkészületeket várt, hivatali szobákon való vándorlásokat, hogy „kérem, hol találok az igazgató urat”, fogja kérdezni egyenruhás szolgáktól, akik ide-oda utasítják, amint már hivatalokban történni szokott és ezzel jól ki lehet tolni az időt. Ehelyett eltéveszthetetlenül egyenes utat talált, úgy ki volt itt jelölve az út, mint a vágóhíd kapuján belépő áldozat útja. Dobogó szívvel, nem érezve semmit egy gyomorfájdító szorongáson kívül, sietett fel a lépcsőn és már bent is volt a füstös, kattogó, zajgó teremben, az üvegetrecek között, melyek mögül kíváncsi fejek emelkedtek feléje, de bódult zavarában nem tudta megkülönböztetni az ismerős fejeket az ismeretlenektől. Pillanatra elhallgatott a zaj, mint a cirkuszi zene a nagy produkció előtt és egy el suttogott szó csúszott vele lassan, amint elhaladt a ketrecek között lévő folyosón, a „Homolács felesége“, de csak a *cs* betű csobogott ki a szájtól szájra kúszó hangok közül. Mária érezte, hogy a kollégák közül valakinek, aki ismeri őt, meg kéne őt állítania, hogy előzetesen informálja a történetekről, de senki sem állította meg és ez úgy tűnt Máriának, mint amikor senki sem meri megmondani valakinek, hogy meghalt egyik legközelebbi hozzátartozója. Csak tanácskoznak . . . cs... cs .. . suttogják a nevét és bizonyosan egymást noszogatják, mondd te, mondd te, ce egyik se

mozdul, végig kell szenvedni a suhogva hulló cs betűk között a vesszőfutást. A „Morváai igazgató“ feliratú tábla előtt végre megállítja az altiszt, a teremben lassan életre kel a gépek lármája, mintha egy óriási gólya kezdene kelepelni.

— Az igazgató urat keresem, — mondja Mária.

Távoli emlékfoszlányok kezdenek lebegni benne, ez a helyzet valamiképpen hasonlít ahhoz, amikor egyízben igazgatói meghívót kapott az Imre fia iskolájába, mert a fiú betört egy ablakot és még feleselt a tanárjával.

— Kit jelentsek be, kérem, — kérdi az altiszt.

— Homolács Albinnét.

Az altiszt kíváncsian és felélénkülve néz az arcába. Kissé szemtelenül, — állapítja meg Mária.

— Igenis, azonnal, — mondja túlzott szolgálatkészséggel az altiszt, besiet a szobába és már jön is vissza és kitarja a párnázott ajtót.

— Tessék parancsolni.

Hatalmas szobába jut, csend, süppedős szőnyegre lép, óriási csillár lövell fényét, nagyon szigorú és nagyon idegen levegő. Nem is érti, hogyan bírja el ezt a sok új benyomást tegnap óta. És az igazgató feláll íróasztala mellől, elébe lép, udvariasan meghajtja magát, — nem gúnyolódás ez? — így szól: Morváai és a szoba másik sarkába mutat, ahol egy gömbölyű asztalka áll pamlaggal és két fotellel.

— Parancsoljon, nagyságos asszony, mondja keményen.

Mária leül az egyik fotelbe, az igazgató a pamlagra, ökleit kifelé fordított kézfejjel két combjára helyezi, úgy, hogy két könyöke oldalra feszül.

— Miben állhatok rendelkezésére? — kérdi.

Máriát meglepi a kérdés. Olyasfélét várt, hogy neki mondanak el valamit, mint annak idején az

Imriske csínyjét, ő megbotránkozott fejcsóválással fog helyeselni és avval igyekszik lecsillapítani az igazgató haragját, hogy a legszigorúbb házi büntetést helyezi kilátásba. Persze, itt most minden máskép van. És hirtelen olyan sivárul valószínűtlennek érezte ezt a helyzetet, olyan rákényszerített, súlyos feladatnak, hogy az ő tudatlan és tapasztalatlan aszonyiségével betörjön a férje komoly világába és szemtől-szembe álljon avval a fenséges, ködbevesző szellemmel, aki láthatatlanul és kitapinthatatlanul, de folyton éreztetve hatalmát, igazította az ő életét is, mintha egy színielőadás alatt egyszerre csak őt tolták volna fel a színpadra. Lassan és minden szavára vigyázva adta elő, hogy ma érkezett haza vidékről, távollétében ott járt náluk a malom portása, aki érthetetlen és nyugtalanító kijelentést tett. Morvái kérdésére, hogy mi volt ez a kijelentés, megmondta, az, hogy ki tudja, mikor jön megint a férje a malomba.

— Hogyan, hát kedves férjével nem beszélt még nagyságos asszony? — kérdezte Morvái és gyanakodva nézett Mária szemei közé.

— Nem, — mondta ijedten Mária. — Nem beszéltem vele! Úgy volt, hogy várni fog a vonatonál! Nem várt! Nem tudom, mi van vele! — És mintha valami nagy igazságra jött volna rá, ami rögtön világosságot derít a helyzetre: Igazgató úr, — kiáltotta — az én férjem eltűnt! Fogalmam sincs róla, hol van.

Ez szemrehányólag hangzott, de Mária könnyőregve és agodalommal teli tekintettel függesztette szemét az igazgatóra. Tulajdonképpen a saját kiáltása ijesztette meg. Mi^egy rendőri hír, úgy hangzott ez: a férjem eltűnt. És már látta is az újságban, az „eltűntek“ rovatában: Homolács Albin ötvenhárom éves malomhivatalnok ma el-

tűnt a fővárosból, személyleírása . . . Most jött rá erre! Hogy az ő férje eltűnt!

Úgy tapasztotta szemét az igazgatóra, követve minden szemrebbenését, mint a kutya az orra előtt lóbált falatra. Az igazgató legyintett és összeráncolta homlokát.

— Eltűnt! — mondta bosszúsan. — Eltűnt! Nem olyan könnyen tűnik el az ember! Különben is, csak neki tehet szemrehányást nagyságos asszony azért, amit elkövetett.

— De az istenért, mit követett el?

Morvai minden érintkezése a tisztviselők családtagjaival többnyire egy-egy rövid telefonbeszélgetésben nyilvánult meg, ha a lelkismeretesebb hivatalnokok közvetlenül őt hívták fel, hogy bejelentsék távolmaradásukat betegség vagy egyéb fontos ok miatt, de néha megtörtént, hogy személyes ügyekben is felkeresték a malomban. Még ezt a rövid telefonbeszélgetést is nehezőre esett lebonyolítania. Egyrészt nem érdekelték a tisztviselők magánügyei és mégis érdeklődést kellett tanúsítania irántuk, meg kellett kérdeznie, mi baja kedves férjének, vagy bátyjának vagy apjának és mit mondott az orvos, valami vígasztalásfélét is illet mondani, no nem lesz baj, csak vigyázzanak, végül javulást kellett kívánni, másrészt mindig attól tartott, hogy nem is a bemandott fontos ok miatt mulaszt az illető és a hátamögött kinevetik a hiszékenységéért. De főképpen azért nem szerelte ezeket az érintkezéseket, mert ilyenkor mindig némi bepillantást nyert az alkalmazottak privátéletébe és tudomást kellett vennie arról, hogy ezek nyomorúságos viszonyok között élő, rendkívül szegény emberek. Tudta, hogy nem ő felelős a szegénységükért, hanem az igazgatóság a maga egészében, a konferencia a maga felelősségrevonhatat-

lan személytelenségében, azonkívül a kereseti viszonyok általános kialakultsága, az a valahogy magától támadt felfogás, hogy az átlagos havi tizedes, kétszáznegyven pengő, olyan összeg, amiből meg lehet élni, jól tudta mindezt, mégis mindig Jelkiismeretfurdalást érzelt, ha ezekkel a kérdésekkel közvetlen kapcsolatba került. A hivatalban nem kellett más iránt érdeklődni, mint-hogy mindenki elvégezze a dolgát, a tisztviselő felvétele alkalmával lefektetett szerződés értelmében, mely szerint a tisztviselő ennyit és ennyit dolgozik, amiért a malom ennyit és ennyit fizet. Evvel minden anyagi kérdés el volt intézve, csak egyszer egy évben került újra felszínre, a fizetésemelések idején. Ha ilyenkor reklamációkra került a sor és egyesek kifogásolták az emelés csekély voltát, a nehéz viszonyokra, az emelkedő drágaságra, a fokozódó házbérre való hivatkozással, megint csak a hivatalnok állt vele szemben, az az ember, akinek sohse lehet igaza, hisz máskülönben rögtön felborul kettejük fegyelmi viszonya. Velük szemben a kibúvókat, kifogásokat, érveket magától értetődő harci eszközöknek érezte, akárha egy peres féllal állana szemközt, akinek állításait mindig tagadni kell, még akkor is, ha tudja, hogy nincs igaza. Hát még ha tudja, hogy igaza van. Azaz: *érzi*, hogy nincs igaza, de *tudja*, hogy igaza van. Mert minden elajándékozott fillér, minden elajándékozott munkanap a malom hasznát csökkenti, a malom szent érdekeit sérti és ennek az érdeke előtt minden más szempontnak el kell homályosaim. Ha azonban hozzátartozókká^ jut kapcsolatba, mindez új színezetet kap. KeHeílenül és felemás érzésekkel beszélt a hivatalnokok családtagjaival, akik illetéktelenek vele szemben, de mégis a legteljesebb alázattal és tisztelettel közelednek

feléje. Úgy érezte, ez nem illeti meg őt a feleségek, anyák, testvérek részéről; ezek idegenek, akikhez semmi köze, mit hajlonganak hát előtte? Ebben a gondolkodásmódban volt valami egyenes igazságszeretet is, de még inkább az a kívánság, hogy ha ő idegen hozzájuk, legyenek azok is idegenek vele szemben és ne kérjenek tőle semmit. Mert persze, hogy kérni jöttek hozzá, igaz, többnyire az ízléstelenebb fajta. Mindenesetre, ideje már, hogy kiverekedjen magának a vezérnél egy titkárt, akit kicsinyességből idáig mindig megtagadott tőle, hogy megszabaduljon végre az effajta időfecsérlésektől. Ezt a Homolácsnét azért fogadta, mert a Homoláccsal soha semmi baj nem volt, ez a nő nem telefonált, hogy a kedves férje beteg, ez nem jött könyörögni, hogy kérem, férjem nem mert igazgató úrhoz fordulni, én jöttem el, hogy kétnapi szabadságmeghosszabbítást kérjek, no és ez komoly ügy volt, főképp azonban nyilván a pénzt hozza az asszony. Voltaképp kapóra jött a Ilomolács félrelépése, mert valahogy kiöregedett ez az ember, nincs más szó tudniillik a képességek kopására, pedig ez teljességgel hamis kifejezés. Ő is egyre idősebb lesz, a képességei még sem kopnak, sőt ellenkezőleg, egyre fejlődnek. A Homolács munkájában, amennyire munkának lehet nevezni ezeknek a pepecselését, gyakori hibák fordultak elő, ezért is osztották be a felek látogatására. Megérett már a nyugdíjazásra. Ha tőle függne, mind nyugállományba helyezné ezeket a csorbult képességű munkaerőket, a vezér az, aki ellenzi a nyugdíjazásokat és inkább a fizetésjavítások alkalmával és új, alacsonyabb nivójú munkabeosztásokkal próbálja átértékelni munkájuk minőségét. Ez a régi iskola, amely még mindig az elavult, szentimentális szólamokkal

dolgozik, hűség, kipróbált munkaerő, együtt nőtt fel az intézettel stb., a legfiatalabb korosztályokat tette B-listára, jóllehet a malom érdeke éppen az ellenkezőjét követelte volna. Pedig egyszerre nem lehet két urat szolgálni, vagy malomérdek, vagy tisztviselőérdek, a kettő nem fér meg egymással. Az öreg hivatalnokokat, ha semmi másért, már csak azért is el kéne bocsátani, mert éppen avval bizonyították be középszerűségüket, hogy évtizedes szolgálatuk dacára sem vitték semmire. Aki öt év után nem cégvezető, azt ki kell tenni és helyébe gyakornokot felvenni, aki ugyanazt a munkát sokkal olcsóbban elvégzi. Ha ő lesz a vezér, majd megmutatja, de addig mennyi intrikával, aknamunkával kell még megküzdenie! A Homolács-ügy meglepte, noha régóta játszadozik egy cinikus gondolattal. Ha végigment az istállón, — így hívta a nagy ternet — látva a sok munkába görnyedt arcot, melyeken egy rezzend mindig visszatükrözte, hogy meglátták őt, gyakran jutott eszébe: mért nem sikkasztanak ezek? A negyvenkét hivatalnok között tán egy-kettő fogja valamire vinni, a többi cipeli a maga felesleges életét, rongálja egészségét a füstben és bűzben (igaz, hogy ezt ők maguk idézik elő) gyereknek ad életet, úgy tekinti magát, mint valami számbajövő értéket, akire fontos kötelességeket bízta, hisz a múlt és jövőnélküli látszatéletében, egészen úgy viselkedik, mint egy normális ember, pedig mire vár? Az évi 240—300 pengő fizetésemelésre? A „becsületben megöszült“ jelzőre, amelyet évtizedek vesződése után érdemrendként aggathat magára? A nyugdíjra, amely „tisztas öregséget“ biztosít számára? Mire vár? Mért nem sikkaszt? Mert ahhoz sincs esze. Ez a buta Homolács jó példa. Elutazik a felesége, mire első dolga, hogy a Ritzbe

rohanjon, ha a Klement előbb szól neki, mindjárt ezt is a szemére hányja, fűnek-fának kölcsön ad pénzt, egy nőismerősével a Jánoshegyre autózik, pezsgőzik, szórja a pénzt, a malom pénzét és előáll, hogy elvesztette! Es milyen ügyefogyottan, átlátszón hazudik, ha egy kicsit ügyesebben csinálja, napirendre tér a dolog felett, hisz valóban megtörténhet egy ilyen vén csacsival harminc év alatt, hogy elveszít pár száz pengőt. De nem, az első kérdésre megzavarodik, félrebeszél, beleizzad, reszket; nem, ezek megérdemlik a sorsukat. És éppen a Homolács, a Homolács, mintha egy járomba fogott ökröt egyszerre csak szerelmi gcrjedelmek lepnének el! Mindamellett átkozottul kellemetlen, hogy neki kell feltálatni az esetet ennek a szegény asszonynak, aki olyan ijedt és remegő, mint egy kis madár. Sírni fog, egész biztos, sírni, amit pedig egyáltalán nem bír elviselni. Es a pénzt se hozta, hogy hozhatta volna, ha nem tud az esetről. Kár volt fogadnia, annyi bizonyos.

— Kérem nagyságos asszony, — mondta megfontoltan, — az ön férje sikkasztott.

33.

Mária arca megmerevedett és elfehéredett, mintha mésszel kenték volna be, mely rögtön megkeményedett arcvonásain. Felsőteste meg-rándult, mintha fel akarna ugrani és lecsukta a szénjét.

Morváit megijedt.

— No, no, no, ne vegye annyira a szívére a dolgot, nagyságos asszony. Mindössze háromszáz pengőt. . .

Mária kinyitotta a száját, de egy rekedt torok-

hangon kívül nem bírt egyebet kihozni. Majd alsóajka furán félrehúzódott, elferdült a szája, szeme és orra elvörösödött. Morvainak eszébe jutott, hogy a nagyanyja éppen így nézett ki, amikor agyszélhűdést kapott, Minden emberi szánakozásán felül átfutott az agyán az a rengeteg kellemetlenség, ami együtt járna avval, ha az asszonyt itt valami komoly szerencsétlenség érné, telefon, mentők, hordágy, felfordulás, lárma. Idegesen kezdte simítgatni a haját.

— De kérem, nagyságos asszony, hát ne legyen kétségbeesve . . . Hát nem olyan nagy tragédia ez . . . Majd szép lassan visszafizetik és minden rendbe jön . . .

Rögtön megbánta, hogy ezt kiejtette; de hátha olyan rosszul van az asszony, hogy meg se halotta.

Mária fuldokló sírásban tört ki, amit idáig minden erejével elfojtani igyekezett, innét elvörösödése és szájának ferdesége.

— Nna, helyben vagyunk, — gondolta Morvai, felállt és íróasztala fiókjából cigarettát vett ki. Rágyújtott és fel s alá kezdett járkalni. Amikor kis idő múltán Mária feltekintett zsebkendőjéből és meglátta az ide-oda sétáló igazgatót, megértette, hogy sírása nagyon idegesítheti. Eltette a zsebkendőjét és szipákolva, könnyes szemmel, megkínzottan próbálta rendbeszedni gondolatait. Olyan ez, akár csak a fogorvosnál. Az ember bemegy egészségesen, hogy egy pillanat múlva egész lényében felkavartan, remegve és feldúltan feszítse oda magát a fűró sziklakemény, érzéketlen támadásának. Nem egészen értette a dolgot. Ha „nem nagy tragédia“ és ha „minden rendbejön“, akkor mit jelent ez az egész kavarodás? A portás üzenete? A férje eltűnése?

— Bocsásson meg, igazgató úr, — mondta halkan és szepegeve — tudom, hogy a férfiak nem szeretik a sírást, de nem tudtam, hogy minden rendbejön és nagyon megrémültem. Ilyen szörnyűségre nem voltam elkészülve. Én... én... igazgató úr . . . tessék elhinni . . . leugrottam volna az emeletről. . . Én nem tudom, hogy itt mi történt... Az én férjem . . . ő nem az, aki si... aki ilyet elkövet... Itt valami történt, mialatt én nem voltam itthon ... itt valaki rávette ... ez hihetlenebb, mintha . . . mintha...

.. . mintha Homolács urat kinevezték volna vezérigazgatónak, — gondolta Morvái és nem segítette ki az asszonyt, aki még mindig a hasonlaton gondolkodott.

— Mintha . . . egészen hihetetlen dolog . . . Tessék elhinni, soha többé nem fog előfordulni.

— Erre nem is lesz alkalma Homolács úrnak, — mondta Morvái és újra leült a pamlagra. — Olyan beosztást fog kapni, ahol nem lesz alkalma idegen pénzhez hozzányúlni. . . feltéve, hogy az igazgatósági ülés nem a nyugdíjazás mellett dönt.

— De hisz azt tetszett mondani, hogy szép lassan visszafizeti és minden rendbejön?

Most jöhetnek az érvek, a kibúvók! Bizonyos, hogy sikertelenül.

— Igen! Nem teszünk büntetőfeljelentést! Nem elég ennyi? A nyugdíjazással minden rendbejön. De különben is, nagyságos asszony, — fakadt ki ingerülten és dühösen saját magára elhamarkodott kijelentéséért, melynek helyrehozatala, érezte, nem fair játék egy ilyen kétségbeesett asszonnyal szemben, a hivatalnok, az persze más, — kedves férje nem érdemli meg, hogy így könyörögjön érte. Kegyed elutazik, erre kedves férje a Ritzben ebédel, egy „nőismerőssel“

felautózik a Jánoshegyiére, bepezsgőzik, tudjisten hol mászkál még és milyen üzemekre vetemedik. Viselje a következményeket. Viselje el, hogy áthelyezik . . . vagy nyugdíjazzák. Kegyed pedig, mit tudom én, alaposan mondja meg neki a véleményét.

Mária könnyben úszó szemmel kulcsolta össze kezeit.

— Igen, igazgató úr . . . Igen . . . Persze . . . De mindez engem sújt. Rólam van szó. És én olyan ártatlan vagyok, mint. . . mint. . . Mit tehetek minderről . . . Szép lassan visszafizetik és minden rendbejön! Ezt tetszett mondani! Én érzem, hogy a nyugdíjazás utólag jutott az eszébe. Ő egy haszontalan ... de én . . . könnyögöm, tessék áthelyezni, de ne nyugdíjazni...

Morváai felpattant, arca vérvörösen izzóit a dühtől, beledobta magát karosszékebe az íróasztalnál és füléhez emelte a telefonkagylót. A háziközpont nem jelentkezett azonnal, mint egy boldond kezdte rázogatni a telefont. Mária hűledező rémülettel követte a tekintetével.

— Kérem a vezért! — ordította a telefonba Morváai. — Kérlek méltóságos uram. Engedd meg, hogy emlékeztesselek egy többízben előterjesztett kérelmemre . . . Igen, igen . . . Nem-tudok-to-vább dolgozni. . . Baga téliekkel vesződöm reggeltől estig . . . Okvetlenül szükségem van rá . . .

Csend. A vezér beszél. És mialatt hallgatja, arca idegesen rángatódzik, ajkát szívja és semmit se látva, jártatja szemét a mennyezeten.

— Bocsáss meg, méltóságos uram, ez nem precedens. Egy igazgatósági titkár felvétele nem tisztviselői felvétel. . . Igen . . . Talán a Timkót... Az ő munkáját átadjuk Polacseknek . . . Elvégi,

azért én felelek . . . Még akkor is ráérünk felvenni egy gyakornokot. — Majd ingerültsége feloldódott egy széles mosolyban, mely szétömlött arcán és úgy lecsillapította minden feszültségét, mint a moríiuminjekció a fájdalmakat. — Nagyon, nagyon hálásan köszönöm, méltóságom uram. — Lassan a helyére tette a kagylót, arca visszanyerte mozdulatlanságát, cigarettára gyújtott és íróasztalára függesztett tekintettel így szólt Máriához, aki egy kukkot sem értett a jelenetből.

— Ha bejelentem Homolács úr esetét az igazgatóságnak, nyugdíjazzák. Szerintem ez volna az egyetlen korrekt eljárás. Nagyságos asszonyra való tekintettel nem nyúlunk ehhez az eszközhöz. Át fogjuk azonban helyezni az okmánytárba, át kell helyeznünk, mert megbocsáthatatlan vétken felül is súlyos mulasztásokat követett el, melyeket jóvátenni még nehéz munkánkba kerül. A részletekben való visszafizetésre vonatkozólag azt tanácslom, hogy tekintsenek el ettől és fizessék le az összeget egyszerre, lehetőleg a holnapi nap folyamán, mert a részletfizetések elkönyvelésére magyarázatot kellene adni. „Sikkasztott pénz visszafizetése“, ezt nem lehet. „Elvesztett pénz visszafizetése“, ezt sem tanácslom, nagyon nagy szépséghiba az ilyesmi egy tisztviselő törzskönyvében. Ajánlom magam.

Felállt, nem hagyta szóhoz jutni Máriát, az ajtóhoz kísérte és meghajlással elbúcsúzott tőle.

34.

Visszafelé jövet, a ketrecek közt Kőszegi úr megállította Máriát. Izgatottan érdeklődött, hogy van kedves férje; meglepetéssel hallotta, hogy Mária nem is tud a férje rosszulletéről, a pohár

vízről, amelyet Morvái behozatott a Bakajszával és amikor meghallotta, hogy férje köszöni, jól van, arra kérte, mondja meg neki, hogy sürgősen jöjjön be és adjon felvilágosítást a Kerekes M. utóda ügyről. Ráírta egy cédulára a cég nevét, hogy a nagyságos asszony el ne felejtse, Mária a retiküljébe csúsztatta a papírszeletet és tovább ment. De ekkor a Polacsek úr szólította meg, aki szintén valami ügy iránt érdeklődött, miután meghallotta, hogy Homolács úr jól van. Nem írta fel a cég nevét, csak arra kérte Máriát, ha nagyságos asszony nem venné megterhelésnek, mondja meg kedves férjének, még ma okvetlenül hívja fel őt telefonon, az egész malom lázban van, bizonyos mulasztások történtek itt, nyilván feledékenység Homolács úr részéről, melyek mindenki másnál súlyos fegyelmi eljárást vonnának maguk után, persze Homolács urat közismert lelkiismeretessége folytán nem fogja bántódás érni. Legalább is reméljük, — mondotta és úgy csókolt kezét, hogy a csuklónál kissé felhajtotta a keztyűt, a feltakart részhez érintve ajkát.

Mária a kávémérésben találta meg Rózsit, aki újságot olvasott. Valami kísérteties nyugalom merevedett az asszony arcán, lassan és halkán jött be a tejszagú, homályos, meleg helyiségbe, amelyben két villamoskalauz kávézott az egyik asztalnál, a pultnál egy sárgafelöltős, rosszul öltözött ember beszélgetett a kiszolgáló asszonnyal. Némán ült le Rózsit mellé, olyan óvatosan és halkán, mintha attól félne, hogy felébreszt valakit. Citromos teát rendelt és a lány kérdésére, válasz helyett ölnetett kézzel, kisírt szemét rátapasztva a lányra, hideg gyanakvással nézett az arcába. Majd halkán beszélni kezdett. Evvel a lánnyal, jutott eszébe, csak halkán beszélhet, ott-hon, nehogy a cseléd meghallja, a villamosban és

itt, nehogy mások meghallják, csupa olyan dolgról beszélnek ők ketten, amit senkinek se szabad meghallani. Nem neki való ez a titkolódzás, nem bírja már ezeket a dolgokat. Elmondta, hogy a férje sikkasztott 300 pengőt, ezt holnap vissza kell fizetni és hogy áthelyezik más osztályba, de ez nem fontos. Mindent tud, a férje a Ritzben ebédelt, aztán Gerbeaud és autózás a János-hegyre, pezsgőzés egy „nőismerőse”, aki csak ő lehet, Rózsi. Nem lát tisztán, nem tudja, mi történt, nem tudja, mit fog tenni, hallani akarja kertelés, szépítgetés nélkül, mi történt, eddigi viselkedése után nem tételez fel róla semmi rosszat, de ha hallgat, avval fogja gyanúsítani, hogy ő keverte férjét ennyi gyalázatba. Essen meg rajta a szíve, hisz annyi csapás érte már eddig is, hogy kicsit több, vagy kevesebb, igazán nem számít, de látni akar, tudni akarja, érdemes-e tovább élni avval az emberrel, vagy sem, ha csak az máris nem ítélkezett önmaga felett, hisz eltűnt, nem tudja, nem kéne-e az eltűnést máris bejelenteni a rendőrségen.

— Hogyan, képes volnál elválni tőle?

— Nem tudom. Először tudni akarok mindent. Te ... te mit tennél?

Forró és tikkadt volt a hangja. Mozdulatlanul ült, szemét szakadatlanul a lányra függesztve, de nyugalmán valami kétségbeesett elszántság érződött. Rózsi nyugtalanul nézte. Vájjon kirobbanhat-e e között a két ember között valami megváltó katasztrófa, amely mindkettőjüket visszaadja önmagának? Vájjon nem akkor jár-e el helyesebben, ha megfelel az igazságosság követelményeinek és őszintén az asszony elé tárja a helyzetet? Lelkiismerete nem azt diktálja-e, hogy minden természetes részvétén túl, az igazat kell mondania, keltőjükre bízva a dön-

tést? Természetes. Mert kicsoda ő, hogy bíróként döntsön emberi sorsok felett? Nincs is joga ahhoz, hogy mint sakkfigurákat tologathassa ezt a két embert. Valósággal fellélekzett, hogy végre a lelkiismerete szerint cselekedhet és nem kelte megnyomorított emberkének gondolkodásához alkalmazkodnia, mint ahogyan a tegnapi autózás óta folyton erre kényszerül. Kezét Mária ölhetett kezére helyezte, melyet hideg izzadtság borított. Az ő keze forró volt, átfutott agyán, hogy tán átlántálhat beléje egy kis meleg, lüktető életet és a két kéz érintkezésének szimbolikus értelmezése megerősítette hitében, hogy tegnap este óta először viselkedik igaz ember módján a házaspárral szemben.

— Máriám! — mondta lágyan. — Igazad van, ha tisztán akarsz látni. Én nem mondtam el neked mindent. Kímélni akartalak. De rájöttem, hogy igaz élet csak az igazság megismeréséből fakadhat. A saját kezébe adom a sorsodat. A férjed letagadott téged előttem. Sikkasztani akart, nyilván nem háromszáz pengőt és Párisba utazni, velem, Feleségül akart venni.

— És te?

Rózsi szája idegesen megrándult.

— Én! Én igazán nem vagyok most fontos. Ez a helyzet. Mindent elmondtam.

— De igenis fontos. Mit tettél te?

— Ha ez fontos számodra ebben a percben? Belementem mindenbe. A sikkasztásról csak később szólt. Addig gazdagnak, miniszteri tanácsosnak adta ki magát.

— Hihetetlen. Ezt nem is tudtam. És te belementéi mindenbe. Vagyis eladtad magad.

— El. Igaz, hogy félúton minden abbamaradt. De én azt tehetek magammal, amit akarok.

Mária nagyot sóhajtott és rákönyökölt az asztalra.

— Oh, gyermekem! Szívből irigyellek.

Rózsai is fellélezett.

— Végre! Csakhogy ezt hallom tőled. De mondd kérlek, mért érdekel az én szerepem?

Mária elgondolkozott.

— Magam sem tudom. Talán . . . talán . . . azért, hogy megtudjam, milyen hatást tud gyakorolni ő egy fiatal lányra . . . Hát megtudtam... Most pedig részletesen hallani akarok mindent,

Rózsai hozzáfogott elbeszéléséhez. A vendéglői bohóckodástól kezdve, — tudod, ez olyan épa-ter . . . elképeszteni a nyárspolgárokat, afféle játék ez nálam, de majd kinövöm, — a nehezen megoldott hazajutásig, a lapalapítást, a jeggyűrű jelenetet az autóban, a férfi szörnyű kétségbeesését, amikor bevallotta, hogy ő csak Homolács Albin és boldogságát, amikor ő szánalomból és büszkeségből arról biztosította, hogy helyzetükben nem változott semmi, számára változatlanul rokonszenves, Csak úgy, mint idáig. A csókolódzást nem említette, megcsókolt az autóban, mindössze ennyit mondott és finoman beleszötte a pénzt is, amit kifizetett helyette, harminckét pengőt.

Mária szájtátva hallgatta.

— Csodálatos . . . csodálatos, — mondta tökéletesen belebonyolódva gondolataiba. — Mintha egy más ember volna . . . Érthetetlen ... És ezt te csináltad belőle.

— Nem. Te csináltad, avval, hogy elutaztál.

— Éppen elég baj lett belőle.

— De ha minden évben elváltatok volna egy-két hónapra, nem lett volna haj belőle.

— Mit érted ezt te! Mennyi minden történik

egy-két hónap alatt. Nem tudunk volna elmondani egymásnak semmit.

— Hát fontos az, hogy mindent tudjatok egymásról? Nem éreztétek, hogy mélységesen unjátok egymást? Mondd, nem voltak neked gondolataid, vágyaid, érzéseid, amiket nem mondtál el neki?

Mária lassan rázta a fejét, nem, nem voltak.

— Most nem vagy őszinte. Kérlek, hallgass ide . . .

Mária a nappalokkal párhuzamosan folyó hitvesi éjszakákra gondolt, amelyek csak öt éve kedvére valók. Igaz, hosszú éveken át volt a vágya, hogy mindig ilyenek legyenek. De ezt nem lehet elmondani. Dr. Kolba Mihály, a szolnoki utazás! ezt már inkább. És valami az eszébe jutott! Valami, amibe belekapaszzkodhat, hogy megmentse a maga körül kialakult világot. Lassan, egész lassan, forró, néma ujjongás kezdett éledni benne. Rózsi odahajolt hozzá és úgy érezte, minden szavát gyorsírónak kéne jegyezni. Élete első szónoklatát vágta ki. Arca kipirult, szeme fűgén csillogott, missziója, hogy egy elveszettnek hitt lelket megtérítsen és rávezessen a szabadság útjára, amely éles kövekkel van kirakva, gondok és nélkülözések baljós felhői homályosítják el s tesz bizonytalanná, mégis a szabadság, a teljes függetlenség útja: lelkes büszkeséggel töltötte el. Ő nem volt még férjnél, igaz, — mondta. De sok rossz házasságot ismer, kevés jót, legendásan jót csak egyet, az övét, ennek is mindkét tagja, ne vegye rossz néven Mária, szörnyű gátlásokkal teli félelme. A házasság titka, szerinte, az abszolút összetartozódás érzésén felül az intelligenciában, mérsékletben, jóságban, a helyén való őszinteségben, a másik fél folytonos fejlődésre való ser-

kerítésében és az egyforma szexualításban rejlik. Egyedüllét-adagok nélkül nem lehet élni, idő kell arra, hogy olykor csakis a magunk életét éljük. Hogy is mondta Goethe? Nur im Alleinsein wächst die Grösse s ez a házasságra is áll. Ha egy nagy ember oeuvrejével arányosítjuk egy kis ember élete művét és a házasságát, különösen, ha gyereke is van, alkotásnak tekintjük, mint ahogyan az is, a házasság egy nagy torony, amit folyton-folyvást építeni kell, nem pedig langyos fürdő, amelyben lomhán ellubickolhat az ember, úgy ugyanaz a lelkiismeretes gond és magunkba szállás kell a létrehozatalához, az ösztönösség és apró raffinériák megmagyarázhatatlan keverékének felhasználásán kívül, mint egy műalkotás megteremtéséhez. Alkalmazkodni csak addig kell, ameddig őszinte kívánsággal tesszük. Mihelyst tehernek érezzük, meg kell tagadnunk és a másiknak tudni kell, hogy rajta az alkalmazkodás sora. Azonos színvonalú embereknél — és tulajdonképpen csak az ilyenek házasodhatnak össze, — könnyű dolog ez. Elnyomott hatalmi vágyaink kiélése végett megházasodni bűn. Hiúság és büszkeség szempontokat ki kell irtani. Ezekkel csak kifelé élhetnek, együttesen. Jeggyűrűt nem szabad hordani. Aki velünk beszél, ne tudja, hogy alkalmazkodnia kell bizonyos normákhoz, emberhez beszéljen, ne férjes asszonyhoz, hisz vége minden intimitásnak, ha egy láthatatlan harmadikra kell folyton tekintettel lenni. Csalni nem szabad, amíg a család szót használjuk rá. De ha kilengő vágyainkat az egészséges leküzdés határain belül nem tudjuk elnyomni, ízlésesen és finoman, másképp kell ki-elégítenünk, házastársi kapcsolatunk ezt a legkevésbé sem fogja megsínyleni, szálljunk végre

szembe avval a kitalálással, hogy az ember monogám lény. Egészen más, ha új lelki orientációk felé visz a végzetünk, ez már komoly dolog, ekkor már szóba kell kerülni a válás kérdésének. Mária esetében például de facto csalás nem történt a jelenleg érvényes törvények szerint, de azt ami történt, ő sokkal súlyosabb eseménynek tekintti, mint holmi érzéki kilengést. Itt letagadtak, meggyilkoltak egy feleséget és egy új szerelem minden észbontó fantasztikumával vettek körül egy másik nőt. Ez a teljes szabadság visszaadása a másik fél számára is. Anyagiak, társadalmi helyzet kérdése, pillanatnyi zökkenők itt nem jöhetnek számításba. Nyitva a szabadság kapuja, indulni, rohanni, futni kell feléje, új élet, új lehetőségek felé . . .

Rózi elhallgatott. Észrevette, hogy a könynyű mosoly, amely Mária ajka köré fonódik, egyáltalán nem a szavait kísérő elragadtatás kivételése. Meghökkenéssel és némileg sértődötten látta, hogy az aszony szórakozottan elbámul.

— Te, Rózi! — mondta szinte magának. — Én azt hiszem, hogy... nagyon jól érzem magam . . .

— Nem értelek.

Mária szemmel láthatólag kivirágzott. Arcába visszatért a színe, szeme felfrissült, ernyedte teste felegyenesedett. És mintha csak most látná, hol van, egy tejszagú, gőzös külvárosi kávéházban, rossz és közönséges emberek között, szürke fehérségű asztal mellett, amelyen kicsorbult szélű csésze áll, a csészealjra fonnyadt citrom és agyonfüstölt teáskanna, benne ki tudja milyen szedett-vedett teából készült lé várja, hogy ő megigya: hirtelen felállt.

— Gyerünk! Nem maradok itt tovább. Ha nem

lesz otthon félhétig, amikor teázni szokott, megyünk a rendőrségre.

Az ajtóból visszanezett. Mintha elbúcsúzna minden hozzá nem illő piszkosságtól, ettől a zűrzavaros két naptól, mintha tudná, hogy ez volt az utolsó állomás a temérdek új és idegen hely sorában, melyben megfordult tegnapelőtt óta, fitymáló mosollyal jártatta körül szemét a kopott kis helyiségben, aztán nagyot szívott a hűvös, friss esti levegőből.

Mária kint akart maradni a Perronnon. Neki levegő kell, nem tud beülni a fülledt kocsiba.

— Rózsikám, — mondta, — tulajdonképpen haragudnom kéne rád, hisz a vetélytársnóm, vagy mi a csudám vagy nekem, aki elcsavartad a férjem fejét és ki kéne kaparnom a szemedet. De olyan okos és művelt vagy, hogy nem tudok rólad semmi rosszat gondolni. Igen, persze, hisz mindent elhiszek neked, nem is mintha hazudtál volna. De olyan furcsa ez, olyan rettentően furcsa és hihetetlen ez az egész, hogy azt mondta rólam, meghaltam és ki akar menni veled Párisba és az az újság, amit csináltatok volna és részeg volt, tudod, mit jelent az, hogy ő részeg volt? Nem, nem tudod. Mit tudsz te róla? Mi kvittek vagyunk.

— Micsoda?

— Igen. Nincs mit egymásnak a szemére vetnünk. Én is gyalázatos vagyok. És ha otthon lesz most és bár adná az ég, hogy így legyen, én mindent megbocsátok neki. Elvesztette a fejét, mert nem voltam mellette. Elválni ennyi idő után? Nem nekem való ez lányom! Tudod, mért

mentem én Szolnokra? Hogy találkozam az elvált férjemmel. Ne csodálkozz! Majdnem harminc éve elváltunk, a nászjünk után, almi nem is volt az, mert. . . Hagyjuk ezt, szóval rettenően kiábrándultam belőle. Gazdag ember lett, kíváncsi voltam rá, mindenfélét képzeltem róla... Te, Rózsi — és hangosan felnevetett, — tudod, milyen ember lett belőle? Egy gumifejű ember! Ezer ránc van rajta, minden pillanatban más-kép néz ki, vannak ilyen játékok is, úgy néz ki...

Rózsi lehorgasztott fejjel állt.

— Nagyon érdekes, — válaszolta, amikor az asszony elhallgatott.

— Te nem is örülsz?

— Dehogy nem. Happy end. A gyöngék menedéke, ez a ti legendás házasságtok. És ez nagyon jól van így. Elkéstünk, kedvesem, nagyon elkéstünk. ,

— Mit beszélsz?

— Semmit. Itt leszállók.

Mária megütközve nézett rá.

— Te valamiért haragszol rám. Te, Rózsi! Te azt akartad, hogy én elváljak és te aztán . . .

Elhallgatott. Rózsi lebiggyesztelt szájjal, elfordulva várta a mondat végét. Éppen idejében hallgatott el az asszony. Nem, hát ezekkel nem lehet! Ennyi elfecsérelt idő! Az ördög vinné el ezt az egész bandát. Megint élőírói kell kezdenie a színészkedést, tombolnia kell elragadtatásában, mert még azt hiszik ezek a csúszómaszók, hogy azért nem örül, mert el akarta magát vétetni az „Albinnal“. És a pénz? Mi lesz a dohánnyal?

— Nem haragszom rád! Dehogy! De figyelmeztetlek, hogy kellemetlenek én is tudok mondani! Akkor se hagyta volna ott, ha nyugdíjazzák?

Mária zavartan felelt. Az intimitásuk egy csapásra megszűnt és tudta, hogy ennek az ő be nem fejezett, otromba megjegyzése az oka. A magasabbrendűség, amelyet belépése első pillanatában megérezett a lányon, újra nyomni kezdte.

— De nem nyugdíjazzák! Én jártam ki, hogy ne nyugdíjazzák! Én hoztam be a malomba is! — Valami nagyon műveltet akart mondani. — A mi házasságunkban én vagyok a domináló elem! Ezt tudnom kellett volna, ezért vagyok én is ugyanúgy bűnös, mint ő, nem kellett volna elutaznom. De most én árulok el neked egy nagy titkot, ami nélkül nincs jó házasság! A férfinak soha nem szabad megtudni, hogy nem ő a domináló elem. Nem tudja azt sem, hogy én hoztam be a malomba, nem fogja megtudni azt sem, hogy én könyörögtem érte! Nem! De valami úgy rám fekszik, úgy fáj . . . ha erre gondolok...

— Jó, mire hazaérünk, otthon lesz.

— Igen, én is azt hiszem, mindig fél hétkor szokott teázni... Másra gondolok ... El kell adnunk az új ebédlőt, hogy kifizethessük a háromszáz pengőt. Ezt is nekem kell elintézni. Tárgyalni, alkudozni. Ő otthon se lesz, amikor elviszik. Én fogom végignézni... Te láttad, milyen szép az új ebédlőnk ... Nekem kell eladni... Minden terhet, minden fájdalmat nekünk kell viselni... Ez is hozzátartozik ... Eh, mit tudsz te . . .

Érezte, nem tudja összekalapálni a láncot, amely elszakadt közöttük. Különben? Nem is fontos. Kije, miye ez a leány? Szeme szögletéből vizsgálgatni kezdte Rózsit, aki kedvetlenül bámult ki a villamosból. Vájjon mit találhatott rajta a férje? Ez nem olyan, mint akik után vissza szokott fordulni az uccán, kis, szürke

házilány, akiből tizenkettő egy tucat. Nem ismeri eléggé azt az embert, ez a valóság. De az se lát őbelé. Nem szabad többé elhagyniuk egymást egy pillanatra se. Tudta ő jól, mit csinál, amikor nem engedte, hogy férje a kis örökségét gabonaexport-üzletbe fektesse. Nem Albinnak való az. Albinnak a íxízetés való, a kicsi, de biztos fixfizetés, a hatalmas malom, amely kiterjeszti föléje védőszárnyait egy életen át és amelynek emberséges igazgatói vannak, akik nem emberevő szörnyetegek, mint ahogyan Albin látja, hanem érző és megbocsátó emberek. Mégis, mi lett volna, ha Morvái másképpen viselkedik? Ez a leány jól fején találta a szöget. Talán . .. talán másfajta elhatározással térne most haza. De hiszen... akkor ő is eladja magát? Nos, igen, ez már így van az asszonyoknál. Bonyolult és kihámozhatatlan dolog ez. De ha eladja magát, miért nem annak, akit igazán kíván? Homlokát kezdte simogatni, mintha egy kínos gondolatot akarna szédörgölni benne. Hát kit kíván, kit kívánhat igazán? Senkije sincs, senkit se kíván, csak nyugalmat, békét, csendet, ami már elválaszthatatlanul egybefonódott Albinnal ... Őt kívánja, Albint, senki mást, a nyugalom, a béke ott van az ő oldalán, amikor egymás mellett ülnek otthon és minden rendben van, duruzsol a kályha, az uccai lárma tompán megtörik a falakon és tudják, hogy nem törhet be hozzájuk soha, ő Jókait olvas, vagy köt, vagy harisnyát foltoz, Albin újságot olvas, vagy pihen a pamlagon, meleg csend körülöttük és semmi veszély sehol, igen, ez az, amiért érdemes élni. . . Bár otthon lenne már az az ember és vége szakadna a hajszának, a sok önkínzu gondolkodásnak . . .

Nem hívta fel Rózsit a lakásba, de a leány csö-

könyösen és szótlánul jött vele, most már végig akarta vinni a dolgot. Belevetette magát a karosszékekbe, olt gubbaszkodott tenyerébe fektetett állal, immel-ámmal felelgetett neki, amikor a koffer kipakolása közben — a Grand Hotel vignettája kifelé állt, hogy a leány is láthassa — a lakodalomról mesélt, a régi vidéki rokonokról, akik gazdagnak hiszik őket, fülelő kíváncsiságukról, amikor dr. Kolba Mihállyal beszélt, a színházról, amiből nem értett egy kukkot se, olyan fáradt volt. Különös, nehéz párbeszéd volt ez. Ha ő nem beszélt volna, épp oly kísérteties csend feszítette volna szét a falakat, mint mikor egyedül ült a karosszékben, teli fenyegető bizonytalansággal. Ő pedig nem bírja *el ezt* a némaságot, csak kell beszélni, ha együtt van valakivel. És főképpen, ha el akarja csíttítani aggodalmát férje távoliéle miatt. . . Igaz, hogy még nincs félhét és ő olyan pontosan szokott jönni, amióta a túlórázások megszűntek. Nem tudja, mi az oka, de a leányt határozottan kellemetlenül érinti, ha nagyon mutatja az aggodalmát. Eh, távol álló világ ez, egy írónő, más emberfajta, ki tudja, nem gondol-e mégis csak arra, hogy a nyakába varrta volna magát Albinnak, ha ő el akar válni. Elmosolyodott. Hát nem, ebből nem eszik ez a kis kotnyeles filozófus. Az erősebbik fölényével ment oda hozzá és jóakaratóan megsimogatta a vállát, mintha alamizsnát adna.

— No, ne légy olyan rosszkedvű . . . Nem akaralak én megbántani téged . . .

36.

De amikor csöngettek, felugrott a leány is és vele együtt kiszaladt az előszobába. Csak amikor hangtalanul egymásnak estek és valami szét-

folyó vinnyogás közben kezdték csókolgatni egymást — nem tudta megállapítani, melyikük-től ered ez a hang — ment újra a szobába. A tükör előtt kicsit rendbehozta magát, újra leült a karosszékre és kíváncsian várta a találkozást Öméltóságával. Majd felugrott, az ajtóhoz lopódzott és rátapasztotta a fülét. Még mindig a vinyogás és csókolódzás, és közben visszafejtottan ujjongó, halk beszéd.

— Igen, drágám, minden, minden el van intézve . . .

— Minden? . . .

— Minden ... És nem fáztál kalap nélkül?

— Nem, nem fáztam, — feleli a férfi, de milyen fáradtan kong ez a jólismert hang.

— Anna, — kiált a konyha felé az asszony, — itthon van az úr, készítheti a teát.

— Nem, — mondja az úr, — nagyon éhes vagyok, inkább kávé.

— Kávét? Mindig teát szoktál. Nem fogsz tudni vacsorázni, drágám, ha kávét iszol.

— Jó, akkor teát. Citrommal.

— Citrommal, — kiáltja Mária a konyha felé.

— Igenis.

Rózsi megdöbbsent, amikor Homolács belépett a szobába. Egyik barátnője mesélte egyszer, hogy a gondosan ápolt macskájuk megszökött egyízben és két nap múlva jött csak haza, kísértetiesen megtépázva, sunyi meghunyászkodással, véresen, mocskosán, úgyhogy alig ismertek rá. így nézhetett ki az a macska. Homolács arca gyűrött volt és sárga, ruhája poros, szájaszéle lekonyult, haját szétfújta a szél és háta meggörnyedt, mintha súlyos terhet kötöztek volna rá. Szemlesütve állt a leány elé.

— Jó estét.

— Jó estét, Homolács úr. Hogy van?

Kezet fogtak.

Mária izgett-mozgott, a sarokba behúzta a félig kiürített koffert, beszaladt a hálószobába, kihozott egy térítőt és letakarta a díványra kirakott holmikat. Ezalatt folyton beszélt. Rózsi nővekvő csodálkozással hallgatta. Ingadozni kezdett. Elfogta a kétely. Heroína ez az asszony, vagy szánalmas rab? Oh, ők már egészen összebarátkoztak a kis Rózsival, — darálta Mária, — aki derék kislány, elkísérte őt a malomba, hát persze, nem tudta, mi van vele, miért nem jött haza, elment a Morváihoz. *És minden el van intézve.* Nem olyan borzasztó, hogy azt a pénzt *elvesztette*, áthelyezik egy másik osztályba, az okmánytárba, az ebédlőt el fogják adni és holnap kifizetik a pénzt a malomnak. Nem is kell erről beszélni, a fő, hogy *minden el van intézve.* És nagyon jól tette, hogy a Ritzben ebédelt, mert ki tudja, milyen kotyvalékokat adnak az olcsóbb vendéglőben és a Gerbeaudba ő is szeretne egyszer elmenni, ott Szolnokon úgyis azt hiszik az emberek, hogy a pestiek egyszerűen csak fogják magukat és elmennek a Gerbeaudba uzsonnázni. Az a jánoshegyi kirándulás elmaradhatott volna, de hát, istenkém, neki is elég szórakozásban volt része Szolnokon..

És Homolács?

Úgy kiszakadt belőle minden tébolyult kínja, mint anyja méhéből a megszületett gyermek. A súlyos teher levált róla, nincs többé. Ordítani szeretett volna a boldogságtól. Hisz ... itt minden folytatódik a régiben! Az okmánytár persze nehéz feladat. De elég a piperecikkekkel házaló B-listásokra gondolni, hogy elfogja a gyönyör. Nem lehetett olyan nagy bűn az övé, ha még nem is nyugdíjazzák. És valahogy e pillanatban ráeszmélt a saját jelentéktelenségére, leszűkített

cselekvési lehetőségeire, földhözragadottságára. Hozzá van ragadva a földhöz. Kitűnő kifejezés. Hivatalnok! Mi lehet egy hivatalnok bűne? Háromszáz pengő! És mi lehet a büntetése? Okmánytár! Forog tovább a világ.

De Mária szava egyre üresebben kongott és egyre bátortalanabbul.

Hirtelen belevetette magát a karosszékbe, a támlába fúrta a fejét és kicsordult belőle a zokogás. Homolács odafutott hozzá, át akarta ölelni, de a leány jelenléte, mintha kényszerzubbonyt húzott volna rá, lebéklyózta tagjait.

— Menjen el ez a leány, — fuldokolta Mária. — Semmi keresnivalója itt ennek a leánynak... Mondd neki, hogy menjen el. . . Rögtön menjen el...

Homolács kétségbeesett zavarral nézett Rózsira, akinek ajkát újra bevonta az az alig észrevehető, halvány, jánoshegyi mosoly. Felállt.

— Megyek, kedves Máriám, — mondta minden póz nélkül. — Tudom, hogy nincs itt semmi keresnivalóm. Én tehetek mindenről. Isten áldjon benneteket.

Homolács felugrott, hogy kikísérje. Az előszobában — Rózsi gyors és határozott léptekkel ment az ajtó felé — halkán utána szólt:

—Rózsi!

— Tessék?

— Csak egy pillanatra!

Kivette felöltőjéből az „*Ének a Szaharán*“ című könyvet és mellényzsebéből a beakasztott ezüstszínű ceruzát.

— Egy ajánlást... Ha nem haragszik ... De nagyon gyorsan ...

A leány elharapta felcsattanó nevelését.

— Szívesen, tartsa ide a hálát.

„Azt hittem, a harminckét pengőmet akarja

megadni“, akarta mondani, de nem bírt kijönni a száján. Ez a régi, kínos átok,, a pénzkérés ilyen idegen emberektől, még a saját pénzének a visszakérését is csúf és feszélyező dolognak tekinteni! De tudj⁴ isten, ián más is közrejátszik itt, aljas hiúság vagy mi, ha így kilibeg, mint egy eszmény, mint egy éltető ábrándkép, ennek a gilisztának az életében . . . Míg ha pénzkérdéssel válik el . . . De bosszúvágya az utolsó pillanatban felülkerekedett és pokoli kéjjel írta be a könyvbe kapkodó, apró betűivel:

*Szegedy Sándor Öméltóságának, nagyrabecsü-
lése jeléül*

a szerző.

Becsapta maga után az ajtót. Kint kibuggyant belőle a nevetés, nem fért a bőrébe, olyan jó kedve támadt. Ragyogó! — gondolta. Dedikációt, azt igen! De hogy a pénzemet megadják, azt nem! Ez, ez a mi sorsunk! Ez a mi mártíromságunk! Akasszátok fel magatokat! És büszkén dagadozó önérzettel örülve a „mártíromságának“, futott a kávéházba.

Homolács lóhalálában csúsztotta vissza a könyvet a felöltője zsebébe, pedig furdalta a kíváncsiság, hogy mit írt bele a leány és berohant Máriához, aki még ugyanabban a helyzetben feküdt a karosszékben. Átölelte és csókolni kezdte a haját.

— Elment, angyalom, — súgta a fülébe, — elment.

Mária felegyenesedett és leszárítottla a könyveit.

— Mi van azzal a teával? Kérlek, csengess ki!

És Albin csengetett.

— Gyere, hadd nézzelek!

Két tenyerébe fogta a férje arcát. Szemeik egymásba fúródtak és titkos feleszméléssel megéreztek mind a ketten, hogy az évtizedes csodátévő erő villámgyorsan szövi újra eltéphetetlen hálónvá a láthatatlan szálakat, melyek már-már elszakadtak volna közöttük. Csend volt, csak a leány zörgése hallatszott kívülről és Mária szemében egyre gyúlt, egyre tömörebben összpontosult az a megmagyarázhatatlan asszonyi tekintet, amely végtelen bizalomból, alávetettségből, anyai büszkeségből és határtalan ragaszkodásból tévődött össze. Hogy mennyi ebből az önámítás, ki tudja? És Albin újra érezte azt az ernyesztően jóleső, komplikációkat széjjelmosó, langyos fészek-biztonságot, amelybe nem hatolhat külső akarat, ha együttesen őrzik a sérthetlenségét, de amelyet egyéni lázadozások sem kavarhatnak fel soha. Van, kézzelfogható valóság, mint egy vár és egyben ködös misztérium, mint egy vallás. Homolács agya még lüktet, még fel-felbukkannak benne véres gondolatfoszlányok, homályos kérdések tömege villanva cikázik át rajta, szeretné bővebben hallani, ami történt, de gyáván elnyomja feltörő kérdéseit, mint a kiszabadult rab, aki nem érdeklődik a világ folyása iránt, mert kérdései alatt folyton ott sunyítana a beismerés, hogy hol volt ő *azalatt*.

— Alaposan megtépáztak téged, — mondja Mária és újra megcsókolja.

Ki, mi, azt nem mondja. Téged tépáztak, nem te verekedtél, ez a fontos! Behozzák a teát, Homolács nagy kortyokban issza és piritott kenyeret eszik hozzá vajjal. Nem sokat, csak egy darabot, nehogy étvágytalanul üljön a vacsorához, így szokott ő uzsonnázni, ha hazajön az irodából. Tán most is onnan jön? Mária mellette ül, le nem veszi róla a szemét, szinte ő érzi az ízét

minden falatnak, amit a férje lenyel. Csak egyen szegény, úgyis eleget dolgozik. És egymásra néznek. Homolács leteszi a csészét, úgy néznek egymás szemébe: mert nem változott semmi! És minden folytatódik ott, ahol félbeszakadt. De hogyan lehet beszélni erről?

— Csakhogy újra itthon vagy megint, — mondja Homolács és megcsókolja Mária kövérkés, puha kezét, mely, akár egy kályha, sugározza felé a melegét. Ez a kéz hozta rendbe az ügyét. Ez öröködik felelte, ez vigyáz rá és óvja minden széltől.

— Aljas gazember vagyok, — suttogja és a szeme elhomályosul.

Mária hisztériásan kap a fejéhez és befogja mindkét fülét.

— Nem! Nem akarok hallani semmit! Ne beszéljünk erről! És csendesebben hozzátesszi: Mind a ketten elhibáztunk va . . . azaz . . . mint a ketten hibáztunk . . .

— Mind a ketten?

— Igen, én is . . . Azzal, hogy elutaztam . . . Hagyjuk ezt. . . Hogy tudod ilyen forrón inni a teát?

— Már nem is forró . . .

— Te, kitűnő viccet hallottam Szolnokon . . .

— Lám, még nem is meséltél semmit. . .

— Majd mesélek én . . . Hallgasd csak meg. Egy zsidó nagyon beteg volt. Hát istenhez fohászzkodott, hogy így meg úgy, ha felgyógyul, a tehenét, meg a kakasát a hitközségnek adja. Meg is gyógyult, de nagyon megbánta már a fogadalmát, erre . . . várj, hogy is van . . . Oda kötötte a kakast a tehén farkához . . . Nem, nem tudom . . .

Nevetnek. Persze Mária nem tud viccet elmondani.

— Kérlek, ez megtörtént valóság, amit most elmondok, — feleli Homolács. — A mostani kaotikus viszonyoknak valóságos tükörképe. A Fónagy úr unokaöccsének egyik barátja elment egy olyan nőhöz a Népszínház-utcába. Ott töltötte az éjszakát és képzeld, reggel betoppan a férj. Rendes polgári nő volt, akit a nyomora készítetett erre a szörnyű lépésre. Úgy kellett megszöknie a fiúnak a férj elől, mint valami udvarlónak.

— Hallatlan.

— Bizony.

Most Mária beszéli el a lakodalom lefolyását. Majd a leány bejön, megtérít, elrakosgatják a kofferből kiszedett holmikat, aztán Mária kimegy a konyhába, hogy segítsen a vacsorakészítésnél. Holomács kisurran a felöltőjéhez, beviszi magával a könyvet. Elképedve látja a dedikációt. Nem is tudja határozottan, mért kérte az ajánlást. Tán, hogy megmutassa a kollégáknak, íme, neki egy író is ismerőse van? ... De így ... Ki az a méltóságos Szegedy Sándor? . . . Egy ködbevesző mesealak . . . Nem, nem is azért kérte. Hanem igenis, halvány remény pislákkolt benne, hogy a leány kinyilatkoztat valamit, leír egy szót, amit beléfojtott a hitvesi ház levegője és ami tán összekötő kapocs lehet a múlt és a jövő között és megmutatja, hogy számára is szép volt, ami néki örökkévaló gyönyörűség . . .

Örökkévaló gyönyörűség?

Nem is az!

Lehetett volna. Dédelgetett, isteni emlék lehetett volna. Bekerült volna a könyv a többi titkos holmik, a levelezőlapok mellé a fiókba, hogy elmerenghessen fölötte is, mielőtt hazamegy és egy hosszú este végtelenje előtte. De így? Játsszotak vele, kinevették. Vége! Tűzbe vele!

És titkos sugallattal egy királyi gesztus jut eszébe, egy gyönyörű cselekedet, amellyel bizony örömet okoz ennek a sokat szenvedett, drága asszonynak. Amikor meghallja Mária lépteit, a kályhához lép, behajítja a könyvet és meggyújtja.

— Mi az? — kérdi csodálkozva Mária.

— Ez? . . . Annak a leánynak a . . . könyve . . . !

— mondja lebiggyesztett, gúnyos szájjal, fagyos, kegyetlen megvetéssel a hangjában.